

Міністерство освіти і науки України



Західноукраїнський
національний університет



Соціально-гуманітарний
факультет



**МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«Україна і світ
у концептуальних засадах
Патріарха Йосифа Сліпого»**

11-12 листопада
2022 року

Тернопіль,
Україна

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ТЕРНОПЛЬСЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ ТЕРНОПЛЬСЬКОЇ ОВА
ТЕРНОПЛЬСЬКО-ЗБОРІВСЬКА АРХИЄПАРХІЯ УГКЦ
ТЕРНОПЛЬСЬКА ДУХОВНА СЕМІНАРІЯ
ІМЕНІ ПАТРІАРХА ЙОСИФА СЛІПОГО
ОСВІТНЬО-НАУКОВИЙ ЦЕНТР ПАТРІАРХА ЙОСИФА
КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ В РУЖОМБЕРКУ
(СЛОВАЦЬКА РЕСПУБЛІКА)
АКАДЕМІЯ ПРИКЛАДНИХ НАУК
ВИЩОЇ ШКОЛИ УПРАВЛІННЯ Й АДМІНІСТРАЦІЇ В М. ОПОЛЕ
(РЕСПУБЛІКА ПОЛЬЩА)
УНІВЕРСИТЕТ КОСТЯНТИНА ФІЛОСОФА В М. НІТРИ
(СЛОВАЦЬКА РЕСПУБЛІКА)
УНІВЕРСИТЕТ ПРИКЛАДНОЇ ПСИХОЛОГІЇ В М. ТЕРЕЗІН
(ЧЕСЬКА РЕСПУБЛІКА)
УКРАЇНО-АМЕРИКАНСЬКА АСОЦІАЦІЯ ПРАЦІВНИКІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ
(США)**

**МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
«Україна і світ у концептуальних засадах
Патріарха Йосифа Сліпого»**

11-12 листопада 2022 року

Тернопіль, Україна

Тернопіль
ЗУНУ
2023

Редакційна колегія:

- Владика Теодор Мартинюк** – доктор богослов'я, єпископ-помічник Тернопільсько-Зборівської Архiepархії УГКЦ, професор Папського Східного інституту (*голова редколегії*);
- Гомотюк О. С.** – доктор історичних наук, професор, декан соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (заступник *голови редколегії*);
- Зварич Г. В.** – доктор філософії, заступник директора-начальник управління департаменту освіти і науки Тернопільської обласної військової адміністрації (заступник *голови редколегії*);
- Біловус Л. І.** – доктор історичних наук, професор, заступник декана соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету;
- Щербяк Ю. А.** – доктор педагогічних наук, професор, заступник декана соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету;
- о. Віталій Козак** – доктор богослов'я, синкел Тернопільсько-Зборівської архiepархії УГКЦ, викладач Тернопільської вищої духовної семінарії імені патріарха Йосифа Сліпого;
- о. Іван Римар** – ліцензіат богослов'я, ректор Тернопільської вищої духовної семінарії імені патріарха Йосифа Сліпого;
- о. Євгеній Кобильник** – доктор богослов'я, викладач Тернопільської вищої духовної семінарії імені патріарха Йосифа Сліпого;
- о. Марко Семенен** – президент Товариства для українців-католиків «Свята Софія»;
- Недошитко І. Р.** – кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету;
- Патряк О. Т.** – кандидат економічних наук, доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету;
- Васильків О. В.** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету;
- Кричківська О. В.** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри освітології та педагогіки Західноукраїнського національного університету.

У 24 Україна і світ у концептуальних засадах Патріарха Йосифа Сліпого:

зб. Матеріалів міжнародної науково-практичної конференції,
Тернопіль, 11-12 листопада 2022 р. / під заг. ред.: О. С. Гомотюк.
Тернопіль: ЗУНУ, 2023. 192 с.
ISBN 978-966-654-691-6

Збірник укладено на основі матеріалів доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Україна і світ у концептуальних засадах Патріарха Йосифа Сліпого». До збірника увійшли статті й тези доповідей, що розкривають постать Йосифа Сліпого як богослова у світовому контексті, стосуються питань наукової спадщини та педагогічних ідей, історико-культурних аспектів діяльності Патріарха, присвячені переслідуваній УГКЦ, акцентують на витоках і сьогоденні співпраці церкви, освіти і суспільства та інше.

Збірник розраховано на наукових працівників, фахівців у сфері релігієзнавства, гуманітаристики, викладачів, аспірантів і студентів.

Друкується за рішенням вченої ради соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету.

Матеріали конференції публікуються в авторській редакції.

Відповідальність за зміст статей покладається на авторів.

УДК 94:2(477+100)



Великого бажайте! ...Одушевлятися великим, високим і мати перед очима гідну мету – само собою підносить людину

(Послання «Великого бажайте»)

Будьмо собою! Дивімся на своє власне духовне добро, на спасення наших душ, і тоді буде між нами єдність, в першу чергу на церковному полі, а опісля на національному й державному!

(Послання «Про поєднання в Христі»)

*Я буду таким кардиналом, яким ви будете народом
(із першої промови новопризначеного кардинала Йосипа Сліпого)*

Об'єднавшись в одну Українську Помісну Церкву під проводом Патріярха, станемо твердиною, об яку будуть розбиватися всі ворожі удари

(Послання «Про поєднання в Христі»)

...Наш нарід молиться співом-молитвою і маніфестує свою вірність у єдність – Боже, нам єдність подай, чи віру в звершення своїх змагань за повноту волі, коли благає: «Люд у кайданах, край у неволі, навіть молитись ворог не дасть... Боже, Великий, дай йому щастя, силу і владу...»

(«Заповіт»)

Може, нам було б легко любити Україну, якби вона була багатою, самостійною і могутньою, але сьогодні треба й варто любити Україну, щоб вона такою стала

(«Заповіт»)

Навчіться, що все своє, рідне, треба любити. Любіть свій нарід, за нього постійно молитесь, для нього працюйте, вчіться і живіть

(«Послання»)

Кожний може чинити добре, а в кожному доброму є і велике

(Послання «Меґала атεσθε!»)

Полюбіть науку, плакайте і збагачуйте її своєю працею та своїм знанням, будьте її служителями! Споруджуйте храми науки, вогнища духовної сили Церкви та Народу...

(«Заповіт»)

Християнська Родина та Рідна Українська Школа – це передумови здорового виховання прийдешніх поколінь

(«Заповіт»)

ПОЧЕСНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

- Андрій Крисоватий** – доктор економічних наук, професор, ректор Західноукраїнського національного університету (Україна)
- Оксана Десятнюк** – доктор економічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи (міжнародна діяльність) Західноукраїнського національного університету (Україна)
- Зеновій-Михайло Задорожний** – доктор економічних наук, професор, проректор з наукової роботи Західноукраїнського національного університету (Україна)
- Микола Шинкарик** – кандидат фізико-математичних наук, доцент, перший проректор Західноукраїнського національного університету (Україна)
- о. Петер Майда** – доктор наук, ректор Теологічного інституту Католицького університету в Ружомберку (Словаччина)
- Ольга Хома** – кандидат наук з державного управління, директор департаменту освіти та науки Тернопільської обласної військової адміністрації (Україна)
- Світлана Байталюк** – директор департаменту культури та туризму Тернопільської обласної військової адміністрації (Україна)
- Владика Василій Семенюк** – Архієпископ і Митрополит Тернопільсько-Зборівської Архієпархії УГКЦ (Україна)
- Владика Ян Кубош** – PhD, єпископ-помічник і дієцезіальний адміністратор Спішської дієцезії, титулярний єпископ Квіза (Словаччина)
- Владика Аркадій Трохановський** – єпископ Української греко-католицької церкви, єпарх Ольштинсько-Гданської єпархії УГКЦ (Польща)

НАУКОВИЙ КОМІТЕТ

- Ганна Зварич** – доктор філософії, заступник директора-начальник управління департаменту освіти і науки Тернопільської обласної військової адміністрації (Україна)
- о. Амантіус Акім'як** – доктор педагогічних наук, професор Теологічного факультету в Кошицах Католицького університету в Ружомберку (Словаччина)
- о. Славомір Біліна** – доктор габлітований, ад'юнкт Католицького університету Івана Павла II в Любліні (Польща)
- Леся Біловус** – доктор історичних наук, професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності, заступник декана соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
- Віктор Гладуш** – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Україна)

- Катерина Бінецька** – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Хмельницької соціально-гуманітарної академії (Україна)
- Андрій Гірняк** – доктор психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету (Україна)
- Оксана Гомотюк** – доктор історичних наук, професор, декан соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
- о. Владислав Кендзьолка** – професор, доктор габлітований Папського університету Івана Павла II у Кракові (Польща)
- о. Віталій Козак** – доктор богослов'я, синкел Тернопільсько-Зборівської архієпархії УГКЦ, викладач Тернопільської вищої духовної семінарії імені патріарха Йосифа Сліпого (Україна)
- о. Євгеній Кобильник** – доктор богослов'я, викладач Тернопільської вищої духовної семінарії імені патріарха Йосифа Сліпого (Україна)
- о. Володимир Ковалковський** – доктор богослов'я, віце-ректор Тернопільської вищої духовної семінарії імені патріарха Йосифа Сліпого (Україна)
- Микола Лазарович** – доктор політичних наук, професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)
- Владика Теодор Мартинюк** – доктор богослов'я, єпископ-помічник Тернопільсько-Зборівської Архієпархії УГКЦ, професор Папського Східного інституту (Рим, Італія)
- о. Патрік Матурканич** – PhD, проректор з наукової роботи Університету прикладної психології в м. Терезін (Чеська Республіка)
- о. Йоаким Новак** – Президент Міжнародного наукового товариства в Дортмунді (Німеччина)
- Мартина Павлікова** – PhD., проректор з міжнародних відносин Університету Костянтина Філософа в м. Нітрі (Словаччина)
- Марек Рембсж** – доктор габлітований, професор Сльонського університету в Катовіцах (Польща)
- Олена Сейтс** – віце-президент Міжнародної культурно-освітньої асоціації (ICEA, м. Чикаго, США), Україно-американської асоціації працівників вищої школи (UAACE) (США)
- Славомір Сліва** – доктор наук, декан економічно-гуманітарного факультету Академії прикладних наук Вищої школи Управління та Адміністрації в Ополе (Польща)
- о. Мартін Тарай** – PhD., проректор з питань освіти Католицького університету в Ружомберку (Словаччина)
- Анатолій Фурман** – доктор психологічних наук, професор кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету (Україна)

Ірина Шкіцька – доктор філологічних наук, професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)

Юрій Щербяк – доктор педагогічних наук, професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності, заступник декана соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Ганна Зварич – доктор філософії, заступник директора-начальник управління департаменту освіти і науки Тернопільської обласної військової адміністрації (Україна)

Оксана Гомотюк – доктор історичних наук, професор, декан соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)

Юрій Щербяк – доктор педагогічних наук, професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності, заступник декана соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)

Леся Біловус – доктор історичних наук, професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності, заступник декана соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)

Владика Теодор Мартинюк – доктор богослов'я, єпископ-помічник Тернопільсько-Зборівської Архієпархії УГКЦ, професор Папського Східного інституту (Рим, Італія)

о. Євгеній Кобильник – доктор богослов'я, викладач Тернопільської вищої духовної семінарії імені патріарха Йосифа Сліпого (Україна)

Андрій Гіряк – доктор психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету (Україна)

Лілія Ребуха – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри освітології та педагогіки Західноукраїнського національного університету (Україна)

Ірина Недошитко – кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)

Сергій Музика – директор КУПСМНЗ «Тернопільська художня школа імені Михайла Бойчука» (Україна)

Ірина Шкіцька – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)

о. Іван Лобур – ліцензіат богослов'я, викладач Тернопільської вищої духовної семінарії імені патріарха Йосифа Сліпого (Україна)

- о. Микола Муж** – аспірант Українського католицького університету, префект Тернопільської вищої духовної семінарії імені патріарха Йосифа Сліпого (Україна)
- Олександра Патряк** – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)
- Надія Білик** – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)
- Ольга Блашків** – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)
- Юлія Боднарчук** – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)
- Олена Коноплицька** – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)
- Оксана Кричківська** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри освітології та педагогіки Західноукраїнського національного університету (Україна)
- Наталія Ліщинська** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)
- Інна Марків** – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)
- Олена Стефанишин** – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)
- Дмитро Худик** – спеціаліст I категорії навчальної лабораторії суспільного моделювання соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)



ЗВЕРНЕННЯ

ОТЦЯ І ГЛАВИ УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ БЛАЖЕННІШОГО СВЯТОСЛАВА (ШЕВЧУКА) ДО УЧАСНИКІВ КОНФЕРЕНЦІЇ

Слава Ісусу Христу, дорогі в Христі брати і сестри. З великою радістю і цікавістю я отримав вістку про те, що 11–12 листопада цього року у Тернополі відбудеться Міжнародна науково-практична конференція «Україна і світ у концептуальних засадах Патріарха Йосифа Сліпого».

Якраз цього року минають 130-ті роковини з дня його народження, і постає Патріарха Йосифа Сліпого для України, для нашої церкви, для нашої держави, зокрема в умовах війни, сьогодні є надзвичайно життєдайною, промовистою і надихаючою. Цей етнарх українського народу, цей незламний свідок Христа, довголітній в'язень сталінських концтаборів не зламався, не відрікся своєї віри, свого народу, більше того, він зродив цілі напрямки, наративи, концепції як Україна повинна себе утверджувати не тільки у власній державі, на рідній землі, але й як Україна повинна сьогодні промовляти до світу. Тому зацікавленість саме сьогодні до цих концептуальних засад Патріарха Йосифа є чимось надзвичайно глибоким, цікавим і незвіданим.

Я хочу побажати усім Вам плідної наукової праці. Хочу побажати, щоб ці натхненні, пророчі візії, які народив Патріарх Йосиф, а потім згуртували світову українську громаду після його звільнення, ті засади, які лягли в основу створення Українського католицького університету у Римі ім. святого Климента Папи, стали сьогодні знаними для широкого загалу. Більше того, щоб його засади лягли в основу нашого церковного державного будівництва сьогодні.

Нехай Патріарх Йосиф своєю святительською молитвою супроводжує Вас. І нехай ця наукова конференція буде ще одним камінчиком, ще однією складовою для загальнонародного руху до перемоги над російським агресором у цій війні, бо Україна має що сказати для світу.



ДО УЧАСНИКІВ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ «УКРАЇНА І СВІТ У КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАДАХ ПАТРІАРХА ЙОСИФА СЛІПОГО»

Міжнародна науково-практична конференція «Україна і світ у концептуальних засадах Патріарха Йосифа Сліпого» зібрала духовенство, учених та студентів.

Митрополит Йосиф – непересічна особистість зі своїми незламними принципами й переконаннями. Його не лякали ні зовнішні виклики, ні внутрішні, адже ніколи не покладав рук й відстоював свої позиції. І саме цим надихав багатьох людей працювати задля України.

Постать Патріарха є предметом наукових студій педагогів, психологів, істориків, філологів, філософів, економістів, політологів, соціологів, культурологів, церковних діячів. І це виправдано, адже Йосиф Сліпий був не лише церковним діячем, але й науковцем і педагогом.

Безцінними є думки «Заповіту» Йосифа Сліпого. Актуальні й сьогодні його слова: «Любіть науку, плакайте і збагачайте її своєю працею та своїми знаннями, будьте її служителями. Здвигайте храми науки, вогнища духовної сили Церкви і народу, пам'ятаючи, що немислиме повне життя Церкви і народу без рідної науки. Наука – це їхнє дихання життя».

Кожен життєвий етап Йосифа Сліпого – це приклад просвітленого духу й сили волі. Він був людиною великої харизми та високої науки, яку називав «наріжним каменем, стовпом відродження і сили народу». Вважав вільну науку, а особливо українську богословську, «виховницею народу», яка служить ідеї, «що обнімає небо і землю, час і вічність, історію і сучасність, серце і розум».

Йосифу Сліпому не довелося жити і працювати в самостійній українській державі. Але весь свій земний шлях він присвятив боротьбі за утвердження незалежності України.

У своїх зверненнях неодноразово повторював: «Народе мій, стань уже раз собою! Позбудься своєї вікової недуги сварів і чварів, вислугування чужим... Отрясися од своїх вікових недочетів, стань на свої ноги в Україні, піднеси свою голову, випростуй свої рамена... Покажи свою силу і вдячність, бо, шануючи своє минуле, ти ростеш у своїй могутності і славі... Внутрішні непорозуміння і дух незгоди – це одна з найголовніших причин нашого упадку... Тому за всяку ціну втримати єдність».

Сьогодні, у час великих випробувань для українського народу, нам важливо пам'ятати його слова: «Може, нам було б легко любити Україну, якби вона була багатою, смотійною і могутньою, але сьогодні треба і варто любити Україну, щоб вона такою стала».

«Найбільша наша сила – це єдність», – писав Йосиф Сліпий.

Я бажаю усім нам впевненості, віри і стійкості.

Нехай береже нас Бог! Україна понад усе!

*Андрій Крисоватий,
ректор Західноукраїнського
національного університету*



РЕЛІГІЙНЕ ТОВАРИСТВО УКРАЇНЦІВ КАТОЛІКІВ «СВ. СОФІЯ», США
ST . SOPHIA RELIGIOUS ASSOCIATION OF UKRAINIAN CATHOLICS, INC.

7911 Whitewood Road, Elkins Park, PA 19027

tel. 215-635-1555, fax 215-237-5555

stsophia.us st.sophiara@yahoo.com

11 листопада 2022 р.Б.

ДО ОРГАНІЗАТОРІВ ТА УЧАСНИКІВ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ «УКРАЇНА І СВІТ У КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАДАХ ПАТРІЯРХА ЙОСИФА СЛІПОГО»

Слава Ісусу Христу!

Шановні колеги!

Від імені Релігійного Товариства українців католиків «Свята Софія» США (ТСС А) надсилаю сердечний привіт з нагоди проведення такого вельми потрібного, актуального наукового заходу в ювілейний рік 130-ліття від дня народження Патріярха Йосифа Сліпого. Усі відзначення цієї дати відбуваються в мегаскладних політичних умовах війни в Україні, війни, яка закриває гештальти історії надзвичайно дорогою ціною – ціною життя тисяч українців. У світлі боротьби за наше з Вами майбутнє слова, які Патріярх обрав для свого патріяршого гербу, набирають пророчого значення: *Per Aspera ad Astra* – Кризь терня до зірок.

Перечитуючи «Завіщання» нашого фундатора, особливо зосереджуємося на його духовному імперативі, де Блаженніший закликає усіх українців: «Будьте свідками» Христа в Україні і на землях вашого вільного і невільного поселення, в усіх країнах вашого поселення, у в'язницях, в тюрмах і таборах, аж до краю землі і до краю вашого земного життя! Будьте свідками на всіх континентах нашої бідної планети! Не посоромте землі української, землі ваших предків! Збережіть у ваших душах чисте-непорочне ім'я своєї Святої Церкви! Не посоромте також вашого власного українського імені (...).

Сподіваємося, що результати конференції, до співорганізації якої залучено провідні наукові та просвітницькі установи України й зарубіжжя, накреслять нові грані особи великого українця, патріота, науковця, духовного авторитету, етнарха, про якого геніальна українська поетеса Зоя Когут писала:

Ішов по муках, по важких дорогах,
Несучи ціль свою перед собою.
Й стоїть він перед нами, перед Богом,
Й стоїть він перед нашою добою,
В руках з хрестом розп'ятої країни,
Що бореться, розп'ята, за свободу!
В життє важливі не літа людини,
А що дає людина для народу!

Д-р Ірина Іванкович

Голова ТСС А

ЗМІСТ

ПАТРІАРХ ЙОСИФ СЛПІЙ – УКРАЇНСЬКИЙ БОГОСЛОВ У СВІТОВОМУ КОНТЕКСТІ

ПАТРІАРХ ЙОСИФ СЛПІЙ ЯК АПОЛОГЕТ ПЕРЕСЛІДУВАНОЇ ЦЕРКВИ <i>о. Віталій Козак</i>	17
РОЛЬ О. ЙОСИФА СЛПОГО У РЕФОРМІ ДУШПАСТИРСЬКОЇ ФОРМАЦІЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОГО ДУХОВЕНСТВА В ГАЛИЧИНІ В 20-30 РОКАХ ХХ СТ. <i>о. Євгеній Кобильник</i>	25
RELACJA JANA PAWŁA II I JÓZEFA KARDYNAŁA SLIPYJA PRZYKŁADEM BUDOWANIA WIĘZI I POKOJU <i>Ks. dr hab. Stawomir Bylina</i>	33
ПАТРІАРХ ЙОСИФ СЛПІЙ – ІСПОВІДНИК ВІРИ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІДЕР <i>о. Іван Лобур</i>	36
ST. JOHN PAUL II AND THE SERVANT OF GOD PATRIARCH JOSYF SLIPYJ: MODERN APOSTLES OF THE SLAVIC PEOPLES <i>Iryna Ivankovych</i>	38
JÁN VOJTÁŠAK AND HIS RELATION TO CATHOLIC CHARITY <i>Zuzana Budayová</i>	46
ПАТРІАРХ ЙОСИП СЛПІЙ ІДЕЙНИК ТА СПОВІДНИК СОФІЙНОЇ КОНЦЕПЦІЇ КИЇВСЬКОЇ ЦЕРКВИ – ЯК ПРИНЦИПУ СОБОРНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ТА ХРИСТІЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ <i>о. Микола Муж</i>	50
POSTAĆ PATRIARCHY JOSYFA W OCZACH GREKOKATOLIKA Z POLSKI <i>ks. Robert Rosa</i>	60
AUTODEKLARACJE WYZNANIOWE I EKUMENIZM W ŚWIADOMOŚCI POLAKÓW <i>Ks. prof. dr hab. Edward Jarmoch</i>	60
ВИДАТНИЙ ЦЕРКОВНИЙ ДІЯЧ УКРАЇНИ ЙОСИП СЛПІЙ <i>Онуфрієнко О.П.</i>	63
МИТРОПОЛИТ ЙОСИФ СЛПОГО В ЕПЦЕНТРІ ПРОТИСТОЯННЯ ВАТИКАНУ ТА СРСР <i>Боднарчук Ю.Ю.</i>	65
НАУКОВА СПАДЩИНА ТА ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ЙОСИФА СЛПОГО	
ОТЕЦЬ ЙОСИФ СЛПІЙ І ГЕНЕЗА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ У ЛЬВОВІ <i>Гаранджа В. Я.</i>	71
ЙОСИФ СЛПІЙ – РЕКТОР БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ <i>Коноплицька О.І.</i>	73
JÁN VOJTÁŠAK AND HIS SOCIAL PENETRATION INTO SOCIETY <i>Janka Bursová</i>	75
НАУКОВО-БОГОСЛОВСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПАТРІАРХА ЙОСИФА СЛПОГО <i>Дурдас Г. В.</i>	78

ДІЯЛЬНІСТЬ ПАТРІАРХА ЙОСИФА СЛПОГО В БОГОСЛОВСЬКІЙ АКАДЕМІЇ У ЛЬВОВІ <i>Ландяк А.</i>	81
НАУКОВА ТА ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ЙОСИФА СЛПОГО <i>Боднарчук Л.</i>	83
ЙОСИФ СЛПІЙ ЯК ПОМІЧНИК МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ <i>Федчишин А.</i>	86
НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА ПАТРІАРХА ЙОСИФА СЛПОГО <i>Боднарчук Ю.Ю., Біняшевська О.</i>	88
ДІЯЛЬНІСТЬ ПАТРІАРХА ЙОСИФА СЛПОГО ПІСЛЯ ЗАСЛАННЯ <i>Остапів Н.</i>	91
ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ ПОГЛЯДИ ЙОСИФА СЛПОГО <i>Боднарчук Ю.Ю., Басистюк А.</i>	92

**ПАТРІАРХ ЙОСИФ СЛПІЙ
ЯК ДУХОВНИЙ ПРОВІДНИК УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ:
ІСТОРИКО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ**

ЕКУМЕНІЧНІ ПОГЛЯДИ ПАТРІАРХА ЙОСИФА СЛПОГО <i>Біловус Л.І., Яблонська Н.М.</i>	95
ПАТРІАРХ ЙОСИФ СЛПІЙ НА ДРУГОМУ ВАТИКАНСЬКОМУ СОБОРІ <i>Пилипів І. В.</i>	97
РИМСЬКИЙ ПЕРІОД ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ КАРДИНАЛА ЙОСИФА СЛПОГО (1963–1984 рр.) <i>Турків С. Я.</i>	100
ПАТРІАРХ ЙОСИФ СЛПІЙ – ДУХОВНИЙ БОРЕЦЬ ЗА УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВНІСТЬ НА ЕМІГРАЦІЇ <i>Недошитко І.Р., Патряк О.Т.</i>	103
САКРАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО УКРАЇНИ ХХ СТОЛІТТЯ У ДІЯЛЬНОСТІ БЛАЖЕННІШОГО ЙОСИФА СЛПОГО <i>Степник З. М.</i>	105
КАРДИНАЛ ЙОСИФ СЛПІЙ – ДУХОВНИЙ ПРОВІДНИК УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ <i>Огінська Н.</i>	109
КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЙОСИФА СЛПОГО (1922 – 1945 рр.) <i>Ситник О.</i>	114
МИТРОПОЛИТ ЙОСИФ СЛПІЙ ЯК СИМВОЛ НЕЗЛАМНОСТІ ДУХУ <i>Боднарчук Ю.Ю., Капітан А.</i>	116
ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ТА СУСПІЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ МИТРОПОЛИТА ЙОСИФА СЛПОГО <i>Боднарчук Ю.Ю., Летняк І.</i>	119
ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ЙОСИПА СЛПОГО ЯК ЗРАЗОК НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДОГО УКРАЇНЦЯ <i>Боднарчук Ю.Ю., Франчук Н.</i>	123
РЕФОРМА БОГОСЛОВСЬКИХ СТУДІЙ ПРОНЕСЕНА УПРОДОВЖ ЖИТТЯ <i>Вакуленко Б.</i>	126

**СПІВПРАЦЯ ЦЕРКВИ, ОСВИТИ, СУСПІЛЬСТВА:
ВИТОКИ ТА СЬОГОДЕННЯ**

УКРАЇНЬСЬКА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА У ЗАХИСТІ ОСВІТНІХ ПОТРЕБ УКРАЇНСТВА	129
<i>Гомотюк О.Є.</i>	
ІНСТИТУТ БОГОСЛОВСЬКИХ НАУК НЕПОРОЧНОЇ ДІВИ МАРІЇ ЯК ОСЕРЕДОК БОГОСЛОВСЬКОЇ ОСВИТИ НА ХМЕЛЬНИЧЧИНІ	131
<i>от. Хитрий С.</i>	
В. ЛИПІНСЬКИЙ ПРО АРІАНСТВО ЯК ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ТА НАЦІОНАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ XVII ст.	133
<i>Передерій І.Г.</i>	
ПЕРШІ ХРИСТІЯНИ І АРМІЯ: ПЕРЕГЛЯД ТРАДИЦІЙНОГО БАЧЕННЯ	136
<i>Олійник М. А.</i>	
РОЛЬ АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО У ДУХОВНОМУ СТАНОВЛЕННІ ЙОСИФА СЛППОГО	138
<i>Марків І.С.</i>	
МИКОЛА ХМІЛЬОВСЬКИЙ – СВЯЩЕННИК, ПЕДАГОГ, ВІЙСЬКОВИК, ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ, ПОСЛІДОВНИК ЙОСИФА СЛППОГО	142
<i>Лазарович М., Лазарович Н.</i>	
ВІДРОДЖЕННЯ ТРАДИЦІЙ, ПОВ'ЯЗАНИХ З РЕЛІГІЙНИМИ СВЯТАМИ УКРАЇНЦІВ, ЗАСОБАМИ ЕТНОГРАФІЧНИХ МАЙСТЕР-КЛАСІВ ДЛЯ ДІТЕЙ З ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ	145
<i>Штена К.</i>	
ПАТРІАРХ ЙОСИФ СЛПШИЙ – ДУХОВНИЙ БОРЕЦЬ ЗА УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВНІСТЬ	147
<i>Танавська У.</i>	
МЕНЕДЖМЕНТ ОСВИТИ ЙОСИФА СЛППОГО (ГАЛИЧИНА МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ)	152
<i>Ситник М.</i>	
ДОДАТКИ	154

ПАТРІАРХ ЙОСИФ СЛІПІЙ – УКРАЇНСЬКИЙ БОГОСЛОВ У СВІТОВОМУ КОНТЕКСТІ

*о. Віталій Козак,
доктор богослов'я,
викладач Тернопільської вищої духовної семінарії
імені патріарха Йосифа Сліпого*

ПАТРІАРХ ЙОСИФ СЛІПІЙ ЯК АПОЛОГЕТ ПЕРЕСЛІДУВАНОЇ ЦЕРКВИ

*Залишаючи цей світ і «сидячи на снях», як говорили наші предки...
молюся за вас, моє Духовне стадо, і за весь Український народ,
якого я сином і якому я старався ввесь свій вік служити...
(Завіщання Блаженнішого Патріарха Йосифа)*

Для своєї прощальної молитви, Патріарх Йосиф Сліпий, обирає образ старця, що сидить на снях, образ, який він запозичує з *Поучення Володимира Мономаха дітям: «сидячи на снях на дорозі в далечінь, знеможеним голосом молитву мовлю...»*.

Патріарх Йосиф був єдиним з української католицької ієрархії, арештованої в 1945-1946 рр. радянським режимом, хто пережив 18 років у сибірських таборах. У цій фразі наголос ставимо не на довготривалість терміну ув'язнення – «18 років», а на слово – «пережив» – інші 7 єпископів не пережили.

Радянський уряд у жодний спосіб не допускав можливості виходу на волю голови української католицької ієрархії; тому коли закінчився перший термін ув'язнення, то скоро шукали всіляку можливість та накидали другий, третій, четвертий і так з 1945 до 1963 року.

АПОЛОГІЯ ЗА КОЛЮЧИМ ДРОТОМ

З усієї багатой літерарної спадщини Патріарха хотілося б детальніше зупинитися на його *«Історії Вселенської Церкви на Україні»* – тим більше, що процес написання цього твору тісно пов'язаний з нашим містом: сюди до Тернополя переслали перші 2 переписані томи *«Історії...»*, які отримала сестра о. Степана Ратича – товариша студій Патріарха, котрий відбував заслання у В'яземську (Хабаровського краю). Саме сестра о. Ратича перевезла їх пізніше до Львова, так як цього хотів сам Патріарх.

Твір був написаний в періоді т. зв. «Хрущовської відлиги». У країні відчувалася атмосфера змін. Напевно, на першому етапі нові лідери ще не знали з точністю, яку позицію вони займуть по відношенні до УГКЦ – чи слід її реабілітувати як жертву сталінського терору, чи слід продовжити попередню політику. Тому у греко-католиків була певна надія на зміни, була вона і в Патріарха Йосифа.

Сама історія постання *«Історії...»* є дуже цікавою. Твір цей до певної міри можна віднести до тих, що пишуться «на замовлення»; замовник – МВС СРСР. Ось що писав в січні 1961 р. сам Патріарх про цю *«Історію...»* в своїй *«Жалобі»* на ім'я першого секретаря ЦК КПУ – Н. В. Підгорного: «... За вісім літ (каторги) мене ограблено дощенту і то при допомозі конвоя, та обвезено через Харків і Москву по сибірських лагерах до Свердловська, В'ятки, Печори, Інти, і інших місцевостей. В кінці привезено мене до Мордовії до Темняківських лагерів, де я перемучився до 1953 р. Тоді умер Сталін і я скінчив 8 літ каторги.

Після того приїхало двох полковників з Міністерства ВД до лагери в Потьмі і забрали мене до Москви та помістили в гостиниці на мешкання. В кінці мене запроваджено до Проводу Міністерства при площі Держинського. На розмові мені пропонується, щоб я поміг унормувати відносини Радянського Правительства з Папою Римським – Ватиканом. При тому зазначено виразно що Греко-Католицька Церква буде дальше признана Урядом, що я буду реабілітований і признаний не тільки як митрополит але і як кардинал.... Я мав вертати до Львова і в міжчасі писати до Папи. Водночас тому що Міністерство хотіло знати на яких догматичних і історичних основах опирається наша Церква, крім інших доповідей, мені пропонується написати історію нашої Церкви, бо такої нема ще ні в українській ні в російській мовах. Коли я звернув увагу що не можу писати в комуністичному безбожницькому дусі, то мені відповіли що таких книжок є багато, а вони хочуть знати, як ми самі себе обосновуємо, то значить треба писати історію в католицькому дусі. В тому напрямі мені уможливлено працю в Історичній Бібліотеці (ім. Леніна) в Москві і я став збирати матеріали. Очевидно праця була закросена на довший час. Однак, коли розмови, здавалося, добили до вдоволяю чого кінця арештовано міністра Берію. Вправді мене запевнювало кілька разів, що в моїй справі не буде жадних змін, що її вів і веде місто-міністер Круглов, однак я бачив, що таке потрясіння не останеться без наслідків і що треба довшого часу, щоб політичне життя ввійшло назад в своє русло. В межичасі нові люди в Міністерстві зробили мені нове пропозиція з дуже великими та високими обіцянками, щоби я відрікся від Папи. Річ ясна, я відказався категорично і мене після довгих намов, вислано тим часом до Красноярського Краю, до Єнісейська точніше до Маклаківського дому інвалідів з тим, що хтось приїде до мене в справі дальших розмов».¹

¹ *Твори Патріарха і Кардинала Йосифа*, ред. І.ХОМА – І. МУЗИЧКА, т. 28, Рим 1996, ст. II. Див. вступну статтю редакції: «Як постала "Історія Вселенської Церкви на Україні"».

Там в Маклаково на 72-ох аркушах Патріарх написав вступ до своєї «Історії...», який хронологічно доходив до 1596 р.¹ У 1953 -1954 рр. цю працю він відіслав до Москви, але не отримав жодної відповіді. Вона пролежала там до 1959 р. Тоді її переслали до Києва та прилучили до судової справи №87 як речовий доказ антирадянської пропаганди.

У цьому довшому вступі Патріарх, послуговуючись догматичними та логічними аргументами, доказує правдивість католицької Церкви та її історичну традиційність на українських землях. Він закінчує свій виклад словами, що відкривають сутність Берестейської унії: «... берестейський акт, це zenітна точка у виявах вселенської віри в Україні. Унія не то що не стала помостом для спольщення, як сподівалися Поляки, але навпаки розбудила національну свідомість і врятувала нарід від загибелі».²

Блаженніший Патріарх Йосиф був великим оптимістом; довгі роки каторги не змогли знищити у ньому цього оптимізму; лише оптимізмом можна пояснити той титанічний труд в несприятливих умовах ув'язнення, що його Патріарх доконав своїм шеститомником. Не дочекавшись відповіді з Москви, Патріарх продовжував далі писати свою монументальну працю. Крім перших двох переписаних томів, інші чотири були перехоплені у осіб, яких Патріарх просив передати о. Ратичу, та долучені до судової справи.

Уся ця багатотомна праця Патріарха не є науковим твором у стислому значенні цього слова. В ній він держиться теми і цілі, яку поставили йому його тюремщики. Йосиф Сліпий виступає радше як апологет Греко-Католицької Церкви і захисник українського народу. Апологет (з грецької мови – захисник) – оборонець вчення, теорії чи течії. У перші віки християнства переслідування християн покликали до життя апологетів які навчаючи словом і ділом, а нерідко й мучеництвом, боронили Христову віру від облудних закидів і безпідставних звинувачень.³ Більшовицькі гоніння поставили патріарха Йосифа на арену апології. Тому його «Історія...» за жанром є радше апологією Церкви та нації, аніж історичною працею.

Головна думка цього твору зазначена самим патріархом в його «*Про Меморія*» генералові Жукову, написаному 8 липня 1953 р. в Москві. У 14 пункті Патріарх зазначає: «... Я хочу виказати, на чому ми опираємося, і що ми так рішуче обстоюємо, готові завжди навіть на кровні жертви з нашого боку, як це було в часах козаччини і царського володіння з її жорстокими ліквідуваннями греко-католицької Церкви. В наслідок цього, ми, і нині в Радянському Союзі не являємося агресорами або інтрузами і антидержавниками, але є горожанами (В.К. громадянами) з історичними правами,

¹ Цей вступ мав назву «Погляд на догматичні і історичні основи греко-католицької Церкви в Радянському Союзі», що є окремо опублікований в журналі *Богословія* (1992).

² *Твори Патріарха і Кардинала Йосифа*, ст. V.

³ Див. М. ГАЙКОВСЬКИЙ, «Ісповідник Київської Церкви Йосиф Сліпий», в *Богословія* 66, 3-4 (2002), 207.

набутими явним, отвертим і щирим ісповіданням своїх католицьких переконань, чесною працею а навіть і кровю».¹

«*Історія Вселенської Церкви...*» Й. Сліпого – це історія вибору українського народу. Ми як повноцінна нація маємо право на вибір, як і кожна інша нація. На цей вибір впливають багато різних факторів: політичний, історичний, географічний і чи не найголовнішим є шукання користі, вигод, добра та процвітання власного народу. Ці засади вплинули на вибір українського народу, який він робив в різних періодах своєї історії.

Від цього вибору не можна легко і непомітно відхреститися, як не можна відхреститися від своєї історії та від своїх предків. В іншому випадку людина, яка так чинить, ризикує залишитися без коріння – стати в цьому світі «ніким», піддатися асиміляції.

Не є дивним, що дуже часто цей вибір не співпадає з вибором іншого народу, який шукає своїх вигод. Проте один народ не може бути суддею іншого народу в цьому питанні, тому що цей вибір є нашим невід'ємним правом. Хто це право заперечує, то заперечує і саме право на існування народу як такого. В радянських часах, коли історична наука підтасовувала історичні факти до марксистсько-ленінської ідеології та дивилася на кожен історичний подію крізь призму її користі для історії класової боротьби, вже саме право на такий вибір вважалося проявом буржуазного націоналізму та інкримінувалося як злочин. Злочин проти тоталітарної системи, тому що правдивістю фактів загрожував викрити фальшивість догматів цієї системи. Отож саме таке визначення отримала «*Історія...*» Патріарха.

Судове засідання відбулося в Києві 15-17 червня 1959 р. Крім Патріарха, судили ще двох священиків. Вищезгадані історичні твори були прилучені до справи та віддані «експертам», які не забарилися висловити т. зв. «правильну» точку зору.

Проаналізовані рукописи були оцінені як такі, що написані зі становища українського буржуазного націоналізму і католицької догматики: в їх основу покладено цілком антинаукову й антиісторичну концепцію, ворожу марксистсько-ленінській матеріалістичній науці. А загалом політичні погляди автора цілком походять з реакційної філософії Томи Аквінського, представником якої є підсудний, а також від Грушевського та інших націоналістичних істориків й ідеолога уніатської Церкви Митрополита графа Шептицького.

Підкреслювалося також, що метою автора було фальсифікувати історію українського народу, щоб пропагувати націоналізм, ворожий соціалістичному устрою, виправдати антинародну діяльність уніатської Церкви, відновити в СРСР уніатську Церкву, підвладну Ватикану, й обґрунтувати необхідність відриву України від СРСР. Особливо звернено увагу на твердження Патріарха, що український народ давніший від російського та має свою незалежну

¹ Там само, ст. III.

історію.¹ Ціною за ці переконання був другий термін ув'язнення – 7 років покарання у виправно-трудовах таборах.

ЗАХИСТ ПЕРЕСЛІДУВАНИХ У ВІЛЬНОМУ СВІТІ

Папа Пій XII гаряче цікавився долею митрополита – мученика; він згадує про нього в Енцикліці «*Orientales Omnes*» від 23 грудня 1945, в промові під час аудієнції українських спільнот від 14 листопада 1952; в Енцикліці «*Orientales Ecclesias*» від 15 грудня 1952 р. Проте відомий лист – автограф папи Пія XII, написаний 25 грудня 1957 та адресований Йосифу Сліпому з нагоди 40-річчя його священства. З міркувань безпеки лист не був опублікований в «*L'Osservatore Romano*», проте Патріарх мав вістку про існування цього листа. Папа підтримує мученика в його випробуваннях та благословляє його страждання та вірність Христу. «...Ми знаємо що із-за твоєї вірності Апостольському Престолу Тебе ув'язнено і примушено покинути своє стадо. Тебе волікли з однієї в'язниці до іншої і врешті Тебе запроторено в далекий Сибір, де Ти тепер у безлюдній околиці, у таборі Маклаково працюєш як звичайний робітник. Тому, Достойний Наш Брате, ми висловлюємо тобі нашу вдячність, бо ти ревно виконував свій священницький і душ пастирський обов'язок, навіть за ціну Твоєї свободи, бо Ти волів за ім'я Ісуса перенести зневагу».²

Намагання добитися звільнення Патріарха з радянської неволі продовжив Папа Іван XXIII, котрий особисто взяв під свій контроль переговори з цього питання, що провадилися через різних осіб, переважно неофіційних. Активну участь у визволенні Патріарха взяли президент США Кеннеді та журналіст Казенс, через яких надіслано клопотання до Хрушова.

Вже пізніше, після свого визволення, поза межами України, Патріарх скаже, чим є для нього його особиста свобода. Своє ставлення до власного визволення з радянської каторги він окреслив наступними словами: «Чи міг би я на волі на вид цього нещастя (В. К. недолі українського народу) спочивати, славитися моїм ісповідництвом чи заслугами?.. Тому мою волю прийняв я не для вільного життя, а для дальшої праці, боротьби, змагань для добра нашого Народу, для його святої Церкви, для Слави Божої і для Царства Божого на цій захитаній нашій землі».³

У своєму «*Завіщанні*» Патріарх скаже: «Звільнено мене, та не повернуто волі моїй Церкві! Тому моя внутрішня постанова була залишитися на рідній Землі і далі спільно зі своєю Церквою нести наш важкий хрест...»⁴.

¹ Див. В. ЛЕНЦИК, *Визначні постаті Української Церкви: Митрополит Андрей Шептицький і Патріарх Йосиф Сліпий*, Львів 2001, ст. 376-377.

² Текст цього листа – автографа див. G. СНОМА, «Storia della liberazione del metropolita Josyf Slipyj dalla prigionia sovietica», в: *Intrepido Pastori*, Romae 1984, ст. 234-236.

³ *Твори Патріарха і Кардинала Йосифа*, т. 14, Рим 1985, ст. 64.

⁴ *Завіщання Блаженнішого Патріарха Йосифа Сліпого*, в: *Богословія* 66, 3-4 (2002), ст. 15.

Коли 28 березня 1965 р. папа Павло VI піднесе митрополита Йосифа до кардинальської гідності,¹ то щиро зізнається, що ця подія має за мету: *дати українському народові надію*.

Патріарх Йосиф успішно виступив на другій сесії Другого Ватиканського Собору як героїчний свідок, мученик за віру, Церкву і вірність єдності (усього Йосиф Сліпий виступив п'ять разів на Вселенському Соборі).

Пізніше в своєму «Завіщанні» Патріарх відкрив істинні мотиви своїх виступів: «Свідомий вагомості такого свідчення... заговорив я не про свідчення своє, – воно ж було відоме, – але про Свідчення нашої Української Церкви: про свідчення її віри в Христа і Його Єдину, Святу, Соборну і Апостольську Церкву, свідчення, підтвержене кривавою печаттю безстрашного ісповідництва, терпіння, мучеництва і горами наших жертв».²

Це було слово України до Собору – слово про її внесок у єдність світового Християнства. Ісповідник виклав страждання мовчазної Церкви, її потреби і запропонував Соборові встановити Києво-Галицький Патріархат. Прийняттям титулу Патріарха Йосиф Сліпий домогся встановлення реальної і канонічної помісності нашої Церкви.

Патріарх став об'єднувачим центром діаспорної і материкової Української Церкви, засновував невтомно українські інституції, наповнив все українською присутністю, зібравши біля себе в Римі кращих представників української діаспори, щоб використати той потенціал на розбудову України, у свободу і незалежність якої він свято вірив. Це переконання видно і в ділах Патріарха: його бурхлива видавнича діяльність, розгорнута в Римі, підкреслимо: майже виключно українською мовою, переконує нас в вірі Патріарха, що неволя України буде невічною та що наша Церква не залишиться назавжди в еміграції, бо інакше наша мова була б приречена там на вимирання. Усього за 21 рік перебування Й. Сліпого в Римі було надруковано 200 томів наукових праць, присвячених українській тематиці.³

Водночас Кир Йосиф ні на мить не забував про катакомбну Церкву. 11 червня 1968 р. Йосиф Сліпий звернувся до Голови президії Верховної Ради УРСР Д. Коротченка: «...з посильним проханням повернути давні права, які мала наша Церква в Радянському союзі і які скасовано не правомим, а тільки адміністративним порядком... причина тому є вигадана зрада державі».

Найбільші злочинці політичні й не політичні вже давно амністовані, припустимо, що деякі священники провинилися, але їх суворо покарали та може вже і не живуть. Цього ніяк не можна брати на рахунок всієї нашої Церкви, яка

¹ Ще раніше, 28 березня 1960 р. Папа Іван XXIII номінував Й. Сліпого кардиналом Римської Церкви «*ін пекторе*».

² *Завіщання Блаженнішого Патріарха Йосифа Сліпого*, ст. 18.

³ Див. І. ДАЦЬКО, «Діяльність Патріарха Йосифа поза межами Києво-Галицької Митрополії», в: *Богословія* 66, 3-4 (2002), ст. 168.

впродовж століть боронила поневолений народ, а тепер у своїй Українській державі мусить важко страждати...

Прошу взяти до уваги, що три четверті злочинів, приписаних духовенству були придуманими. Я бачу це по собі, так само: по всіх наших єпископах покараних безневинно»¹.

Йосиф Сліпий сподівався, що потепління в державній політиці щодо церкви, після відставки Микити Хрущова заторкне й переслідувану УГКЦ. Певні надії вселяла легалізація Греко-католицької Церкви в Чехословаччині. Проте виявилось чимало ворогів такої легалізації всередині України, яким зміна релігійної ситуації не була на руку: вони придбали і тепер не хотіли втрачати. Звітуючи про поїздку Українського екзархату РПЦ до Канади та США в грудні 1968 року, Київський митрополит Філарет (Денисенко) акцентував: «*Й. Сліпий хоче зберегти своє радянське громадянство незаплямованим і в такий спосіб домогтися від Радянського Уряду відродження Греко-католицької Церкви*».

Активна діяльність Патріарха українців за кордоном викликала занепокоєння Радянського Союзу. Від 1968 р. розпочалася спільна боротьба органів Радянської влади і Московської Патріархії – проти греко-католиків в Україні та діаспорі. З боку патріархії цю боротьбу очолив Київський екзарх Філарет (Денисенко).

У травні 1968 р. відрпортував Львівський і Тернопільський митрополит Николай (Юрик), який наголошував, що діяльність багатьох уніатських священників уже не можна назвати підпільною, оскільки вони діють відкрито. У березні 1969 р. синод РПЦ прийняв ухвалу про зміцнення позиції РПЦ і схвалив заходи, які запропонував митрополит Філарет.

Враховуючи умови тотального наступу на український католицизм, Й. Сліпий організував посилену допомогу для нашої Церкви в Україні.

Постійний синод УГКЦ, який проходив у Ватикані, 8 червня 1972 р. засудив більшовицьке знищення *Української Автокефальної Православної Церкви та Української Католицької Церкви* і переслідування української інтелігенції, яке вів комуністичний режим. Звернення синоду були розіслані до світових громадських організацій разом з правдивою інформацією про релігійний стан та свободу на Україні.² Йосиф Сліпий висловив глибоке занепокоєння таким станом справ на синоді єпископів 13 грудня 1976 року: «Нас найбільше болить те, що на території Києво-Галицької Митрополії присуджено нашу Церкву на смерть, тут (у діаспорі)... присуджується на повільний зник. Ми, пастирі... не хочемо бути глухими на голоси мільйонів наших вірних».

У 80-х роках підтримка греко-католиків в Україні ще більше підсилилася. Цей факт дуже дивував комуністичних керівників, які вдавалися до різних

¹ М. ГАЙКОВСЬКИЙ, «Ісповідник Київської Церкви Йосиф Сліпий», ст. 213.

² М. ГАЙКОВСЬКИЙ, «Ісповідник Київської Церкви Йосиф Сліпий», ст. 215.

заходів протидії. За вказівкою ЦК КПУ було здійснено заміну «проуніатськи налаштованих» керівників Івано-Франківської та Львівсько-Тернопільської Єпархій. У березні 1982 р. голова Ради у справах релігії М. Колесник підтримав «зусилля Екзарха митрополита Філарета, спрямовані на подолання уніатства в православно-церковній діяльності, оскільки правлячі ієрархи цього робити не поспішають... Митрополит Львівський і Тернопільський Миколай та Архієпископ Івано-Франківській і Коломийській Йосиф із колишніх уніатів. Обидва на словах виступають за православ'я, а насправді ухиляються від роботи з викоринення уніатських традицій і атрибутів».¹

У своїй доповідній записці, завідділу пропаганди та агітації ЦК КПУ Л. Кравчук звинуватив цих двох ієрархів у відкритому потуранні і в підтримці проуніатських елементів, піддавши критиці республіканську Раду у справах релігії, яка не виконала постанови ЦК КПУ про заміну архієреїв. 6 жовтня і 30 листопада 1983 року Екзарх Філарет урочисто, з подяками і нагородами, відправив цих двох єпископів на пенсію.²

7 вересня 1984 року залишив цей світ Патріарх Йосиф кардинал Сліпий. Він залишив нам свій Заповіт – «Завіщання» де каже про себе: «Впродовж цілого свого життя був я, і таким відхожу з цього світу, в'язнем Христа!»³.

ВИСНОВКИ

За своє довге життя Патріарх Йосиф дуже багато подорожував. Ще в молоді роки під час своїх студій він мав нагоду пізнати різні культури. З плином часу географія його подорожей все більше розширювалася:

- сибірські пустелі, Далекий Схід – під час свого ув'язнення – це подорожі по неволі;

- США, Канада, Австралія – після свого визволення – це місійні подорожі щоб зібрати та об'єднати розпорочених по світу українців, щоб разом з ними голосити перед світом правду про страждаючу Україну.

Проте навіть живучи поза межами України, ніколи Патріарх не сповідував принципу *Ubi bene ibi patria* (Де є добре – там батьківщина). Куди б його не закидала доля, Батьківщина у нього була лише одна – та над долею якої він вболівав аж до смерті – Україна.

Всього Патріарх Йосиф провів поза межами України більшу частину свого життя – 49 з 92 років життя. Проте він залишився українцем; цей приклад є дуже актуальним сьогодні, бо ми є нацією, котра вже понад 150 років прогресивно емігрує.

За його глибоким переконанням кожен українець не сміє мовчати коли його край знаходиться в тяжких обставинах – кожен українець покликаний

¹ Там само, ст. 218.

² Там само, ст. 215-219.

³ *Завіщання Блаженнішого Патріарха Йосифа Сліпого*, ст. 11.

бути свідком цих страждань. Сам він подавав приклад такого свідчення і ділом і словом: «Будьте Свідками» Христа в Україні і на землях вашого вільного і невільного поселення, в усіх країнах вашого поселення, у в'язницях, в тюрмах і лагерах, аж до краю землі і до краю вашого земного життя!»¹.

Чи не найкращим свідоцтвом цієї свідомості вболівання над стражданнями співбратів служать слова звернення Патріарха Йосифа до Папи Павла VI під час Синоду єпископів що відбувся 13 грудня 1976 р.: «Ваша Святосте! Я хотів би промовити ще одне слово в імені наших братів і сестер, що вже 30 років по геройському терплять за Христа, Його Святу Церкву й за вірність Апостольському Престолові... Вже 30 років вони чекають на слово батьківської потіхи Вашої Святості, на слово захооти у витривалості у вірі... Наші страждаючі Браття і Сестри ждуть на те батьківське слово».

Безстрашний Пастир – таким запам'ятав його світ, що слідкував з здивуванням за його трагічною долею із заголовків газет, таким пам'ятаємо його сьогодні і ми – як старця, що *«сидячи на снях на дорозі в далечінь...»* молитву мовить за нашу Українську Церкву і наш Український Народ.

*о. Євгеній Кобильник,
доктор богослов'я,
викладач Тернопільської духовної семінарії
імені Патріарха Йосифа Сліпого*

РОЛЬ О. ЙОСИФА СЛІПОГО У РЕФОРМІ ДУШПАСТИРСЬКОЇ ФОРМАЦІЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОГО ДУХОВЕНСТВА В ГАЛИЧИНІ В 20-30 РОКАХ ХХ СТ.

Каталізатором українського національного відродження у Галичині між XVIII та XIX століттями стала Унійна церква та її духовенство. Відомий громадсько-політичний діяч Кость Левицький, роздумуючи над історією політичної думки галицьких українців у своїх споминах, писав, що «національний провід (в XIX ст. – ред. авт.) перейшов до рук духовенства, яке і було первісним чинником нашого національного відродження» [4, с. 100]. Відтак, для організації широкого загалу до національної розбудови, галицькому духовенству потрібно було необхідно створити систему, яка допомагала б йому здобути якісну освіту, а таким чином виконати місію національного провідника українського національного відродження. Аналізуючи вагомий внесок греко-католицького духовенства у розбудову української нації, історик церкви отець Ізидор Сухоцький також вважав, що за відсутності своєї національної шляхти,

¹ *Завічання Блаженнішого Патріарха Йосифа Сліпого*, ст. 14.

лише духовенство мало необхідний рівень освіти, щоби взяти на себе провід українського народу в Галичині. Бо лише освічене галицьке духовенство, на думку І. Сухоцького, могло на довгі роки очолити провід народу та розпочати його освіту, щоби піднести релігійність та організувати до національної розбудови [12, с. 8-10].

Потрібно зазначити, що після церковних реформ цесаря Йосифа II, роль Греко-католицької церкви в суспільно-політичному і національно-культурному житті українців значно зросла, священники були звільнені від панщинних повинностей, а кандидати до свячень отримали змогу навчатися в греко-католицькій семінарії. «Барбареум» або Генеральна духовна семінарія (1774-1784 / 1803-1893), заснована австро-угорською імператрицею Марією-Терезою у Відні, стала першим духовним закладом для українців, які мали змогу отримати якісну вищу освіту європейського зразка. З-поміж українців вихованцями семінарії були митрополит А. Ангелович, єпископи О. Повчій, Г. Таркович, М. Скородинський, історики І. Базилович, М. Гарасевич, фізик та винахідник І. Пулуй. Після першої ліквідації Віденської духовної семінарії в 1784 р. її спадкоємницею стала новозаснована Львівська греко-католицька духовна семінарія як головна для всіх греко-католицьких семінаристів Австрійської монархії. Згодом на взір «Барбареуму» було створено інші подібні духовні заклади в Перемишлю (1845 р.) та Станіславові (1893 р.). Ці обставини й зумовили досить швидке кількісне зростання української інтелігенції, провідне місце в якій належало греко-католицькому духовенству [5, с. 24-30].

Наступним важливим етапом в історії не лише душпастирської формації греко-католицького духовенства, але й української освіти в Галичині загалом, стала постать етнарха українського народу митрополита Андрея Шептицького. Усвідомлюючи, що в умовах бездержавності, економічного та культурного занепаду українського суспільства, на думку А. Шептицького, саме освіта може стати рушієм духовного, суспільного та економічного відродження. Тому ідея створення у Львові українського університету стала для нього одним із найважливіших завдань митрополичого служіння. Його виступ у віденському сеймі в 1910 р., у Палаті Лордів, став вирішальним у створенні українського університету у Львові. В 1913 р. цесар видав декрет, за яким український університет у Львові планували відкрити 1 вересня 1916 р. Однак після поразки Австро-Угорщини у Першій світовій війні та розвалу самої імперії, вмерла й надія українців здобути свій університет. Відтак митрополит Андрей Шептицький виступив з ініціативою створення вищої богословської школи.

У 1929 р. засновано Богословську Академію у Львові – основу майбутнього Католицького Університету. Академія стала найбільшим навчальним закладом католиків східного обряду, а деякі студенти приїздили з-за меж Галичини: Буковини, Закарпаття, Югославії та Болгарії.

Ректором вишу став майбутній предстоятель УГКЦ Йосиф Сліпий. Митрополит помітив здібності молодого семінариста Йосипа ще на другому

курсі та відрядив його на студії до Інсбрукського університету (Австрія), де той здобув класичну освіту і захистив дві наукові дисертації у галузі догматичного богослов'я. Після навчання у Римі Й. Сліпий повернувся до Галичини і по трьох роках викладацької роботи Андрей Шептицький призначив його на посаду ректора Греко-католицької духовної семінарії у Львові на основі якої і була створена академія. Ректор реформував навчання в Богословській Академії за найновішими зразками європейських католицьких університетів. Академія пропонувала п'ятирічну програму, у 30-х рр. тут навчалось 350-400 студентів, щороку випускалось 50-70. Кращих студентів Шептицький відправляв на навчання за кордон, особливо до Інзбрука та Риму. «Таким чином, освітня реформа, започаткована митрополитом А. Шептицьким і розгорнута отцем-ректором Й.Сліпим, принесла позитивні релігійно-теологічні результати та спричинилася до розвою суспільно-політичного та національного життя українського народу, її широкий відгомін докочується до нашої сучасності. Богословська Академія у Львові підняла науковий рівень галицького духовенства, стала справжнім потужним інтелектуальним центром, базою духовного й національного виховання українства. Її учні в умовах насильства безбожного комуністичного режиму створили в підпіллі катакомбну Церкву, яка до кінця зберегла вірність Богові, Україні та рідному народу» [6, с. 282].

Важливу роль у реформуванні богословської освіти та адаптуванню системи виховання майбутнього духовенства греко-католицької церкви в Галичині відіграв о. Йосиф Сліпий. Ставши ректором Богословської академії та очоливши провід Львівської духовної семінарії, Й. Сліпий не лише виконував покладені на нього адміністративні обов'язки, а що найголовніше, став розробником цілої методологічної концепції богословської та душпастирської формації галицького духовенства, що яскраво прослідковується в розроблених ним статутних положеннях *Богословського наукового товариства, Львівської духовної семінарії, Богословської греко-католицької академії*, а також у щотрирічних *Академічних звітах* з 1928 по 1937 рр.

З ініціативи викладачів богословського факультету Університету імені Яна Казимира в 1923 р. у Львові було створене Польське Теологічне Товариство, яке невдовзі відкрило свої філії в багатьох великих містах Польщі та Західної України.

Приклад польських теологів підштовхнув і греко-католицьке духовенство Галичини об'єднати свої зусилля для сприяння розвитку українського богослов'я. Так, 29 вересня 1922 на зборах викладачів богослов'я трьох греко-католицьких семінарій Галицької митрополії (Львівської, Перемишльської та Станіславівської) було вирішено почати роботу над створенням Українського Богословського Наукового Товариства (далі УБНТ). Роботу над Статутом Товариства очолив майбутній патріарх о. д-р Йосиф Сліпий. 14 грудня 1923 року були скликані Установчі збори, в яких взяли участь 26 богословів, що прийняли

рішення про створення Товариства, затвердили Статут і обрали Раду. Першим головою Товариства став тодішній ректор Львівської греко-католицької духовної семінарії о. Теодозій Галушинський (ЧСВВ).

Вже з ранніх літ своєї богословської діяльності молодий священник Й. Сліпий усвідомлював важливість існування спільноти однодумців, кваліфікованих богословів-науковців, які б мали можливість творити та публікувати свої праці, таким чином створюючи середовище та атмосферу богословського наукового товариства. І як зазначають оо. Іван Хома та Юрій Федорів: «ось так родився в умі Автора (Й. Сліпого – авт.) задум покликати до життя наукову установу під назвою «Богословське Наукове Товариство» [14, с. 6.]. Політичні та соціально-економічні умови, в яких зароджувалося та формувалося Товариство в 20-х рр. ХХ ст. в Галичині, були далеко не ідеальні, а часами й злиденні. Однак, незважаючи на це, запит на фахову богословську оцінку тих викликів галицького суспільства був достатньо високий.

У Передмові до *Статуту Богословського Наукового Товариства* Й. Сліпий звертає увагу на внутрішні та зовнішні запити для створення УБНТ. До внутрішніх запитів належать «дивоглядні погляди на суспільно-церковні питання ... про автокефалію, штунду (протестантські рухи – автор), патріархат, відносини церкви до держави і т.д. – питання, які дотикають безпосередньо народний організм, і суспільність жадно (охоче) почула би тут здорову думку фахових теологів» [8, с. 37]. Будучи повноправною частиною сім'ї народів Католицької Церкви, Українська Греко-Католицька Церква посідає перше місце серед Східних Католицьких Церков, таким чином її тисячолітній досвід віри та багатство богословської традиції, створює неоціненні скарби для всієї Вселенської Церкви, тому на думку о. Й. Сліпого така позиція створює потужний зовнішній запит для створення Товариства [Там же]. У цій же таки Передмові автор звертає увагу на те, що УБНТ не претендує конкурувати чи конфронтувати вже з існуючими організаціями такими як Наукове Товариство ім. Шевченка, Національний Музей чи Товариство св. Павла, натомість заповнити «ту прогалину фаховими теологами в питаннях з історії нашої церкви, літератури, права, археології... *Оскільки* три четвертини наших старинних пам'яток – це богословські твори і церковна культура» [Там же, с. 38].

Коментуючи статутні цілі УБНТ, а саме про плекання богословської науки та про належну освіту духовенства, Й. Сліпий одразу ж зауважує, що Товариство має «всенародний характер», тобто членами можуть бути не лише представники духовенства, але й усі для кого важливою є «церковна культура» [Там же, с. 38]. Щодо членства в Товаристві Статут передбачає чотири категорії учасників: 1) звичайні члени; 2) члени-кореспонденти; 3) дійсні члени та 4) почесні члени. Цікаво, що Й. Сліпий передбачає т.зв. «дальших членів» – це світські та духовні особи, які не належать до українського народу, але зацікавлені культурним та церковним життям нашого народу [Там же, с. 38-39].

В статутних положеннях напрям наукової діяльності здійснюється в чотирьох секціях: біблійній, філософській, історично-юридичній та практично-богословській (християнська педагогіка, катехитика, літургіка, проповідництво). Для здійснення визначеної мети передбачалося два основних напрямки – видавництво наукових праць через журнал «Богослов'я» та формування богословської бібліотеки [Там же, с. 39-40].

У кінці Передмови ще молодий о. Й. Сліпий по-пророчому передбачає, що Богословське Наукове Товариство та його Статути стане немовби «предтечою Богословської Академії» та міцною підвалиною в національному та державному житті українського народу, «особливо в тяжких його хвилях» [Там же, с. 41].

Наступними проектами у реформуванні душпастирської формації духовенства стали *Правила для питомців греко-католицької духовної семінарії у Львові* укладені ректором о. Й. Сліпим та опубліковані в остаточній редакції в 1929 р. Автор праці в стислій формі презентував основні аспекти духовно-морального виховання майбутнього духовенства. Опираючись на науку Священного Писання, аскетичні твори Святих Отців (св. Василя Великого та св. Івана Дамаскіна), глибокі аскетичні переживання католицького містика Томи Кемпійського, а з найновіших – пастирських послань митрополита Андрея Шептицького.

Укладаючи *Правила* Й. Сліпий, намагався уникати суб'єктивізму та т.зв. «зверхньої непомилності», тому з 1925 по 1929 рр. він залучав до цієї праці також студентів-семінаристів, даючи їм не лише перечитувати текст, а також можливість виправляти та їх доповнювати. Тому *Правила* стали свого роду спільним продуктом всієї спільноти – спільна праця семінаристів та їх виховників [14, с.12].

Отож, вже в першому абзаці *Правил* Й. Сліпий в чіткій та лаконічній спосіб подає основні цілі та завдання семінарії та семінаристів: «Духовна Семінарія є установою, що приготує до священства і тому має дати за ціль питомцям можливість виробляти і розвинути в собі чесноти і здобути знання, яких вимагає високий і святий духовних стан. Та завданнями Духовної Семінарії є виховувати священників, що мають дбати не лише про спасіння своїх душ, але які стануть добрими та ревними працівниками в винограді Христа, вірними у всім Його слугами й управителями Божих тайн. Отже вони покликані продовжати діло спасіння душ, відкуплених кровю Христа, ширити і боронити католицьку віру і збільшувати славу Божу» [10, с. 51].

Реформування системи виховання майбутніх пастирів Унійної Церкви має надважливе місійно-єкуменічне завдання, цитуючи папу Урбана VIII, Й. Сліпий звертає увагу: «Pervos, mei Rutheni, Orientem convertendum spero» («Через вас, мої любі русини, Схід навести бажаю»). Ця нелегка праця вимагатиме від вихованців особливої внутрішньої дисципліни та цілковитої самопожертви. Тому напутнім словом для майбутніх греко-католицьких священників стала

цитата митрополита А. Шептицького: «Для такої праці необхідні люди, котрі зуміли би ... цілими роками трудитись як апостоли, незважаючи на холод чи голод, вдовольняючись будь-чим, що Бог пішле, хоч би це був лише кусок хліба, скитаючись з місця на місце, нераз, не маючи даху над головою, зносити різні переслідування, звинувачення та труднощі. І жити лише для одної цілі – навертати людей до Бога, відректись самих себе, забути про власну вигоду, славу, здоров'я чи, навіть, життя» [15, с. 641-649]. Згодом така радикальна позиція стане в нагоді для переслідуваного греко-католицького духовенства радянською владою в другій половині ХХ ст.

П'ятирічне навчання конвікуталного типу вимагало від вихованців семінарії активної співпраці із ректором та іншими настоятелями у процесі їх виховання та формації. Головним чином, *Правила* звертають увагу на такі чесноти майбутніх священиків як віра, побожність, старанність у навчанні, послух, братня любов, чесність та пристойність, які на думку Ректора мали б стати добрим фундаментом для становлення не лише інтелектуальної, а що найголовніше духовної особистості [10, с. 52-62].

Вершиною реформи духовної освіти Галичини в 20-30-х роках ХХ ст. стало заснування в 1929 р. митрополитом А. Шептицьким Богословської Академії у Львові, що стало першим кроком на шляху відродження та становлення вищої української освіти і не тільки. Привітальна телеграма Папи Римського Пія XI, зачитана на урочистому відкритті Академії засвідчила, що освітня реформа, започаткована в Галичині, мала значення для всього християнського світу. Привітання надіслали також гетьман України П. Скоропадський, професор Д. Дорошенко та багато інших видатних особистостей [7, с. 90-102].

Перша половина ХХ ст. стала свого роду ренесансом католицької освіти в цілому світі, зокрема реорганізацією вже існуючих та заснуванням нових закладів вищої освіти, зокрема католицьких університетів в Мілані (Італія), Неймегені (Нідерланди), Люблені (Польща), а також в Шанхаю, Пекіні (Китай) та в Токіо (Японія). Особливого наукового зацікавлення в тому часі становив християнський схід з його багатою богословською та обрядовою різноманітністю, тому створення Апостольською столицею Папського Орієнтального Інституту стало доброю нагодою для створення у Львові Богословської Академії суто східно-християнської традиції. Як зазначає владика Іван Хома «зі створенням Богословської Академії покладено останній камінь у фундаменти, на яких мала плекатися і рости українська богословська думка, а разом з тим – збільшуватися кадри українського, озброєного в науку, духовенства та висококваліфікованих наукових сил» [14, с. 20].

Важлива роль у становленні Академії, без сумніву, належить її першому ректору – о. д-ру Йосифу Сліпому. Його інституційний твір під назвою «Греко-католицька Богословська Академія та її Статути» був вперше опублікований в

1930 р. Натомість друге та доповнене його видання було видане у Львові в 1933 р., після того як католицький науковий світ 24 травня 1931 р. побачив енцикліку папи Пія XI «*Deusscientiarum Dominus*» («Бог – Господь наук»). Всецерковна реформа католицької освіти, запропонована папою Пієм XI, знайшла похвальний відгук від Й. Сліпого: «Енцикліка має велике значення, бо дає свідоцтво дбайливості Церкви про науку... Це, очевидно, причиниться і до поглиблення пересвідчень і до наукового утвердження віри... для вироблення і поширення релігійного світогляду серед безбожницького духа нинішніх часів та піднесення авторитету Церкви; є це безумовно сильна підпора і великий крок уперед» [11, с. 74].

Статут Богословської Академії передбачав функціонування двох факультетів: богословського (почав діяти з 1928 р.) і філософського (1930). Згідно зі Статутом, на філософському факультеті планувалося викладання таких дисциплін: філософія (логіка, онтологія, критика, психологія, історія, філософія), церковнослов'янська, єврейська, грецька і латинська мови, теодицея, космологія, етика, природне право, соціологія, педагогіка, християнська археологія, експериментальна психологія, граничні питання хімії й філософії, біологія, фізика й вища математика, астрономія, естетика, антропологія, історія мистецтва, читання й пояснення текстів Аристотеля, Платона, святого Томи, новітні філософські напрямки, філософія релігії, історія слов'янської та української філософії, семінар з соціології, мистецтва, вибрані питання з космології, теодицеї, етики, логіки, критики, онтології [9, с. 108-112]. У період становлення Академії в ній працювали тільки три професори – о. д-р Т. Галушинський, о. д-р Й. Сліпий та о. д-р Т. Мишковський. Уже невдовзі на богословському факультеті лекційні курси читали: о. д-р Г. Костельник (логіка, історія грецької філософії), о. д-р М. Конрад (основи соціології), о. д-р В. Максимець (логіка, онтологія, критика, естетика), о. д-р І. Гриньох (космологія). Особистий приклад і на цьому факультеті показував отець-ректор Й. Сліпий, який викладав історію схоластичної філософії [3, с. 60].

В Академії постійно працювали семінари: правничий (д-р Л. Глинка), історії (д-р М. Чубатий), історії України (д-р І. Крип'якевич), мистецтвознавчий (д-р В. Залозецький), церковнослов'янської мови (д-р К. Чехович), а також гомілетичний, біблійний, догматичний, катехитичний і соціологічний. Найкращі студентські роботи виходили друком у часописах «Мета», «Діло», «Христос Наша сила» та в місячниках «Нива» і «Богословія» [1, с. 111-112].

За десять років існування Богословська Академія досягла рівня найкращих теологічних факультетів Європи. За цей період вона мала 2751 студента, серед яких були вихідці не тільки з Галичини, а й із Болгарії, Румунії, Чехословаччини, Югославії, вірні Православній Церкві з Волині і Холмщини [2, с. 33]. Серед наукового персоналу працювали 14 професорів, 6 доцентів та 18 їх заступників. Ректор Й. Сліпий мріяв про перетворення існуючого навчального

закладу в Український релігійний університет, але на перешкоді стала Друга світова війна і більшовицька окупація галицьких земель. Після встановлення більшовицької влади в Галичині 1944 р. Богословську Академію остаточно було закрито.

Таким чином, освітня реформа, започаткована митрополитом А. Шептицьким і розгорнута отцем-ректором Й. Сліпим, принесла позитивні релігійно-теологічні результати та спричинилася до розвою суспільно-політичного та національного життя українського народу, її широкий відгомін докочується до нашої сучасності. Богословська Академія у Львові підняла науковий рівень галицького духовенства, стала справжнім потужним інтелектуальним центром, базою духовного й національного виховання українства. Її учні в умовах насильства безбожного комуністичного режиму створили в підпіллі катакомбну Церкву, яка до кінця зберегла вірність Богові, Україні та рідному народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бистрицька Е. Йосип Сліпий – організатор богословської науки в Україні. *Патріарх Йосип Сліпий як визначний український ієрарх, науковець та патріот*: [матер. Міжнар. наук. конфер.] (20 вересня 2002 року, м. Київ). К., 2003.
2. Гаюк В. Патріарх Йосиф – подвижник богословської науки в Україні. *Кардинал Йосиф Сліпий і сучасність*: [зб. матер. Всеукр. конфер. на пошанування 110-ї річниці від дня народження Глави УГКЦ, кардинала Йосифа Сліпого (11-12 жовтня 2002 р.)]. Івано-Франківськ: Плай, 2002.
3. Генік Л. Філософська освіта у Львівській Богословській Академії (1928-1944 рр.). *Історія релігій в Україні*: [матер. VIII Міжнар. круглого столу 11-13 травня 1998 року]. Львів: Логос, 1998.
4. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців. 1848-1914. На підставі споминів. Львів, 1926.
5. Памфілова Т. Роль Греко-католицької церкви та її духовенства у формуванні й діяльності структур громадянського суспільства Галичини (XIX–XX ст.). *Історичні студії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2014. Вип. 11-12.
6. Пахолок Р.І. Реформа богословської освіти в Галичині (1929-1944 рр.). *Педагогічний альманах*. 2012. № 16.
7. Світильник істини. Джерела до історії Української Католицької Богословської Академії у Львові 1928-1944 (Матеріали зібрав і опрацював д-р Петро Синиця). Торонто – Чикаго, 1971. Ч. I.
8. Сліпий Й., Богословське наукове товариство і його статуту, Львів 1924. *Твори Кир Йосифа Верховного Архієпископа і Кардинала*. Opera Omnia Kyr Josephi (Slipyi-Kobernyskyj-Duckovskyj) Archiepiscopi i Maioriset Cardinalis. Під ред. Хома І., Федорів Ю. Т. III-IV. Рим 1970 .
9. Сліпий Й., Греко-католицька Богословська Академія та її Статуту, Львів 1933. *Твори Кир Йосифа Верховного Архієпископа і Кардинала*. Opera Omnia Kyr Josephi (Slipyi-Kobernyskyj-Duckovskyj) Archiepiscopi i Maioriset Cardinalis. Під ред. Хома І., Федорів Ю. Т. III-IV. Рим, 1970.
10. Сліпий Й., Правила для питомців греко-католицької духовної семінарії у Львові, Львів 1929. *Твори Кир Йосифа Верховного Архієпископа і Кардинала*. Opera Omnia Kyr Josephi

- (Slipyi-Kobernyckyj-Dyckovskij) Archiepiscop i Maioriset Cardinalis. Під ред. Хома І., Федорів Ю. Т. III-IV. Рим, 1970.
11. Сліпий Й., Реформа богословських студій. DestudiistheologicisaPP. PioXIinstraurandis, Львів 1929. *Твори Кир Йосифа Верховного Архиепископа і Кардинала*. Opera Omnia Kyr Josephi (Slipyi-Kobernyckyj-Dyckovskij) Archiepiscop i Maioriset Cardinalis. Під ред. Хома І., Федорів Ю. Т. III-IV. Рим, 1970.
 12. Сухоцький І. Що дала Греко-католицька церква і духовенство українському народові. Філадельфія, 1951.
 13. Ходак І. Внесок митрополита Йосифа Сліпого у розвиток богословської освіти у 20-30 рр. XX ст. *Красзнавство*. 2010. № 3.
 14. Хома І., Федорів Ю., Введення. *Твори Кир Йосифа Верховного Архиепископа і Кардинала*. Opera Omnia Kyr Josephi (Slipyi-Kobernyckyj-Dyckovskij) Archiepiscop i Maioriset Cardinalis. Під ред. Хома І., Федорів Ю. Т. III-IV. Рим, 1970.
 15. Шептицький А., Пастирські послання 1899-1914 рр., т. 1. Львів: Видавництво «АПОС», 2007.

*Ks. dr hab. Sławomir Bylina,
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II (Polska)*

RELACJA JANA PAWŁA II I JÓZEFA KARDYNAŁA SLIPYJA PRZYKŁADEM BUDOWANIA WIĘZI I POKOJU

Wspólne relacje papieża Jana Pawła II i Józefa Kardynała Slipyja sięgają czasów trwającego Soboru Watykańskiego II. W latach 60-tych spotykali się Zwierzchnik Ukraińskiego Kościoła Greckokatolickiego kardynał Josyf Slipyj i Metropolita Krakowski arcybiskup Karol Wojtyła. Miejszem spotkań był Papieski Instytut Studiów Kościelnych w Rzymie. Osobą, która koordynowała relacje między kapłanami był dominikanin Feliks Bednarski, który przez lata był związany z Lublinem, gdzie po II wojnie światowej był kierownikiem Katedry Etyki na Wydziale Filozoficznym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Następcą w kierowaniu katedry był właśnie późniejszy metropolita krakowski arcybiskup Karol Wojtyła. Przykładem szczególnego szacunku, który oddał nominat papież Jan Paweł II, w momencie wyboru na Stolicę Piotrową był czas, kiedy kardynałowie klękali przy nowo mianowanym papieżu. Jan Paweł II wstał z tronu przed dwoma hierarchami, a byli nimi kardynał Stefan Wyszyński i kardynał Josyf Slipyj. Kolejnym przykładem szczególnego wyróżnienia relacji kardynała Slipyja i papieża Jana Pawła II był fakt, że pierwszą osobą, z którą się spotkał, niecały miesiąc po wyborze na papieża był właśnie kardynał Slipyj. Miało to miejsce już 20 listopada 1978 roku [1]. Świadczy o tym protokół ze spotkania z Radą Główną Episkopatu Polski na Jasnej Górze podczas pierwszej pielgrzymki papieża Jana Pawła II do Polski w 1979 roku. Podczas pierwszej rozmowy papieża ze Slipyjem zapadła decyzja, by do milenium chrztu Rusi, przypadającym w 1988 roku, przygotowywać się przez dziesięć lat [2].

Do kolejnego spotkanie doszło z inspiracji Jana Pawła II i miało miejsce w Rzymie w 1987 roku w dwóch kolegiach – polskim i ukraińskim, gdzie spotkali się przedstawiciele Episkopatu Polski i Synodu Ukraińskiego Kościoła Greckokatolickiego [3].

Fundamentalnym przykładem relacji papieża Jana Pawła II i Kardynała Slipyja jest *List Jana Pawła II do Kardynała Slipyja, z Watykanu 19 marca 1979 r.*, który papież rozpoczyna słowami «Do naszego czcigodnego brata, Józefa Kardynała Slipyja Arcybiskupa Lwowskiego Ukraińców» [4, k. 152]. Warto zauważyć, że w oficjalnej korespondencji Jan Paweł II nazywał go «patriarchą», natomiast w prywatnej korespondencji z kardynałem nawiązywał do historycznych relacji polsko-ukraińskich [1,323]. Już sam zwrot i powtarzanie w liście wielokrotnie słowa «bracie», świadczy o pozytywnych relacjach pomiędzy pasterzami. Papież na początku listu nawiązuje do spotkania hierarchów ukraińskich, które miało miejsce z papieżem w Rzymie 20 listopada 1978 roku, podczas którego rozmawiano o zbliżającym się jubileuszu 1000-lecia wiary chrześcijańskiej na Rusi. Można dostrzec radość w słowach papieża Jana Pawła II, kiedy to stwierdza komunikat kardynała Slipyja «Zarazem powiadomiłeś mnie o zamiarze przygotowania się wraz z całą waszą wspólnotą kościelną, w przeciągu najbliższych dziesięciu lat, do tego wielkiego jubileuszu. Wśród najróżnorodniejszych inicjatyw związanych z tym jubileuszem ważne miejsce z pewnością zajmie wielka pielgrzymka do Ziemi Świętej – tam, gdzie nasz Boski Zbawiciel powiedział: Idźcie i nauczajcie wszystkie narody, chrzcząc je w imię Ojca i Syna i Ducha Świętego (Mt. 28,19)» [4, k. 152]. Ukazując zarys dziejów chrześcijaństwa na terenach Ukrainy papież skonkludował słowami, że «Kościół nigdy nie zadomowił się w smutnej sytuacji rozbitcia swojej jedności, lecz przeciwnie, uważał ją za niezgodną z wolą Chrystusa naszego pana. Kościół, który ma wiele szacunku i czci dla rozmaitych odmienności ludów znajdujących się w jego łonie, nigdy nie przestaje poszukiwać dróg najodpowiedniejszych dla odnalezienia owej jedności» [4, k. 153]. Papież nawiązując do wydarzeń Unii Brzeskiej z 1596 r. i Soboru Watykańskiego II wskazuje, że «Kościół pragnie posunąć naprzód sprawę jedności chrześcijan i próbuje nowych dróg, które odpowiadałyby lepiej duchowości dzisiejszego człowieka» [4, k. 154]. Podsumowując i radując się przygotowaniami do wielkiego jubileuszu 1000-lecia chrześcijaństwa na Rusi papież zapewnił o otoczenia nadchodzących wydarzeń modlitwą i miłością. Zapewnił, że rozgłosi rocznicę wszystkim Kościołom i wspólnotom chrześcijańskim [4, k. 154-155].

Tak też się stało, kiedy to wsparcie papieskie w sposób demonstracyjny okazywał papież Jan Paweł II dla grekokatolików podczas obchodów tysiąclecia chrztu Rusi, które odbywały się w 1988 roku [5, 119-141].

W 1990 roku papież Jan Paweł II przyznał, że w trakcie inauguracji pontyfikatu 22 października 1978 roku modlił się po białorusku, litewsku, polsku i ukraińsku [6, 5].

Sukcesywne relacje dopełniły się decyzją Stolicy Apostolskiej z dnia 16 stycznia 1991 roku, kiedy to ogłoszono decyzję Jana Pawła II dotyczące organizacji

kościelnej na Ukrainie. W strukturze organizacyjnej Ukraińskiego Kościoła Katolickiego, czyli grekokatolików, papież zatwierdził trzech ordynariuszy, którzy już wcześniej zostali konsekrowani w podziemiu, i siedmiu biskupów pomocniczych. Dla diecezji przemyskiej papież mianował biskupa obrządku bizantyjsko-ukraińskiego. Akt świadczył o całościowym uporządkowaniu kwestii Kościoła grekokatolickiego na wstępnym etapie zarówno w Ukrainie i w Polsce [7, 29].

Kolejnym przykładem troski papieża Jana Pawła II o właściwe relacje w tworzeniu więzi i pokoju była trasa IV pielgrzymki papieża Jana Pawła II do Polski, podczas której wielokrotnie nawiązywał do relacji ze wschodnimi sąsiadami, aby podkreślić rolę procesu jednoczenia się Europy na arenie międzynarodowej [8]. Szczególne były czerwcowe kazania z Przemyśla, Lubaczowa, które nawiązywały do przyszłych wizyt Ojca Świętego w państwach dawnego ZSRS, a szczególnie na Litwie i w Ukrainie [9].

Współczesnym przykładem podkreślania relacji papieża Jana Pawła II i Kard. Slipyja jest organizowana konferencja naukowa, jak również coroczna pielgrzymka do matki Bożej Częstochowskiej organizowana przez eparchię wrocławsko-gdańską w 100 rocznicę urodzin papieża. Podczas uroczystości abp Eugeniusz Popowicz podkreślił rolę jasnogórskiego sanktuarium w dziejach Kościoła grekokatolickiego «Obchody jubileuszowe na Jasnej Górze zapoczątkowały odrodzenie i oficjalne uznanie Kościoła grekokatolickiego w Polsce, który do tej pory był zdelegalizowany», jak również znaczenie w tym procesie Jana Pawła II «W jego sercu było też miejsce dla narodu ukraińskiego i cierpiącego Kościoła grekokatolickiego, do którego on, jako następca św. Piotra, odnosił się z szacunkiem i troską oraz dbał o jego organiczny rozwój» [10].

WYKAZ ŹRÓDEŁ I LITERATURY

1. Kowal P. Testament Prometeusza. Źródła polityki wschodniej III Rzeczypospolitej. Warszawa, 2018, s. 323.
2. Kowal P. Misja na Wschodzie. Wizyty kard. Józefa Glempa w ZSRR w 1988 r. orazich polityczno-międzynarodowy kontekst. *Dzieje Najnowsze*. 2016. R. 48, nr 1.
3. Pokora W., Batruch Stefan ks.. Dla tego dialogu nie ma alternatywy – twierdzi Człowiek Pojednania Polsko-Ukraińskiego, ks. mitrat Stefan Batruch. *Kurier Wnet*. Nr. 65. Listopad 2019. URL: <https://wnet.fm/kurier/dla-tego-dialogu-nie-ma-alternatywy-twierdzi-czlowiek-pojednania-polsko-ukrainskiego-ks-mitrat-stefan-batruch> (dostęp 4.10.2022).
4. Archiwum Państwowe w Warszawie. *List Jana Pawła II do Kardynała Slipyja, z Watykanu 19 marca 1979 r.*, SPP/11.3.22, N. 283/80, k. 152.
5. Kowal P. Kwestia ukraińska podczas IV pielgrzymki Jana Pawła II do Polski. *Przegląd Religioznawczy*. 2018. Nr. 3 (269). S. 119-141.
6. Przebinda G. Większa Europa. Papież wobec Rosji i Ukrainy. Kraków, 2001, s. 5.
7. Przywrócenie struktur kościelnych na Ukrainie. *L'Osservatore Romano*. (wydanie polskie). 1991. Nr 2–3. S. 29.
8. Jan Paweł II. Rozważania przed modlitwą «Anioł Pański». Rzeszów, 2 VI, 1991. URL: https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/modlitwy/07rzeszow_.html (dostęp: 4.10.2022).

9. Przemówienie do wiernych Kościoła bizantyńsko-ukraińskiego. Przemyśl, 2 VI 1991. URL: http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/09przemysl_02061991.html (dostęp: 5 XII 2018).
10. Gronek M. bp E. Popowicz: Jan Paweł II dbał o rozwój Kościoła greckokatolickiego. URL: <https://dzieje.pl/dziedzictwo-kulturowe/abp-e-popowicz-jan-pawel-ii-dbal-o-rozwoj-kosciola-greckokatolickiego> (dostęp 4.10.2022).

*o. Іван Лобур,
ліцензіат богослов'я,
викладач Тернопільської вищої духовної семінарії
імені Патріарха Йосифа Сліпого*

ПАТРІАРХ ЙОСИФ СЛІПІЙ – ІСПОВІДНИК ВІРИ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІДЕР

Говорячи про особу патріарха Йосифа, вважаю за потрібне наголосити на його свідченні Христової віри і витривалості у вірності Католицькій Церкві. Усе його життя і багатогранна діяльність зводяться або мають за мету свідчити Христа та розбудувувати Його Церкву.

Святий папа Іван Павло II під час єпископської хіротонії митрополита Мирослава Любачівського у Сикстинській каплиці 12 листопада 1979 р., звертаючись до Кир Йосифа, сказав: «Дозвольте мені, Еміненціє, що в особливий спосіб звернуся до Вас. Не тільки сини і дочки Вашого Народу, але також ціла Церква і весь світ знають про Ваше небувале свідчення, яке Ви дали своїм трудящим життям, а передусім довголітнім ув'язненням, Христові та Церкві, яка постала з Його Хреста та Воскресіння.

Це ув'язнення відірвало Вас від улюбленого Престолу Львова, на який Вас призначив мій попередник Пій XII. Є потішаючим ствердити, що Ви нині знаходитеся біля нас уже від багатьох літ, звільнений стараннями мого попередника Івана XXIII й обдарований кардинальською гідністю моїм попередником Павлом VI.

Можете, отже, посвятитися своєму народові, для добра якого, згідно зі словами листа до Євреїв, Ви є поставлений.

Ви й надалі залишаєтесь Пастирем, який життя своє дає за вівці (Ів. 10,15), як скиталець тієї Церкви, яка від 1596 року є у злуці з Престолом святого Петра і ціною крові додержує свою вірність уже майже 400 років» [3, с. 51-52].

Саме труднощі, які переживав патріарх Йосиф разом з іншими єпископами, священниками та вірними УГКЦ стали свідченням їхнього ісповідництва віри. Досліджуючи документи радянських органів державної безпеки, можна побачити наскільки інтенсивно проводилися допити, часто вночі, щоденно, інколи допит тривав понад добу [1, с. 280].

В радянських документах вказується кілька причин арешту та ув'язнення Кир Йосифа, а саме: співпраця з націоналістичними рухами та духовний авторитет серед вірних: для прикладу навіть у Маклаковопід час заслання організував моління у бані [2, с. 327]. Націоналістичні рухи за своєю ідейністю та духовністю були антирадянські [1, с. 142-143, 441]. Про даний факт дізнаємося із справки, надісланої цілком таємно народному комісару державної безпеки УРСР генерал-лейтенанту Савченку про свідчення єпископів Миколая Чарнецького та Йосифі Сліпого на допитах з 19 по 25 жовтня 1945 року. В них розповідається, що ще з другої половини 18-го століття, коли Галичина увійшла до складу Австро-Угорщини, керівництво УГКЦ, скориставшись державною підтримкою, відкрило багато духовних навчальних закладів, в яких готувалося духовенство, яке почало брати активну участь в громадському і політичному житті Галичини. І саме з середовища духовенства зароджується нова українська інтелігенція. Для виховання українського населення Галичини керівництво греко-католицької Церкви при сприянні уряду Австро-Угорщини відкрило мережу культурно-навчальних закладів – шкіл, клубів, читалень і розпочало створювати різні спільноти і організації: «Просвіта», «Рідна школа», молодіжні спортивні організації «Січ», «Сокіл» та ін.. Керівниками цих організацій і спільнот вбільшості були уніатські священники [1, с. 431-432, 436-437].

Зі свідчень Миколая Чарнецького дізнаємося, що Кир Йосиф Сліпий до останнього дня підтримував тісний зв'язок з керівництвом ОУН та УПА [1, с. 436]. Якщо розглядати події Другої світової війни, а саме напередодні бойових дій Німеччини проти СРСР, Митрополит Андрей Шептицький та Йосиф Сліпий були в курсі усіх подій, які відбувалися на території окупованій німцями. Вони знали про концентрацію німецьких військ на кордоні і про створення українських легіонів. Подібні повідомлення вони отримували від священників та від оунівців, які відвідували митрополита [1, с. 435]. За підтримки українського духовенства було проголошено створення самостійної України і створено «Українське правління», головою якого став Ярослав Стецько, до складу увійшов священник Іван Гриньох [1, с. 435].

Згідно свідчень Йосифа Сліпого, формально членами УВО або ОУН священники ніколи не були, оскільки духовенство намагалось поставити себе на чолі всього національного руху для боротьби за самостійну Україну [1, с. 438-439]

Із протоколу допиту 29.08.1958 року дізнаємося позицію Кир Йосифа щодо його ставлення до ідеології українського націоналізму. Проблемаю українських націоналістів було калькування на зразок німців гасла «Україна понад усе», що суперечило католицькому універсальному духові, проте який не заперечував можливості розбудови самостійної державності. У своїй праці «Історія Вселенської Церкви на Україні» митрополит Сліпий наголошує, що в часах Б. Хмельницького український народ для досягнення мети мав бути єдиним,

особливо у вірі, що не дозволило б, на думку митрополита, полякам підкорити український народ [2, с. 319-322]. Також унія є закономірним історичним явищем і що вона оберігала українську культуру від полонізації. Помилкою був договір з Московією [2, с. 330].

Патріарх Йосиф, даючи відповіді на допитах, на мою думку, свідомо проводив катехизацію, розповідаючи про національні рухи і їх завдання у вихованні молоді, будівництві державності для добра народу, роль релігії в цих організаціях, як невід'ємний чинник виховання доброї молоді. 28-29 квітня 1945 р. на допиті Кир Йосиф розповідав про Український Католицький Союз, метою якого було: 1) шляхом товариських розмов, лекцій і через пресу розповсюджувати і скріплювати серед українців християнсько-католицький світогляд, 2) зберегти український народ від втрати своєї нації, 3) зберегти християнсько-українську сім'ю. УКС виступав проти безбожжя, яке пропагувалося у Радянському Союзі [1, с. 183-185].

Постать митрополита Йосифа, його діяльність, існування УГКЦ до 1946 року та пізніше у підпіллі були загрозою для ідеології СРСР, а тому їх і звинуватили в антирадянській діяльності та намагалися знищити. Проте Кир Йосиф говорив, що радянській владі буде важко протистояти УГКЦ, оскільки вона тісно пов'язана з українським народом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Патріарх Йосиф Сліпий у документах радянських органів державної безпеки 1939-1987 / під ред. Сергійчук В. Київ, 2012, Т.1.
2. Патріарх Йосиф Сліпий у документах радянських органів державної безпеки 1939-1987 / під ред. Сергійчук В. Київ, 2012, Т.2.
3. Пекар А. Ісповідники віри нашої сучасності. Львів, 2001.

Iryna Ivankovych,

Head of Religious Society of Ukrainian Catholics «Saint Sophia» (Philadelphia, USA)

ST. JOHN PAUL II AND THE SERVANT OF GOD PATRIARCH JOSYF SLIPIY: MODERN APOSTLES OF THE SLAVIC PEOPLES

On May 18, 1920, in Wadowice near Krakow, lieutenant of the Polish Army Karol Wojtyła (1879-1941) and a schoolteacher Emilia Kaczorowska (1884-1929) welcomed their youngest son. He was baptized Karol Józef Wotyła. At the same time, a 28-year-old priest of the Ukrainian Greek Catholic Church (UGCC) Josyf Slipyj published an excellent research *«Die Trinitätslehre des byzantinischen*

Patriarchen Photios» (The Teaching on the Holy Trinity by Byzantine Patriarch Photius). It appeared in French, German, and English scholarly publications. In November of the same year, Fr. Josyf Slipyj continued his studies at the Gregorian University and the Pontifical Oriental Institute in Rome. He studied English, Italian, German, French, and Polish. It is in Rome that the paths of the two sons of the Slavic peoples would cross for the first time during the Second Vatican Council. It is here, in the cradle of Western Christianity, that Pope John Paul II would bid final farewell to Cardinal Josyf Slipyj in 1984.

There are numerous parallels between the two hierarchs: profound faith in God; charisma; polyglotism; missionary spirit; ecumenism; fight for national independence and religious freedom; courage. Before the historic visit of John Paul II to Ukraine in 2001, there was another parallel that media would discuss – his ethnic background. «In his multi-volume study *Istoriya Rymsskyh Vselenskyh Arhiyereyiv* (History of the Roman Pontiffs – published in Rome, and reprinted in Ivano-Frankivsk in 1999), Fr. Isidore Nahayewsky says, ‘Cardinal Wojtyła, while visiting the USA, stopped at the Ukrainian Institute of Harvard University. In his speech, he mentioned that his mother Emilia of blessed memory was ‘Ruthenian’, that is Ukrainian. It was she who taught Wojtyła to speak Ukrainian, which he uses in his addresses to the Synod of Ukrainian Bishops and the Ukrainians when visiting our churches», as stated in one of many articles [1]. Both John Paul II and Josyf Slipyj were targets of the KGB. Cardinal Slipyj spent eighteen years in GULAG camps; Karol Wojtyła was under surveillance of the Polish Secret Service since 1953.

Last but not least, the two were connected by literature. When the bestselling novel *The Shoes of the Fisherman* by the Australian writer Morris West was published in 1963, the Ukrainian diaspora recognized the prisoner of the Siberian camps Josyf Slipyj in West’s Pope Kiril Lakota. When in 1978 Karol Wojtyła was elected pope, the world remembered the novel itself and its 1968 movie adaptation by Michael Anderson. This was due to the fact that, according to the novel, for the first time, a Slav becomes pope. Although erroneously, contemporary journalists search for a prophecy of electing Karol Wojtyła in West’s novel. As an example, John J. Hopkins says, «In 1968, 10 years before the election of John Paul II, Anthony Quinn starred in the film, *The Shoes of a Fisherman*. [...] In an *eerie* segment of life imitating art, 10 years later, Karol Wojtyła, the Cardinal from Poland whose life was tempered by the bitter occupation of Nazism and Communism, was elected the first non-Italian Pope in more than 400 years» [2].

Dr. Andrew Kania, Director of Spirituality at Aquinas College, Manning in Western Australia, argues, «Since the election of Karol Cardinal Wojtyła as Pope John Paul II, the central character of Morris West’s 1963 novel *The Shoes of the Fisherman*, has become confused with the person of the late Pope from Krakow. Such a comparison however, loses much of the poignancy of Morris West’s story of the Archbishop-Major of L’viv, becoming the Head of the Universal

Church, and the dilemma that this would, had it occurred, have posed the Catholic Church» [3].

Albeit the relationships between the two men of faith were not free of difficulties and misunderstandings, undeniable is the fact of mutual respect, «constant benevolence» [4], «fraternal...kindness» [5] between John Paul II and Cardinal Slipyj.

On October 11, 1963, Karol Wojtyła and Josyf Slipyj participated in the 46th general meeting of the Second Vatican Council. Cardinal Slipyj was one of the speakers. Each speaker was assigned ten minutes. «Metropolitan Josyf Slipyj spoke for about twenty minutes in exceptional attention of those present. His address was marked by the clarity of ideas and depth of theological argumentations. He spoke in a clear, resonant, and firm voice. The fathers of the Council saw not only the heroic Confessor of Faith, but an outstanding theologian and a great Shepherd who is aware of contemporary problems of Christ's Church. He puts them in the light of the suffering Ukrainian Church and all those who suffer with it. (...) A proposal was made to elevate the Metropolia of Kyiv and Galicia to patriarchate», [6] recalled Bishop Andriy Sapeliak. He observed that a number of bishops considered it an honor to personally express their gratitude to the prisoner of the Soviet camps, to take a picture with him, or even to kiss his hand. Speaking of «the mountains of corpses and the rivers of blood» sacrificed by the Ukrainian people for their fidelity to the Apostolic See, Josyf Slipyj drew attention of the auxiliary bishop of Krakow Karol Wojtyła, who would cite the Cardinal's words on a number of occasions.

Outside of the Vatican, Cardinal Karol Wojtyła, Archbishop of Krakow, and His Beatitude Josyf Slipyj met in February 1973 at the Eucharistic Congress in Melbourne, Australia. It was in 1973 that for the very first time Fr. Ivan Hryniokh remembered Josyf Slipyj as Patriarch during the Divine Liturgy at St. Peter Basilica in Rome [7]. In 1975, both Cardinal Wojtyła and Cardinal Slipyj supported the initiative of Fr. Feliks Bednarski, OP, to establish cooperation between the Ukrainian and Polish theologians within the Society of Friends of the Christian Philosophy [8]. Beginning in 1975, His Beatitude Josyf Slipyj signed all documents as Patriarch. While the Ukrainian Greek Catholic has a patriarchate *pro domo sua*, regrettably, for Rome the question of patriarchate has remained unresolved even until present time.

Then, October 21, 1978, St. Peter's square in Rome, inauguration of pope John Paul II. Cardinals are paying homage to the new pontiff. Suddenly, the world witnesses an unexpected scene: one of the first cardinals in the procession is the Primate of Poland, Cardinal Stefan Wyszyński. The pope stands up, raises Wyszyński from his knees, and embraces him. The unprecedented event in the history of the pontificate caused tremendous resonance, overshadowing an identical gesture John Paul II bestowed on a hierarch dressed in gold-stitched vestments of the Eastern Churches. «This hierarch was Cardinal Josyf Slipyj, head of the Greek Catholic Church, released from the Soviet camps with the efforts of Pope John XXIII [as well

as President John Kennedy-ed.] Raising Cardinal Slipyj, John Paul II paid respect not only to the heroic hierarch who declined the offer of the Soviet authorities to head the Moscow Patriarchate in return for betrayal of the Apostolic See. It was also a sign of respect for all underground priests and millions of faithful, for the entire unbreakable Ukrainian Greek Catholic Church suffering in the catacombs after the 1946 pseudo-synod of Lviv» [9]. Years later, during his visit to Ukraine in 2001, Pope John Paul II would again pay homage to the UGCC when beatifying twenty-eight new martyrs for faith – bishops, priests, monks, nuns, and laity.

In the meantime, the pontificate of the Slavic pope brought the wind of change and the wind of hope. Letters and communication between John Paul II and Josyf Slipyj were vibrant and multifaceted. The Patriarch urged the Vatican to change the use of the term *Rus'* with reference to Ukraine, not Russia. John Paul II was one of the first to respond. As Jaroslav Pelikan stated, «an interesting example of such usage can be found in two letters written to Josyf Slipyj on 19 March 1979 by Pope John Paul II, who before his election as pope had been Karol Cardinal Wojtyła, archbishop of Kraków. In the first letter the term «Rus» appears in quotes throughout, but the second letter consistently refers to «Rus» (*Ucraina*)»[10].

In general, letters between John Paul II and Josyf Slipyj present an interesting phenomenon. They wrote to one another in Polish, Ukrainian, Italian, or Latin. As Pelikan emphasizes, «Slipyj took obvious glee at being able to append a postscript in Polish to an official letter for the pope that he had written «in the languages of the members of the Roman curia», that is in Italian [11]. On other occasions he would write to the pope in Ukrainian and then send along an official Italian version for the files [12]. Such polyglotism is interesting and important not only because each of them was an accomplished linguist – though that was, of course, eminently true – but because each of them belonged to what Slipyj called «the great family of Slavic nations» [13] and had a Slavic language as his mother tongue» [14].

The common Slavic roots were a reason for pride of both hierarchs. As an example, when in 1978 Karol Cardinal Wojtyła was elected pope, Josyf Slipyj sent a letter to Pope John Paul II in Polish, stating, «This has happened precisely at the time when the Polish nation is observing the millennium of its Christianity and when the Ukrainian nation is also preparing to commemorate a similar event in its history. An additional reason for our happiness is this, that in your person, Holy Father, the Slavic East [*Wschód słowiański*] and in a personal way the Ukrainian Church and nation obtained a firm defender... Who can better succeed in understanding the Slavic soul than a son of the nation, the great family of nations, which had its apostles Cyril and Methodius, who found understanding and aid for their work only in the successor of Peter in Rome?» [15] The letter was acknowledged in cordial terms by Pope John Paul II [16]. In his *Confessor between East and West. A Portrait of Ukrainian Cardinal Josyf Slipyj*, Pelikan [17] noted that in another letter to Pope John Paul II (this time in Italian), Slipyj pointed to an interesting fact, recalling that

«Cyril and Methodius had been pupils of the «schismatic» patriarch of Constantinople, Photius – about whose trinitarian theology, in contrast with Western Augustinian and Thomistic trinitarianism, Slipyj had written at considerable length in 1920/1921[18] – and were «sons of the East and of Byzantine culture», but that they had manifested «the true Catholicity of the church». Thus, they were «the precursors of authentic ecumenism» [19].

This ecumenism and universality of the Church was again emphasized by Pope John Paul II on the Sunday of Pentecost, June 3, 1979, during his first visit to his homeland after being elected pope: «These languages cannot fail to be heard especially by the first Slav Pope in the history of the Church. Perhaps that is why Christ has chosen him, perhaps that is why the Holy Spirit has led him... Is it not Christ's will, is it not what the Holy Spirit disposes, that this Polish Pope, this Slav Pope, should at this precise moment manifest the spiritual unity of Christian Europe? Although there are two great traditions, that of the West and that of the East..., our lands were hospitable [also] to those wonderful traditions which have origin in the new Rome, at Constantinople» [20]. The Pope's first visit to his homeland would subsequently bring considerable political changes not only in Poland, but in all of Central and Eastern Europe.

In the Pope's biographical sketchbook *Nieznane oblicze pontyfikatu. Okruchy z papieskiego stołu* (The Unknown Face of the Pontificate. Crumbs from the Pope's Table), Grzegorz Polak wrote, «Upon electing Karol Wojtyła pope, the head of the Greek Catholics issued an address stating that «a Slavic pope would understand better his neighbors», referring to John Paul II's predecessors. He [Slipyj] expressed hope that the new pontiff would support the Ukrainians' quest for freedom, as he himself was «a courageous fighter in a battle with godless doctrine» and «he knows what the fight for the rights of his people is, and understands the feelings of those oppressed» [21]. Slipyj renewed his plea to Pope John Paul II, not to sacrifice the Ukrainian Church in the dialogue with Moscow: «nihil de nobis sine nobis!» (nothing about us without us) [22].

Pelikan shares this view, stating, «When Karol Cardinal Wojtyła was elected pope as John Paul II, with his bishops joining in the appeal, almost immediately seized the occasion to request that, in accordance with *Cleri sanctitati*, he, as «patriarch or major archbishop», be declared to have authority over the Ukrainian Church both within and beyond Ukrainian territory» [23]. And when Pope John Paul II on 19 March 1979 wrote to Slipyj (in Italian) about the need «to create a stable canonical form for the unity of the hierarchy of your church», Slipyj wrote back (in Polish) to say that «these words of Your Holiness implicitly contain the envisagement of a recognition [*przewidziane wyznanie*] of our patriarchate, and for this we are thankful from the bottom of our hearts». He enclosed copies of all his letters on the subject to the Holy See since 1963 [24]. Implicit or not (and certainly not explicit), recognition of the Ukrainian patriarchate by Rome remained a vain hope to the end of

Slipyj's life; and Pope John Paul II, in his eloquent memorial tribute to Slipyj, avoided any reference – explicit or implicit – to the entire matter of the Ukrainian patriarchate» [25].

In one of the interviews, Cardinal Slipyj's personal secretary Fr. Iwan Dacko stated that «in 1990, John Paul II recalled that Patriarch Josyf told him once that he would be the greatest pope if he recognized our patriarchate. The Pope did not do it, although he contributed considerably to the cause» [26].

Not only did John Paul II fail to recognize the patriarchate; he also appointed as Slipyj's successor Myroslav Ivan Lubachivsky, not Lubomyr Husar proposed by Cardinal Slipyj. One can only suspect that this decision was heavily influenced by the Vatican nomenclature and its *Ostpolitik*. Only years later, in 1996, did the pope recognize the canonicity of Husar's ordination. On January 26, 2001, he confirmed Lubomyr Husar's election as Major Archbishop of Lviv and the head of the Ukrainian Greek Catholic Church. The fact of pope's favorable predisposition towards the UGCC is, however, undeniable: John Paul II personally convened the Synod of the Ukrainian bishops on March 24, 1980 [27].

Let us briefly go back to Patriarch Slipyj's address at the deliberations of the Second Vatican Council which touched the Ukrainians in the diaspora, and undoubtedly, served as a signal to the Vatican circles: this elderly hierarch would not sit still; changes are on the way. If John Paul II is considered the catalyst of political changes in Central and Eastern Europe, Josyf Slipyj undoubtedly performed a similar role amidst the Ukrainian people. During the Second Vatican Council, both hierarchs spoken openly about religious freedom and its restrictions, especially in totalitarian states [28]. In the above-mentioned letter to Cardinal Slipyj from March 19, 1979, the Pope quoted the General Declaration of Human Rights with its «principle of religious freedom», of which the faithful of the Greek Catholic Church in the Ukrainian Soviet Socialist Republic were deprived [29]. Each of the hierarchs monitored closely political and religious situations in their respective homelands and neighboring countries. John Paul II's first visit as a pope to Poland on June 2-10, 1979, became fateful for the Polish nation. The birth of Solidarity would not have been possible without it [30]. Leszek Biernacki, one of the Solidarity activists, claims that «the idea of solidarity was in the center of his [John Paul's] attention. The strikes of 1980 and, as a result, the birth of the Solidarity trade union, were close to his heart. In those protests, the Pope saw more than merely the rebellion against the authorities in search of better living conditions or the fight for freedom and democracy. He made Solidarity the symbol of positive changes that was supposed to change not only «the face of this land», but the face of entire world. Solidarity became a symbol because it pursued peaceful methods of opposition, and promoted the idea of cooperation for the sake of human dignity and justice. The Pope was the patron of Solidarity since its inception, and therefore, did not spare critical remarks» [31].

When martial law was imposed in Poland on December 13, 1981, Patriarch Jozyf Slipyj sent special Christmas greetings to John Paul II, saying, «Regretfully, today our mutual joy is filled with uneasiness that was experienced by the guardian of God's Child «for Herod is going to search for the child to kill him» (Mt. 2,13). Your Holiness' anxiety and that of the Polish people are my anxiety and that of the Ukrainian people. Similar, your joy is our joy in the face of a great mission we were entrusted with by the Redeemer of Man in the eastern borders of threatened Europe, so that a man could find in Him his own grandeur, dignity, and value of the humanity. («Redemptor Hominis») [...] Let the festive joy of the Nativity of Our Lord bring peace, strength, and victory to the Church and nations who are fighting in the name of Christ's truth on the Vistula River» [32].

Yet, the most significant expression of John Paul II's friendly predisposition towards Jozyf Slipyj as for his Slavic brother can be found in the Patriarch's funeral services. When Jozyf Slipyj died on September 7, 1984, «John Paul II had already planned a visit to Canada, which he postponed to pay homage to the Patriarch Jozyf Slipyj. Having arrived by helicopter to the seminary (currently, the Patronage of Our Lady collegium in Rome), the Pope entered the St. Sophia cathedral, prayed on his knees, sprinkled the body with the holy water, and then kissed Jozyf Slipyj's hand. This was an expression of extraordinary respect» [33]. In his telegram to Cardinal Władysław Rubin, prefect of the Congregation for the Oriental Churches, on the Patriarch's death, the Holy Father expressed sadness caused by the death of «a good and faithful servant who in the course of his long life as a priest and a bishop of God's people gave an exceptional and bright witness of Christ's faith, even amidst hardship and suffering which he endured with exemplary dignity and evangelical strength, always in unity with the Apostolic See. Remembering with deep sadness this extraordinary person who glorified the Church and the College of Cardinals, I send to all Ukrainian faithful living in their homeland and scattered throughout the world my comforting apostolic blessing» [34].

In condolences to Myroslav Cardinal Ivan Lubachivsky, John Paul II noted, «we have admired the resolute steadfastness in faith and faithfulness to St. Peter's See of our Beloved Brother Jozyf Cardinal Slipyj, Archbishop Major of Lviv for the Ukrainians, even amidst hardship, persecution and suffering. We hasten to publicly attest to the Ukrainian community our sincere grief and partaking in mourning of his death» [35].

During his visit to Ss. Volodymyr and Olha Ukrainian Catholic Cathedral in Winnipeg, Canada, on September 16, 1984, John Paul II remembered «that great man, the Confessor of Faith, Major Archbishop and Cardinal Jozyf Slipyj, whom the Lord has called into eternity» [36].

John Paul II participated in the commemorative Divine Liturgy on the fortieth day after Jozyf Slipyj's death. In his sermon, the Pope spoke about major periods of the Patriarch's life, emphasizing the beloved Major Archbishop's heroic virtues: «We

know of hardships and persecutions he endured. But we also know that he never lacked Christ's comfort. At times of imprisonment and, eventually, exile, he found comfort and support in the words of our Divine Teacher: '*Come to me, all you who are weary and burdened, and I will give you rest!*' Cardinal Slipyj always found strength in Christ to become a man of unwavering faith, a fearless shepherd, a witness of heroic faithfulness, a prominent person in the Church» [37]. In conclusion, the Holy Father prayed for «persecuted Christians in modern society, for our Ukrainian brothers who are in their homeland and those scattered throughout the world» [38].

Karol Wojtyła/John Paul II was always in touch with his country. After his election as pope on October 16, 1978, he made nine pastoral visits to Poland. Arrested on April 10, 1945, Josyf Slipyj returned to Ukraine only posthumously. In accordance with an agreement between the Vatican and the Soviet Union, he was exiled from the USSR without the right to return. In accordance with his testament, Slipyj was reburied in the crypts of St. George's cathedral in Lviv, next to Metropolitan Andrey Sheptytsky. The solemn ceremony took place on August 27-29, 1992. It was in Lviv during his pastoral visit to Ukraine on June 27, 2002, that Pope John Paul II beatified twenty-eight new martyrs of the Ukrainian Greek Catholic Church. Not only was it one of the largest group beatifications conducted by the Holy Father, but it was also a recognition of the heroic deeds of the Ukrainian Greek Catholic Church in the 20th century, its church leaders and laity. In his sermon during the Divine Liturgy of St. John Chrysostom, the Holy Father remembered «heroic Cardinal Josyf Slipyj»: «This land of Galicia, which has seen the development of the Ukrainian Greek Catholic Church over the centuries, was covered with 'mountains of corpses and rivers of blood», using the words of the unforgettable Metropolitan Josyf Slipyj [39].

Pope John Paul II died on April 2, 2005. He was beatified on May 1, 2011, and canonized on April 27, 2014. The heroic virtues of the prisoner of the Soviet camps, Servant of God, Patriarch of the Underground Church Josyf Slipyj, as well as the virtues of his predecessor Venerable Metropolitan Andrey Sheptytsky have not yet been properly recognized by the Vatican.

There have been many writings published about Pope John Paul II and Patriarch Josyf Slipyj – scholarly, critical, panegyric texts. As a summary of this analysis, we would like to quote the thoughts of two contemporaries of the new apostles of the Slavic people. Josyf Slipyj's long-term devotee Leonid Rudnytzky was also personally acquainted with John Paul II; Rudnytzky wrote about John Paul II in his essay «Farewell to a Pontiff»: «As a man, he was, like all of us, fallible. As a Pontiff, he was awe-inspiring. His exceptional quality of character enabled him to stand firm against certain currents of our times, and yet divinely surf the tides of our common historical experience. Spanning two centuries, with a plethora of humankind's unprecedented inventions, innovations, and confounding technological advancement,

including the advent of the much vaunted information revolution – he was uniquely in tune with both the spiritual needs and the worldly necessities of our age» [40]. The most accurate analysis of Patriarch Josyf Slipyj was given by Jaroslav Pelikan, who said, «He builded [sic] better than he knew.’ All of Christendom, East and West, continued to stand in his debt» [41].

BIBLIOGRAPHY

1. Leszek Biernacki. Papież Jan Paweł II. Nie ma wolności bez «Solidarności», a «Solidarności» bez miłości. URL: http://www.solidarnosc.org.pl/wszechnica/page_id=1388/index.html
2. Jan Paweł II. Homilia w czasie Mszy św. odprawionej na Wzgórzu Lecha. Gniezno, 3 czerwca. *Przemówienia Papieskie*. 1979. URL: <http://mateusz.pl/jp99/pp/1979/pp19790603c.htm>
3. John J. Hopkins. Shoes of a Fisherman, 2005. April 17. URL: <https://madisonrecord.com/stories/510559651-shoes-of-a-fisherman>
4. Jaroslav Pelikan. *Confessor between East and West. A Portrait of Ukrainian Cardinal Josyf Slipyj*. William B. Eerdmans Publishing Company: Grand Rapids, Michigan, 1990.
5. Grzegorz Polak. Nieznane oblicze pontyfikatu. *Okruchy z papieskiego stołu*. Kraków, Wydawnictwo M, 2011.
6. Leo D. Rudnytsky. Farewell to a Pontiff. *LaSalle Magazine*. 2005. Spring. P. 21.
7. Leonid Rudnytsky. Lux in tenebris: A Brief Homage to Patriarch Josyf Slipyj. *The Ukrainian Quarterly*. 2011. Vol. LXVII, No. 1-4.
8. Wojtyła na Soborze. URL: <https://teologiapolityczna.pl/pawe-rojek-wojty-a-na-soborze>

PhDr. Mgr. Zuzana Budayová, PhD., h.doc.

*Catholic University in Ružomberok, Faculty of Theology,
Theological institute in Spišské Podhradie (Slovakia)*

JÁN VOJTAŠŠÁK AND HIS RELATION TO CATHOLIC CHARITY

Carity

In Slovakia, the Catholic Action was initiated by Michal Bubnič, bishop of the Rožnavadiocese. The Order of Ordinaries of Slovakia decided to establish the Central Caritas in Slovakia (UKS) on January 19, 1927, with its seat in Bratislava on Palisades, later on Heyduková Street. Bishop Ján Vojtaššák [9] of Spiš became its chairman on behalf of the bishops, the director general of Spiš priest Mons. dr. Belo Kováč and Dr. Became the first administrator of the Board of Trustees. Ján Ferenčík, professor of the priestly seminary in the Spišská Kapitula. The charity had its own press and published the children’s magazine *Srdiečko*. By 1946, it had established 26 social, medical and educational facilities (dental clinics for children, health clinics, homes for abandoned children, a home for women – maids, cultural houses, reading rooms, orphanages, shelters for the poor and unemployed, sanatoriums, spas) and organized short-term humanitarian actions (food, soup and milk actions, collections of clothing for children and the poor, distribution of vouchers for meals and food for the

poor, providing financial support to the poor for treatment, travel and accommodation, organizing courses) and published Catholic press (books, newspapers, brochures and leaflets) [3].

Immediately after the war, the attack on the charity began from several fronts, and later, with the rise of the communists to power, the charity was gradually liquidated. However, it was not officially abolished because it was necessary for someone under the supervision of the communist state to take care of elderly religious sisters and retired priests. Thus, the so-called charity homes. Other facilities and services of the Charity were abolished, property nationalized by various legislative norms or without them. The clients were taken into the care of the state or the care of the pro-communist organization of the National Front called the Czechoslovak Red Cross. The office of the Central Charity in Slovakia passed from the hands of the Church to the hands of the state [12].

In his first year as a bishop, Ján Vojtaššák went on apostolic journeys to get to know the entire spiritual family. He didn't just walk around parishes and churches, he also visited the most remote branches and entered the houses of poor believers, where he had a word of comfort for everyone, his words fell well like a balm on chapped lips, he tried to help wherever he saw the cross of poverty, he lightened with his sacrifices. He did not only apostolic journeys, but also apostolic deeds, as he was a type of man of action, an apostle to the soul and a high priest according to the Heart of Jesus. His life was an endless chain of self-denial and self-sacrificing acts. He often withdrew himself into the solitude and stillness of the chapel of his residence just to immerse himself more deeply in front of that tabernacle in thinking about his gigantic plans: to restore everything to Christ in his private life and to create as many great things as possible in his public life and organize the creative power of the Catholic diocese in them. His life program included apostolic ascension, scientific and spiritual alertness, increased pastoral activity, spiritually renewing the clergy, reviving the people in faith and morals, sanctity of life and sacrifice for all. His spiritual and social activity within the framework of Catholic charity was admirable. In 1921, the Slovak bishops divided the tasks to which they would devote themselves. Bishop Vojtaššák was assigned care for the charity. The author V. Trstenský states: «as the chairman of the Central Charity in Slovakia, he organized the Central Charity in Bratislava, from where it grew through out all the dioceses in 507 branches and in 26 social institutions, which gave out 5 million crowns annually to support the poor» [11, 140].

His first apostolic task was to reform the priesthood of the diocese. In this role, he primarily wanted to increase the number of theologians. From 1923, even in his first circular, he wrote that he regrets that he will only be able to ordain two of his theologians. Gradually, the number of theologians increased, and in 25 years the diocese already had 203 priests. The bishop himself ordained 188 priests, the others were already ordained from other dioceses or from abroad [12].

Another of his big plans was the designation of six centers of the diocese where the priests were to hold retreats monthly or at least quarterly. He opened the greatest source of grace for priests, tired of pastoral concerns, it was an association of adoration priests. He took care of his priests with fatherly love, he donated his money to all alleviate the need of his priests. He managed all this in the first years of his tenure on the episcopal see. The above-mentioned pension fund, which he established for his sick and old priests, was another of his creations. It was used to help in limblessness. Because of the spiritual exercises he set up for priests, he bought a monastery building in Ružomberok, had another building added to it, and had it managed by Jesuits. This building was used for spiritual exercises of priests. Another building used for spiritual exercises was used by the monastery of the Sisters of the Immaculate Conception of the Virgin Mary in Levoča, where mainly female teachers were involved in the spiritual exercises. He supported spiritually trained lay people with instructions, advice, but also financially. His other great achievement was the construction of 16 new churches, 17 parish buildings, 49 school buildings and 9 new cultural centers [9]. Much could be described about his relationship with religious orders, to which he was cordial and accommodating. He supported orders that had been active in Slovakia for a longtime, such as the Franciscans and the Jesuits, but he also called new orders, namely the Redemptorists, Verbists, and School Brothers [13, 65].

«So, foreexample, he donated a monastery in Strážky and Podolínec to the Redemptorists, to the Jesuits in Levoča, Spišská Nová Ves and Ružomberok, to the school brothers in Zákamenné and to the Spišská Kapitula. In addition to the men's orders, Bishop Vojtaššák also took care of the women's orders, which later opened 20 religious houses in the territory of the Spiš diocese» [2, 44]. The fact that he liked the Jesuits is also evidenced by the fact that he dedicated them every morning at five o'clock, which he also supported them [4].

After lengthy negotiations in Rome, Vojtaššák achieved his intention of buying the monastery from the Piarists and donating it to the Jesuit order. The first Jesuit arrived in Ružomberok on August 5, 1922, where they arrived modestly at the express request of the superiors. The Jesuits were welcomed in the Piarist monastery by Mons. Andrej Hlinka. A small dormitory was built near their residence in Ružomberok, which was used to train promising Jesuit boys. This dormitory was named «Stanislavov». Thanks to Bishop Vojtaššák, a new residence was handed over on November 29, 1943, and later in the same year, a ceremonial hall was built in Levoča. The Jesuits engaged in various activities, such as school and educational work, led priestly retreats in Kežmarok and Spišská Nová Ves, and gave spiritual exercises. In 1950, the activities of the Jesuits in Levoča, Ružomberok and Spišská Nová Ves ended. After this year, some of the Jesuits still met the bishop, but only in prison, because they were revealing to people the truth that cannot be silenced [6]. Bishop Jan Vojtaššák cooperated very well with the Redemptorist order. After a lot of

preparation and paperwork, he finally equipped and bought the monastery from the Piarists in Podolíneč and donated it to the Redemptorists. Immediately after their arrival, they began to develop their activities and this was seen in the first days of their performance in Podolinec, when the church became a center for Slovak believers. After their arrival, the Redemptorists promoted respect for the Mother of Perpetual Help, which pleased both Vojtaššák and Hlinka. It was they who often went to Podolinec for celebrations to support them in their activities [8]. Since the army that lived in the buildings continued to stay, despite many promises that they would leave, and the leadership of the Piarists did not want to sell the building one hundred percent, only to rent it, the Redemptorists decided to leave Podolíneč. This happened on April 28, 1927, when the superior of the monastery, František Ševčík, handed over the keys to the monastery to the local parish priest Ján Šterbák. After this departure, the bishop settled them in Strážky, which was located near Poprad, in a new monastery just for them, which was built by Ján Vojtaššák. The construction of the monastery amounted to 435,547 Czechoslovak crowns, and there pair of the church itself, which stood right next to the monastery, was 35,000 crowns [5].

Other supporters of Ján Vojtaššák included the Order of Merciful Brothers who worked in Bratislava, Skalica and Spišské Podhradie. It was in Spišské Podhradí that they founded their first monastery and dedicated it to St. John of God. Their activity in Spiš was generously supported by several benefactors, among whom was Ján Vojtaššák, who loved the Order of the Merciful Brothers and appreciated their selfless service and selfless relationship with the sick and abandoned, and knew what they had done in the past in the field of spiritual and medical services for people [1, 556-558].

All the priests from the seminary and from the surrounding area visited the monastery and the church of the merciful brotherse specially on high holidays and on Sundays. Ján Vojtaššák also visited this monastery, as it was very elaborate, he could do so only once a year, and it was usually Good Friday, as it is written: «Together with the members of the chapter and theologians, he worshiped in front of the Sacrament of the Altar... On Easter 1950, everyone came three bishops of the Spišská Chapter to bow to the Sacrament of the Altar. In addition to the diocesan bishop Ján Vojtaššák, there were 81-year-old Martin Kheberich, who was retired, and Štefan Barnáš, the auxiliary bishop of Spiš» [7, 36]. It was at the initiative of the Order of Merciful Brothers that Ján Vojtaššák decided to establish a perpetual adoration of the Sacrament of the Altar in the diocese, and he immediately founded the Archfraternity of Eternal adoration in all parishes of the diocese. The bishop was very interested in the spiritual renewal of the diocese, and he contributed to the development of religious life [10].

BIBLIOGRAPHY

1. ELIÁŠOVÁ A. Spolupráca biskupa Jana Vojtaššáka s rehoľou milosrdných bratov. In Pohľady na osobnosť biskupa Jana Vojtaššáka. Spišské Podhradie: Nadácia Kňazského seminára biskupa Jána Vojtaššáka, 2012. 731 p.

2. HROMJÁK, L. Vývoj Spišskej diecézy počas pôsobenia Jana Vojtaššáka. *Nové horizonty*. 2007(1), n. 2, p. 44.
3. <http://www.caritas.sk/index.php?Cat=11>
4. KAPALA J. Spod Roháčov po Vatikán Galt: Dobrá kniha, 1972. 280 p.
5. KINTLER J. Dejiny redemptoristov na Slovensku. Nitrianska Blatnica, 1978. 122 p.
6. LACH M. Biskup Ján Vojtaššák a pôsobenie jezuitov v Spišskej diecéze. In *Pohlady na osobnosť biskupa Jana Vojtaššáka*. Spišské Podhradie: Nadácia Kňazského seminára biskupa Jána Vojtaššáka, 2012. 31 p.
7. LENČIŠ Š. Milosrdní bratia v Spišskom Podhradí. Prešov Spišsky dejepisný spolok, 1999. 60 p.
8. MACKO M. Biskup Ján Vojtaššák a rehoľa redemptoristov v rokoch 1922-1943. *Pohlady na osobnosť biskupa Jána Vojtaššáka*. Spišské Podhradie: Nadácia Kňazského seminára biskupa Jána Vojtaššáka, 2012. 731 p.
9. Schematizmus Spišskej diecézy. Spišská Kapitula-Spišské Podhradie Biskupský úrad. Levoča: Polypress, 1992, 159 p.
10. ŠPIRKO J. Vývoj Spišského biskupstva za posledných 25 rokov. *Nová Práca*. 1946(3), 3-4, p. 47-48.
11. TRSTENSKÝ V. Sila viery, sila pravdy. Bratislava: Senefeld-R, 1990. 407 p.
12. TRSTENSKÝ V. Fragment z veľkého svedectva o živej viere. Námestovo: Štúdio F, 1999. 143 p.
13. VNUK F. Ján Vojtaššák v rokoch 1918-1938. *Pohlady na osobnosť biskupa Jana Vojtaššáka*. Spišské Podhradie: Nadácia Kňazského seminára biskupa Jána Vojtaššáka, 2012. 731 p.

*o. Микола Муж,
викладач Тернопільської вищої духовної семінарії
імені Патріарха Йосифа Сліпого*

ПАТРІАРХ ЙОСИП СЛІПІЙ ІДЕЙНИК ТА СПОВІДНИК СОФІЙНОЇ КОНЦЕПЦІЇ КИЇВСЬКОЇ ЦЕРКВИ – ЯК ПРИНЦИПУ СОБОРНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ТА ХРИСТІАНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

1. Концепція Премудрості Божої впроваджена в релігійне життя.

Від Храму Соломона до собору Святої Софії Патріарха Йосипа

Господь створив мене [*Мудрість*] починаю пугі своєї, першою з його чинів споконовічних. Я настановлена була від віку, від початку, раніше, ніж земля постала; коли не було ще безодень, я народилась, коли не було ще джерел багатоводних. Перед тим, як були засновані гори, раніше від пагорбів я народилась; тоді, як він не створив був ще ні землі, ні степу, ні первнів пилу світового. Як він укріпляв небо, я там була; як він рисував круг поверх безодні, як він згуцав угорі хмари, як установляв бездонні джерела, як призначав край морю, щоб води з його берегів не виступали, як закладав підвалини землі, – я була при ньому, при роботі, я була його втіхою щоденно, усміхалась перед ним

повсякчасно, гралась на його земному крузі, моя бо втіха: бути; з людськими синами (Прип 8:22-29).

Поняття *мудрості* (на івриті מַחְמָה-*hokhma*-хохма; грецькій Σοφία-*sophia*-софія; латинській *sapientia*-сапієнція) – було центральним для різних культурних цивілізацій, не тільки в релігійній площині, але й на рівні життя та співжиття у соціумі. Таємничий образ Премудрості Божої завжди цікавив дослідників Біблії адже її присутність в уривках книг Приповідки 8:22-9:6; Йова 28:1-28; Сираха 24:1-22; Варуха 3:9-4:4; Мудрості 7:22-8:1 надає їй надзвичайно таємничого характеру, адже вона постає в образі особи. З контексту старозавітної біблійної концепції уособлення Премудрості Божої, правдоподібно, є виразом, що замінює або перефразовує святе ім'я Бога Ягве, Його присутність (*Shekinah*) і дію в світі¹. Тому, згідно з юдейською традицією, Премудрість Божа була не що інше, як об'явлення самого Бога Ягве².

Вже за часів царя Соломона, будівничого Єрусалимського храму, було закладено ідею «уприсутнити» Бога серед народу, тому спорудження цього храму було першим етапом реалізації ідеї «*Shekinah*»³. Єрусалимський храм був побудований для розміщення Ковчегу завіту і юдеї вважали храм найважливішою священною спорудою міста. Святість храму була настільки великою, що весь Єрусалим став містом святим, містом Божим, як і гора Сіон на якій він був збудований. Небесне місто – Новий Єрусалим, також названо в Одкровенні Івана Богослова скинією: «Оце скинія Бога з людьми і він житиме з ними» (Одк 21:3). Шатро (грецькою «σκήνη»), з Ковчегом Завіту, задумувалося як «вмістилище невмістимого», як прототип будівництва храму, де відбувалося спілкування Бога із людьми. Наявність скинії у стародавньому Ізраїлі вважалося, що Бог перебуває посеред свого народу.

¹ «*Shekinah*» (івр. שְׁכִינָה – «присутність, перебування, проживання»), в юдаїзмі цей термін позначає присутність Бога (в фізичному аспекті). В основному термін вживався в контексті опису Святе Святих, Скинії (Кивоту) Завіту та Єрусалимського храму, і визначався як символ присутності божественної сили. Одночасно цей термін є «знаком Божої вірності», оскільки Сам Бог «бере на себе зобов'язання бути присутнім серед людей, щоб підтвердити постійність і тривалість Його обіцянки щодо відкуплення і спасіння». – Vanus M. *Lapresenza di Diotragliuomini. Latradizione della «shekinah» in Neofiti e in Matteo // Tesi Gregoriana. Serieteologie №214. Roma: PUG 2015, c.93.*

² В Старому Завіті теофанія (об'явлення) Бога в створеному світі була позначена терміном «*Shekinah*» – велична присутність або прояв Бога, який зійшов «жити» серед людей. Поряд із тим, ми зустрічаємо також слово Боже (*Dabar! Memra YAHWEH*) і Дух Божий (*Ruach YAHWEH*) та слава Божа (*Kabod YAHWEH*), які передають ту саму суть – перефраз імені Ягве чи позначення Його об'явлення у світі. – Пор. Демчук Р. *Образ Софії Премудрості у східнохристиянському ракурсі // Magicsterium* n° 26, Київ: НУ Києво-Могилянська академія 2007, с.35.

³ «*Shekinah*» (івр. שְׁכִינָה – «присутність, перебування, проживання»), в юдаїзмі цей термін позначає присутність Бога (в фізичному аспекті). В основному термін вживався в контексті опису Святе Святих, Скинії (Кивоту) Завіту та Єрусалимського храму, і визначався як символ присутності божественної сили. Одночасно цей термін є «знаком Божої вірності», оскільки Сам Бог «бере на себе зобов'язання бути присутнім серед людей, щоб підтвердити постійність і тривалість Його обіцянки щодо відкуплення і спасіння». – Vanus M. *Lapresenza di Diotragliuomini. Latradizione della «shekinah» in Neofiti e in Matteo // Tesi Gregoriana. Serieteologie №214. Roma: PUG 2015, c.93.*

«Шехіна», «Скинія», «Храм» – це терміни, які вказують на перебування Бога в іманентному світі. Вони безпосередньо застосовані до ідеї *Софії*, яку також можна розглядати в сенсі присутності – концепції, яка дозволяє богословам говорити про храм, присвячений Премудрості, як про видиму реалізацію небесного міста: «У святому наметі перед ним я [*Мудрість*] служила, і укріпилась я у Сіоні. У місті улюбленим він [*Бог*] оселив мене, і в Єрусалимі – влада моя. Я вкорінилась у прославленім народі – у частці Господній, у наслідді його» (Сир 24:10-12).

Услід за Соломоном ідею Божої присутності було перенесено в концепцію християнського храму. Перша базиліка, присвячена Премудрості Божій Свята Софія (з грец. *Αγία Σοφία*), була заснована в місті Константинополі при Константині Великому в 324-327 роках. Юстиніан I в 532-537 роках будує нову (сучасну) Святу Софію¹. У Візантії Свята Софія завжди і незмінно вважалася храмом *Логоса*, Ісуса Христа, тому і храми Святої Софії розумілися христологічно.

Як саму віру так і богослов'я Київська Церква взяла без змін з Візантійської Церкви, зберігаючи та відтворюючи богослужбові практики Великої Церкви². За прикладом Святої Софії Константинопольської, в Русі-Україні, незабаром після прийняття нею християнства з Візантії, були побудовані храми в ім'я Святої Софії Премудрості Божої³. Свідченням цього

¹ Про це писав Теофан Ісповідник, візантійський монах-хроніст восьмого століття у своїй хронографії згідно історичних досліджень Foschi S. *Santa Sofia di Costantinopoli: immagini dall'occidente // Annali di Architettura. №14/2002. Venezia: Marsilio Editori, cc.7-33; Campone M. C. Sereno di Antinopoli e lacupola di Haghia Sophia a Costantinopoli. Nuove ipotesi per le fonti di Antemio e Isidoro // Arte Cristiana. Rivista Internazionale di Storia dell'Arte e di Arti Liturgiche. том СII. Milano 2014, cc.379-394; Див. Флоровский Г. *О почитании Софии, Премудрости Божией, в Византии и на Руси // Альфа и Омега, IV (1995), cc. 145-161; Татарникова А. Собор Святой Софии — главная святыня Константинополя // www.ruskaotolikiq.pf/sobor-svyatoy-sofii (01/10/2022); Етингоф О. *Иконография Иисуса Христа как образа воплощенной Софии Премудрости Божией // София Премудрость Божия. Выставка русской иконописи XIII-XIX веков из собраний музеев России. Москва: Радунница 2000, с.59.***

² Через Київ, з його головним впливом на Новгород та північні частини Русі, візантійська традиція в перших великих центрах до-монгольського періоду (до 1240 р.) передалася через будівництво та освячення соборів на честь Софії Божої Премудрості. Усі собори Русі, що носили імена святої Софії, наслідували візантійську Святу Софію Юстиніана. – Див.: Флоровский. *О почитании Софии, Премудрости Божией, в Византии и на Руси, с.394; та Золотарев. О храмах во имя Софии Премудрости Божией, с.16.*

³ В Новгороді храм Святої Софії був закладений сином великого князя Ярослава Мудрого, Володимиром, в 1045 році і освячений 14 вересня 1052 єпископом Лукою. Наступні храми Софії постали у Вологді, Тобольську і Полоцьку, побудованих у першій половині XI століття. – Див. Никольский А. *София, Премудрость Божия. Новгородская редакция иконы и службы Св. Софии // Вестник археологии и истории XVII. тип. П.П. Сойкина, 1906, cc.69 – 102. М. Ю. Северинова стверджує: «У слов'янську культуру ідея Премудрості прийшла з Візантії разом із православ'ям. Так, Іларіон Київський сприймає хрещення Русі як явище Софії. [...] Проте особливість давньоруського сприйняття софійності набула висвітлення не у філософських текстах, а більше в різноманітних візуальних формах осмислення буття: в пам'ятках архітектури та іконопису». – Северинова М. Ю. *Культурні архетипи «софійність» та «Слово» як основа музично-драматичного потенціалу (на прикладі творчості Г. Гаврилиць) // Культура України. № 37 (2012), с.75-84.**

можна вказати діяльність князя Ярослава Мудрого¹, який довершує те, що було недокінчене князем Володимиром, «як Соломон по Давиді»², закладає митрополичий собор Святої Софії, а потім храм на Золотих воротах в честь Благовіщення святої Богородиці³, чим підкреслює важливість даного міста для Русі-України⁴, продовжуючи візантійську традицію, де Свята Софія як осідок єпископа Нового Риму, поряд з храмом присвяченим Богородиці у Влахерні⁵.

Упродовж довгого та непростого періоду існування Київської Церкви традиція будівництва храмів присвячених Премудрості Божій збереглася і до наших днів. Яскравим прикладом того є побудова величного Собору св. Софії у Римі з благословення і піклування Блаженнішого Патріарха Йосипа Сліпого, що є красномовним свідченням глибокої відданості традиції Київської Церкви святий Премудрості⁶, чим «залишив невмирущий маніфест ідентичності нашої Церкви як спадкоємниці та правонаступниці повноти київського християнства»⁷.

¹ На думку С. Аверинцева титул «Мудрий» був даний руському князю, як намагання провести паралель до царя Соломона, який, побудувавши храм Божий присвячений Його Премудрості, увінчався мудрістю, рівною Ізраїльському цареві. – Див. Averincev S. *SapienzadellaRus' // CardilloAzzaro G.–Azzaro P. (ред). SophialaSapienza di Dio. Milano: Electa 1999, с.31.*

² Лларіон Київський. *Слово про закон і благодать* / перекл. В.Крекотень // www.litopys.org.ua (12/01/2022). Як свідчить Болховитинов, правдоподібно в Києві спершу був побудований храм Софії з дерева, який згорів, а за Ярослава Мудрого був збудований із цегли. – Див. *Болховитинов. Описанієкієвософійскагособора у кієвской ієрархії, с.16. Така сама доля спіткала і Новгородський собор. За словами Золотарева, перший храм Святої Софії там був збудований 989 року з дерева. – Див. Золотарев. О храмах во имяСофииПремудростиБожией, с.17;* опісля, 1045 року збудована кам'яна церква, за єпископа Йоакима. – Див. *Флоровский. О почитанииСофии, ПремудростиБожией, в Византии и на Руси, сс.371-372.*

³ «В літо 6545 [1037] заклав Ярослав город великий Київ, а біля нього Золоті ворота. Заклав і церкву митрополичу на честь святої Софії, Премудрості Божої, і потім на Золотих воротах кам'яну церкву святої Богородиці Благовіщення. Цей же премудрий князь Ярослав для того поставив церкву Благовіщення на Золотих воротах, щоб завжди приносити тому городу радість святым Благовіщенням Господнім і молитвою святої Богородиці і архангела Гавриїла.» – *Повестьвременных лет* / перекл. на рос. Лихачева С.Д. // *Пам'ятники литературыДревней Руси XI – нач. XII века.* Москва: Художественнаялитература 1978, с.165.

⁴ Флоровський каже, що храми Софії в Давній Русі будувалися, щоб підкреслити «великі» або головні храми-собори, або з національних чи політичних міркувань, як свідчення національної самобутності чи церковної незалежності. – Див. *Флоровский. О почитанииСофии, ПремудростиБожией, в Византии и на Руси, с.397.* Це підкреслюється пишністю даного храму, як описує митр. Лларіон: «так, що церква та стала дивом і славою на всі навколишні країни, бо іншої такої не знайдеться по всій півночі земній од сходу до заходу». – Лларіон Київський. *Слово про закон і благодать.*

⁵ Тут варто пригадати вплив візантійського іконопочитання Богородиці на русичів через поширення перших ікон Пресвятої Богородиці, які Константинопільські Патріархи дарували київським князям, нібито написані Євангелистом Лукою. – Див. Степовик. *Шлях до Премудрості, с.165.*

⁶ Як казав сам Патріарх: «Собор Св. Софії є доказом глибокого почитання Божої Мудрості також в княжій Русі-Україні». – Патріарх Йосип Сліпий. *Слово Верховного Архiepіскопа Кард. Кир Йосифа на Архiepейське посвячення храму святої Софії в Римі 28 вересня 1969 // Благовісник Верховного Архiepіскопа Візантійсько-Українського (Греко-Руського) Обряду. Roma: IstitutoSalesiano Pio XI 1969, с.52.*

⁷ Блаженніший Святослав (Шевчук). «Наша Свята Софія». *Послання Глави УГКЦ з нагоди століття відновлення соборності українського народу та його держави.* Київ: Патріарша курія 2019, с.11.

2. Собор Святої Софії – духовна святиня українського народу, як символ віри в Христа

Уявлення про Премудрість у русинів-українців повністю подібне до євангельського. У найдавніших пам'ятках руської літератури ми зустрічаємо свідчення традиційного пояснення Премудрості, яка є Христом (пор. 1 Кор 1:23-24)¹. Таким було розуміння Премудрості і в київського митрополита Клима Смолятича (після †1164)², який в посланні до пресвітера Томи Смоленського³ свідчить: «Премудрість збудувала собі храм і сім стовпів звела», а чи слави собі шукаючи, каже Соломон: «Ось премудрість створила собі храм». Премудрість – це божество, а храм – людство, бо як у храм вселився Бог у плоть людську, яку прийняв від Пречистої Владичиці нашої Богородиці істинний наш Христос Бог. Що ж до «сім стовпів звела» – це значить сім Соборів святих і богоносних наших отців»⁴.

Отже, наголошується на взаємозалежності Творця і творіння⁵. Пізніше, відомий український філософ і богослов Григорій Сковорода (†1794)⁶, описав сутність Божої Премудрості такими словами: «Ця вічна Божа Премудрість у всіх віках і народах, не стихаючи, провадить свою мову, і Вона є ніщо інше, як невидиме Обличчя всюди присутнього Божого ества і живе Слово, що тасмно й пильно промовляє до всіх нас усередині»⁷.

¹ Згідно дослідження Л. Ліфици, який серед статей, включених до Ізборника 1073 року великого київського князя Святослава, подає уривок з тлумаченням на 9-ту главу Приповідок Соломонових Іполита Римського (III ст.), з редакцією автора VI століття Анастасія Синаїта, де говориться: «Христос Божий і Отча мудрість і сила... словом по плоти ставши, вселився в нас». – *Лифици Л. Софія Премудрість Божья в русской иконописи, с.9.*

² Клим Смолятич був монахом, і в 1147 р., без згоди Константинопольського патріарха, був поставлений на митрополита Київського. Здобув добрі знання (правдоподібно у Візантії) з філософії та богослов'я, зокрема з біблійної екзегези. У своєму Посланні до пресвітера Томи постає високоосвіченим і здатним до символічного й духовно-алегоричного тлумачення Св. Письма. – Див. Бондар С. *Климент Смолятич // www.izbornyk.org.ua (27/12/2021).*

³ *Болховитинов. Описаніє кієвософійскаго собора и кієвской ієрархіи, сс.42-44.*

⁴ Клим Смолятич. *Послання, написане Митрополитом Руським, священнику Фомі і розтлумачене Аванасієм ченцем/ пер. Оксани Сліпушко за виданням: Памятників літератури Древней Руси. XII век. Москва 1980, сс. 283-289 // www.litopys.org.ua (01/10/2022).*

⁵ Пор. Никольский Н.О. *Литературніх трудох митрополита Климента Смолятича, писателя XII века.* Санк-Петербург 1892, с.105.

⁶ Григорій Сковорода (1722-1794) – видатний український мандрівний філософ-гуманіст, богослов-містик, просвітител, поет та, можливо, творець церковної музики. Основну освіту здобув у Києво-Могилянській академії. Свої філософські погляди базував на богословському вченні, тому за основу брав біблійні книги, як джерело натхнення. Об'єктом його філософствування стала людина та соціум, тому не важко прослідкувати в його творах антропологічне та соціальне вчення. Характерними йому, є філософія серця та «не рівна всім рівність», як основи його думок. – Див. Сковорода Григорій. *Повна академічна збірка творів / Ушкалов Л. (ред.).* Харків-Едмонтон-Торонто: Майдан-КІУС 2011, с.9-48. Згідно дослідження Надії Северин, *філософія Григорія Сковорода мала вплив на розвиток софійного вчення, зокрема на софіологічні рефлексії відомого російського софіолога Володимира Соловйова.* – Див. Северин Н. «Софіологія» та «філософія серця» Г. Сковорода у російській філософії XIX–XX ст. // *Гуманітарний часопис : збірник наукових праць.* № 2. (2010), с.25-31.

⁷ *Сковорода Григорій. Катехизис або початкові двері християнських чеснот, с.11.*

Свідомим цього культу іпостасної Премудрості Божої був також митрополит Андрей Шептицький¹, який протягом довгих років мислив у сенсі як філософському, так і богословському, розглядаючи богослов'я та Ікономію спасіння, духовність та мораль, аскетизм та містицизм. Під назвою божественної Премудрості Митрополит розумів відвічно існуючу Премудрість у Бога, але іманентну в житті людей, яка ніколи не відокремлювався від його творіння, яка є видимим свідченням спасенної дії Бога, Премудрість – як різноманітні та невимовні для людського розуму прояви спасенного промислу у світі².

Адже кожна церква як «дім Премудрості» – це подоба Святаї Святих храму Соломона, де Господь перебував у Ковчезі Завіту, який увінчували херувими, «де прояв Софії безпосередньо пов'язаний з ідеєю Літургії, яка є життям храму, його вічним оновленням Святим Духом»³. Сенс Літургії полягає в Євхаристії, тайні прийняття Христа, Його Трапезі. І саме такою є інтерпретація Премудрості Божої у кардинала Йосифа Сліпого, засновника і будівничого собору Святої Софії у Римі. Патріарх Йосип в слові-зверненні до Святішого Отця Папи Римського Павла VI викладає догматичне вчення про Софію Премудрість Божу: «Боже Об'явлення засвідчує нам, що плодами двох духових Божих актів в дві Божі різні від себе Особи: Мудрість-Слово і Любов-Дух Святий. Перший рух Отця вічне життя і вся дія та сотворення назовні. В цьому першому акті Бог Отець пізнав свою безмежну сутність-есенцію, повноту всіх досконалостей, а таїнственным плодом цього акту в Мудрість-Друга Божа Особа, що «вийшла з уст Всевишнього» і є з ним повіки (Сирах 24:3; 1:1). А в книзі Премудрості читаємо, що «Мудрість возсідає побіч його трону» (Муд 9:4). Вона є роджена перед віками: «коли ще не було безодень, Я зачалась» (Прип 8:24). Ці всі вислови завершуються Прологом Йоана Богослова: «В началі було Слово» (Йо 1:1). У сотворенні Божа Мудрість виявляв себе нам різноманітними актами і в кожному творінні, але в найвищому ступені в людині, в її розумі і в її волі, як образ внутрішнього Божого життя. [...] Київська Софія красувалася майже тисяча літ на усій Русі-Україні, як символ почитання і пошани Божої Мудрости, Другої Особи Пресвятої Трійці»⁴.

Беручи до уваги мозаїчні зображення собору св Софії в Римі, будемо правдиві якщо скажемо, що це храм Слова, Другої Особи Пресвятої Трійці, адже:

¹ Див.: Митрополит Андрей Шептицький. *Божа мудрість*, розділ XXIII // *Твори* (аскетично-моральні), т. XLV-XLVII. Рим 1978, сс. 3-126; та Federici T. *Due colonnedella Chiesaucrainanel XX secolo // Богословія*. т.48. Рим 1984, с.18.

² Див. Митрополит Андрей (Шептицький). *Християнська праведність // Твори* (аскетично-моральні) / репринтерне видання. Львів: Свічадо 1994, с.129.

³ Демчук Р. *Образ Софії Премудрості у східнохристиянському ракурсі // Магістеріум* № 26, Київ: НУ Києво-Могилянська академія 2007, с.35.

⁴ Патріарх Йосип Сліпий. *Слово Верховного Архiepіскопа Кард. Кир Йосифа на Архiepірейське посвячення храму святої Софії в Римі 28 вересня 1969 // Благовісник Верховного Архiepіскопа Візантійсько-Українського (Греко-Руського) Обряду*. Roma: Istituto Salesiano Pio XI 1969, с.51.

1) мозаїка *сотворення світу*, зображена на правій стіні храму вірних, перегукується з віршами про Премудрість, якою постав світ і яка була творительською-архітектором як поставав світ:

Як він [Бог] укріплює небо, я там була; як він рисував круг поверх безодні, як він згущує угорі хмари, як устанавляє бездонні джерела, як призначав край моря, щоб води з його берегів не виступали, як закладав підвалини землі, – я була при ньому, при роботі. (Прип 8:27-30а)

2) мозаїка *нагірної проповіді*, зображена на лівій стіні храму вірних, як пояснення уривків де Премудрість закликає до істини:

Хіба мудрість не кличе, розум не здійма свій голос?

На верху горбів при дорозі, стає вона й на розпутьтях.

Коло воріт, при вході в місто, при вході в двері вона голосно гукає:

«Це вас я кличу, люди; до синів людських мій голос» (Прип. 8,1-4).

3) ці дві мозаїки композиційно об'єднуються в запрестольній мозаїці *Премудрості Божої*, новгородського типу, яка є синтезом старозавітного і новозавітного уявлень про Святу Софію. Літургійна структура храму собору Св. Софії в Римі пов'язана насамперед із цією величною мозаїкою. Центральною постаттю є уособлена Премудрість Божа в ангельському виді, де провідною дією Софії є Трапеза – Бенкет Премудрості. Премудрість возсіла на Своїм престолі «Могутньо простягається вона від краю і до краю і керує усім доладно» (Муд 8:1) і закликає на Свою Трапезу: «Ходіте, мій хліб їжте, і вино, що я приготувала, пийте; киньте безумство – й житимете, ходіть дорогою розуму». (Прип 9:5-6). Богоматір і Йоан Предтеча, як слуги об'явлення Премудрості Божої у світі, скликають вірних на трапезу Премудрості: «Послала своїх служниць, щоб оповістити, по щонайвищих закутках у місті» (Прип 9:3). Цей мотив підсилюється сценою Євхаристії, розміщеною безпосередньо під ними, де зображено причастя апостолів з рук Христа. Він постає тут як видимий символ нерозривної єдності, монолітної цілісності Церкви, створеної на єдності вірних в причасті Тіла і Крові Христа.

Світлі прикрашені ризи Ангела говорять про те, що Він не тільки Цар, але і Наречений небесного храму, престолу якого в особі Богоматері належить Наречена-Церква: «Я веселюся в Господі, душа моя радіє в моїм Бозі, бо він зодягнув мене в шати спасіння, окрив мене плащем справедливости, – немов той молодий, що себе вінцем прикрашає, неначе молода, що дорогоцінностями себе оздоблює» (Іс 61:10).

Зображення Христа Ветхого деньми в колі Архангелів являє його як образ предвічно сушого Бога. Архангели виступають тут і як вісники відвічного задуму спасіння, – «коли вводить [Бог] первородного, то говорить: «І нехай Йому поклоняться всі Ангели Божі»» (Євр 1:6).

3. Собор Святої Софії – національна святиня українського народу, як символ незламності та єдності народу

Блаженніший Патріарх Святослав Шевчук, у своїм посланні «Наша Свята Софія», з нагоди століття відновлення соборності українського народу та його держави, пише, що упродовж тисячолітньої історії Церкви в Україні Премудрість Божа «залишалася фундаментом софійної цивілізації київського християнства, джерелом державотворчих прагнень нашого народу, колискою його моралі»¹. Адже, для християнства в Україні, напевно, найкращим символом незламності віри і духа народу є храм Премудрості Божої з його мозаїкою Богородиці-Оранти, «Нерушима Стіна», що знаходиться в запрестольній частині храму. Тому храм Св. Софії, як головний храм Києва, став духовною святинею та святішим паладіумом всього українського народу².

Адже, храм Св. Софії в Києві ніколи не сприймався як периферійна святиня, він найперше був знаком Божої присутності в народі, Божої слави, захистом і опорою державного устрою. За словами митрополита Іларіона, він був збудований «на святість і освячення городу»³, в якому правителі могли осягнути дару Святого Духа – духа мудрості. І разом з тим став символом ідентичності, символом княжого достоїнства, влади і величі. Свідченням цього слугує архітектурна пишність собору Святої Софії в Києві, яка характеризується триумфом та урочистістю, пов'язаними з утвердженням влади князя й могутності держави⁴.

Георгій Флоровський зауважує: «Слід сказати, що Софійські церкви в Стародавній Русі були побудовані для того, щоб наголосити на великих або головних церквах – соборах або з національних чи політичних причин як свідчення національної чи церковної незалежності»⁵. Тому, з плином часу храм Святої Софії в Києві став національною святинею, осередком пам'яті минулого, актуальності сучасного і спрямуванням погляду в небесне майбутнє. Слова псалма, виконані мозаїчно над апсидною аркою Київської Софії: «Бог серед нього, воно не похитнеться; Бог йому допоможе перед світанком» (Пс 46:6). Християнська екзегеза бачила у словах псалму пророцтво про небесний Єрусалим, Церкву Христа. Зміст псалму проголошує захист міста Божого, яке захищає і береже від світового хаосу. Тому місто було сприйнято містом Божим

¹ Блаженніший Святослав (Шевчук). «Наша Свята Софія». Послання Глави УГКЦ з нагоди століття відновлення соборності українського народу та його держави. Київ: Патріарша курія 2019, с.3.

² Див. Ковальчук Н. – Дрегалю О. Софія Київська – святіший паладіум Київської Русі // Матеріали міжнародної наукової конференції «Святий рівноап. Кн. Володимир – творець української держави». Київ: КПБА 2015, с.256.

³ Іларіон Київський. Слово про закон і благодать.

⁴ Див. Ковальчук Н. – Дрегалю О. Софія Київська – святіший паладіум Київської Русі // Матеріали міжнародної наукової конференції «Святий рівноап. Кн. Володимир – творець української держави». Київ: КПБА 2015, с.256.

⁵ Флоровський Г.О. почитання Софії, Премудрості Божией, в Византиї и на Русі // Альфа и Омега, IV (1995), сс.145-161.

на взір Єрусалиму, міста, яке Отці Церкви змістовно спроектували в есхатологічне місто Боже і символ Церкви, оскільки символи міста та Церкви були однорідними за своїм значенням і мали тенденцію до зближення один з одним.

Таким чином, царська постать Софії, була пов'язана з ідеєю держави, міста і церкви, як про це пише Блаженніший ісповідник Й. Сліпий: «Софія Київська опанувала усе життя і нормувала його устрій, як одиниці, так і усієї держави. В ній линули молитви до Божої Мудрости за благо усього народу, «даючи прохаючому премудрість» (Молитва Трисвятого, Літургія)»¹. Цю ідею втілював Патріарх Йосип при будівництві Собору в Римі. Пишність храму найперше визначається надзвичайно багатим мозаїчним оздобленням. Золоте тло мозаїк робить цей собор відображенням небесної слави і могутності Божої. Це справді дім Бога живого, Царя Слави, Його скинія серед свого народу.

Тому, будівництво собору Святої Софії в Римі та Українського Католицького Університету ім. Климента Папи, мали за мету тимчасово замінити Софію Київську і зробити її Центром державності та осідком знання в часі переслідувань Церкви в Україні. Підтвердженням цього є слова Патріарха Святослава Шевчука: «Зведення римської Софії разом із заснуванням Українського католицького університету є свідченням живої та діяльної Софії Київської, виявленої в самому існуванні Української Греко-Католицької Церкви-мучениці як в Україні, так і на поселеннях»². Тому таким промовистим є «Безсмертне послання патріарха Йосифа» його «Urbietorbi», викарбуване на фронтоні університету: «Істина й любов до науки збирає в розсіянні суцях»³. Собор Святої Софії став місцем єднання всіх розсіяних синів і дочок нашого народу і Церкви-мучениці, як її часто ще називали «мовчазної Церкви».

Іншим важливим фактором храму Св. Софії є плекання знання і мудрості у народі. Як зауважує блаженніший Патріарх Йосип Сліпий в своєму слові на посвяченні храму Святої Софії в Римі: «святиня Ярослава в Києві стала відтак зразком для багатьох церков в Україні, Білорусі і Московщині, як осередок найвищого знання»⁴, тому справедливо зауважує Блаженніший Святослав Шевчук, коли каже, що патріарх Йосиф, будуючи собор Святої Софії в Римі, «споглядав Софійський собор у Києві як материнський храм нашої Церкви» і бачив його «видимим собором невидимої Софії, церковної та національної

¹ Патріарх Йосип Сліпий. Слово Верховного Архiepіскопа Кард. Кир Йосифа на благословення нового собору св. Софії в Римі (29 червня 1969), с.45.

² Блаженніший Святослав (Шевчук). «Наша Свята Софія». Послання Глави УГКЦ з нагоди століття відновлення соборності українського народу та його держави. Київ: Патріарша курія 2019, с.11.

³ Блаженніший Святослав (Шевчук). «Наша Свята Софія». Послання Глави УГКЦ з нагоди століття відновлення соборності українського народу та його держави. Київ: Патріарша курія 2019, с.11.

⁴ Патріарх Йосип Сліпий. Слово Верховного Архiepіскопа Кард. Кир Йосифа на Архiepірейське посвячення храму святої Софії в Римі 28 вересня 1969 // Благовісник Верховного Архiepіскопа Візантійсько-Українського (Греко-Руського) Обряду. Roma: Istituto Salesiano Pio XI 1969, с.52.

мудрості, що перетривала тисячоліття в тілі й крові його рідної Церкви, а сьогодні переможно сяє на всю Україну та весь світ»¹. Оснування університету при Соборі є далекоглядним поглядом у вільну Україну, коли здобуті знання і відновлення національної та релігійної ідентичності будуть перенесені разом з мощами Патріарха в Україну.

Висновок

Тому, «нехай і українська Софія в Римі, хоч в одробині заступить і сповнить оцю роллю в житті усіх українців на Батьківщині і поселеннях ...»², як сказав Патріарх Йосип, бо саме Собор Святої Софії в Римі є тим «промовистим символом вселенськості Софії Київської, втіленням жаги українського серця до повноти єдності в Христі, дарованої нашому народу в хрещальній купелі князя Володимира. Він є знаком невмирущості осяяного Божою благодаттю українського духу – того самого, що його власним життям втілював патріарх Йосиф»³.

Свідченням цього є передсмертні почування Патріарха Йосипа, які були звернені в майбутнє нашої Церкви, адже перебуваючи в Римі, думками летів в Україну і бачив її вільною, тому заповів: «Поховайте мене в нашому Патріаршому Соборі Святої Софії, а як воплотиться наше видіння і по стануть на волі наша Свята Церква і наш Український нарід, занесіть мою домовину, в якій спочину, на рідну Українську Землю... Якщо такою буде воля Божа і бажання Українського Божого люду, складіть мою домовину в підземеллях оновленого собору Святої Софії»⁴.

¹ Блаженніший Святослав (Шевчук). «Наша Свята Софія». Послання Глави УГКЦ з нагоди століття відновлення соборності українського народу та його держави. Київ: Патріарша курія 2019, с.12.

² Патріарх Йосип Сліпий. Слово Верховного Архiepіскопа Кард. Кир Йосифа на Архiepірейське посвячення храму святої Софії в Римі 29 вересня 1969 // Благовісник Верховного Архiepіскопа Візантійсько-Українського (Греко-Руського) Обряду. Roma: Istituto Salesiano Pio XI 1969, с.45.

³ Блаженніший Святослав (Шевчук). «Наша Свята Софія». Послання Глави УГКЦ з нагоди століття відновлення соборності українського народу та його держави. Київ: Патріарша курія 2019, с.12.

⁴ Патріарх Сліпий Йосиф. Завічання // Будьмо собою! Життя і Заповіт патріарха Йосифа Сліпого. Львів: УКУ 2017, с.22.

*ks. Robert Rosa,
Doktorant GTF PU w Preszowie,
Ksiądz grekokatolicki, kapelan wojskowy,
Parafia grekokatolicka w Szczecinie,
GTF PU w Preszowie (Slovakia)*

POSTAĆ PATRIARCHY JOSYFA W OCZACH GREKOKATOLIKA Z POLSKI

Niezłomna postawa patriarchy Josyfa Slipyja wobec systemu totalitarnego, była inspiracją dla młodego pokolenia grekokatolików w Polsce w latach 80-tych XX wieku. Postać patr. Josyfa dawała impuls do poszukiwań w sferze wiary. Ten świadek wiary nieustannie «zapraszał» do odnajdywania swej tożsamości przez ludzi, których ojcowie lub dziadowie utracili swoją ojczyznę w skutek akcji «Wisła» w 1947 roku. Dotknięci procesami asymilacyjnymi i stojący u progu dorosłości młodzi Ukraińcy, wcześniej, czy później musieli odpowiedzieć sobie na fundamentalne pytania: kim jestem i jak wierzę? Do jakiej wspólnoty eklezjalnej i narodowej należę? Czy bliskie mi są wartości moich przodków?

*Ks. prof. dr hab. Edward Jarmoch,
Katolicka univerzita v Ružomberku
Teologický inštitút TF Spišská Kapitula – Spišské Podhradie (Slovakia)*

AUTODEKLARACJE WYZNANIOWE I EKUMENIZM W ŚWIADOMOŚCI POLAKÓW

1. Autoidentyfikacje wyznaniowe

Przynależność do Kościoła lub związku wyznaniowego należy do wspólnego obszaru badawczego teologii, psychologii i socjologii. W rozważaniach socjologicznych bierze się pod uwagę widzialny kształt Kościoła bez sięgania do elementu tajemnicy, i uwzględniania specyfiki sakralnego charakteru Kościoła, która jest dostępna przez wiarę. Socjologiczna analiza Kościoła nie obejmuje wszystkiego, co się przez Kościół rozumie. Socjolog ujmuje Kościół jako przedmiot badania o tyle, o ile wyraża się on w określonych formach społecznych. W szczegółowych badaniach empirycznych identyfikacji z Kościołem, granice między psychologią społeczną a socjologią są dość płynne. Psycholog społeczny zajmuje się – ogólnie mówiąc – ustosunkowaniem się jednostki do grupy, w centrum uwagi zaś socjologa pozostaje grupa [1, s. 44].

Zatem przynależność do Kościoła lub związku wyznaniowego, rozpatrywana jako kategoria socjologiczna, nie stanowi zjawiska jednorodnego, daje się w niej

wyróżnić poszczególne stopnie: od czysto formalnego uznania się za członka grupy, poprzez mniej lub bardziej pełne utożsamienie się z celami i wartościami reprezentowanymi przez grupę religijną, aż po całkowite i emocjonalne zjednoczenie się z Kościołem w wyniku uznania celów Kościoła za jednoznaczne ze swoimi. Ukazuje się więc ona w bogatej skali form i treści [1, s. 45].

Z badań przeprowadzonych dla diecezji bydgoskiej wynika, że zdecydowana większość mieszkańców to ludzie przynależący do Kościoła rzymsko-katolickiego (96%). Pozostałe związki wyznaniowe to: grekokatolicy (0,3%), prawosławie (0,2%), protestanci (0,2%), inne (0,8%). Natomiast tylko 2,5% respondentów nie przyznaje się do żadnego Kościoła czy związku wyznaniowego. Zatem Kościół rzymsko-katolicki, w badanej diecezji jest największy pod względem liczby wyznawców. Dotyczy to także całej Polski, gdzie dominujące wyznanie rzymsko-katolickie nie zmienia się przez wieki i stanowi trwałą element kultury narodowej i tożsamości Polaków [2, s. 61].

Warto jeszcze przyrzeć się zależnościom między cechami demograficznymi i społecznymi respondentów z przynależności do wyznania rzymsko-katolickiego.

Płeć nie różnicuje wyznania katolickiego. Zauważa się pewną prawidłowość, że wraz ze wzrostem wieku wzrasta nasilenie przynależności do tego wyznania. Prezentują je najbardziej ludzie żyjących w stanie wdowieństwa, małżeństwa sakramentalne i rodziny trzy pokoleniowych (rodzice, dzieci, dziadkowie). Natomiast najniższe wskaźniki prezentują małżonkowie żyjący tylko po ślubie cywilnym i ludzie rozwiedzeni. Z katolicyzmem najbardziej identyfikują się ludzie z wykształceniem podstawowym, zasadniczym i maturalnym niż z wykształceniem wyższym. Także bardziej mieszkańcy wsi i małych miast, niż mieszkańcy dużych miast oraz ludzie o postawach wierzących i praktykujących niesystematycznie.

Przeprowadzone analizy wykazały zróżnicowanie poziomu autoidentyfikacji wyznaniowej, które najbardziej różnicują postawy wobec wiary i praktyk religijnych.

W kwestionariuszu wywiadu socjologicznego znalazło się także pytanie o subiektywną ocenę darzenia szacunkiem osób innych wyznań. Ograniczono się tylko do sześciu grup wyznaniowych, które są odzwierciedleniem tradycyjnej polskiej rzeczywistości religijnej (katolicy, prawosławni, grekokatolicy, Żydzi, wyznawcy Islamu, Świadkowie Jehowy). Główny Urząd Statystyczny podaje aż 130 wyznań religijnych i stowarzyszeń narodowościowych i etnicznych w Polsce [3, s. 16-18].

Ogólnie stwierdzamy, że zdecydowanie najbardziej darzą szacunkiem katolików: kobiety, osoby starsze, owdowiali, emeryci. Z kolei bycie osobą młodą, szczególnie w wieku 18-25 lat najbardziej sprzyja obdarowywaniem szacunkiem wszystkich ludzi bez względu na wyznanie. Taką postawę deklaruje połowa respondentów w stosunku do osób prawosławnych i grekokatolików, 2/5 w stosunku do Żydów, 1/3 do wyznawców Islamu i 1/5 do Świadków Jehowy [4, s. 22].

Ekumenizm

Pochodzi z języka greckiego «*oikos*» – dom i od czasownika «*oikeo*» – mieszkać. Zatem «*oikomene*» oznaczało cały zamieszkały przez ludzi świat albo całą ziemię [5, s. 9].

W znaczeniu treściowym terminem «*ekumenizm*» określa się najczęściej zjednoczeniową działalność podejmowaną pod koniec XIX i na początku XX wieku przez niektóre Kościoły anglikańskie i protestanckie. Do ich dążeń dołączyli przedstawiciele niektórych wspólnot chrześcijaństwa wschodu, a pod koniec XX wieku również katolicy [6, s. 854].

Ekumenizm jest ruchem wszystkich wspólnotach chrześcijańskich, by przez dialog i współpracę, dążyć do zjednoczenia chrześcijan.

Papież Jan Paweł II podkreśla, że Kościół zobowiązany jest do przywrócenia utraconej jedności wśród wszystkich chrześcijan a prowadzony dialog ekumeniczny «pozwala wyodrębnić wciąż nowe obszary zgodności co do natury Kościoła, doktryny i praktyki sakramentów, zwłaszcza Eucharystii oraz posługi i władzy w Kościele. Nadal istnieje wiele poważnych przeszkód» [7, s. 35].

Katolicy mogą osiągnąć jedność najbardziej z wyznawcami prawosławia i grekokatolikami. Taka świadomość najczęściej towarzyszy młodzieży (18-25 lat), osobom z wykształceniem wyższym i średnim, rolnikom, głęboko wierzącym i praktykującym systematycznie. Takie podejście wypływa z uwarunkowań historycznych i wspólnych korzeni oraz czynników natury teologicznej jako podobieństwa doktryn. Z kolei w mniejszym stopniu katolicy widzą budowanie jedności z Żydami i protestantami oraz Świadcami Jehowy i muzułmanami.

Z przeprowadzonych badań ogólnopolskich, zrealizowanych w 2002 r. wynika, że Polacy najbardziej utożsamiają ekumenizm ze zjednoczeniem różnych religii poprzez dialog między religijny, co szczególnie praktykował Jan Paweł II, jako papież jedności, który spotykał się z przedstawicielami różnych religii świata, celem budowania pokoju na całym świecie. Jest to bardzo szerokie rozumienie istoty ekumenizmu i nie wydaje się prawdopodobne, aby doszło do ich zjednoczenia. Można natomiast dążyć do osiągnięcia pojednawczej różnorodności. Ekumenizm bowiem dotyczy przede wszystkim zjednoczenia wszystkich chrześcijan, co wydaje się bardziej możliwe, ponieważ są widoczne pewne postępy w tym kierunku [8, s. 237].

Posumowanie

Zdecydowana większość Polaków przynależy do Kościoła rzymsko-katolickiego. Można mówić o jednorodności wyznania. Taką postawę prezentują bardziej kobiety niż mężczyźni, młodzież, a także bardziej ludzie żyjący w związkach małżeńskich.

Zauważa się dużą postawę życzliwości i szacunku wobec osób różnych wyznań. Najbardziej tolerancyjna ze względu na przekonania religijne i światopoglądowe jest młodzież, osoby z wykształceniem wyższym a także inteligencja i urzędnicy.

Problematyka ekumeniczna zakodowana jest w świadomości Polaków chociaż wiedza o nim jest na niskim poziomie (16%). W swej treści rozumiany jest on jako proces zmierzający do zjednoczenia różnych religii (dialog między religiami) oraz jako pojednanie wszystkich chrześcijan.

Istotną cechą ekumenizmu wynikającą z badań, jest dążenie do jedności religijnej najbardziej z osobami wyznania prawosławnego i grekokatolickiego (choć ci ostatni są w łączności z Kościołem Rzymsko-katolickim).

BIBLIOGRAFIA

1. Mariański J. Kościół w społeczeństwie przemysłowym., Warszawa, 1983.
2. Jarmoch E. Wiara i wierzenia. *Postawy społeczno-religijne w diecezji bydgoskiej* /red. W. Zdaniewicz, S. Zaręba. Warszawa, 2008. S. 57-70.
3. Wyznania Religijne. Stowarzyszenia narodowościowe i etniczne w Polsce 1993-1996 /red. L. Adamczuk. Warszawa, S. 16-18.
4. Jarmoch E. Wiara i wierzenia jako wymiary religijności. *Postawy społeczno-religijne archidiecezjan warszawskich* /red. W. Zdaniewicz, S. Zaręba. Warszawa, 2006. S. 17-41.
5. Tonkiel Z. Zagadnienia wybrane z ekumenizmu. Skrypt dla studentów. Siedlce, 1998.
6. Encyklopedia Katolicka. T. IV /red. R. Łukaszyk i inni. Lublin, 1985.
7. Przemówienie Jana Pawła II do przewodniczących Komisji ds. Ekumenizmu. *Konferencji Episkopatów i Synodów Katolickich Kościołów Wschodnich z dnia 15.V.1993 r.*, w: L' Osservatore Romano, wyd. polskie 7 (1993).
8. Jarmoch E.. Misje i ekumenizm. *Kościół katolicki na początku trzeciego tysiąclecia w opinii Polaków* /red. W. Zdaniewicz, S. Zaręba. Warszawa, 2004. S. 221-241.

Онуфрієнко О.П.,

*кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри української мови, літератури та культури
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

ВИДАТНИЙ ЦЕРКОВНИЙ ДІЯЧ УКРАЇНИ ЙОСИП СЛІПІЙ

Постать Йосипа Сліпого, особливо сьогодні, коли українська церква стає на шлях самоствердження і служіння українському народові, привертає все більшу увагу. Він мав блискучу європейську освіту, адже навчався в Інсбруку, Римі, володів кількома європейськими мовами. У сан священника його висвятив Андрей Шептицький і понад 20 років Йосип Сліпий був його найближчим соратником, а згодом очолив українську греко-католицьку церкву, разом з якою зазнав переслідувань і гонінь. 1945 року, його як пастиря греко-католицької церкви, разом з єпископатом було заарештовано, а після так званого «саморозпуску» греко-католицької церкви засуджено на 8 років і заслано до Сибіру, потім до Красноярського краю і Мордовії.

Йосипа Сліпого називають знаковою та символічною постаттю ХХ ст. Адже трагедії цього століття позначилися на його долі, і, незважаючи ні на що, він став видатним українцем на чолі української греко-католицької церкви, служінню якій присвятив своє життя.

Чому Сліпий? Відома сімейна легенда про предка родини Коберницьких-Дичковських, який брав участь у війні 1709 року проти Петра I у війську Івана

Мазепи та шведського короля Карла XII. За це його, осліпивши, покарали московіти. Так сільське прізвисько «Сліпий» стало прізвисьцем.

Цікаво, що майбутній богослов ще навчаючись у Тернопільській гімназії захоплювався філософією, особливо працями Сократа. Там його і помітив А. Шептицький, який покровительствував йому. Й. Сліпого називали одним із живих ланцюгів духовності, тому що наставником Йосипа Сліпого був А. Шептицький, а наступником наш сучасник – Любомир Гузар [1, 77].

Йосип Сліпий займався історичною наукою. Так, на підставі історичних фактів, він уважав Київську Русь українською державою, а український народ, який має свою культуру і мову, давнішим за російський. Він був ученим та організатором науки, адже зібрано, а згодом і опубліковано, 18 томів його спадщини.

За активну наукову діяльність, за розбудову культурного, релігійного життя в Україні 1930-х років, Йосипа Сліпого обирають дійсним членом Наукового товариства імені Т.Г. Шевченка.

Цінними вважають його праці на історичні та екуменічні теми. Такі його праці перевидані як видання Українського католицького університету 1938-1946 років з 1-го до 8-го тому.

Йосип Сліпий здійснював архієрейські подорожі по країнах Європи, Америки, Азії, Австралії, зміцнюючи зв'язки з вірянами української діаспори, представляв Українську Греко-Католицьку церкву в різних країнах, прагнучи зробити її самоуправною. Апостольська церква не сприймала створення українського католицького Патріархату, якого прагнув Йосип Сліпий, і дозволу на це не дала, але він залишив по собі пам'ять, збудувавши Собор святої Софії у Римі, заснувавши Український католицький університет св. Климента і запровадивши видавничу справу при ньому.

Слід зауважити, що патріарх мав схильність не лише до богослов'я та історичних наук, він захоплювався природничими науками. Цікавий факт з його біографії: як в'язня сибірських таборів, його постійно пересилали з одного табору до іншого, і так він провів 18 років у засланні. Патріарх робив спостереження за природою, атмосферними явищами, за тим, як на його організм впливає сухе і морозне повітря того краю. Любив формувати гербарії з різних рослин, збирав колекції комах, мінералів. Згодом ці зібрання Й. Сліпий надіслав до Львова. Після звільнення продовжував збирати природничі колекції, а, пишучи листи у різні країни до монахів та священників, прохав надсилати йому екзотичних представників флори і фауни. Так він отримав забальзамованого качкодзьоба і навіть кенгуру.

Маючи різнобічні наукові зацікавлення, він не полишав розбудовувати Українську греко-католицьку церкву, і його стали називати «князь церкви».

Видатний богослов поклав немало зусиль для того, щоб незалежна самостійна українська держава відбулася.

Папа Іван Павло II був дуже прихильний до Йосипа Сліпого, він високо цінував його подвижницьку працю, богословські труди, і зауважував, що Йосип Сліпий простеляв свободу сучасній Україні.

Слід додати, що папа Іван Павло II долучився до звільнення Патріарха разом з американським президентом Дж. Кеннеді, але, коли його звільнили, Й. Сліпий зауважив, що домагався звільнення не собі, а Церкві [2, 7]. Його видворили з СРСР як злочинця, і він не мав права приїжджати в країни з комуністичним режимом. Але з архієрейськими візитами відвідав понад 30 країн.

Всі свої зусилля він спрямовував на зростання і об'єднання церкви і ніколи не полишав надію повернутися в Україну до своїх вірян, тому і зберігав радянський паспорт.

Для Й. Сліпого «Батьківщина – це наш рідний край, наша мова, наша історія, наша віра, всі наші предки, що впродовж століть будували свою державу... Тільки в Батьківщині через законну рідну державу народ вповні заспокоює свої духовні і суспільні потреби та досягає найвищій ступінь ладу, безпеки і добробуту» [3, 96].

ЛІТЕРАТУРА

1. Сліпий Й. Спомини / ред. Іван Дацько, Марія Горяча. Вид. 2-ге. Львів – Рим: Видавництво УКУ, 2014. 608 с.
2. Хом'як О. Сліпий бачив церкву вільною. *Високий замок*. 1015. 23-25 січня. С. 7
3. Яків В. Кардинал Йосиф Сліпий. *Релігія в житті українського народу*. ЗНТШ. Т. 181. Мюнхен, 1966.

Боднарчук Ю.Ю.,

кандидат історичних наук, доцент

кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності

Західноукраїнського національного університету

МИТРОПОЛИТ ЙОСИФ СЛІПОГО В ЕПІЦЕНТРИ ПРОТИСТОЯННЯ ВАТИКАНУ ТА СРСР

Постать Йосифа Сліпого в історії України ХХ століття є досить актуальною, адже Митрополит докладав значних зусиль задля творення української самобутньої Церкви. Внесок кардинала Йосифа Сліпого у справу проголошення незалежності України у серпні 1991 р. є вагомим і вартим уваги поколінь. Зі слів блаженного Папи Івана Павла II, «він простелив свободу сучасній Україні» [4], адже для Йосифа Сліпого «Батьківщина – це наш рідний край, наша мова, наша історія, наша віра, всі наші предки, що впродовж століть будували свою державу» [2]. Саме цього боялися його вороги, саме за це терпів Владика тяжкі муки.

Прихід більшовиків до влади на західноукраїнських теренах, зумовив гоніння на Греко-католицьку церкву, як таку, що мала керівний центр у західному світі, як елемент, що пов'язував окуповані землі з іншим демократичним світом. Для Ватикану було важливим безперервна тут присутність греко-католицьких владик, що означало збереження Папського престолу та його ідеології на території поглинутій більшовиками. Під час першої радянської окупації Західної України, наприкінці 1939 року Митрополит Андрей Шептицький, за згодою Папи Пія XII, висвятив таємно митрата Сліпого на єпископа з правом наступництва з титулом архієпископа Серрейського. Передбачалося, що саме він стане наступним очільником Церкви. Документи свідчать, що офіційно Андрей Шептицький іменував Йосифа Сліпого Львівським архієпископом та Кам'янець-Подільським єпископом.

На оголошення цієї новини, єпископ Й. Сліпий відповів, що страшно приймати таку відповідальність в такі важкі часи. Митрополит Андрей парирував тим, що буде ще страшніше, якщо він не прийме. На той час до Львова уже прийшли радянські війська. Рішення потрібно було приймати швидко і з поглядом у майбутнє. Саме завдяки подібній далекоглядності, у 1944 році, коли помер митрополит Андрей, Церква вже мала наступника. Інша справа, що ситуація була вкрай несприятливою.

30 червня 1941 році Й. Сліпий підтримав Акт відновлення Української держави. Наприкінці зими 1942 р., коли здоров'я митрополита Андрея суттєво погіршилося, усі архієрейські богослужіння здійснювалися за участі Й. Сліпого. Після смерті митрополита Шептицького 1 листопада 1944 року він перебрав провід над Галицькою митрополією.

Збереження митрополичого сану греко-католицької церкви Й. Сліпим – це був неабиякий виклик радянській владі. Тому вся лють москвитів упала на Греко-католицьку церкву.

Звичайно, від таких пропозицій митрополит відказався, і через пожертву у вигляді 100 тисяч карбованців, він мав надію відкупити УГКЦ, і дозволити її діяльність.

На деяких час влада зупинила своє переслідування, але у 1945 році, коли в редакції появилася стаття Я. Галлана «З хрестом чи ножем», де він засуджує діяльність греко-католицької церкви вважаючи її «агентом Ватикану» та підпільно співпрацює з німецькими військами, Йосифа Сліпого арештовують, і водночас закривають католицьку церкву.

Так, під політичним тиском, було проведено операцію «самоліквідації» Церкви. Це називалось «операція по вилученню антирадянського духовенства та церковного активу Греко-Католицької Церкви по м. Львову та області».

Владика Йосиф Сліпий, а також інші єпископи та священники, були арештовані НКВС у Святоюрському соборі у Львові 11 квітня 1945 року, близько 19-ї години. Як пригадував, «вже зрана Святий Юр кругом обставлено

стійками. Наїхало дуже багато авт з поліцією. Полковник Мельников приніс мені рішення від прокурора на арешт. Мене обшукали та забрали на авто, і відвезли на Лонцького» [2]. НКВС почало активні дії з ліквідації УГКЦ. Єпископа Йосифа Сліпого перевезли у київську тюрму.

Допитували духовну особу і вдень, і вночі. Основним завданням для керівників НКВС – домогтися угоди на співпрацю і зречення Митрополитом юрисдикції Ватикану. Натомість пропонували Київську митрополію РПЦ. Проте, відмова владики була рішучою і безкомпромісною, що надзвичайно сильно розгнівило більшовицьке керівництво. Він зазначав, що хоч звинувачення висували різні, враження було таким, наче засуджують саме за те, що він був «католицьким митрополитом».

Юридично Митрополит залишався представником Ватикану і позбавити його сану більшовики не мали можливості, що зумовлювало збереження Греко-католицької церкви. Ситуація була вкрай несприятливою, адже радянська влада не могла змиритися з існуванням Греко-католицької церкви. Спочатку їх дії обмежувалися спробами переманити Й. Сліпого в Київську православну церкву, ключовим тут було «православ'я», через яке влада здійснювала контроль за віруючими, та пропагувала ідеї комунізму.

Через відмову співпрацювати, представники радянської влади усунули практично всю верхівку УГКЦ. А Й. Сліпий був ув'язнений радянською владою і засуджений на 8 років важких робіт. Проте, у спокої його не залишали, пропонуючи перейти на православ'я. Радянська влада намагалася вийти з ним на контакт, вимагаючи засудити дії Папи в обмін на дострокове звільнення та зміну обряду на православ'я, але твердий і незламний у своєму виборі, він тримався до кінця. Митрополит відкидав будь які пропозиції радянських представників, за що у загальній кількості був засуджений і відбув разом 18 років заслання у таборах Сибіру та Мордовії.

Йосипа Сліпого було заарештовано разом із іншими владиками. Усі звинувачення супроти Митрополита зводилися до трьох основних пунктів: Митрополит Йосип Сліпий – агент Ватикану; Митрополит Йосип Сліпий разом із Андреем Шептицьким – агенти німецьких розвідувальних органів; Митрополит Йосип Сліпий – керівник антирадянського національного підпілля.

Безумовно, що мета, яку переслідували представники радянського режиму, була не лише усунути від керівництва УГКЦ розумного й талановитого владики. Дуже показовим став той факт, що менше ніж за рік після псевдособору була ліквідована Українська греко-католицька церква, а храми Галичини було підпорядковано Московському патріархату.

Митрополита було засуджено на вісім років каторжних робіт. Термін він відбував у таборах кемеровської області, Печорлага й Потьми. Щоб не дозволити Митрополиту організувати серед інших українських в'язнів релігійне життя, пункти відбування покарання часто змінювались. Блаженнішого відвезли

до Єнісейська, згодом до Красноярська, потім до Києва. Після закінчення терміну Митрополита вивезли в Сибір до Маклаківського будинку інвалідів.

У червні 1953 року єпископа Йосифа Сліпого привезли у Москву. Тоді Кремль намагався налагодити відносини з Ватиканом, а посередником хотів зробити главу УГКЦ. Але перед тим Митрополита відвезли до Москви, за умови, що влада поновить діяльність УГКЦ, Йосип Сліпий погодився на співпрацю. Тоді Митрополитові запропонували написати розгорнуту історичну довідку про Українську Греко-Католицьку Церкву, що він незабаром і зробив. Однак ця рукописна праця на 72 аркуші із заголовком «Погляд на догматичні й історичні основи Греко-Католицької Церкви в Радянському Союзі», яку він надіслав до Москви, лежала там без руху й відповіді і лише в 1959 році була прилучена до нової судової справи проти Митрополита, як речовий доказ його антирадянської діяльності.

Після розстрілу соратника Сталіна Берії від Йосифа Сліпого вимагали відмовитись від Папи. Єпископ на цей крок не пішов і знову повернувся на заслання. Вдруге митрополит був засуджений у 1961 році на сім років позбавлення волі. Внаслідок чергового ув'язнення у 1959 році його етапом відправили на Камчатку, згодом в Тайшетські табори, потім Потьма і пересильні пункти Свердловська, Чуни, Новочунки.

Протягом усього перебування у в'язниці обурені президент США і Папа Римський намагалися через голову ЦК КПРС Хрущова звільнити Сліпого. Визволення Митрополита безпосередньо пов'язане із Папою Іваном XXIII. Він був посередником між президентом США Джоном Кеннеді та першим секретарем ЦК КПРС Микитою Хрущовим в часі карибської кризи. У листі, який Патріарх отримав від Папи, було кілька слів: «Сину, щасливої Тобі дороги. Нехай Тебе Бог береже і приведе до мене» [4]. Та це було занадто серйозне рішення для тодішньої влади, так як вони не мали бажання тримати під рукою ворога, який продовжить своє проповідування. Але все ж таки після чергових перемовин Хрущов заявляє, що готовий випустити Сліпого, але із виїздом до Риму.

Ця подія привернула до себе увагу світу. Адже СРСР випустила єдиного залишеного в живих більшовиками ієрархів української католицької церкви. Загалом ці перемовини стали частиною закулісних ігор більшовиків. Сам Папа Римський прийняв на приватній аудієнції більшовика і переконаного атеїста. Ніякий папа до цього моменту не приймав у себе комуніста та не благословляв його та дорогих йому осіб. Коли ще можна побачити як цілий католицький світ, який був мобілізований проти боротьби з комунізмом, приймає у себе голову ЦК КПРС.

Ці дії більшовиків суперечили духові радянського судочинства і поліційним приписам контролю над покараними. Але відпускаючи Митрополита, Москва розраховувала на користь для самої себе, що всі забудуть попередні

злочини союзу, усю жорстокість до духівництва та усіх громадян, які хотіли жити вільно.

Цю подію прокоментував Митрополит Максим Германюк, який вважав, що «чим відпущенням нашого найдорожчого в'язня Митрополита Йосифа Сліпого комуністична Москва ще не компенсувала цілої кривди, заподіяної Йосифу та цілій Українській Католицькій Церкві. Щоб повністю відшкодувати скоєні збитки, потрібно зробити Україну вільною».

Завершальним етапом стає переїзд пастиря у Рим, але перед своїм від'їздом він таємно висвячує Василя Величковського на роль єпископа та доручає йому вести греко-католицьку церкву, тому що розуміє про закриту дорогу назад. Після звільнення із ув'язнення Йосифу Сліпому було заборонено перебувати в Україні.

Таким чином, Митрополит Йосиф Сліпий був звільнений у січні 1963 року за клопотаннями папи Івана XXIII і 35-го президента США Джона Кеннеді. У Москві главі УГКЦ видали дипломатичний паспорт, але він не мав права повернутись у Львів. Хоча цього найбільше прагнув. 4 лютого 1963 року у супроводі представників Ватикану і радянських органів митрополит виїхав із Москви до Риму. 9 лютого 1963 року єпископ Сліпий прибув в Італію. Через кілька днів йому виповнився 71 рік.

У 1965 році Йосиф Сліпий дуже важко захворів. Є фотографія, як він лежить і біля нього стоїть Папа. Тоді була спроба отруїти патріарха, є свідчення людей, як це планувалося. Але Йосиф Сліпий, попри підірване у таборах здоров'я, був вольовий, ватиканська медицина була якісною. Очевидно, що були неодноразові спроби його отруїти. Після смерті папи Павла VI прийшов Іван Павло II, слов'янин, який розумів радянську сутність, ватиканська політика щодо греко-католицької церкви стала прихильнішою.

Отже, боротьба більшовиків з Греко-католицькою церквою як амбасадора західного демократичного світу в тоталітарній державі відстежувалася на життєвому шляху її очільника – незламного Митрополита Йосифа Сліпого й була зведена до боротьби з ним самим. Усі заходи, що перебували в арсеналі каральних органів виявилися неідеями перед озброєною вірою у Бога і у правоту своєї справи, любов'ю до свого народу та надією у повернення до України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біловус Л. І., Гомотюк О. Є. Постаць Патріарха Йосифа Сліпого у збереженні національної ідентичності (на матеріалах українськомовної періодики діаспори США). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія*. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. Вип. 1. С. 29-43
2. Гриньох І. Спомини Патріарха Йосифа. *Патріархат. Греко-католицьке аналітичне видання*. 1993. № 3 (267). URL:
3. <http://www.patriarh.org.ua/statti-zhurnalu/spominy-patriarha-josyfa-2/>

4. Левантович О. Не цілуйте рук, а краще виконуйте свою роботу. *Твоє місто*. 2017. URL: http://tvoemisto.tv/news/ne_tsiluyte_ruk_a_krashche_vykonuyte_svoyu_robotu_sim_istorigu_pro_yosyfa_slipogo_84008.html
5. Липовецький С. Патріарх, визнаний народом, не визнаний Ватиканом. *Історична правда*. 2012. Вип. 3 (34). URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2012/02/18/73821/>
6. Мандзюк Д. Митрополит Йосип Сліпий 18 років відбув у радянський концтаборах. *Gazeta.ua*. 2012. URL: https://gazeta.ua/ru/articles/history-journal/_mitropolit-josip-slipij-18-rokiv-vidbuv-u-radyanskih-konctaborah/421895

НАУКОВА СПАДЩИНА ТА ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ЙОСИФА СЛІПОГО

Гаранджа В. Я.,

*Лиценціат церковної історії,
мол. наук. співроб. ІІЦ УКУ /
4 курс аспірантури ФБФ УКУ*

ОТЕЦЬ ЙОСИФ СЛІПІЙ І ГЕНЕЗА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ У ЛЬВОВІ

Якісна освіта є важливою для розвитку будь-якої структури чи організації, оскільки дає можливість цій спільноті розвиватися та загалом сприяє розвитку науки у конкретній царині. Це стосується, зокрема, і богословської освіти. Її роль у розбудові культурно-релігійного і суспільно-політичного життя українського народу добре розумів греко-католицький митрополит Андрей Шептицький, а його соратником у цій справі впродовж всього свого життя виступав і Йосиф Сліпий – спершу як ректор духовної семінарії у Львові і греко-католицької богословської академії, а згодом – як наступник митрополита і глава УГКЦ [8, 106–122].

Ідея про необхідність заснування греко-католиками окремого вищого навчального закладу у Львові з'явилася ще на початку ХХ століття, однак конкретні умови для створення подібної інституції виникли лише в 1920-х рр. Після тривалих підготовчих заходів в березні 1928 р. митрополит Шептицький розпорядився опублікувати в архієпархіальному віснику установчий документ богословської академії – її статут [2, 9-10]. Хоча вже з жовтня того року новий навчальний заклад, що опирався на існуючий при львівській духовній семінарії богословський ліцей, розпочав свою діяльність в тестовому режимі, процес налагодження нормальної роботи академії потребував більше часу. Таким чином, офіційне відкриття і урочиста інавгурація відбулися в жовтні 1929 р. Незважаючи на те, що заклад був богословським, подія пройшла за участі численних українських суспільних і політичних діячів. Такий ажіотаж навколо богословської академії був викликаний несприятливими для українців умовами перебування Східної Галичини під польським пануванням [3, 4]. Фактично, богословська академія впродовж всього міжвоєнного періоду була єдиним українським вищим навчальним закладом на західноукраїнських землях.

Офіційне призначення на ректора академії о. Сліпий отримав 14 березня 1929 року. До того він, з доручення митрополита, займався справою організації академії, формально не обіймаючи цієї посади. Йосиф Сліпий очолював академію як ректор впродовж всього періоду її існування. В грудні 1931 р. митрополит вдруге іменував його ректором на наступні 3 роки, а в 1934 та 1937 рр. знову продовжив його повноваження [4, 138].

Відповідно до першого видання статуту богословської академії, заклад задумувався як класичний католицький богословський факультет, основним завданням якого було формування майбутніх греко-католицьких священників та розвиток східної богословської науки в різних галузях [6, 3]. Однак, через різні причини, концепція навчального закладу поступово змінюється. В доповненому виданні статуту, опублікованому в 1933 р., окрім богословського факультету був зазначений і філософський. Більше того, один з параграфів допускав можливість за необхідності заснування юридичного та інших факультетів. Таким чином, творці богословської академії, при виникненні сприятливих обставин, мали намір перетворити його на повноцінний український університет [5, 14].

Спробу реалізації такого плану Йосиф Сліпий зробив у 1937 р. В лютому того року він надіслав митрополиту Шептицькому листа, в якому описав свою ідею. Відповідно до плану о. Сліпого, богословська академія як суто богословський навчальний заклад мала продовжувати діяти, натомість він запропонував заснувати у Львові ще один український навчальний заклад – Науковий Інститут, що мав складатися спершу з двох факультетів – філософського та юридичного, що охоплювали б 12 кафедр. Через кілька років діяльності цей навчальний заклад зміг би претендувати на визнання як приватний вищий навчальний заклад, а в перспективі став би основою для створення у Львові українського католицького університету [9, 173].

До кінця існування академії так і не вдалося повноцінно зреалізувати цих ідей. Головною перешкодою тут була відсутність акредитації закладу як зі сторони ватиканської Конгрегації у справах освіти, так і зі сторони Польської держави. При цьому, саме політичні причини і боротьба польського уряду з розвитком українського національного руху в Галичині, не залишали можливості Риму надати богословській академії необхідну акредитацію і визнання в католицькому світі. Ректорат міг спробувати самостійно заснувати юридичний факультет або інші структурні підрозділи, однак для світських студентів-небогословів навчання на цих факультетах було б безперспективним.

Після ліквідації більшовиками вказаного навчального закладу в квітні 1945 р. та арешту самого Йосифа Сліпого, він не забув про цей проєкт. Щойно вийшовши на волю та переїхавши до Риму, митрополит Сліпий одразу ж взявся за відновлення богословської академії, розширивши її до формату Українського Католицького Університету [7, 27-28]. Спадкоємицею цих обох інституцій можна вважати перезасновану вже у незалежній Україні Львівську Богословську Академію, на базі якої у 2002 р. був створений у Львові Український Католицький Університет [1, 15].

ЛІТЕРАТУРА

1. Головач У. – Маринович М. – Ясіновський А. (ред.). Ідентичність і місія Українського Католицького Університету: Доповіді, промови і дискусії інавгураційних урочистостей 25–29 червня 2002 року. Львів, 2003.
2. Греко-католицька богословська академія у Львові в першому трьохліттю свого існування (1928-1931). Львів, 1932.
3. З церковного життя. Відкриття греко-католическої Богословської Академії у Львові. *Діло*. 1929. № 224 (9 жовтня). С. 4.
4. Світильник Істини. Джерела до історії української католицької богословської академії у Львові / за ред. Сениця П. Ч. 1. Торонто – Чикаго, 1973.
5. Сліпий Й. Греко-католицька богословська академія та її статuti. Друге доповнене видання. Львів, 1933.
6. Статuti греко-католицької богословської академії у Львові. Львів, 1928.
7. Український Католицький Університет ім. св. Климента Папи в першому п'ятиліттю свого постанови і діяльності (1963-1968). Рим, 1969.
8. Федунік А. Митрополит Йосиф – ректор Греко-Католицької Богословської Академії. *Богословія*. 1963. Т. XXI–XXIV. Кн. 1–4. С. 106–122.
9. Центральний Державний Історичний Архів України у м. Львові, ф. 358 оп. 1 спр. 345.

Коноплицька О.І.,

*кандидат філологічних наук, доцент
кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності
Західноукраїнського національного університету*

ЙОСИФ СЛІПІЙ – РЕКТОР БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

У 1922 році, здобувши освіту за кордоном, Йосиф Сліпий повертається на Західну Україну. Він став організатором Богословського наукового товариства (1922 р.), а з 1926 р. був його незмінним головою [3, с. 25].

Написав для нього статут і згуртував навколо себе науковців. Засновник та редактор квартальника «Богословіє» з 1923 р. Під його керівництвом вийшло 29 томів «Богословія» та 45 наукових праць окремих видань.

Однак справжньою науковою лабораторією, повинен був стати університет. Отримавши блискучу освіту, Сліпий, як ніхто інший розумів необхідність відкриття вищого учбового закладу. Але польський уряд не поспішав вирішувати це питання. Лише після укладання конкордату між Польщею і Апостольським престолом у 1925 році для УГКЦ виникли сприятливі умови для організації Богословської Академії у місті Львові [4, с. 28].

У перші повосенні роки ректором семінарії був Тит Галушинський. Незабаром після того, як Андрей Шептицький назначив Йосифа викладати догматику у Львівській духовній семінарії, молодий професор стає ректором [2, с. 70].

Задля закладення міцного фундаменту під побудову богословського вузу європейського значення А. Шептицький підготував статuti богословської академії у Львові.

Йосиф Сліпий в цей період перебуває закордоном, вивчає організацію навчально-виховного процесу на вищих богословських студіях в Італії, Німеччині, Франції, Великій Британії.

Богословське наукове товариство не стояло осторонь освітніх перетворень, 11 листопада 1927 р., після проведення жвавої дискусії, товариство остаточно погодилося із відкриттям вузу.

Урочисте відкриття Богословської Академії відбулася 6 жовтня 1929 р. Задум і фінансування належали митрополиту Андрееві, а реалізація – отцю Йосифові. На момент заснування в Богословській академії існували філософський та теологічний факультети. Головна проблема навчального закладу полягала у відсутності педагогічних працівників. У цей час в академії працювали лише три професори, в частини викладачів не було вищої фахової освіти. Поступово вище зазначені проблеми вирішались [5].

Утримання семінарії на рік складало 360 тисяч золотих. Один день утримання коштував 1 тисячу (1 тисячу золотих – коштував 1 морг поля) [3, с. 26].

Отець із всією енергійністю взявся за налагодження навчального процесу. Щоб духовенство було високоосвічене, потрібно мати хороших викладачів, підручники. Тому ректор вимагав від кожного викладача написати свій підручник, по якому він провадив викладання.

Приділялася велика увага духовному життю семінаристів, їх науковому та культурному розвитку. Було організовано «Читальню студентів богослов'ї імені Маркіяна Шашкевича», духовий оркестр, різні братства. Але всім цим великим колективом, в деякий час число кандидатів було близько 400, потрібно було керувати. Йосиф Сліпий, з його твердим і рішучим характером, який пам'ятають ті, хто безпосередньо мав змогу з ним спілкуватися, чи не найкраще підходив до цього [2, с. 72].

До викладання в Академії запрошувалося кращих знавців своєї дисципліни: Тит Мишковський – біблеїст, орієнталіст, який був професором ще у Австрії, доктор Тит Глушинський, отець Діонізій Дорожинський, доктор Ярослав Пастернак, Кость Чехович, Володимир Залозецький та інші [2]. Неофіційно Й. Сліпого називали татом. Студенти любили і поважали свого наставника. Коли потрібно було зібрати врожай на полях хутора Андріївка, він разом з усіма ставав до роботи і збирав збіжжя [1, с. 326].

Сліпий цікавився музейною справою, під час канікул сам їздив і збирав старі ікони, іконостаси, заохочуючи до цього студентів. Це робилося для того, щоб прищепити в душах молоді любов до своєї рідної історичної минувшини, виховати почуття прекрасного. Так з дня в день проходила праця в Академії. Долаючи нелегкі зовнішні перепони, Академія на чолі з ректором о. Сліпим працювала на майбутнє свого народу [6].

1932 р. був знаменний тим, що саме тоді ректор офіційно заявив про відкриття Музею Богословської Академії (МБА), хоча про його фактичне заснування було проголошено ним раніше, ще у 1931 р. Всього в 1932 – 1934 рр. музей Богословської академії нараховував 808 експонатів.

Після приходу в Галичину радянських військ у вересні 1939 р. академію було закрито, а студентів репресовано. Внаслідок німецького бомбардування 15 вересня 1939 р. зруйновано академічну Церкву Святого Духа і бібліотеку. Під час німецької окупації в академії, хоч і з невеликим професорським складом, відновилося навчання, а в 1942 р. Апостольський престол навіть дозволив створити аспірантуру. З 500 студентів, які навчалися у 1941 – 1944 рр., лише 60 отримали диплом [6].

Після повторної радянської окупації навесні 1945 р. Богословська академія була остаточно закрита. Значна кількість випускників та професорів академії, у тому числі багатолітній ректор Йосиф Сліпий опинилися в сибірському ГУЛАГу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бистрицька Е. Східна політика Ватикану в контексті відносин Святого престолу з Росією та СРСР 1878 – 1964. Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. 416 с.
2. Бистрицька Е. Йосиф Сліпий – організатор богословської науки в Україні. *Пам'ять століть*. 2002. № 6. С. 69–74.
3. Глібчук П. Патріарх Йосиф Сліпий. Через терни випробувань до зірок небесної слави. Тернопіль, 2002. 131 с.
4. Семенюк В. Життєвий шлях Патріарха Йосифа. Тернопіль: Джура, 2010. 38 с.
5. Ходак І. Внесок митрополита Йосифа Сліпого у розвиток богословської освіти у 20–30 рр. XX ст. URL: http://histans.com/JournALL/kraj/kraj_2010_3/8.pdf
6. Пахолок Р. І. Реформа богословської освіти в Галичині (1929 – 1944 рр.). URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2409/1/Pakholok_R_I.pdf

doc. PhDr. Mgr. Janka Bursová, PhD., MBA

*Catholic University, Faculty of Theology,
Theological institute in Spišské Podhradie (Slovakia)*

JÁN VOJTAŠŠÁK AND HIS SOCIAL PENETRATION INTO SOCIETY

Family

«Family is a form of long-term solidary coexistence of persons connected by kinship relations, in which adult members are responsible for raising children. There are two basic relationships in it: kinship and marriage. We define kinship as a relationship between individuals that arises either through marriage or bloodties in the paternal or maternalline» [7, 12].

Ján Vojtaššák was associated with poverty from his birth. He came from a large, poor peasant family. Only thanks to the great sacrifice of his parents and the generosity of many people, he could complete all his studies and become a priest. All this left him with a deep compassion and relationship for the poor and a decision to choose poverty as his life long companion. He used to say: «I am and I will be poor as long as I live» [10, 121]. «Bishop Vojtaššák lived his whole life modestly and poorly. The spirit of poverty was manifested not only in his social feelings with the poor, but also in the furnishings of his office, or in his menu» [1, 71].

The episcopal office in Spiš was modest both in terms of location and equipment. The bishop had one conviction. Nothing for yourself, everything for others. He had the most modern buildings built for seminarians and students, but he left the bishopric as it was built. He himself celebrated mass in the cold chapel at dawn and prayed there for hours. He worked in a dingy office everyday. He did not know the word luxury [9].

«Ján Vojtaššák drew the believers' attention to the education of children and youth. The battle for a child's soul is very serious. Parents are responsible for the upbringing of their child both physically and morally. The family must be an example in raising children. Parents should not neglect the influence of friends and the external environment. It is especially necessary to raise children to be moral, to lead them to their duties, but especially to lead children to holy confession and to the sacraments. The most powerful means of education is Holy Communion» [2, 59-60].

Education

«Bishop Vojtaššák made sure that the school you that tending Catholic schools had appropriate teaching aids and especially school buildings. The bishop gave the man date to furnish the schools in an exemplary manner, especially to furnish all the necessary school classrooms. It can be achieved slowly and gradually without insurmountable difficulties. It just takes a little understanding, good will and care» [3].

«Bishop Vojtaššák knew that a lot of attention should also be paid to teaching, not only to the formation of new Catholic teaching youth. This is exactly what teachers' associations and associations were meant to do, which were supposed to follow the spirit of Catholic pedagogy» [4].

The bishop was happy when priests and teachers met together for joint meetings and there fore recommended these meetings, due to the formation of mutual friendly relations, which are necessary for mutual functioning [5].

«The schools were also to be properly equipped, which was successful thanks to the dedication and support of the faithful, although in the 20s of our century it was necessary to fundamentally defend «the natural right of parents and the divine right of the Church for the Christian education of youth in school». It was also very important training of young teachers. The diocese of Spiš did have a teacher's institute built (from 1819), but it no longer met modern requirements. It was necessary to rebuild it

and build the training of teachers on new, more modern foundations. He informed about the planned new construction of a teacher's institute with a boarding school as early as 1924. He put the built teacher's institute under the management of the members of the Order of School Brothers. Similarly, for future female teachers, he built a teacher's institute in Levoča connected with a folk school, a burgher's school and a school for domestic studies. It was led by the Sisters of the Immaculate Conception of Mary. In this way, Bishop Ján Vojtaššák's intention to form a new Catholic teaching youth, appropriately internally reborn, was realized in order to guarantee the moral education of the youth» [11].

The innerrevival of teaching, Bishop Vojtaššák saw in it the surest guarantee of the moral education of Slovak Catholic youth. Spiritual exercises were like a living source of this revival. He tried to ensure that all teachers participated in the sespiritual exercises. Religious sisters in Levoča and Jesuit fathers in Ružomberok provided their monasteries for spiritual exercises. A large number of teachers accepted their hospitality and completed spiritual exercises. Their material well-being of his teaching was another of Vojtaššák's achievements. He emphasized to the presidents of the School Boards that they should give their teachers apartments suitable for their health, and above all that they should be paid the loans as they were promised when they joined the teaching staff. He even asked the government of the republic to equalize the pay of Catholic school teachers with state teachers [12].

The bishop paid a lot of attention to Catholic education, and therefore he and the delegates of the Synod published the Synodal Provisions, in which there are roles and responsibilities for priests and believers, as well as parents in relation to Catholic schools. Several parts were summarized in the Synodal provisions, such as introduction (§169), secondary education (§170), folk education (§171-179), teaching and school administration (§180-186), school chair (§187), supervision of schools (§188). The Synod states how education is secularized, which actually removes God and religion from school. The Synod criticizes the state for destroying religious and church schools, as the state wants to nationalize all schools. Dissatisfaction was also expressed with the violation of the rights of Catholic children to a Christian-Catholic education, with the violation of the freedom and rights of parents to choose a school that would be according to God's orders and religion for the spiritual and physical development of their children. Ján Vojtaššák and the Church asked the state to allow the existence of Catholic schools, and that the state contribute equally to Catholic schools as well as to state schools [6].

BIBLIOGRAPHY

1. BARTA J. Kňazská spiritualita v živote a v učení Božieho sluhu biskupa Jána Vojtaššáka. Námestovo M-Servis, 2010. 240 p.
2. Diecezánsky obežník biskupstva spišského, 1930, n.7, pp. 59-60.
3. Diecezánsky obežník biskupstva spišského, 1926, n.4, p. 4.
4. Diecezánsky obežník biskupstva spišského, 1923, n.1, p. 6.

5. Diecezánsky obežník biskupstva spišského, 1925, n.5, p. 2.
6. DRAVECKÝ J. Vojtaššák a školstvo na území Spišskej diecézy. In Pohľady na osobnosť biskupa Jána Vojtaššáka. Spišské Podhradie: Nadácia Kňazského seminára biskupa Jana Vojtaššáka, 2012. 731 p. ISBN 9788089170418
7. GIDDENS A. Sociologie. Praha: Argo, 1999. 595 p.
8. JANÁČ P., PEKARČÍK L. Mučeník bez vylitia krvi. RKC Zákamenné, 2005. 113 p.
9. KAPALA J. Spod Roháčov po Vatikán. Pamati môjho života. Galt: Dobrá kniha, 1972. 280 p.
10. OLEXAK P., CHALUPECKY L. Životopis biskupa Jána Vojtaššáka. In Studia Theologica Scepusiensia VI. Spišské Podhradie: Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka, 2003. 207 p. ISBN 809689093X
11. RKC Zákamenné. Životopis biskupa Jána Vojtaššáka. online, 2022-09-22, URL: <https://biskup-jan.sk/zivotopis/>
12. TATRANSKÝ V. Biskup Ján Vojtaššák – Mučeník Cirkvi a národa. Cleveland: Slovenský ústav, 1997. 415 p.

*Дурдас Г. В.,
кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри інформаційної та
соціокультурної діяльності
Західноукраїнського національного університету*

НАУКОВО-БОГОСЛОВСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПАТРІАРХА ЙОСИФА СЛІПОГО

В умовах сьогодення міжконфесійна складова релігійного виміру української держави набула загострення: викликає занепокоєння духовно-моральний розвиток суспільства. Щоб подолати ці негативні тенденції, важливо вивчати релігійну і науково-педагогічну спадщину нашого народу, особливо відібрану в нього більшовицьким режимом. Серед цього величезного спадку – твори великого сподвижника УГКЦ Йосифа Сліпого.

Поряд із духовною працею Патріарха багатою є його науково-богословська діяльність. Блискучу богословську освіту він здобув за підтримки митрополита Андрея Шептицького. Після закінчення Тернопільської української гімназії у 1911 р. Йосиф Сліпий вступив до Львівської духовної семінарії, а вже на початку наступного року продовжив своє навчання у богословській колегії «Канізіанум» в Інсбруці [1, 13]. Навчання в Австрії стало потужною мотивацією для клопіткої праці на ниві науки. В 1916 р. Йосиф Сліпий захистив докторську дисертацію на тему «Поняття про вічне життя в Євангелії і в I Посланні св. апостола Івана» [2, 162].

У 1920-х рр. Йосиф Сліпий продовжував здобувати богословську освіту в університетах Риму – Григоріанум, Анжелікум та Орієнтальному інституті. Після написання праці латинською мовою «Начало духопоходження у Пресвя-

тій Трійці» у 1922 р. здобув наукове звання «*agregatus magistr*». Наступного року захистив працю «Вчення про Пресвяту Трійцю візантійського патріарха Фотія» та отримав право викладати в університетах [3, 8].

Повернувшись до Львова в 1922 р., Йосиф Сліпий отримав посаду професора догматичного богослов'я Львівської духовної семінарії, а згодом – ректора цього навчального закладу. В тому ж році о. Йосиф став одним із організаторів створення Богословського наукового товариства, а з 1926 р. обирався його головою. Діяльність товариства полягала у розвитку богословської науки, організації духовних заходів, виданні богословської літератури та періодичних часописів, зокрема журналу «Богословія» [4, 49–50].

Митрополит Йосиф видав у часописі «Богословія» такі наукові збірники: «Св. Свящ. Йосафат Кунцевич. Матеріяли і розвідки з нагоди ювілею (300-ліття смерті)», «Митрополитові і Батькові народу в двадцятип'ятиліття вступлення на митрополічий престол, 1901–1926», «Кілька дат із життя луцького єпископа Йосифа Боцяна» та ін. [5, 55].

Серед науково-богословських праць Йосифа Сліпого міжвоєнної доби – стаття «Прагматизм у філософії та теології» опублікована в журналі «Нива», у «Богословії» «Святий Тома з Аквіну і схоластика». На четвертому Унійному Конгресі у Велеграді (1924 р.) Йосиф Сліпий висвітлив проблему богословсько-ідеологічних розходжень між Сходом і Заходом у доповіді «Значення святого Томи для справи з'єдинення» [3, 9].

На початку 1928 р. митрополит Андрей Шептицький затвердив Статут Греко-католицької Богословської академії. Будучи її ректором, о. Йосиф вимагав від професорського складу написання підручників з тих предметів, що викладалися студентам. У зв'язку з цим вийшли друком декілька науково вартісних підручників, які були включені до серії «Праць Греко-католицької Академії», зокрема «Біблійна Герменевтика», «Патрологія», «Катехитика», «Догматика нез'єдиненого Сходу» та ін. [5, 52].

Прагнення Йосифа Сліпого перетворити Богословську академію на Український католицький університет, відкривши при навчальному закладі окремий юридичний факультет, магістратуру та докторантуру, перекреслила радянська окупація західноукраїнського краю у вересні 1939 р.

На початку німецько-радянської війни Йосиф Сліпий відновив діяльність Богословської академії та Малої семінарії, що були заборонені радянською владою. У цей час архієпископу вдалося опублікувати лише одне видання журналу «Богословія» [4, 52]. Після повторної радянської окупації Глава УГКЦ був звинувачений в антирадянській діяльності, підданий арешту та довгим рокам заслання у таборах. Незважаючи на вкрай важкі умови перебування на засланні, Йосиф Сліпий читав богословські лекції для духовенства та навіть розпочав писати роботу про догматичні основи УГКЦ [3, 12].

У 1963 р. митрополита Йосифа Сліпого було звільнено з ув'язнення та вислано за межі СРСР. Його приїзд до Риму відкрив нові можливості для

втілення церковних, наукових, громадських, культурно-освітніх планів. Перебуваючи 21 рік в еміграції, Йосиф Сліпий відвідує українські церковні громади, проводить богослужіння, висвітлює злочинні дії радянської влади.

Одним із головних досягнень Йосифа Сліпого в науковій сфері стало заснування у 1963 р. Українського Католицького Університету ім. св. Климентія. Вже через 10 років у діаспорі діяли 5 його філій. Відновлено діяльність Богословського наукового товариства, видання часописів «Богословія» та «Дзвони», а з 1964 р. став виходити «Благовісник Верховного Архієпископа візантійсько-українського обряду» [3, 13]. За його сприяння було створено потужний науково-видавничий комплекс, що систематично займався українознавчими дослідженнями.

Йосиф Сліпий вважав, що основним завданням науковця та богослова є «беззастережне служіння правді». Його життєвим девізом були слова: «Пізнай правду і правда висвободить вас...» [5, 56]. Він стверджував, що це пізнання правди є дорогою до майбутнього об'єднання християнського Сходу та Заходу.

Таким чином, Йосиф Сліпий як Глава УГКЦ, видатний вчений-богослов, педагог, громадський діяч став титаном духу українського народу, оберегом української самосвідомості. Вагомою є науково-богословська спадщина Патріарха. Його освітньо-виховні та наукові настанови відобразилися у плідній діяльності Львівської духовної семінарії, Богословської академії, Українського Католицького Університету ім. св. Климентія. Йосиф Сліпий залишив по собі вартісний творчий доробок, основою якого є християнська любов та висновки з актуальних проблем розвитку освіти та науки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зварич В. Життєвий шлях патріарха Йосифа. Тернопіль: «Джура», 2011. 72 с.
2. Грушева Т. В. Духовно-моральні і національні аспекти в педагогіці Йосифа Сліпого. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. Запоріжжя: ЗНУ, 2018. Вип. 51. С. 160–166.
3. Киричук О. Per aspera ad astra. *Лицар нескореної церкви (до 120-ліття від дня народження Патріарха Йосифа Сліпого): Статті і матеріали*. Львів: «Логос», 2012. С. 8–14.
4. Скакальська І. Б., Швалюк І. Б. Митрополит Йосиф Сліпий як педагог та науковець. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Т. Шевченка. Серія: Педагогіка*. 2015. Вип. 5. С. 48–54.
5. Соловій М. Митрополит Йосиф Сліпий як науковець-богослов. *Лицар нескореної церкви (до 120-ліття від дня народження Патріарха Йосифа Сліпого): Статті і матеріали*. Львів: «Логос», 2012. С. 51–56.

ДІЯЛЬНІСТЬ ПАТРІАРХА ЙОСИФА СЛІПОГО В БОГОСЛОВСЬКІЙ АКАДЕМІЇ У ЛЬВОВІ

Майбутній митрополит Йосиф Сліпий народився в селянській сім'ї в селі Заздрість, Терехівлянського повіту, 17 лютого 1892 р. Початкову школу закінчив у рідному селі, а відтак перейшов до української гімназії в Тернополі і закінчив її з відзнакою. Після матури вступив на теологію у Львові, а митрополит Андрей Шептицький, помітивши здібності і нахил до науки в молодого богослова, восени 1912 р. вислав його на вищі студії до університету в Інсбруку. Митрополит Андрей, вертаючись із московського заслання 30 вересня 1917 р., висвятив богослова Йосифа на священника.

Після висвячення о. Йосиф продовжував ще декілька років свої філософічно-богословські студії в Інсбруку, а відтак у Римі. Після повернення до Львова (1921 р.) митрополит Андрей іменував о. д-ра Йосифа професором богослов'я в Українській греко-католицькій духовній семінарії. О. Йосиф став одним з основників Богословського Наукового Товариства, яке виникло 29 вересня 1922 р. у Львові за ініціативою ректора о. Галуцинського. Це товариство о. Йосиф потім переорганізував на статутах, що їх сам опрацював, і був його головою. Тоді теж вирішено видавати науково-богословський журнал, а його редакцію доручено о. Йосифові. Цей журнал почав виходити 1923 року під назвою «Богословія», що став одним із найповажніших українських наукових видань і проіснував до Другої світової війни. Викладаючи довгі роки в Богословській Академії спеціальну догматику, о. Йосиф запланував видання повного підручника католицької догматики, але постійно не мав часу. Однак після Другої світової війни його рукопис від 1950 року друкується в богословському кварталнику ОО. редемптористів «Логос». Сюди належить його твір: «Св. Тома з Аквіну і схоластика».

У 1926 р. Митрополит Андрей призначив ректором духовної семінарії у Львові о. Йосифа Сліпого, назначивши його одночасно деканом богословського факультету. Нового ректора-науковця не задовольняла назва і ціль цієї школи, що вже зі самої уваги на велику кількість студентів (близько трьохсот), заслуговувала на щось більше. Тому ректор переорганізував духовну семінарію на Богословську Академію, уклавши їй окремі статuti. Митрополит Андрей 14 квітня 1929 р. іменував о. Сліпого ректором Богословської академії, і на цьому становищі о. ректор перебув аж до першої більшовицької окупації Галичини, виховавши за той час сотні українських священників, богословів і студентів. Отець ректор розбудував і високо підніс науковий рівень Академії. Він ще

перед тим відвідував часто католицькі університети й академії в Західній Європі та на їхній зразок створив у Богословській Академії науковий і видавничий центр, якого Українці не мали від часів Могилянської Академії. За старанням о. ректора Богословська Академія згуртувала найкращі наукові сили не тільки між духовними, але теж і між світськими вченими. Крім стисло філософічно-богословських предметів, студенти мали змогу слухати виклади з історії, літератури, мистецтва, археології, а навіть діловодства й сільського господарства. Викладачами були фахові науковці зі світських (напр., Чубатий, Пастернак, Полянський, Чехович, Павликовський, Надрага, Залозецький, Кудрик і ін.), а між слухачами були студенти не тільки з Галичини, але й з Болгарії, Чехословаччини, Румунії, Югославії, а також православні з Волині й Холмщини. Розвиток Богословської Академії її ректор презентував в окремих звітах кожні три роки. Однак о. ректор ще прагнув більшого. Він планував, крім філософічного і богословського відділу, зорганізувати ще третій – правничий відділ – і так перетворити Богословську Академію в Український університет, до якого мала б доступ теж світська університетська молодь.

Проте грандіозний задум о. ректора перекреслила Друга світова війна. Отець ректор дбав пильно про бібліотеку при Богословській Академії, що нараховувала вже до 12 тисяч томів, крім великої кількості цінних стародруків, рукописів та архівних матеріалів. Крім цього, о. ректор створив і керував цілим концерном видавництва: «Богословія», «Видання Богословії», «Праці Богословського Наукового Товариства», «Праці Гр.-Кат. Богословської Академії», «Аскетична Бібліотека Гр.-Кат. Богословської Семінарії», «Дзвони», «Бібліотека Дзвонів», «Нива» і «Мета». У цих виданнях невтомний о. ректор часто поміщував свої дописи й статті.

Отець ректор Сліпий брав живу участь у різних наукових з'їздах, конференціях та зустрічах. Він був учасником майже всіх унійних з'їздів у Велеграді, Празі, Пинську та у Львові. Отець ректор цікавився теж живо нашою мистецькою давниною і сам та через студентів збирав мистецькі церковні твори та створив дуже цінний музей. Під його проводом відбулося кільканадцять серій академічних вечорів у Львові і окремих викладів в інших більших містах. Отець ректор часто виголошував доповіді сам. Не дивно, що Наукове Товариство Шевченка в признанні за наукову і науково-організаційну працю о. ректора Сліпого іменувало його дійсним членом Товариства в 1930 р. А митрополит у травні 1935 р. іменував його греміальним крилошанином і архідіяконом Митрополичої Капітули.

НАУКОВА ТА ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ЙОСИФА СЛІПОГО

На єпископському гербі Йосифа Сліпого є латинська фраза: *Per aspera ad astra*. Вислів латинською мовою «Шлях від землі до зірок – непростий» походить з твору римського письменника і філософа I ст. н. е. Люція Аннея Сенеки. У переносному значенні виражає прагнення людини оволодіти таємницями природи, висотами науки. Постає Йосифа Сліпого в історії України XX століття є досить актуальною, адже Йосиф докладав значних зусиль задля творення української самобутньої Церкви, тобто перш за все він провадив церковну діяльність. Окрім релігійної сфери, йдучи за девізом вказаним на гербі, кардинал практично все життя займався наукою, досліджував історію Церкви, також долучався до ініціатив в сфері культури, освіти, сприяв розвитку музейної справи.

Шлях освіченої людини, розпочинався з дитячих років. Як кожна звичайна дитина, Йосиф упродовж 1898-1901 рр. навчався у початковій школі в рідному селі. З другого класу він вже вивчав польську і німецьку мови. А далі були школа у селі Вишнівчик, Тернопільська гімназія, яку в 1911 р закінчив з відзнакою. А наступними Львівська духовна семінарія, Ісбрукський університет та вищі студії у Римі.

На навчанні у Львові Йосип Сліпий потрапив у орбіту людей митрополита Андрея (Шептицького). Можливо, саме тому йому вдалося здобути таку хорошу освіту. Якось, вислухавши сумніви молодшого колеги, який не знав – науковий чи богословський шлях обрати, Владика Андрей пообіцяв, що зробить все можливе, аби Йосип Сліпий став і священником, і професором. Таким чином, після закінчення гімназії у Тернополі, юнак навчався у Львівській духовній семінарії. Врешті, перебрався до Інсбрука (Австрія) і вступив там до єзуїтської колегії «Канізіанум», яка славилась надзвичайно високим рівнем викладання теологічних дисциплін. Там Йосип Сліпий займався богословськими студіями, написав кваліфікаційні роботи. Також навчався у Римі. У часі навчання в колегії, митрополит Андрей (Шептицький) висвятив його на священника.

Й. Сліпий рано здобув наукове визнання. У 1918 році захистив докторську дисертацію «Поняття про вічне життя в Євангеліє від св. Іоана» в одному із найпрестижніших університетів Австро-Угорської імперії – Ісбрукському університеті.

Після розпаду австро-Угорської імперії Йосип Сліпий продовжив навчання у Римі. Поглиблено вивчав польську, російську, німецьку, французьку, італійську, англійську мови. Узагалі майбутній Патріарх надзвичайно цінував розумних людей, багато приділяв уваги саморозвиткові. Людиною він був різкою та категоричною, принаймні саме так про нього згадують сучасники, і не надто кмітливих людей називав «гусячими головами»

Ще навчаючись у Тернопільській гімназії, юний Йосип надзвичайно захопився філософією. Як він потім сам пригадував, «ревно плакав», читаючи Сократа. Його гімназійні захоплення мали продовження у теології. У тридцять років Йосип Сліпий став професором догматичного богослов'я у Львівській духовній семінарії, а з 1926 р. – деканом. У цьому ж році організує Товариство богословських наук, і залишається беззмінним президентом; він створив для цього статут і згуртував навколо себе науковців. З 1923 р. заснував журнал «Богословія» і довгий час займався редагуванням свого творіння.

З 1926 року Йосиф Сліпий стає ректором Львівської духовної семінарії, яку у 1928 він реорганізував в Греко-католицьку богословську академію. 1929 р. Йосиф – ректор Львівської Богословської академії.

За десять років роботи на керівній посаді ректор перетворив духовну семінарію на престижний навчальний заклад. Затверджені отцем ректором «Правила для питомців Духовної Семінарії» свідчать, що тут панувала жорстка дисципліна і висока вимогливість, що навіть інколи митрополиту Шептицькому доводилось захищати деяких студентів, наприклад, коли вони запізнювались у семінарію із ваканцій.

Підтримуючи тісні контакти із випускниками семінарії, що несли службу на греко-католицьких парафіях Галичини, Йосиф Сліпий звертав їхню увагу на потребу виявляти цінні історичні пам'ятки матеріальної культури, зокрема церковні ікони. Так було зібрано цікаву колекцію Музею релігійних старожитностей. Вчений цікавився українським мистецтвом, створив музей церковних мистецтв при Богословській академії.

Окрім викладацької кар'єри, провадив активне громадське та наукове життя: був куратором Українського національного музею Львова. У 1930 році Йосип Сліпий був обраний дійсним членом Наукового товариства ім. Т. Шевченка, у 1931 році – заступником голови Українського католицького союзу, брав участь у наукових конференціях та з'їздах.

Заснувавши на основі Львівської духовної семінарії Богословську академію, ректор вже досить скоро відкрив філософський факультет, де було запроваджено викладання археології та історії мистецтв. Через п'ять років тут вже навчалися 360 студентів, що брали участь в археологічних розкопках, вивчали історію рідного краю, займалися науковими дослідженнями, були організаторами урочистостей на честь знаменних подій українського національного життя.

Разом з іншими українськими католицькими владиками 11 квітня 1945 року був ув'язнений радянською владою і засуджений на 8 років важких робіт. Відкидаючи постійні радянські пропозиції переходу на православ'я, Сліпий відбув разом 18 років заслання у таборах Сибіру та Мордовії. Цей період був назавжди втрачений для наукових здобутків, для служіння справі освіти. Після звільнення митрополит змушений був залишити Україну. Ще у перший рік, перебуваючи у Західному світі, Йосип Сліпий здійснив мрію свою та митрополита Андрея Шептицького, заснувавши Український католицький університет у Римі, в якому він видав близько двохсот наукових праць, 14 томів з яких пов'язаних з українською історією.

Перебуваючи в Римі, Йосиф писав свої послання українською, через свою велику надію в майбутньому повернутися в Україну, де ці вчення будуть потрібні. Зайнявся будівництвом собору Святої Софії у Римі. В якості Верховного Архiepіскопа розпочав друк свого ж благовісника, який мав назву «Благовісник Верховного Архiepіскопа візантійсько-українського обряду». Викупив декілька храмів, завдяки яким розвивав українську парафію.

За наукові досягнення кардинал Йосип Сліпий був членом різних наукових товариств як на рідних теренах так і закордоном. До прикладу, за наукові заслуги і активність у розбудові культурно-національного і релігійного життя, у 1930 році, його обрали дійсним членом Наукового товариства імені Шевченка, а у 1964 він став почесним його членом, був також дійсним членом Тіберійської академії в Римі (1965), членом Папської академії Св. Томи (1981). Сліпий був почесним доктором Українського вільного університету та ряду університетів США і Канади. Брав участь у трьох міжнародних єхаристійних конгресах (Бомбей, Богота, Мельбурн).

Кардинал Йосиф Сліпий прожив більше дев'яноста років і ніколи не переставав працювати у науковій та освітніх сферах. Його діяльність спрямована для вивчення молодого покоління греко-католицької церкви в Україні. Поховали його в Соборі святої Софії у 1984 року в Римі, але згідно із заповітом Патріарха, його тіло у 1992 перевезено в Україну і перепоховано у соборі св. Юра у Львові.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кендус О. З. Українська національна свідомість у творчій спадщині представників кліриу греко-католицької церкви – Андрея Шептицького та Йосипа Сліпого. *Вісник*. 2019. С. 83-89.
2. Коляда І., Бацвін Б. Роль Патріарха Йосипа Сліпого у становленні особистості Любомира Гузара як майбутнього очільника УГКЦ. *Теорія та методика навчання суспільних дисциплін*. 2018. №1 (6). С. 116-122.
3. Левантович О. Не цілуйте рук, а краще виконуйте свою роботу. Сім історій про Йосифа Сліпого. *Твоє місто*. 2017. URL: http://tvoemisto.tv/news/ne_tsilyute_ruk_a_krashche_yukonuete_svoyu_robotu_sim_istoriy_pro_yosyfa_slipogo_84008.html
4. Липовецький С. Патріарх, визнаний народом, не визнаний Ватиканом. *Історична правда*. 2012. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2012/02/18/73821/>

5. Мандзюк Д. Митрополит Йосип Сліпий 18 років відбув у радянський концтаборах. *Gazeta.ua*. 2012. URL: https://gazeta.ua/ru/articles/history-journal/_mitropolit-josip-slipij-18-rokiv-vidbuv-u-radyanskih-konctaborah/421895
6. Огірко О. Патріарх Йосиф Сліпий та його роль в розбудові духовної освіти українського народу. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Історія*. 2017. Вип. 1, ч. 3. С. 118–122.
7. Пастух М. Я. Патріарх Йосип Сліпий – служитель правди. *Проблеми національно-патріотичного виховання: історичний та психолого-педагогічний аспекти*: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Тернопіль, Україна, 23 лютого 2017 року). Тернопіль: ТОКШПО, 2017. С. 44–46.
8. Петровський О. М. Йосип Сліпий – приклад національного патріотизму та служіння українському народу. *Проблеми національно-патріотичного виховання: історичний та психолого-педагогічний аспекти*: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Тернопіль, Україна, 23 лютого 2017 року). Тернопіль: ТОКШПО, 2017. С. 46–47.
9. Черенков М. Йосип Сліпий у споминах про нього. *Українське Релігієзнавство*. 2017. № 83. С. 124–126.
10. Sahan H. Українська наука та освіта у міжвоєнний період на землях, що входили до Польщі. *Komisji Polsko-Ukraińskich Związków Kulturowych*. 2019. №5(14). С. 235–244.

Федчишин А.,
магістрант соціально-гуманітарного факультету
Західноукраїнського національного університету

ЙОСИФ СЛІПІЙ ЯК ПОМІЧНИК МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ

Увесь час о. Сліпий був одним із найближчих співробітників покійного митрополита А. Шептицького. Покійний митрополит мав глибоку пошану до працюючого, тихого, серйозного і глибоко побожного ректора Богословської Академії. І його він представив у Римі як свого помічника і майбутнього спадкоємця.

Коли восени 1939 р. Галичина опинилася під більшовицькою окупацією, митрополит А. Шептицький висилає до Риму одного священика з різними справами. Між іншими була там справа іменування Помічника-Єпископа для Львівської Архієпархії з правами успадкування митрополичого престолу. Вибір митрополита і Риму впав на о. Сліпого. Отець Сліпий був іменований архієпископом 25 листопада 1930 року. Висвячення його на єпископа відбулося у Львові 21 грудня (в свято Непорочного Зачаття).

В якому дусі приймав о. Сліпий свою номінацію і висвячення, про те нехай посвідчить його лист, писаний 1942 р. до Швейцарії: «Я був висвячений тайно в 1939 році на празник Непорочного Зачаття Матері Божої, 21 грудня, в архієпископській каплиці Преосвященним митрополитом і єпископами Н. Будкою

і д-р М. Чарнецьким у присутності митрополичої капітули. Опісля мої єпископські свячення проголошено урядово. Я не міг ставити перешкоди моїм свяченням, бо в час гоніння свячення не є честю, а, насамперед, тягарем. За єпископський жезл отримав я дерев'яну палицю митрополита, яку він уже раз дав був бл. п. єпископові Йосифові Боцянові як пастирський жезл, а також той самий єпископський перстень і той самий гієратикон. Ці всі речі дуже дивним способом урятувались перед большевицьким знищенням у Духовній Семінарії. Я добачував у тому особливий палець Провидіння».

Під час першої більшовицької окупації Преосвященний Йосиф був правою рукою хворого митрополита Андрея. Був його опорою й виконавцем його планів і задумів. А часи були непрості. «Тоді (по приході большевиків) клався я ввечері спати до ліжка й не був певним, чи я рано встану на волі. Тоді приходили мені на думку слова пророка Ісаї: «Прийде час, коли вони рано будуть із тугою чекати вечора, а ввечері – ранку».

Під час перших днів німецько-радянської війни більшовики мало не вбили Преосвященного Йосифа. Ось що він сам оповідає про це: «Страшним був відворот большевиків. По полудні заїхав большевицький танк перед катедру. Нас витягнула поліція з помешкань і поставила під мур. Енкаведисти роздерли на мені рясю. Так стояли ми дві-три години, а за плечима скоростріли, ручні гранати, танки й панцерні гармати. Ми збудили в собі жаль і очікували смерті. Від часу до часу за нами ще слідували. Наприкінці прийшов старшина й пустив нас на волю».

Під час німецької окупації (1941-1944) взявся Преосвященний Йосиф до відбудови знищеної війною Духовної Семінарії. Семінарійну церкву св. Духа й одну стіну семінарії знищили бомби. В короткому часі, як він сам пише, вдалося йому «з Божою поміччю прочистити будинок семінарії, звільнити від трупів; невдовзі будинок відновили, зібрали професорів і відкрили академічний рік. Прийшло 70 студентів, і все ще нові зголошувалися». Увесь його дорібок довгих років знищила безпощадна війна. В руїнах пропала бібліотека, семінарію, Богословську Академію закрито, студентів-богословів і професорів розігнано. Але Преосвященний Йосиф узявся до нової праці. Дещо вдалося йому наново відбудувати, але воєнні обставини не дозволили йому здійснити його далекосяжні плани.

Влітку 1944-го року Галичина знов опинилася під більшовиками. Преосвященний Йосиф залишився у Львові при митрополиті Андрею, хоч знав, що може його чекати. Тому почав готувати своїх вірних і духовенство до майбутнього переслідування.

1 листопада 1944-го року вмирає у Львові митрополит Андрей Шептицький. Преосвященний Йосиф на основі права, даного йому Апостольською Столицею ще в 1939 році, стає наступником митрополита Андрея на митрополичому престолі у Львові. Але не всміхалося йому спокійне володіння престолом галицьких митрополитів. Недарма отримав він на єпископських свяченнях палицю єпископа ісповідника. Доля митрополита Йосифа була вже визначена.

Після смерті Митрополита Андрея більшовицька преса почала нападати на УГКЦ. Це був сигнал до переслідування Української Церкви й до остаточного удару по її ієрархії. Митрополит Йосиф не мав ілюзій щодо того, що чекає на нього і Церкву. І удар більшовиків не забарився. Після появи брошури агента НКВД В. Росовича під заголовком: «З хрестом чи з мечем?» (квітень, 1945 р.), в якій автор накинувся в брутальний спосіб на покійного митрополита Андрея і на УГКЦ, 11 квітня 1945 р. заарештували митрополита Йосифа, а з ним – увесь український греко-католицький єпископат Галицької Провінції.

У березні 1946 р. в Києві відбувся військовий суд над митрополитом і єпископами, після чого вони були засуджені на багаторічні каторжні роботи. Митрополитові і єпископам закинено «ворожу діяльність проти УРСР», «співпрацю з німцями-фашистами» і подібні «злочини». У цей час відбулося у Львові «возз'єднання» УГКЦ з московським більшовицьким православ'ям, приготовлене під натиском більшовицьких погроз жменькою відступників.

Боднарчук Ю.Ю.,

кандидат історичних наук, доцент

*кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності
Західноукраїнського національного університету*

Біняшевська О.,

студентка юридичного факультету

Західноукраїнського національного університету

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА ПАТРІАРХА ЙОСИФА СЛІПОГО

Сучасні соціально-культурні процеси, як могутній фактор у розв'язанні глобальних проблем суспільства, детермінують пошук нових джерел формування морального потенціалу майбутнього покоління. Тому актуалізується потреба вивчення досвіду трансформації ідеологічної системи освіти в напрямі європейських стандартів. Показовою у цьому напрямі є теоретико-педагогічна та просвітницька діяльність глави Української Греко-Католицької Церкви, кардинала, вченого-богослова, педагога Йосифа Сліпого.

Науково-педагогічну працю Йосифа Сліпого можна поділити на два періоди:

- 1) 1922– 1945 рр. – викладач духовної семінарії, ректор Богословської греко-католицької академії у Львові;
- 2) 1963 – 1984 рр. – праця в еміграції.

Перші роки наукової та педагогічної праці Йосифа Сліпого мали таке спрямування: завершення навчання в Інсбруцькому університеті 1923 р.; написання й оприлюднення праць богословсько-догматичного змісту; педагогічна й

наукова праця в семінарії, а згодом академії; перебудова згаданих навчальних закладів у європейському вимірі, написання для них правил та статутів; створення для наукової праці Богословського наукового товариства; організація видавничої роботи [1, с. 6].

Слід зауважити, що навчання в Інсбрузі заклало міцний фундамент під наукову працю майбутнього Патріарха. По-перше, коло зацікавлень молодого богослова-науковця не обмежувалося богословськими науками. Він вивчав іноземні мови: німецьку, англійську, французьку та італійську. По-друге, значну увагу молодий богослов приділяв вивченню церковного мистецтва, археології, літургії та історії. По-третє, в Австрії він мав можливість познайомитись з іноземними науковцями [2, с. 8].

Повернувшись у Львів, Йосиф Сліпий став професором духовної семінарії, викладаючи упродовж трьох років курс догматики. Він наполегливо працював, залучав до наукових досліджень багато своїх вихованців.

У 1926 р. Йосиф Сліпий став ректором й водночас деканом богословського факультету Львівської духовної семінарії. Новому ректору дісталася складна спадщина: лихоліття Першої світової війни і післявоєнні незгоди залишили важкий слід у діяльності семінарії. Насамперед Йосиф Сліпий звернув увагу на необхідність посилення дисципліни і розвиток духовного життя. Він особисто розробив «Правила духовної семінарії», що регулювали різні сторони життя кандидата на священика, котрий згідно з правилами семінарії мав «виробити й розвинути в собі чесноти іздобути звання, яких вимагає високий святий духовний стан» [3, с. 320].

У 1926 р. Йосиф Сліпий розпочав роботу щодо реорганізації духовної семінарії в академію – вищу духовну школу університетського типу. Завдяки таким діям Йосифа Сліпого зростає науково-педагогічний потенціал семінарії, а згодом академії. Відзначимо, що у 1928 році Митрополит Андрей Шептицький затвердив Статут Греко-католицької Богословської академії, а доктор Йосиф Сліпий став її ректором. Офіційне відкриття Богословської Академії відбулося 6 жовтня 1929 р. [4, с. 210].

Йосиф Сліпий працював не лише як педагог та управлінець, але й зростає як науковець. Працюючи науково чи то як молодий кандидат богословських наук, чи то пізніше як професор богослов'я у Богословській академії Йосиф Сліпий показав себе як вдумливий богослов-мислитель з власною оригінальною думкою та як талановитий ерудит у застосуванні наукового методу у дослідженні та з'ясуванні складних питань в сфері богословських наук [5, с. 33].

Аналізуючи науковий доробок Йосифа Сліпого, дослідник О. Гринів вказує, що важливе місце посідають праці з історії філософії, зокрема, «Нарис історії середньовічної філософії», «Св. Тома з Аквіну і схоластика», «Візантинізм як форма культури», «Ювілейгенія 3 нагоди 1500-ліття смерті св. Августина» та інші [1, с. 83].

Напередодні Другої світової війни Йосиф Сліпий мав стратегічні плани розбудови Богословської академії. Зокрема, він планував відкрити магістратуру

й докторантуру, а також створити окремий юридичний факультет, що передбачало перетворення академії на Український католицький університет. Однак ворожість більшовицької влади до Української греко-католицької церкви не дали можливості втілити ці плани в життя.

У липні 1944 р. більшовики зайняли Львів, і почався новий етап в житті Йосифа Сліпого [4, с. 363]. Це переслідування, а згодом й арешт та довгі роки заслання у таборах. Педагогічну та наукову діяльність Й. Сліпого перервало більшовицьке ув'язнення.

У 1963 р. Йосифа Сліпого звільнили від подальшого терміну ув'язнення і він переїхав до Риму. За кордоном Йосиф Сліпий одразу повернувся до активного церковного та громадського життя. Він відновив свою діяльність як глава УГКЦ і науковець, педагог і вихователь молодого покоління служителів церкви. Йосиф Сліпий наполегливо працював, виконуючи різні церковні, громадсько-політичні і культурно-освітні справи, відкривав храми, проводив богослужіння і літургії тощо.

Велику увагу Йосиф Сліпий приділяв українській католицькій освіті. Він прагнув створити за кордоном осередок української культури і науки, відродити традиції українського богослов'я, відновити діяльність вищого теологічного навчального закладу. Він заснував Український католицький університет імені св. Климентія Папи у Римі (1963 р.) з бібліотекою, видавництвом та архівом. В основу діяльності цього закладу було покладено статут, розроблений митрополитом ще за часів Богословської академії у Львові, з урахуванням реалій діаспорного життя, необхідності існування потужного культурного та морально-виховного центру для пропаганди християнства, навчання і наукових досліджень [6, с. 49].

Отже, інтелектуал, вчений, громадський діяч, педагог Йосиф Сліпий розумів визначальну роль освіти та християнського виховання. Його педагогічні настанови, ідеї втілювалися у діяльності духовної семінарії, Богословської академії, Українського католицького університету імені св. Климентія Папи. Йосиф Сліпий залишив нащадкам велику творчу спадщину, наповнену самобутніми думками, положеннями та висновками з актуальних проблем розвитку виховання та навчання, які не втратили своєї важливості й сьогодні в період розбудови нової системи освіти, орієнтованої на європейський досвід.

ЛІТЕРАТУРА

1. Твори Кир Йосифа Верховного Архієпископа і Кардинала / Упорядн. І. Хома, Ю. Федорів. Рим, 1971. 422 с.
2. Гринів О. Йосиф Сліпий як історик, філософ і педагог. Львів, 1994. 158 с.
3. Бармак М. Йосиф Сліпий – шлях богослова, науковця, педагога. *Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Історія*. 2012. Випуск. 7. С. 318-337.
4. Ленцик В. Визначні постаті Української Церкви: Митрополит Андрей Шептицький і Патріарх Йосиф Сліпий. Львів : Свічадо, 2001. 608 с.
5. Гаюк В. Патріарх Йосиф – подвижник богословської науки в Україні. Івано-Франківськ: «Унікум», 2013. 120 с.
6. Зварич В. Життєвий шлях патріарха Йосифа. Тернопіль: «Джура», 2011. 72 с.

ДІЯЛЬНІСТЬ ПАТРІАРХА ЙОСИФА СЛІПОГО ПІСЛЯ ЗАСЛАННЯ

Історія може котитися дальше своїм коловоротом. Людство, мабуть, і завтра буде виявляти зараження атеїстичною пропагандою, проте голос новітнього Каторжника буде записаний золотими буквами в її анналах. Голос в обороні покривджених і переслідуваних братів ніколи не втратить своєї питомої ваги, бо це голос Божий, що каже: «На зло не можна мовчати» (з книжки о. Ярослава Свищука «На грані сьомої декади»).

У 1963 р. завдяки виступам на захист Й. Сліпого Папи Римського Іоанна ХХІІІ, Президента США Джона Кеннеді та інших відомих політичних і громадських діячів країн світу, митрополита звільнено з ув'язнення і вислано за межі СРСР. 9 лютого 1963 року він прибув до Рима.

23 грудня 1963 р. Апостольська столиця визнала, що галицький митрополит – глава УГКЦ має статус Архієпископа. У грудні 1963 року – призначений членом Конгрегації Східних Церков, а 25 січня 1965 р. Папа Римський Павло VI надав йому титул кардинала католицької церкви.

Перебуваючи в Римі, Сліпий багато уваги приділяв питанням поліпшення організаційної структури УГКЦ, відновленню її самоуправного устрою.

«У залі панувала смертна тиша. Очі Вселенського Архієрея і двох сотень Отців Синоду були звернені в одному напрямі. З ряду сивоволосих голів піднеслась постать. В лівій руці у нього була каміловка, а в правій – блискуче берло. З його уст понеслись могутні слова, що їх гучномовці передавали на зрозумілій кожному мові: «Вони (українці) жертвували ріки крові і гори людських тіл за вірність Апостольській Столиці. Вони і далі терплять найважче переслідування, але найгірше є те, що ніхто не стане в їхній обороні. Чи є інший нарід, який натерпівся б так багато?».

Червоне світло блимало без зупину, даючи знак, що визначений час проминув, проте, ніхто не смів переривати його голос. Кожному було зрозуміло, що це не було слово одного з учасників, а це було слово Князя Церкви, котрий далі не міг мовчати. Це був голос новітнього Мученика-каторжника, що за вірність Апостольській Столиці був готовий віддати і своє власне життя. Це було слово Голови Української греко-католицької церкви.

Митрополит взяв участь у Другому Ватиканському Соборі і в своєму виступі на ньому (11.10.1963) запропонував утворити помісну Українську католицьку церкву на чолі з патріархом. Синод УГКЦ у 1969 р. утворив патріархальний устрій церкви, і восени 1975 р. Й. Сліпий коронувався титулом Патріарха. У березні 1980 р. Папа Римський Іоан Павло II був присутнім на засіданнях синоду, а наступний синод (січень-лютий 1983) затвердив Статут синоду УГКЦ.

Йосип Сліпий – активний учасник міжнародних євхаристійних конгресів у Бомбеї, Боготі та Мельбурні. Дбав про підвищення освітнього рівня духовенства та вірних УГКЦ. У 1963 р. заснував у Римі Український католицький університет, філії якого згодом утворилися у Вашингтоні (США), Лондоні (Велика Британія), Чикаго (США), Філадельфії (США). Відновив діяльність Українського богословського наукового товариства (1960) та налагодив видання його друкованого органу – «Богословія» (з 1963), згодом журналів «Дзвони» (з 1976) та «Нива». Збудував у Римі собор св. Софії (посвячений у 1969). З його ініціативи придбано і відновлено парахіяльний храм Жировицької Божої Матері, при якому заснував музей та лікарню. Значної уваги надавав відновленню чернечого життя. Заснував монастир о. Студитів у Кастель-Гондольфо біля Рима. Підтримував діяльність Українського вільного університету у Мюнхені (Німеччина).

Йосиф Сліпий – відомий вчений-богослов, автор творів з догматичної теології про походження Святого Духа, про Пресвяту Трійцю, Святі Таїнства. Багато його праць присвячено висвітленню питань історії Церкви, Берестейської унії (1596). У 1961-1984 рр. опубліковано 13 томів праць Сліпого. За наукову роботу Патріарх Сліпий обраний почесним членом Наукового товариства ім. Т.Шевченка (1964), дійсним членом Тіберійської академії в Римі (1965), членом Папської академії св. Томи (1981). Почесний доктор Українського вільного університету та ряду університетів США і Канади. Помер Й. Сліпий 7 вересня 1984 р. у Римі, похований у соборі св. Софії. Згідно із заповітом Патріарха Йосифа, його тіло 28 серпня 1992 року перевезено в Україну і перепоховано у соборі св. Юра у Львові.

Боднарчук Ю.Ю.,

*кандидат історичних наук, доцент
кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності
Західноукраїнського національного університету*

Басистюк А.,

*студентка юридичного факультету
Західноукраїнського національного університету*

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ ПОГЛЯДИ ЙОСИФА СЛІПОГО

Сучасне розуміння процесів державотворення неможливе без поглибленого аналізу історичного досвіду минулого. У сучасних умовах погіршилися міжконфесійні відносини, що викликає занепокоєння в духовній культурі та моралі суспільства, тому для подолання цих негативних явищ актуальним є вивчення наукової спадщини митрополита Йосифа Сліпого.

Йосиф Сліпий – видатний український церковний і громадський діяч, Української Греко-Католицької Церкви, науковець і теолог. Один із тих, хто, пройшовши крізь жорна репресій тоталітарного режиму, не зрадив власної народної свідомості. Саме для нього служіння Богу та Україні злилося в цілісну життєву практику. Недаремно його життєвим гаслом був латинський вислів «Per aspera ad astra» – «Через терні до зірок», адже на захист своєї Церкви і народу він не вагався піти тернистим шляхом [1].

Перша і Друга світові війни, ліквідація та переслідування Церкви, репресії проти українського народу, зміцнення Української Греко-Католицької Церкви за кордоном, боротьба за проголошення патріархату – усі ці події пережив і осмислив кардинал Сліпий. Він вважав, що патріархат Церкви є видимим знаком зрілості та ідентичності помісної церкви та потужним чинником у житті Церкви та народу.

Важливо, що лідери політичних партій, як вважав Й. Сліпий, трактують українську національну ідею як зміст своїх дій і створюють національно-державне утворення з тогочасної етнографічної української спільноти. Він вважав, що фаза політичної агітації повинна поступово поступитися місцем реальній організаційній роботі на місцях зі створення осередків громадянського суспільства. Він запровадив новий підхід до полеміки та політичного дискурсу: не суперництво за лідерство, а суперництво думок за майбутнє української нації.

В оцінці політичних партій Й. Сліпий виходив з того, що «Не можна не визнати, що людина мусить мати свободу об'єднуватися з іншими в усіх справах, у яких має право поступити самому. Що людині вільно робити в приватному житті, в тому вільно їй об'єднуватися в спільноту з іншими. Провідна влада мусить ту свободу боронити, давати їй напрям, допомагати їй і причинятися культурою рідлі до кращої продукції тієї фльори стоваришень і спільнот. Немає сторінки людського життя і немає людської потреби, яка не могла б стати предметом якогось товариства» [2, с. 344].

Продовжуючи справу, розпочату просвітницьким українським національно-визвольним рухом, левову частку якого становило уніатське духовенство, Йосиф Сліпий переорієнтував цей рух на створення різноманітних громадських організацій, надавав їм організаційну, фінансову та матеріальну допомогу. Створені за його підтримки та за безпосередньої участі уніатського духовенства, громадські організації стали основою формування громадянського суспільства, яке за своєю релігійною мораллю не зазнавало впливу партійного радикалізму та екстремізму.

У своїй багатогранній діяльності на ниві духовного просвітництва, громадського і державницького життя Йосиф Сліпий неухильно дотримувався сформованого у християнській релігії канону «симфонії влад»: «Найвеличніші дарунки Божі, що надані людям вищим людинолюбством – це священство і царство. Перше служить справам Божим, друге дбає про справи людські. Обидва походять з одного джерела і прикрашають людське життя. Тому, якщо перше є воістину безпорочним і прикрашене вірністю Богу, а інше прикрашене правильним і порядним державним устроєм, між ними буде добра симфонія, з якими вона на користь людського роду пропонується». Як згадував Кость

Левицький, митрополит, казав, що «справу українську уважає за свою та що між нами не може бути дисгармонії» [3, с. 47; 4, с. 301].

Слід зазначити, що на той час Українська Греко-Католицька Церква разом із численним активним духовенством посіла одне з провідних місць у відродженні української національної свідомості, культури, мови та обрядовості, багато працювала над створенням індивідуальних і колективних підприємств, надання їм фінансової та консультативної допомоги в галузі технології виробництва та реалізації товарної продукції. У цьому контексті греко-католицьке духовенство було настільки сильним, що один із послів в австрійському парламенті звинуватив його в намаганні встановити теократію.

Йосиф Сліпий вважав, що на тій стадії розвитку українства потрібно допомагати всім патріотичним силам, ініціативним громадянам створювати виробничі, торгівельні, культурні, освітні та інші спілки. Він зазначив, що відбувається процес самотворення українцями нових соціальних структур, які фінансують, контролюють і нарощують їхній виробничий і соціальний потенціал. Оскільки громадські ініціативи потребують допомоги політичних сил та уніатського духовенства, він особисто сприяв передачі значної частини лісових і сільськогосподарських угідь громадським організаціям, особливо тим, які займалися освітою, опікою над сиротами та хворими.

Отже, у теорії української філософсько-правової думки митрополит Й. Сліпий залишився як один з тих, хто зміцнив українську національну свідомість європейськими демократичними правовими цінностями й ідеями націології та посилив їх зв'язок з українською християнською духовністю. Ті духовні світоглядні надбання і досі слугують ідейною зброєю демократизації сучасної держави і права.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гринів О. Йосиф Сліпий як історик, філософ і педагог. Львів, 1994. 158 с.
2. Демкович-Добрянський М. *Патріархат*. 1999. № 7–8. С. 343–344.
3. Вдовичин І. Свобода особи в правій українській політичній думці (20–30-ті рр. ХХ ст.). Івано-Франківськ: Місто НВ, 2010. 512 с.
4. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848–1914. На підставі споминів. Львів: Накладом власним з друкарні оо. Василіян у Жовкві, 1926. 736 с.

ПАТРІАРХ ЙОСИФ СЛІПІЙ ЯК ДУХОВНИЙ ПРОВІДНИК УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ: ІСТОРИКО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

*Біловус Л.І.,
Західноукраїнський національний університет
Яблонська Н.М.,
Західноукраїнський національний університет*

ЕКУМЕНІЧНІ ПОГЛЯДИ ПАТРІАРХА ЙОСИФА СЛІПОГО

В історії українського народу завжди були величні постаті, які стояли на сторожі його Церкви і духовного самовизначення та самозбереження, – і Патріарх Йосиф Сліпий один з них.

Екуменізм як праця для єдності Церков стає рушійною силою життя Йосифа Сліпого як священика та архиєрея. Навчаючись ще у Римі, у 1922 р. він їде до Велеграду і пише статтю «На Велиграді» [7, т. 5, с. 69-87]. Для нас ця праця важлива, адже у ній можемо побачити як зароджувався екуменічний рух [1, с. 24].

У 1924 р. о. Йосиф Сліпий бере участь у четвертому Унійному конгресі у Велеграді і виступає з доповіддю «Значення святого Томи для справи з'єднання». У цій праці він порушує питання богословсько-ідеологічних розходжень між Сходом і Заходом і стверджує, що конфронтація католицької і православної шкіл стала вихідною точкою для сьогоднішнього екуменічного діалогу та прямування до здорового синтезу християнського Сходу і Заходу [5, с. 5].

Йосиф Сліпий не займає позиції за будь-яку ціну досягти єдності православної і католицької церков. Він обидві Церкви вважав рівноправними. Екуменічним проблемам Й. Сліпий присвятив фундаментальну працю «Візантизм як форма культури», основні положення якої були апробовані на 4-ій Пинській конференції, що розглядала саме цю тематику [7, т. 2, с. 101–124].

Через апологію духовних надбань християнського Сходу Йосиф Сліпий вказує на візантизм як важливий чинник у сьогоднішньому екуменічному русі.

Патріарх Йосиф, будучи дійсним екуменістом, вірив, що треба змагатися за церковну єдність, але без того, щоб зрадити яку-небудь церкву.

Патріарх критикував тих, які думали, що людськими міркуваннями і всілякими маніпуляціями можна добитися церковної єдності.

Все ж найважливішою працею екуменічного характеру о. Йосифа Сліпого, написаною перед Другою світовою війною, є «Петроградський Синод 1917 р.», яка була надрукована у 1931 р. [7, т. 3, с. 75–83].

У 1936 р. Митрополит Андрей Шептицький скликав перший Унійний з'їзд. Йосиф Сліпий там виголосив доповідь на тему: «Погляд на з'єдинені та нез'єдинені Церкви Сходу і догматичні різниці між ними», яка базувалася на глибокій шані та любові до східної церковної традиції, яку митрополит пропагував і серед вихованців Богословської академії.

Із 1946 р. розпочався період перебування пастора УГКЦ у радянських таборах. Однак і там він знайшов час для екуменічної діяльності. Сам Сліпий назвав цей період «екуменізм страждання» [6].

У 1963 р., на засіданні Другого Ватиканського вселенського собору, митрополит Йосиф презентував проєкт створення Києво-Галицького Патріархату [8, с. 46-47].

Основними засадами екуменічної діяльності Другого Ватиканського собору, котрі прийняли греко-католики, стало впровадження живої мови під час літургії.

Стосовно екуменізму на Другому Ватиканському соборі було прийнято декрет «Про екуменізм» [4, с. 106].

Водночас Йосиф Сліпий вважає доконечною потребою літургичну однаковість, що тісно поєднується з прагненням до національної соборності. Прагнення до богослужбової однаковості схвалив Унійний з'їзд (1936 р.), і воно відповідає потребам широких верств людей.

Під час Другого Ватиканського собору Йосиф Сліпий не міг прийняти того факту, що дехто заради діалогу з Російською православною церквою навіть були готові пожертвувати східними католицькими Церквами задля добрих взаємин з православ'ям [3, с. 12].

У 1976 р. Йосиф Сліпий написав своє найбільш екуменічне послання «Про Поєднання в Христі» [2]. Воно для нас залишилося як особливе напуття. «Всі одиниці, які приймають віру в Бога і Христа, мусять признати, що Христос – Богочоловік установив одне стадо, одну Церкву і одного пастиря, і за цю єдність гаряче молився на Тайній Вечері. [...] Об'єднавшись в одну помісну українську Церкву під проводом патріарха, станемо твердиною, об яку будуть розбиватися всі ворожі удари, так релігійні, як і політичні» [7, т. 9, с. 264–266].

Майже сорок років відділяє нас від сумної дати смерті Патріарха Йосифа Сліпого. Його слова «народе український, будь собою!» – це та візія, що дає силу боротись в умовах війни, повертатись до свого коріння, дає поштовх гуртуватись і єднатись.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біографічний нарис Патріарха Йосифа Сліпого, підготовлений з нагоди 40-ліття (1.11.1944) його вступлення на Галицький митрополічний престіл у Львові єпископом

- Іваном Хомою та о. д-ром Іваном Музичкою. *Слово Патріарха Йосифа*. Документи. Матеріали. Світлини. 1917-1984. Львів, 2003.
2. Гриньох Іван о. Послання Патріарха Йосифа Про Поєднання в Христі. *Богословія*, Рим, 1977. Т. 41, кн. 1–4. С. 7–72.
 3. Дацько І. Екуменічна й Еклезіологічна мисль патріарха Йосифа Сліпого. URL: http://www.ecumenicalstudies.org.ua/sites/default/files/docs/Ekklesiologia_Slipoho.pdf
 4. Михайлишин М. М. Блаженніший Йосиф Сліпий та ідея патріархату УГКЦ. Львів: Свічадо, 2007. 192 с.
 5. Мишанич О. Митрополит Йосиф Сліпий перед «судом» КГБ (За архівними джерелами). Київ 1993.
 6. Околіт Н. Лицар духу. URL: <http://www.personal-plus.net/204/1661.html>
 7. Твори Патріарха Йосифа: у 16 томах. Рим: Видання Українського Католицького Університету ім. св. Климента Папи, 1968–2001.
 8. Dushnyk W. The Ukrainian-Rite Catholic Church at the Ecumenical Council, 1962-1965. *A collection of articles, book reviews, editorials, reports, and commentaries with special emphasis on Ukrainian-Rite and other Eastern Churches*, New York-Winnipeg-Paris, 1967.

Пилипів І. В.,
доктор історичних наук, професор
кафедри історії України і методики викладання історії
Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника

ПАТРІАРХ ЙОСИФ СЛІПИЙ НА ДРУГОМУ ВАТИКАНСЬКОМУ СОБОРІ

Важливою подією в житті Римо-Католицької Церкви став Другий Ватиканський Собор, який розпочав роботу з ініціативи папи Івана XXIII у жовтні 1962 року, а завершився у 1965 році уже за нового папи Павла VI. Протягом цього часу відбулося чотири сесії Собору. У зв'язку зі смертю у червні 1963 року папи Івана XXIII, робота собору була перервана. Новий папа Павло VI 29 вересня 1963 відкрив другу сесію, яка тривала до 4 грудня. Собор проходив під гаслами модернізації Католицької Церкви, наближення її до віруючих під гаслами екуменізму. Серед рішень Собору стало запровадження богослужіння національними мовами разом із латинською мовою та більш відкриті стосунки із некатоліками.

Митрополит Йосиф Сліпий, який був визволений після 18 річних тюрем та концтаборів в Радянському Союзі, був запрошений папою Павлом VI виступити на другій сесії Другого Вселенського Ватиканського собору. Цікавий і той факт, що до звільнення митрополита Й. Сліпого важливу роль відіграв папа Іван XXIII, який запросив його у Ватикан та мав з ним особисті аудієнції, а новообраний папа Павло VI на другий день після обрання перший візит зробив до Й. Сліпого, який був хворий на грип і провів з ним у розмові більше години [4, 62].

Митрополит двічі (11 жовтня і 12 листопада) брав слово в дебатах, а 29 жовтня служив перед початком нарад Святу Літургію для учасників Собору. Авторитет митрополита Й Сліпого був настільки великий, що коли він був запрошений до слова, усі учасники Собору встали зі своїх місць та привітали його оплесками [3, 92]. Присутніх вразило, що митрополит говорив елегантною італійською мовою. Крім італійської владика вільно володів німецькою, французькою, англійською та польською мовами.

Свій перший виступ на Соборі 11 листопада Блаженний Йосиф почав з подяки Богові словами: «Нехай буде Благословенний Бог у Пресвятій Тройці з Пречистою Дівою Марією і всіма святими, за чудесну можливість брати участь в цьому славетному Священному Соборі...». Також висловив вдячність соборовим отцям за молитви звернені до Бога за український народ, що є актуальним в час героїчної боротьби нашого народу проти рашистської агресії. У виступі не було жодного натяку на свої вісімнадцятирічні страждання та тих, хто до них спричинився. Після подяки владика зупинився на історії Української церкви зазначивши що усіх вселенських соборах були представники Українського народу та Української Церкви [6, 388-289]. «Мене уповноважують віки, уповноважують мої попередники, мене уповноважують неприсутні, переслідувані», – зазначив митрополит, звертаючи увагу на те, що УГКЦ не знищена, вона присутня не тільки на Соборі, не дивлячись на більшовицькі репресії [8, 259]. Митрополит закликав активно боротися з атеїзмом, так як його вплив він та УГКЦ відчували на собі [8, 259].

У третьому пункті промови розкрив свої погляди на нові виклики які стоять перед Церквою та завдання Собору. Важливим завданням має бути соціальна функція Церкви. « Церква має бути в першу чергу Церквою бідних. Її завдання під сучасну пору дбати про соціальну справедливість і допомагати люду розв'язати соціальне питання». У завершальному акорді своєї промови Блаженний запропонував піднести Київсько-Галицьку митрополію до гідності Патріархату зазначаючи: «Ми з повним довір'ям сподіваємось від Собору великого заспокоєння та сильної підтримки, тому що, як сказано, сам факт Собору підносить Католицьку Церкву в очах цілого світу, і немає сумніву, що на Сході у великій мірі в деяких державах причиняться до зміни оплаканого стану» (маючи на увазі стан Церкви в Україні) [6, 388-389].

В той-же час митрополит прагнув пояснити, що на «Сході патріархат є звичайною формоюуправління». На підтримку цієї ідеї до папи почали надходити численні звернення українських єпископів та громадських організацій з діаспори [7, 197-199]. Така пропозиція викликала певне здивування як у делегатів Собору, так і журналістів. Папа та римська курія не підтримала цього рішення. Цьому шкодили дві причини – таємні домовленості Ватикану з радянським урядом та розкол серед окремих українських єпископів. В той-же час у декреті Собору «Про Східні католицькі Церкви» та декларації Священної

Конгрегації для Східної Церкви визнавався сам факт патріархату [Див: 1, 1-27]. Тим не менше із 1975 Й. Сліпий, без згоди Риму, титулував себе патріархом. Сьогодні УГКЦ неофіційно продовжує вживати цей титул та домагається його визнання з боку Папи Римського.

У своєму другому виступі на Соборі 12 листопада Й. Сліпий рекомендував дозволити брати шлюб дияконам та майбутнім священникам УГКЦ в діаспорі. Свідченням поваги до українського народу була Свята літургія для делегатів Собору, відправленої українською та італійською мовами Й. Сліпим [5, с. 121].

У грудні 1963 р. папа Павло VI визнав за очільником УГКЦ титул верховного архієпископа, правовий та канонічний статус якого був близький до патріаршого [5, 120]. 25 лютого 1965 папа Павло VI вручив кардинальські відзнаки Й Сліпому [Див: 2, с. 1-4].

Участь митрополита Йосифа Сліпого на Другому Ватиканському Соборі була свідченням незламності українського народу та УГКЦ перед радянським терором. Діяльність Й Сліпого сприяла розбудові Української Церкви в діаспорі та привела до відновлення УГКЦ в незалежній Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Благовісник Верховного Архієпископа Візантійсько-Українського обряду. Рік 1. Книга 1. Костельгандольфо біля Риму, 1965.
2. Там же. Рік 1. Книга 2-3, 1965
3. Глібчук П. Патріарх Йосиф Сліпий. Через терня випробувань до зірок небесної слави. Тернопіль, 2002. 142 с.
4. Баб'як А. Нові українські мученики XX ст. Рим, 2002. 202 с.
5. Киричук О. Йосиф Сліпий: Ректор-митрополит-в'язень-кардинал і патріарх. Львів, 164 с.
6. Ленцик В. Визначні постаті Української Церкви: Митрополит Андрей Шептицький і Патріарх Йосиф Сліпий. Львів, 2001. 608 с.
7. Пелікан Я. Ісповідник між Сходом і Заходом. Портрет українського Кардинала Йосифа Сліпого. Львів, 2015. 276 с.
8. Рудницька М. Невидимі стигмати. Рим-Мюнхен-Філадельфія, 1971. 264 с.
9. Хома І. Йосиф Сліпий. Отець та ісповідник Української мученицької Церкви. Рим, 1992. 184 с.

*Турків С. Я. (с. Дарія Турків ЧСВВ),
кандидат історичних наук, викладач Василянського Інституту
філософсько-богословських студій ім. Йосифа Веляміна Рутського*

РИМСЬКИЙ ПЕРІОД ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ КАРДИНАЛА ЙОСИФА СЛІПОГО (1963–1984 рр.)

Життєвий шлях Й. Сліпого містить багато подій, які виявляють харизми цього «ісповідника віри» [1, с. 124]. У день свого вісімдесятиріччя він зазначив, що може поділити своє життя на три періоди, кожний з яких охоплює приблизно двадцять п'ять років: студент, професор, ректор і в'язень [1, с. 123].

Стараннями Папи Івана XXIII 27 січня 1963 р., після 18-літнього ув'язнення, з радянського концтабору було звільнено митрополита Й. Сліпого [2], який уже 10 лютого 1963 р. прибув до Рима. Після недовгого перебування в монастирі отців-василіан у Гротта Феррата, поблизу Рима, митрополит переїхав на постійне помешкання до Ватикану [3, с. 139].

У доповіді зроблено спробу розкрити питання життя та діяльності кардинала Й. Сліпого в Римі на основі використання його епістолярної спадщини. Хронологічні межі дослідження охоплюють період 1963–1984 рр., коли Блаженніший розгорнув найактивнішу свою душпастирську і науково-просвітницьку працю серед українців у діаспорі. Дослідження ґрунтується на архівних матеріалах із фонду патріарха Й. Сліпого, який зберігається в Історичному архіві УГКЦ в Римі [4; 5]. Найбільш інформативною є велика колекція листування Й. Сліпого з урядами держав, духовенством і вірними Греко-Католицької Церкви з багатьох країн світу. Ця епістолярна спадщина розкриває малознані аспекти діяльності Й. Сліпого і різні життєві колізії, що резонували із соціально-історичними подіями епохи. Здебільшого це листи-повідомлення, прохання, подяки, привітання з іменинами, уродинами, Різдом або Воскресінням Христовим. Збереглися також листи особистого характеру, з проханням про духовну пораду. У листах священники та вірні виявляли Й. Сліпому пошану як Ісповіднику віри та запевняли про молитовну підтримку, називаючи Блаженнішого духовним Батьком [6].

Під час перебування в Римі митрополит також листувався з владиками, священниками й сестрами-монахинями в Україні через осіб з Австралії, Англії, Бельгії, Югославії, Польщі та США. У листах розповідали про переслідування Церкви в Україні, про складне життя в умовах підпілля. Так, у листі від 31 січня 1980 р. до сестри Авксентії писав: «Хочу Вам допомогти і вислати посилку. Це буде моя вдячність для Вас. Про всіх Вас пам'ятаю і живу Вашими радіощами та смутками» [7].

Свою діяльність у Римі Блаженніший Йосиф розпочав відвідинами українських осередків: колегії Св. Йосафата, монастирів отців-василіан, сестер-

василіанок і сестер-служебниць та Малої семінарії [8, с. 204–205]. Знаковою подією стала його участь у Капітулі сестер ЧСВВ у серпні 1963 р., головування на якій Митрополитові доручила Конгрегація у справах Східної Церкви [9, арк. 407].

У жовтні 1963 р. митрополит Йосиф узяв активну участь у засіданнях Другого Ватиканського Собору. Головною темою його виступу була ідея патріархату для УГКЦ. 23 грудня 1963 р. Папа Павло VI іменував Й. Сліпого членом Священної Конгрегації для Східних Церков, 25 лютого 1965 р. – кардиналом [3, с. 138–142]. Завдяки старанням Блаженнішого, 25 листопада 1963 р. мощі святого Йосафата було перенесено до собору Святого Петра й виставлено для загального вшанування [8, с. 302].

Впродовж двадцяти одного року життя за кордоном відвідав багато українських поселень у цілому світі, об'єднав український єпископат у Синод Української Церкви. Купив монастир для монахів студитів (1964 р.); заснував Український католицький університет ім. Св. Климента (УКУ) (1963 р.) і Колегію Св. Софії в Римі; організував шість філій УКУ в різних країнах; збудував собор Св. Софії, який 28 вересня 1969 р. посвятив Папа Павло VI; повернув у власність ГКЦ церкву Сергія і Вакха з патріаршим двором (1970 р.); започаткував переклади літургійних книг українською мовою [3, с. 147–154, 162–165].

Дослідження діяльності о. д-ра Й. Сліпого в Римі розкрило перед нами особу доброго організатора, душпастиря, богослова, науковця. Однією з найперших справ Блаженнішого Патріарха після прибуття із заслання було створення УКУ в Римі, який було засновано грамотою від 8 грудня 1963 р., обравши йому гасло: «Істина і любов до науки собирає в розсіянні сухих» [10]. УКУ зібрав довкола себе провідних українських науковців, розгорнув широку наукову діяльність в українському середовищі за кордоном. Стараннями Й. Сліпого при УКУ було організовано архів, бібліотеку, музей та видавництво, у якому друкували праці українських науковців і богословів [3, с. 148–152; 11, с. 5]. Він був творцем української культури на Заході і духовним провідником українців у діаспорі.

Вважаємо, що найкраще окреслити діяльність Й. Сліпого впродовж 1963–1984 рр. можна словами з його заповіту: «Не був би я люблячим батьком і добрим пастирем, якщо б призабув своїх найближчих трудівників. Це ті духовні отці, монахи, сестри-монахині, які впродовж мого перебування на оцьому римському острові творили мою духовну родину. Вони слухали мене, як батька, вони трудилися разом зо мною, вони служили мені, їхньому Пастиреві, своїм знанням, своєю невтомною працею, вони молилися за мене і разом зо мною, вони огортали мене своєю любов'ю, вони помагали мені і клопоталися за мене, коли я знемігся на старості літ. Вони ділили зі мною мою радість і мій біль, вони помагали мені нести важкий хрест В'язня Христа ради!» [12, с. 19]. Усі, хто хоч колись мав нагоду співпрацювати з Блаженнішим

Йосифом або служити йому, також шанували його за духовне тепло та щирі душпастирські якості.

7 вересня 1984 р. на дев'яносто другому році життя відійшов у вічність і спочив при храмі Св. Софії у Римі [3, с. 166]; тлінні останки перенесено в Україну 1992 р. й зложено в крипті Собору Св. Юра у Львові.

Отже, подвижницька діяльність кардинала Й. Сліпого в Римі була багатогранною та сприяла духовній консолідації української нації. Справжній борець із незламною життєвою позицією, не боявся ні зовнішніх суспільних викликів, ні внутрішніх – церковних; твердо дотримувався християнських цінностей. Ціле його життя – це служіння Богові, Церкві та українському народові.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пелікан Я. Ісповідник віри між Сходом і Заходом. Портрет українського кардинала Йосифа Сліпого. Київ, 1994. С. 124.
2. Довідка ч. 187629 про звільнення із заслання Й. І. Сліпого, 26 січня 1963 (паспорт виданий 27 січня 1963 і в цей день його звільнили з радянського концтабору) // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. I. Спр. 1.
3. Хома І. Йосиф Сліпий Отець та Ісповідник Української мученицької Церкви. Рим, 1992. 183 с.
4. Історичний архів УГКЦ у Римі. Ф. 2. Оп. IV а. Спр. 1–412.
5. Історичний архів УГКЦ у Римі. Ф. 2. Оп. I–III. Спр. 1–76.
6. Історичний архів УГКЦ у Римі. Ф. 2. Оп. IV б. Спр. 1–158.
7. Лист Й. Сліпого до с. Авксентії від 31 січня 1980 р. // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IV б. Спр. 133.
8. Рудницька М. Невидимі стигмати. Рим-Мюнхен-Філадельфія, 1971. 484 с.
9. Лист Джованні Батіста Скапінелі і Густаво Теста до митрополита Й. Сліпого 18 червня 1963 р. // Історичний архів УГКЦ в Римі. Ф. 2. Оп. IV а. Спр. 28. Арк. 407.
10. Грамота основи Українського Католицького Університету // Український Католицький Університет ім. св. Климентія Папи і його правна основа, Рим, 1967. С. 7–8; Благовісник верховного Архiepіскоп Візантійсько-Українського обряду. Кастельгандольфо, 1966. Рік II. Ч. 1. С. 37–38.
11. Романець Д. В'язень Христа і України. *Україна молода*. 1997. 19 лют. С. 5.
12. Заповіт Блаженнішого Патріарха Йосифа Сліпого. Філадельфія, Па, 1992. 40 с.

*Недошитко І.Р.,
к.іст., наук, доцент,
завідувач кафедри інформаційної
та соціокультурної діяльності,
Західноукраїнський національний університет;
Патряк О.Т.,
к.екон., наук, доцент кафедри інформаційної
та соціокультурної діяльності,
Західноукраїнський національний університет*

ПАТРІАРХ ЙОСИФ СЛІПИЙ – ДУХОВНИЙ БОРЕЦЬ ЗА УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВНІСТЬ НА ЕМІГРАЦІЇ

Патріарху Йосифу Сліпому не довелося жити і працювати в незалежній самостійній українській державі. Але весь свій життєвий шлях він присвятив боротьбі за неї. І в тому, що вона відбулася, немала його заслуга.

За словами Блаженного Папи Івана Павла II: «він простелив свободу сучасній Україні» [1]. Адже для Йосифа Сліпого: «Батьківщина – це наш рідний край, наша мова, наша історія, наша віра, всі наші предки, що впродовж століть будували свою державу... Тільки в Батьківщині через законну рідну державу народ вповні заспокоює свої духовні й суспільні потреби та досягає найвищий ступінь ладу, безпеки і добробуту» [2].

Боротьбу Патріарха Йосифа Сліпого за майбутню українську державність умовно можна поділити на три періоди: 1) 20-30-і роки в Західній Україні, до 1945р.; 2) 1945-1963 рр. – у радянських тюрмах і таборах; 3) 1963-1984 рр. – в еміграції.

Проаналізуємо його внесок в українську справу у третьому періоді, який був насичений численними заходами як церковного, так і суспільного характеру.

За 21 рік перебування в еміграції патріарх Йосиф Сліпий своїми рішучими заходами захищав Україну та її Церкву. Тим самим він наблизив шлях до нашої державності. Основний його подвиг полягає в тому, що він зламав помилковий стереотип щодо України та її історії. Для цього він пише книги, статті (до речі, в Римі видано 13 томів його публікацій), виступає по радіо, розкриває факти порушення прав людини в Україні і каторжне життя політв'язнів, взагалі, засуджує підневільну долю українців.

За кордоном, особливо в Італії, Йосиф Сліпий проводить подвижницьку роботу не тільки на шляху розбудови Української Церкви, але й на відтинках політики, моралі, науки, освіти, культури для майбутньої української держави.

Згода і єдність – то найвища ідея для розбудови церкви і держави, усвідомлював Йосиф Сліпий. Тому він навчав нас: «Народе мій, стань уже раз собою! Позбудься своєї вікової недуги сварів і чварів, вислугування чужим..

Отрясися од своїх вікових недочас, стань на свої ноти в Україні і на поселеннях, піднеси свою голову, випростуй свої рамена.. Покажи свою силу і вдячність, бо, шануючи своє минуле, ти ростеш у своїй могутності і славі!» [3].

В одній зі своїх проповідей Блаженний Йосиф вказує на головне лихо українців – брак єдності, який і нині є небезпекою для України. Він, зокрема, говорив: «Внутрішні непорозуміння і дух незгоди – це одна з найголовніших причин нашого упадку... Тому провідною думкою є за всяку ціну втримати єдність» [4, 2].

Подорожуючи до громад українців у країнах Західної Європи, Північної Америки Йосиф Сліпий вносив там дух оптимізму в кожную громаду, виступав з проповідями і лекціями. При активній участі діаспори йому вдалося поновити роботу Українського Вільного Університету у Мюнхені, де підготовлено чимало вчених для України, видано значну кількість книжкової продукції, особливо з історії України. У Римі Йосиф Сліпий відкриває Український Католицький Університет і розбудовує Український Центр, який був немов амбасадой України у вільному демократичному світі. Там його відвідували видатні особистості і послы різних держав, високі церковні діячі.

У Вашингтоні, Філадельфії, Чикаго й Лондоні заснував філії цього університету і подбав, щоб кожна з них мала свій будинок для навчання і культурно-наукової праці, а також розбудовував гуртожитки й інтернати для студіюючої української молоді.

Навесні 1974 р. Йосиф Сліпий заснував у Сполучених Штатах Америки Товариство «Свята Софія», яке і до сьогодні працює в дусі «Заповіту» свого основоположника: *«Я вірив, що з руїн повстануть наша Церква і наш Нарід! З усіх сил намагався я шукати виходу з цього майже безвихідного становища, щоб підняти Церкву і Нарід з руїни, щоб їх відродити. Треба було знову починати працю відродження в самому корені, від самих основ. А основи я бачив в науці, молитві, праці і християнському праведному житті»* [5].

Товариство українців-католиків «Свята Софія» з центром у Філадельфії належить до організацій у діаспорі, які активно підтримують розвиток УКУ у Львові. Впродовж своєї діяльності воно надало численні стипендії для студентів богослов'я й історії Церкви, видало наукові та популярні праці англійською й українською мовами, організувало значну кількість наукових конференцій тощо. Вагомим досягненням товариства є спорудження музейно-меморіального комплексу Патріарха Й. Сліпого в його рідному селі Заздрість на Тернопільщині. Опікунами комплексу є сестри чину св. Василя Великого, які дбають про стан комплексу, про створення експозицій, проводять у селі виховну роботу з дітьми та молоддю [6, 7].

Метою Йосифа Сліпого було те, щоб кожне значне згромадження українців у містах мало свій культурний і духовний центр. У той же час він був раціональним у господарських справах і цьому навчав українців в еміграції.

У своїх Посланнях Йосиф Сліпий писав про важливість любові до українського народу: «Навчіться, що все своє, рідне, треба любити. Любіть свій нарід, за нього постійно моліться, для нього працюйте, вчіться і жийте», – нагадував Патріарх Йосиф. «Любов Батьківщини є природнім обов'язком кожної людини. У християн є юна чимось вищим, а саме: надприродньою релігійною повинністю..., що походить з заповіді Божої – пошани й любови до батьків, а остаточно виростає з великої і загальної заповіді любови до ближнього, яка домагається, щоб ми любили всіх людей; одначе, щоб особливою любов'ю любили найближчих ближніх, а найближчими ближніми є наші батьки і Батьківщина» [7].

Кардинал Йосиф Сліпий навчав, що держава, Батьківщина починаються з сім'ї, родини. «Батьки, християнська родина, – писав він у відомому Посланні, – це основа здорового суспільства, народу, нації. Це запорука їх росту і сили! І тому заповідаю вам: Збережіть, а де її розхитано, – оновіть в українському народі справжню християнську родину як негасаюче вогнище життя і здоров'я Церкви і народу! Християнська родина і рідна українська школа – це передумови здорового виховання прийдешніх поколінь! Отож, заповідаю вам: Відроджуйте їх і рятуйте їх в Україні і в усіх країнах поселення нашого українського народу!» [5].

Отож, нам, нащадкам таких великих людей, сучасникам справжніх героїв, залишається вірити в одне: минають роки і змінюються правителі, руйнується стара ментальність і формуються нові традиції, але одне залишається незмінним. І це одне: український народ, який, незважаючи на усі свої гріхи і негативи, має благородну душу, добрі наміри, віру, яка може похитнутися, але яку не розколоти, у серці якого любов перемагає отруту тоталітарних систем і кривавих правителів. І бути часточкою цього народу, дітьми Бога – велике випробування, але й неймовірна гордість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пам'ятаймо: Кардинал Йосип Сліпий – видатний український церковний і громадський діяч, Патріарх Української Греко-Католицької церкви, вчений і богослов. URL: <https://drohobych-rada.gov.ua/urochystosti-z-nagody-99-yi-richnytsi-stvorenniya-zunr-ta-prezentatsiyi-knygy-p-gushovotogo-m-shalaty-spivanyk-upa-fotozvit/>
2. Кузик Дарія. Із поклоном патріархові Йосифові. Патріархат. 1992. № 4.2 (254).
3. «Український народ, будь собою!». URL: <https://credo.pro/2022/09/328934>
4. Киричук О. Кардинал Сліпий. Харків: ХКФ «Глобус», 2018. 123 с.
5. Заповіт Блаженнішого Патріарха Йосифа. URL: <http://www.sde.org.ua/component/k2/item/1966-zapovit-blajennishogo-patriyarkha-josyfa.html>
6. Шуст І. Праця і пляни Товариства «Свята Софія». Свобода (США). 2008. 4 лип. С. 7.
7. Нескорений Патріарх Йосип Сліпий: «Не зрадити, а боротися, любити і вірити в Бога». URL: <http://velychlviv.com/neskorenyj-patriarh-josyp-slipyj-ne-zradyty-a-borotysya-lyubyty-i-viryty-v-boga/>

*Степник З. М.,
кандидат історичних наук,
викладач кафедри інформаційної
та соціокультурної діяльності,
Західноукраїнський національний університет*

САКРАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО УКРАЇНИ ХХ СТОЛІТТЯ У ДІЯЛЬНОСТІ БЛАЖЕННІШОГО ЙОСИФА СЛІПОГО

Діяльність патріарха Йосифа Сліпого щодо розвитку сакрального мистецтва України у ХХ ст. на сьогоднішній день є малодослідженою. З мистецтвом пов'язане усе його життя. В особі Йосифа Сліпого бачимо «світлого сина по духу і наслідника» великого Митрополита Андрея Шептицького [1, 15]. За ініціативи наставника Й. Сліпого відряджено до австрійського м. Інсбруку, де «від 1917 до 1919 р., через 4 семестри студював стислу філософію і мистецтво на філософському факультеті» [2, 317]. Теоретичні питання мистецтва розглядалися у контексті його світового духовного розвитку, аналізувалася онтологічна сутність та сакральні функції мистецтва. В період навчання в Інсбруку було закладено фундамент світогляду, базу мистецтво творчих ініціатив майбутнього очільника УГКЦ. Вивчення прекрасного продовжувалося в папському Орієнтальному інституті в Римі протягом 1920-1923 рр. Курс «Археологія Християнського Сходу», який викладав відомий на той час знавець цього предмету – французький історик-єзуїт Гі де Жерфаньон, передбачав вивчення візантійського мистецтва та будівництва церков на Сході, історію вітваря й іконостасу. Окремі тематичні цикли передбачали вивчення іконопису, рукописів, палеографії, бібліотечної справи, нумізматики та еграфістики [3, 253].

Додатково в цей період Йосиф Сліпий старанно вивчає пам'ятки мистецтва під час відвідування багатьох музеїв та подорожей Італією. Спіритуалізм сакрального мистецтва Сходу був співзвучний із темою його філософських досліджень про святу Трійцю.

До моменту повернення молодого теолога до Львова та номінації на посаду професора догматики при Львівській духовній семінарії, розвиток українського сакрального мистецтва в Галичині відзначався формуванням оригінального творчого різновиду. Давня ікона поступово переродилась у своєрідний різновид світського міщанського живопису, який використовувався для потреб церкви, але не виконував функцій сакрального живопису. Актуальною була поява нових форм, адекватних потребам християнського віровчення і його духовної суті.

Вагоме значення для формування нового світогляду в мистецтві мало створення митрополитом Андреем у Львові Національного музею з великою колекцією шедеврів давнього українського сакрального живопису. Цінними експонатами музею стали зразки традиційного українського іконопису тогочас-

них відомих талановитих митців – Модеста Сосенка, Михайла Бойчука та Петра Холодного.

З призначенням Йосифа Сліпого на посаду ректора Духовної Академії у Львові у 20-х рр. ХХ ст. стала можливою співпраця представників теологічної думки та творців образотворчого мистецтва. До роботи в Академії залучалися кращі з кращих фахівців мистецтвознавчих дисциплін – Іларіон Свенціцький (викладав «Вступ до історії церковного мистецтва»), Володимир Залозецький («Історія церковного мистецтва», «Огляд історії мистецтва на Україні з угляденням мистецтва східно- та західноєвропейського»), Михайло Драган («Іконографія», «Галицька ікона»), Ярослав Пастернак («Огляд історії старохристиянського мистецтва» та ін.) [2, 326-351]. Це, безумовно, свідчить про значну увагу ректора Духовної Академії до формування мистецької культури молодого духовенства.

У своєму вітальному слові митрополиту Андрею Йосип Сліпий говорить про давню українську ікону: «Прикопчена свічним і кадильним димом, покрита слідами колишнього почитання і любови, лежала наша ікона в поневірці, прибита порохом на стрихах і старих дзвіницях, лежала забута і нецінена. І була це многоважна хвиля, коли Ваше Преосвященство у 1898 р., захоплюючися іконами ставропігійської збірки, стали снувати плани на оснування музею, щоби дати можливість її систематичного зібрання і відкриття її первісного прегарного вигляду. Останні основні роботи над іконою «Національного музею» показали в цілій повні має статичну святість осіб, силу і гармонію красок, ніжність ліній, грацію рухів, пишні ризи і одяги, які завершували одухотворене лице. Днесь загал нашого громадянства, коли глядить на первісний вид ікони, переконається щораз більше, що вона є в силі перенести людину в царину завершеності і що іконопис це не мертво перестаріле малярство. Ікона – це твір чистого духа, а де дух царює, там смерті немає! Можна з впевненістю твердити, що ніяке мистецтво на світі і в історії не мало такого впливу на думку, як ікона на вірних. Мерехтінням місячного саява будила вона все живу віру, зворушувала до покаяння і жертви за гріхи і вдаряла в найтонші струни побожності людського духа» [4, 160]. Ці слова свідчать про глибоке проникнення ректора у суть філософії мистецтва.

Першим значним творчим задумом Й. Сліпого було кардинальне мистецьке оновлення каплиці св. Духа при Духовній Академії як наочного зразка тогочасного художнього оформлення греко-католицького храму за принципами старохристиянського мистецтва. До реалізації цього задуму було залучено знаменитого знавця давнього живопису П. Холодного і скульптора А. Коверка, частину декоративних робіт у побічних приміщеннях виконав П. Ковжун [5, 493].

Розписи каплиці знайшли відгук у мистецтвознавчих публікаціях та тогочасній пресі [6]. Під час церемонії відкриття розписів святодухівської каплиці Йосиф Сліпий провів ґрунтовний іконографічний аналіз мистецького

оформлення, розкрив значення символіки та семантику окремих символів на стінах, говорив про велику роль візантійської іконографічної традиції [7].

Вагому роль для підвищення культурно-мистецького рівня слухачів Академії відіграло вивчення археології. Деякі розкопки під керівництвом Я. Пастернака фінансувалися самою Академією.

В Духовній Академії розпочиналася робота з написання підручників з окремих питань мистецтва. В. Залозецький створив підручник «Огляд історії старохристиянського мистецтва», який був надрукований в XIII томі редакovanого Й. Сліпим наукового періодичного видання «Богословіє» [8].

Діяльність Богословської Академії у Львові перервали відомі історичні катаклізми, що дуже трагічно відбилися як на діяльності навчального закладу, долі її керівника, так і на усій УГКЦ. Після довголітніх каторжних випробувань Й. Сліпий повернувся в своє митрополиче крісло, яке законно належало йому з 1944 р., в Римі по вул. Віа Бочча знову постала відроджена Богословська Академія, яка відтоді носить назву Український Католицький Університет ім. св. Климента Папи [9, 5]. При формуванні педагогічних кадрів відчувався дефіцит мистецтвознавців, які були у Львові, єдиним культурознавчим фахівцем належного рівня був сам Йосиф Сліпий. У 1964 р. при Університеті відкрито іконописну школу, якою керував о. Ювеналій Мокрицький.

26 вересня 1966 р. в м. Римі відбулася подія, яка для Йосифа Сліпого була мрією всього життя – на вулиці Віа Бочча, поруч із УКУ, відкрито і посвячено будівлю – собор св. Софії – художньо-архітектурний комплекс українського греко-католицького храму. Стало дійсністю усе те, що не вдалося реалізувати у Львові у 1930-х рр. [10, 237-247].

Отже, Митрополит Йосиф Сліпий був не тільки глибоким мислителем, філософом і теоретиком, а й людиною невтомної організованості та практичного творчого потенціалу – в цьому велич його особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. О. Хома Іван. Йосиф Сліпий. Отець та ісповідник української мученицької церкви. Рим, в-во О. Салезіян, Товариство св. Софії, 1992.
2. Сліпий Йосиф. Звіт з діяльності Академії 4 жовтня 1931 року. *Твори Верховного Архієпископа і Кардинала*. Рим, УКУ, 1970. Т. III-IV. С. 326-351.
3. Твори Кир Йосифа Верховного Архієпископа і Кардинала / Упорядн. І. Хома, Ю. Федорів. Рим, 1971. 422 с.
4. Сліпий Йосиф. Шляхом обнови. Львів, 1928. З друкарні Ставропігійського інституту у Львові. *Твори Кир Йосифа Верховного Архієпископа і Кардинала*. Т. III-IV. С. 160.
5. Федорович-Малицька І. Поза сірим буднем. Львів. *Твори Кир Йосифа Верховного Архієпископа і Кардинала*. Т. III-IV. С. 493.
6. Драган Михайло. Львів. *Діло*. 1929. № 45-46.
7. Сліпий Йосиф. Свято духовної семінарії. Львів. *Діло*. 1929. № 31, 32, 33, 34.
8. Рецензія на працю В. Залозецького «Огляд історії старохристиянського мистецтва». *Дзвони*. 1935. № 2-3.

9. Постаня і організація. *Твори Кур Йосифа Верховного Архиепископа і Кардинала*. Т. VII-VIII. С. 5.
10. Собор св. Софії. *Твори Кур Йосифа Верховного Архиепископа і Кардинала*. Т. VII-VIII. С. 237-247.
11. Сліпий Й. Спогади / Й. Сліпий/ ред. Іван Дацько, Марія Горяча, вид. 2-ге./ Львів – Рим, 2014. 608 с.
12. Янів В. Бібліографія праць Кардинала Йосифа Сліпого. 1966. Відредаговане вид.: *Bibliographie der Werke des Kardinals Josyf Slipy*. München: Ukrainische Freie Universität, 1983.

*Огінська Н.,
магістрантка соціально-гуманітарного факультету
Західноукраїнського національного університету*

КАРДИНАЛ ЙОСИФ СЛІПІЙ – ДУХОВНИЙ ПРОВІДНИК УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

В історії кожного народу є яскраві постаті, без яких немислиме їх минуле, сучасне і майбутнє. Тому дуже важливо віддати належне тим, хто у надзвичайно складний суперечливий час запалював досвітні вогні правди, добра, справедливості й милосердя.

У релігійному житті українського народу та Греко-Католицької Церкви ХХ століття такою постаттю був Йосиф Сліпий. Народився Митрополит 17 лютого 1892 року в селі Заздрості (нині Теребовлянського району) на Тернопіллі у заможній багатодітній, хліборобській, християнській сім'ї Івана Коберницького-Сліпого та Анастасії Дичковської. Він був останньою (восьмою) дитиною. Ріс і виховувався майбутній Патріарх в середовищі родинного, шкільного і церковного життя галицького греко-католицького духовенства. Його дитячі та молоді роки проходили під дбайливим оком батьків, які не тільки, на прикладі власного життя, зуміли виховати в ньому глибоку шану і любов до ближнього, сприяли інформаційному розвитку, а й його духовному християнському дозріванню.

Життєвий шлях Йосифа Сліпого – це довгий шлях неповторної подвижної праці. Його життя (помер 1984 р. у віці 92 роки) сміло можна назвати подвигом, стільки в ній було подвижництва і християнського стоїцизму. Він – один із живих посередників духовності, адже його наставником був Андрей Шептицький, а наступником – Любомир Гузар.

Вперше Сліпий та Шептицький зустрілися у 1902 р. у Струсові на Тернопіллі під час візитації останнього, а згодом у Львові при вступному іспиті до духовної семінарії.

Своє студіювання Патріарх розпочав в Тернопільській гімназії, у 1912 році вступив до Львівської греко-католицької Духовної семінарії та університету, у

1917 – Інсбурський католицький університет (Австрія) де здобув ступінь доктора богослов'я. Потім навчався у Римі в Папському Григоріанському Університеті і «Анджелікумі» (тепер Папський Університет св. Томи), а також у Східному Папському Інституті.

Будучи студентом, Йосиф Сліпий виявляв не лише великі здібності й успіхи в навчанні, а й громадську активність. Зокрема, студент Сліпий закладає в Семінарії Протиалкогольне товариство.

Навчання в Інсбруку було перерване початком Першої Світової війни, яка застала його вдома на вакаціях. Разом з батькамі він втікає від фронту до містечка Підгайці, а потім – до Львова. У 1916 році повертається до Інсбруку та починає працю над дисертацією, складає екзамени з морального та пасторального богослов'я, катехитики, гомілетики та літургії.

30 вересня 1917 року з рук митрополита Андрея Шептицького Йосиф Сліпий отримує свячення, яке відбулося в Уневському монастирі отців Редemptористів, де Сліпий провів першу Службу Богу.

Після свячень отець Йосиф повертається до Інсбруку, щоб продовжити навчання. У 1918 році отримує академічний ступінь доктора богослов'я, пише німецькою мовою габілітаційну працю «Вчення візантійського патріарха Фотія про Пресвяту Трійцю». Захист цієї праці дає йому право викладати в університетах.

Йосиф Сліпий – автор численних наукових (передусім богословських), філософських та історичних праць, пастирських промов і послань, описів своїх мандрівок.

Повернувшись у 1922 році до Львова о.проф. Сліпий, з таким величним науковим багажем, самовіддано включається в життя Церкви. Митрополит Андрей Шептицький призначає його професором догматичного богослов'я в Духовній Семінарії у Львові, згодом – ректором її та деканом богословського факультету. На посаді ректора Йосиф Сліпий займався адміністративною, педагогічною, виховною роботою і в усій своїй діяльності наполегливо пропагував, плекав глибоку віру в Бога та потяг до науки. Потім, у своєму заповіті, Патріарх так коротко сформулює цю свою концепцію: «Два крила, якими підноситься людський дух в безкраї простори – це віра й наука». Він був переконаний, що «наука – це один із наріжних каменів-стовпів відродження та сили народу, а богословська наука – це євангельський заповіт Христа: «Ідіть і навчайте всі народи...».

З 1926 року Йосиф Сліпий – член кураторії Українського національного музею у Львові, а з 1931 – заступник голови Українського Католицького Союзу. За наукові заслуги і активність у розбудові культурно-національного і релігійного життя його обрано дійсним членом Наукового товариства імені Шевченка.

У 1929 році з ініціативи Митрополита Шептицького і при сприянні й праці Йосифа Сліпого постала Львівська Богословська академія – визнана цитаделлю української духовності й науки в рамках польської держави. Йосиф Сліпий працював над Створенням Статуту Богословської академії, а 14 квітня 1929 р. став її першим і єдиним ректором.

З великими талантом, самопосвятою й умінням вінслужив українській богословській науці, намагаючись відродити її з руїни, оновити її, поставити на духовне служіння українському народові. Вимогливий, строгий, але безкомпромісно справедливий він мав величезний вплив на студентів-теологів і виховав численну когорту ревних високоосвічених богословів.

Йосиф Сліпий відбув низку наукових подорожей по Західній Європі і до Святої Землі та видав нотатки з них, брав активну участь в унійних конгресах у Велеграді, Празі й Пінську, організував унійний з'їзд у Львові 1936 року.

Коли у 1939 році в Україну прийшла комуністична й войовничо атеїстична влада розпочалася хресна дорога Української Греко-Католицької Церкви. Митрополит Андрей, пророчо бачачи всі небезпеки й випробування для Церкви, покликав Йосифа Сліпого до архипастирського служіння, іменувавши його в жовтні 1939 р. Екзархом Великої України, а в грудні того самого року (22 грудня 1939 року) митрополит Андрей Шептицький, за згодою Папи Пія XII, таємно висвятив митрата Сліпого на єпископа з правом наступництва. Висвячення відбулося таємно, без звичних урочистостей, – щоб не наражати майбутнього голову Церкви на терор большевиків.

У червні 1941 році для українців зблиснула радість відновлення Української держави, Акт цього був підтриманий як Митрополитом Андреем, так і Йосифом Сліпим, церковною ієрархією і всією УГКЦ. Та невдовзі почався важкий період ворожих окупацій (як німецької, так і советської).

Будучи тимчасово призначеним єпископом галичини Йосип сліпий чудом залишився живим під час окупаційного режиму. Під час нальоту НКВС на Собор Св. Юрія його разом з іншими вивели й поставили під мур, де тримали кілька годин, тоді Митрополит чудом вижив.

А через декілька днів удосвіта була оточена Богословська академія і Духовна Семінарія у Львові (Якось сумно символічно, що дата співпала із датою створення Богословської академії 15 літ тому...). Деякі отці-наставники і теологи були арештовані, а решту всіх «осіб призовного віку» (як було сказано у рапорті) направлено під конвоєм у військомат і призвано на військову службу. Це понад сто п'ятдесят юнаків, які мріяли стати душпастирями! Так було зліквідовано Львівську Богословську Академію – найвищу українську цитадель духовності.

Для Йосифа Сліпого почався тернистий шлях – довгий шлях несення хреста і свідчення вірності Господу Богові, своїй Церкві і народу. Нічне ув'язнення, нескінченні допити і підглядання, протиправні й таємні судилища, моральні й фізичні знущання й приниження, катування, морення голодом; нечестиві слідчі і судді, а перед ними – Він, безборонний в'язень-каторжник, що, знеможений, фізично і психічно вичерпаний, дає свідчення вірності своїй рідній, на смерть ворогами приреченій Церкві... Та Господь дарував йому надлюдську витривалість і мужність, з якою він вісімнадцять літ долав довгу дорогу – через Київ у Красноярський край, Єнісейськ, Полярію, Мордовію.

У тюрмі, на слідствах, на каторгах і засланнях Йосиф Сліпий стає безстрашним, полум'яним і безкомпромісним оборонцем Греко-Католицької Церкви.

Це зналося і в темні часи советської реакції, звістки про його героїчну поставу просочувалися крізь усі тюремні мури, його послання й заклики долітали не лише до священників підпільної Церкви, а й до багатьох українців.

Митрополит був засуджений на вісім років каторжних робіт, які відбував у лагерах Кемеровської області, Печорлага й Потьми.

Після закінчення терміну Йосифа Сліпого не відпустили на волю, а вивезли в Сибір, де помістили в Маклаківський будинок інвалідів у Красноярьському краю.

Але перед тим його привезли до Москви, де він прожив три місяці і мав розмови з керівництвом МВС СРСР, зокрема з генералом Жуковим. Тепер органи МВС хотіли використати митрополита Сліпого для налагодження зв'язків із Ватиканом. Він же ставив умовою легалізацію УГКЦ. Тоді Митрополитові запропонували написати розгорнуту історичну довідку про Українську Греко-Католицьку Церкву, що він незабаром і зробив. Однак ця рукописна праця на 72 аркуші із заголовком «Погляд на догматичні й історичні основи Греко-Католицької Церкви в Радянському Союзі», яку він надіслав до Москви, лежала там без руху й відповіді і лише в 1959 році була прилучена до нової судової справи проти Митрополита, як речовий доказ його антирадянської діяльності.

В час слідства псевдонаукові рецензенти праць Митрополита звинувачували його в тому, що він старається «доказати на прикладах истории, что католическая церковь охраняла ... народ от бесчисленных несчастий и таким образом обеспечит успех своей пропаганды, направленной на восстановление католицизма на Украине, открыть путь для вражеских происков Ватикана в нашей стране, активизировать деятельность униатского подполья в СССР». І за цей, на думку слідчих, злочин, а на наш погляд, мужнє й діяльне обстоювання прав нашої Церкви – митрополита Сліпого засудили на сім років позбавлення волі з відбуттям міри покарання у виправно-трудових таборах.

У той час справа Йосифа Сліпого і його перебування в концтаборах почали набувати світового розголосу, тому тоталітарний режим і його слухняні судові органи вирішили створити йому такі умови, у яких 72-річний в'язень не витримав би... Так восени 1962 року Судова колегія Верховного суду Української РСР під грифом «секретно» винесла «Ухвалу», яку надіслали до виконання в «Дубравний ИТЛ» Мордовської АРСР, де в той час утримувався Митрополит. В тій «Ухвалі» сказано: «Визнати Сліпого Йосифа Івановича особливо небезпечним рецидивістом та визначити йому для відбування покарання виправно-трудову колонію особливого режиму».

Митрополит Йосиф Сліпий відбув у таборах Сибіру та Мордовії в нестерпних кліматичних умовах, в найстрашніших таборах смерті, де, іноді здавалося, приходить кінець його життя, 18 років. Часто й важко хворів, в т.ч. запаленням легенів, дизентерією, туберкульозом, не раз терпів від грабунків і

побоїв кримінальних злочинців, які одного разу зламали йому руку. Хоч вороги намагалися знищити нашого Митрополита, однак Боже Провидіння мало свій план щодо цього ісповідника віри. Внаслідок численних заходів багатьох впливових осіб, в тому числі президента Америки Джона Кеннеді, та на клопотання папи Йоана XXIII митрополита Сліпого було звільнено з ув'язнення, але без права перебувати в Україні. У Москві перед виїздом до Риму, Митрополит вимагав дозволу попроситися з родиною. Під виглядом родича приїхав ігумен монастиря Чину Найсвятішого Ізбавителя. Василь Величковський. У готелі Митрополит таємно висвятив його на єпископа Луцького і назначив своїм місцеблюстителем.

1963 року Йосиф Сліпий у супроводі представників Ватикану і КДБ прибув до Риму й оселився у Ватикані, де далі обстоював права Української Церкви та з неймовірною для його віку енергією дбав про її розвиток. У час прибуття Йосифа Сліпого до Риму там відбувся II Ватиканський Собор, який є збором верховних пастирів Христової Церкви. Свідомий вагомості такого зібрання, Йосиф Сліпий у своєму слові до Отців Собору дня 11 жовтня 1963 року заговорив про справи Української Церкви: про свідчення її віри в Христа і в Його Єдину, Святу, Соборну й Апостольську Церкву, свідчення, підтверджене кривавою печаттю безстрашного сповідництва, терпіння, мучеництва і горами жертв від рук безбожних гонителів. Наш Митрополит вніс прохання-пропозицію: піднести Києво-Галицьку Митрополію і всієї Русі до патріархальної гідності. Це вперше в історії нашої Церкви ідея її Патріархату була проголошена привселюдно, ясно, і на такому всесвітньому форумі, як Вселенський Собор. Отці Ватиканського Собору прийняли цю пропозицію без заперечень, але Папа Павло VI не дав своєї згоди на це, виходячи із мотивів політичної «кон'юнктури». Мовляв, це не на часі...

Митрополитові Сліпому, як він пізніше засвідчує в своєму «Заповіті», «стали відомі таємні документи про контакти між Апостольською Римською Столицею і Московською Патріархією, документи, що мають характер присуду смерті для Української Церкви, а водночас докірливо вдаряють в саму Вселенську Христову Церкву».

Опинившись у незалежному від нього вигнанні в Римі, Йосиф Сліпий з великою енергією взявся за розбудову й зміцнення рідної Церкви: У Римі побудував Собор св.Софії, який освячено в 1969 році. Цей величавий собор він трактував «як знак і символ знищених і збезчещених українських храмів Божих». Митрополит заснував Український Католицький Університет (УКУ) ім.Папи Климентія, який вніс свіжий і потужний струмінь у духовне і культурне життя української еміграції, активізував науково-видавничу працю. Також стараннями Йосифа Сліпого постав монастир Студитів – «вічно палаючий острівець християнської праведности і східнохристиянського монашества і благочестя!» (Й.С.).

Кардинал Сліпий відбудув архієрейські подорожі по країнах Європи, Америки, Азії й Австралії, щоб зміцнити зв'язки з вірними діаспори, пожвавити

церковно-релігійне життя та репрезентувати Українську Греко-Католицьку Церкву на чужині. Брав участь у трьох міжнародних євхаристійних конгресах (у Бомбеї, Боготі і Мельбурні).

Як Верховний архієпископ з патріяршими правами Йосиф Сліпий скликав кілька синодів Української Греко-Католицької Церкви, на одному з яких була ухвалена конституція патріярхального устрою для УГКЦ. Свої розпорядження Патріярх вміщував у «Благовіснику Верховного Архієпископа візантійсько-українського обряду», який виходив з 1964 року.

Також він придбав і відновив парафіяльний храм Жировицької Матері Божої для українців-католиків, при якому заснував музей і госпіціум (посвячений 1971 року). Активізував працю Українського богословського наукового товариства, відновленого в екзилі 1960 року, та відновив видання «Богословія» (з 1963 р.), а 1976 року – журнал «Дзвони».

За наукові досягнення кардинал Сліпий був почесним членом НТШ, членом Тіберійської Академії в Римі, почесним доктором Українського Вільного Університету та трьох американських і одного канадського університетів.

Впродовж життя кардинал Йосиф Сліпий підтримував велику кількість екуменічних ініціатив, а також таких, що давали людям надію і допомагали віднайти себе та власний шлях. Безумовно, що більшість з них мали теоцентричний характер і були покликані спрямувати людину до Бога й навчити її любити ближнього. Однак, за цими благими діями не можна не помітити й поваги та прихильності ієрарха до української ідеї. Так, навіть попри поважний вік та пережите, він подорожував різними континентами, де спілкувався із представниками українських спільнот. Свою позицію ієрарх сміливо оголошував на міжнародних конгресах. Остання ж – це творення й розбудова самотньої української Церкви. Усе своє життя він лишався вірній своїй місії служити Богу і Україні.

Лебідь Т. П.,

*аспірантка соціально-гуманітарного факультету
Західноукраїнського національного університету*

КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЙОСИФА СЛІПОГО (1922 – 1945 рр.)

Культура та освіта сприяють подоланню непорозуміння, нетерпимості між людьми різних національностей і віросповідань, розв'язанню проблем на державному рівні, кризових політико-економічних ситуацій у глобальному вимірі. Велика кількість духовних діячів зробили вагомий внесок у розвиток культури та освіти, серед них наступник митрополита Андрея Шептицького – Йосиф Сліпий.

Постать митрополита Йосифа Сліпого вражає сучасників, не лише його приналежністю до духовних чинів, педагогічною діяльністю, а й багатогран-

ністю інтересів. Серед історичного ряду церковних ієрархів, він – один із найпоказовіших, щодо реального впливу на культурні процеси.

Діяльність Йосифа Сліпого у сфері культури та освіти можна умовно поділити на періоди:

1) 1922 – 1945 рр. – ректор богословської академії, наступник Андрея Шептицького;

2) 1945 – 1963 рр. – діяльність митрополита на засланні;

3) 1963 – 1984 рр. – еміграція закордон.

У 1920 – 1930-х рр. діяльність Й. Сліпого охоплювала наукову, культурно-просвітницьку сфери, виховання молоді в дусі християнської моралі і української національної ідеї. Вступив до статуту Богословського наукового товариства (БНТ) у 1926 р. теолог Й. Сліпий закінчив такими словами: «Науковою культурною працею ми кладемо чи не найсильніші (під цю хвилю) підвалини нашому національному і державному життю». Знаменна думка, що засвідчує про патріотичні аспекти діяльності БНТ. З 1926 р. в обов'язки Й. Сліпого входило членство Кураторії Львівського національного музею [4]. За наукові заслуги і активність у розбудові культурно-національного і релігійного життя в 1930 р. його обрано дійсним членом Наукового товариства імені Шевченка. Відбув низку наукових подорожей по Західній Європі і до Святої Землі, брав активну участь в унійних конгресах у Велеграді, Празі й Пінську [1]. У 1936 р. у Львові було організовано унійний з'їзд, присвячений 300-літтю київського митрополита Вельямина Рутського. Цей з'їзд мав на меті поглибити екуменічні студії. Йосиф Сліпий виступив з доповіддю на тему: «Погляд на з'єдинені та нез'єдинені Церкви Сходу і догматичні різниці між ними». Ця доповідь базувалась на глибокій шані та любові до східної церковної традиції, яку митрополит пропагував і серед вихованців. У 30-х роках ХХ ст. Йосиф Сліпий здійснює кілька паломницьких подорожей. Враження від них знайшли відтворення у подорожних записках, надрукованих на сторінках журналу «Нива». Літературні твори «Паломництво до св. Землі», «Подорож до Англії», «Подорож по Сицилії» вийшли окремими книжковими виданнями [3, с. 82].

З точки зору молодого теолога Й. Сліпого, подорожування – це вияв духовної потреби людини, тобто пізнання культурних пам'яток старовини, збагачення світогляду. Пояснюючи мету паломництва, він доходить однозначного висновку: поклонитися святим місцям і помолитися на Божому гробі, побачити Християнський схід, відомий із ранішніх студій, відновити спомини – думки про святі місця, і головне – спонукати українство до того, «щоб не заросла втерта дорога українського паломника до Господнього гробу».

Важливим напрямом наукової діяльності вченого була подвижницька праця: написання підручників з богословських наук, створення потужної видавничої бази та організація найбільшої у Львові бібліотеки. У 1935 р. у бібліотеці БНТ кількість книг становила 11109 томів, 143 рукописів і 172 стародруки. Серед історичного ряду церковних ієрархів України він – один із найпока-

зовіших як щодо реального впливу на сучасний йому культурно-мистецький процес, так і стосовно розуміння, належної оцінки й усвідомлення ролі мистецтва у сфері духовних вартостей.

1 листопада 1944 р. помер митрополит Андрей Шептицький, і з тієї хвилини Йосиф Сліпий перебирає на себе всю відповідальність за розвиток Української греко-католицької церкви. Перейнявши усі права митрополита Йосиф Сліпий продовжував справи Андрея Шептицького. Йосиф Сліпий пише: «Натхненний благодаттю служив я своїй рідній Церкві на тих постах, які поручив мені глава і батько нашої церкви, слуга божий митрополит Андрей» [2]. Саме митрополит Сліпий започаткував розбудову духовної єдності українського народу, яка здійснюється на ґрунті синтезу й переосмислення наукового, релігійного й політичного досвіду Заходу і Сходу Європи через такі інституції, як церква, школа, семінарія, а також через різноманітні види мистецтв. Саме ця його діяльність, на думку авторки, є визначальною для оцінки ролі й місця митрополита в історії України. Адже без духовного єднання не могло бути і політичної консолідації українських земель в одну державу. Йосифу Сліпому належать слова: «Бажаєте великого. Треба бажати цього, щоб робити самого себе».

ЛІТЕРАТУРА

1. Власенко Д. Патріарх Йосиф Сліпий і українське образотворче мистецтво. *Образотворче мистецтво*. 1992. № 2. С. 6.
2. Ленчик В. Визначні постаті Української церкви: Митрополит Андрей Шептицький і Патріарх Йосиф Сліпий. Львів: Свічадо, 2001. 605 с.
3. Хома І. Патріарх Йосиф. Львів : Видавництво «Дон Боско», 2009. 172 с.
4. Ходак І. Внесок митрополита Йосифа Сліпого у розвиток богословської освіти у 20–30 рр. XX ст. URL : http://histans.com/JournALL/kraj/kraj_2010_3/8.pdf

Боднарчук Ю.Ю.,

*к. істор. Наук, доцент кафедри
інформаційної та соціокультурної діяльності
Західноукраїнського національного університету*

Канітан А.,

*студентка юридичного факультету
Західноукраїнського національного університету*

МИТРОПОЛИТ ЙОСИФ СЛІПИЙ ЯК СИМВОЛ НЕЗЛАМНОСТІ ДУХУ

Патріарх Йосиф Сліпий є символічною і знаковою постаттю ХХ століття. Не лише для українського народу, а й для всього світу. Ця людина стала символом боротьби українського народу за свою релігію, культуру, ідентичність і національну гідність.

Незважаючи на те, що радянський тоталітарний режим намагався всіма можливими методами знищити його, Йосиф, пройшовши через пекло сталінських таборів, після допитів та катувань, показав себе незламним героєм і сповідником Христа та українського народу, і, зрештою, вийшов переможцем. Йосиф Сліпий, як надзвичайно сильна та вольова людина, незважаючи на те, що відбув 18-літнє покарання у постійних каторгах, піддавався знущанням на допитах, у 72 роки почав займатися розбудовою Собору Святої Софії та розвитком Українського Католицького Університету в Римі. Він докладав немало зусиль для національного та духовного відродження України.

Йосиф Сліпий, митрополит Української Греко-Католицької Церкви, народився 17 лютого 1892 року у селі Заздрість Терехівського повіту на Тернопільщині у християнській родині. Йосиф Коберницький-Дичковський – саме таким було його світське ім'я та прізвище. Сліпий – це його сільське прізвище, походило від його предка, якого у 1709 році московити осліпили за те, що він воював під Полтавою на боці Івана Мазепи проти царя Петра I. У 1939 році Йосиф Сліпий обрав собі єпископське гасло. Це була фраза на латинській мові: «Per aspera ad astra», в перекладі – «Крізь терни до зірок». Для митрополита Йосифа, який був наступником митрополита Андрея Шептицького, і стояв на чолі УГКЦ у не найкращі часи, тоді, коли комуністичний режим намагався знищити церкву та і взагалі віру в Бога, дане гасло стало дійсністю.

У 1903 році Сліпий закінчив з відзнакою школу у Вишнівчику, саме там, з другого класу він почав вивчати польську та німецьку мови. Після закінчення він разом із батьком подався до Тернополя, де 8 років навчався в Тернопільській гімназії, у якій особливу увагу приділяв філософії. У той час з візитацією на Тернопільщину приїхав митрополит Андрей Шептицький. Відвідавши лекції у гімназії, він одразу запримітив Йосипа, та фактично взяв його під свою опіку. Після вступу до Львівської духовної семінарії у 1911 році, Йосиф ще раз зустрівся з митрополитом Шептицьким, який переконавшись у таланті та здібностях Йосипа, посилав його на навчання до богословської колегії «Канізіанум» та до Інсбруку, в Австрію.

Цікавим фактом є те, що попри свою богословську освіту, Йосиф Сліпий цікавився також і природничими науками. Перебуваючи у важких умовах, на засланні у сибірських таборах, він спостерігав за природою та колекціонував гербарії та комах, які потім були відправлені до Львова. Після звільнення він у римському греко-католицькому університеті створив природничий музей. Навіть зумів отримати у єпископа в Австралії Івана Прашка забальзамованих кенгуру та качкодзьоба.

У 1940 році митрополит Андрей Шептицький призначив Йосифа Сліпого Екзархом Великої України. Але із об'єктивних причин, він не зміг очолити уряд екзарха Великої України. Проте став символічним «екзархом» цілого СРСР, адже він виконував обов'язки першого екзарха, перебуваючи навіть в

ув'язненні на засланні. Перебуваючи у Римі, Йосиф листувався з Екзархом з Австралії, Іваном Прашком. Він хотів поширити територію Австралійського екзархату на Азію, в тому числі на території Зеленого Клину, де ще з дорадянських часів проживали українські переселенці.

1 листопада 1944 року помер Андрей Шептицький, і по його смерті Йосиф Сліпий став главою Української Греко-Католицької Церкви. Але вже 11 квітня 1945 року Йосифа Сліпого та інших єпископів і священників арештувало НКВС у Святогірському Соборі у Львові. Після чого їх заслали до Сибіру. Там Йосифа безжально катували, допитували і вдень і вночі, давали мало їжі, спав він на підлозі. Але, незважаючи на це, Йосиф і далі продовжував там таємно сповідати, проводити літургії, висвячувати духовенство і писати послання до віруючих. Попри голод, каторгу та інші важкі випробування у засланні, Йосиф не втрачав надії, віри та оптимізму

За часів незалежності України було знайдено лист-послання, який був замуrowаний у стіні. Йосиф Сліпий написав його у 1947 році Климентію Шептицькому (брату митрополита Андрея Шептицького). Цей лист був написаний з нагоди празника Зіслання Святого Духа. У цьому листі-посланні він написав про дійсно феноменальні та актуальні речі. У ньому він писав про надію і майбутнє, про віру у Церкву, священники якої були заарештовані, закатовані або зламані духом. І головне – те, про що він писав стосується також і всіх нас сьогодні. У світі завжди є чимало проблем, але, бачивши, як долали великі труднощі наші діди, батьки, як вони перемагали, ми маємо розуміти, що у нас немає права даремно нарікати, і наші всі труднощі під силу здолати. А, оскільки, у нас є великі можливості, то ми повинні єднатися і використовувати усі ці можливості.

Визволення Йосифа Сліпого безпосередньо пов'язане із Папою Іваном XXIII, який був посередником між першим секретарем ЦК КПРС Микитою Хрущовим і Джоном Кеннеді у часи української кризи. Йосиф Сліпий разом з Джоном Кеннеді та Папою Іваном XXIII був учасником Християнського Тріумвірату з порятунку світової цивілізації від загибелі у можливій на той час ядерній війні під час Карибської кризи 1962-1963 рр. Звільнення Й. Сліпого було всупереч бажанню Хрущова, який був зацікавлений у продовженні зупинених президентом США перемовин про припинення ракетно-ядерного протистояння. І саме його звільнення запустило процес ядерної розрядки. За 4 місяці у Москві було укладено «Договір про заборону випробувань ядерної зброї в атмосфері», заключений США, СРСР та Великою Британією (05.08.1963 р.). На сьогоднішній день до цього Договору приєдналися 131 країна. І саме даний Договір запустив процес укладання міжнародних угод, метою яких було і є мирне співіснування країн та безпечне життя на планеті.

Отже, Йосиф Сліпий протягом останніх 20 років свого життя, після звільнення, зробив дуже багато для розвитку української науки і освіти та для

єдності українського народу, та розвитку його духовності. Тому ми повинні пам'ятати Йосифа Сліпого, його слова та бажання об'єднати український народ, розвивати духовність, культуру, його слова про те, що ніколи не можна втрачати віри і стійкості, про те, що необхідно запобігати загрозам ядерної війни. Такі його погляди особливо актуальні зараз, коли у нас триває війна. Ми повинні завжди пам'ятати, що маючи віру, надію, силу духу та єднання, ми, українці, обов'язково перемаємо!!!

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойчук Т., Головин Б., Коневич О., Петраш Б. Сліпий Йосип Іванович. *Тернопільський енциклопедичний словник*: у 4т. Тернопіль, 2008. Т. 3. С. 289.
2. Вітошинська О. Подорожі Блаженнішого Кир Йосипа VII, 1938-1970. *Праці Українського Богословського Наукового Товариства*. Т. XX. Рим – Париж, 1972.
3. Герасимова Г. П. Сліпий Йосип Іванович. *Енциклопедія історії України*. Київ, 2012. Т. 9, 944 с.
4. Що про вас одного дня скаже історія? – до 130-річчя Патріарха Йосипа Сліпого. URL: <https://ucu.edu.ua/news/shho-pro-vas-odnogo-dnya-skazhe-istoriya-do-130-richchya-patriarha-josyfa-slipogo/>
5. Роль Йосипа Сліпого у вирішенні Карибської кризи. URL: <https://www.google.com/amp/s/www.ukrinform.ua/amp/rubric-culture/3406225-rol-josipa-slipogo-u-virishenni-karibskoi-krizi-potribno-vivcati-u-skoli.html>

Боднарчук Ю.Ю.,

*к. істор. наук, доцент кафедри
інформаційної та соціокультурної діяльності
Західноукраїнського національного університету*

Летняк І.,

*студентка юридичного факультету
Західноукраїнського національного університету*

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ТА СУСПІЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ МИТРОПОЛИТА ЙОСИФА СЛІПОГО

Досить актуальним були і є в наш час дослідження життєвого шляху, діяльності та наукової й духовної спадщини патріарха УГКЦ Йосипа Сліпого, який був багатогранною особистістю, в якій поєдналися науковець, богослов, керівник академічних і наукових інституцій, проповідник та ісповідник віри. Також актуальність теми обумовлена тим, що Греко-Католицька церква, попри тривале перебування в підпіллі, відіграє важливу роль у сучасному українському суспільстві і справляє на нього неабиякий вплив.

Патріарх Йосиф Сліпий, Верховний Архієпископ, кардинал, народився в с. Заздрість на Тернопільщині 17 лютого 1892 р. Тут же варто зазначити, що

дана особистість був науковцем, ісповідником віри та міжнародним захисником переслідуваних християн. Тому, після завершення навчання у Львові, в також в Інсбруку (Австрія), Римі й Парижі став професором і ректором (1928–1944 роки) у Львівській семінарії та Богословській академії [3, с. 118]. У 1918 та 1921 роках Йосип Сліпий захистив дві наукові праці – докторську та дипломну, а 1922 року став професором катехизму Львівської духовної семінарії УГКЦ. У 1926 році став деканом семінарії, а в 1929 році – деканом Львівської семінарії. В той же період, Йосип Сліпий разом із митрополитом Андрієм Шептицьким мріяли створити перший український католицький університет для українців, що було практично неможливим у той час. Переломним, а також важливим моментом в житті Йосипа Сліпого було те, що 22 грудня 1939 року митрополит Шептицький таємно його висвятив на єпископа. Можна лише здогадуватися, під яким тиском були служителі церкви за два роки до війни.

Після смерті Митрополита Андрія Шептицького, який очолював Церкву понад 40 років, отець Йосип посів його місце і очолив УГКЦ, організацію, яка стала відомою як світова за страждання, пережиті у той час. Підвищення не принесло відомому богослову ні радості, ні розради, а створило для нього нові труднощі. За умов, які «запропонували» західноукраїнським землям дві єпархії (1939 і 1944 роках), греко-католицьке священство фактично можна було вважати смертним вироком. Тут варто зазначити, що перші кілька місяців Йосипа Сліпого на посаді митрополита збіглися з поновленням окупаційної радянської влади у Західній Україні. Саме на той час припадав момент повторного утвердження комуністичного режиму в Україні, який практично втратив свій авторитет у 1941 році. Репресії були не тільки масовими, вони були справді всеосяжними. Десятки тисяч були заарештовані, розстріляні і заслані до Сибіру. В НКВД священникам УГКЦ приділяли особливу увагу, адже церкву вважали відповідальною за діяльність УПА.

У квітні 1945 р. Йосип Сліпий був заарештований разом з іншими єпископами УГКЦ. У березні 1946 р. його звинуватили у «ворожій діяльності проти Української Радянської Соціалістичної Республіки, у співпраці з німецько-фашистськими окупантами» і засудили до 8 років позбавлення волі. Після ліквідації УГКЦ у березні 1946 р. залишився вірним Риму, за що був неодноразово засуджений і ув'язнений у концтаборах (загалом 18 років). 18 років ув'язнення і концтаборів не зламали Йосипа Сліпого. І з роками він розділив долю свого народу. Він зазначав: «Для мене почався шлях в'язня, – згадував згодом святий отець, – але не для мене одного: я був одним із сотень тисяч старих, жінок, дітей та немовлят. Мене вирвали з гущі парафіян, які повірили мені, а їх відірвано від рідної, политої їх потім і кров'ю, землі» [6].

У 1963 році за клопотанням папи Іоана XXIII і президента США Джона Кеннеді Сліпого Йосипа звільнили і відправили за межі Радянського Союзу. Він прибув до Риму й оселився у Ватикані, де був визнаний главою УГКЦ.

Водночас, митрополит брав участь у Другому Ватиканському Соборі. У 1965 році Йосип Сліпий став першим священиком Української Церкви, який приєднався до Католицької Колегії Кардиналів. У 1975 році єпископ Йосип Сліпий був коронований патріархом.

Тут варто звернути увагу на те, що патріарх присвятив своє життя розбудові Української Церкви. Хоча він був змушений емігрувати, але своїм прикладом і зусиллями заснував український острів у самому Римі. У Римі він активно мобілізував українське релігійно-етнічне життя в усьому світі, даючи УГКЦ нове життя. Своїми рішучими діями Патріарх Йосиф Сліпий захистив Україну та її Церкву, чим наблизив шлях до української державності. Його головним досягненням стала, на думку дослідників життєвого шляху Йосипа Сліпого, руйнування хибних стереотипів щодо України та її знання історії. Діяльність Йосифа Сліпого охоплює не лише церковну службу, а й сферу науки, культури та освіти, виховання молоді в дусі християнської моралі та української національної ідеї. З цієї метою він написав багато книжок і статей, виступав на радіо, висвітлював факти порушення прав людини в Україні та тяжкого життя політв'язнів, загалом засуджував безпорадну долю українців у ХХ столітті.

Треба відзначити, що Йосип Сліпий був національним патріотом у всі періоди свогосвідомого життя. Так він дбав про поширення рідної мови не лише у побуті українців Галичини, але й як мови науки, зокрема богослов'я. За його ініціативи та значних організаційних зусиль було створено кілька видань українською мовою. До того ж, як організатор і опікун академічних інституцій, наприклад, Греко-католицької богословської академії у Львові (1928), ректор Йосип Сліпий дбав про викладання навчальних дисциплін українською мовою. У своїй науковій діяльності він також часто послуговувався українською мовою, хоч добре знав кілька інших мов [5, с. 46]. В результаті аскетичних робіт Йосипа Сліпого в Римі був зведений собор Святої Софії. Також було придбано та відновлено парафіяльний костел Матері Божої в Жировичах, засновано монастир Св. Студитів у Кастель-Гондольфо поблизу Риму, налагоджено видавничу роботу. Як богослов Йосиф Сліпий виступає у працях з догматичного богослов'я та історії УГКЦ. Завдяки своїй науковій діяльності патріарх був обраний почесним членом Наукового товариства ім. Т. Шевченка (1964), а також став членом Тіберійської академії Риму (1965), членом Папської академії св. Томи (1981) Також стає почесним доктором Вільного університету України та кількох університетів США та Канади.

Важливим моментом є поїздки Йосипа Сліпого впродовж 1968-1969 років для відвідин українських вірних на поселеннях, щоб зав'язати із ними релігійне спілкування та поживати церковно-релігійне життя. Він відвідує: Канаду, Америку, Колумбію, Венесуелу, Перу, Аргентину, Парагвай, Бразилію, Австралію, Нову Зеландію [2, с. 118]. Також він був учасником ХХІ Вселенського

(II Ватиканського) Собору, який проходив у Ватикані з 1962 по 1965 роки. Не менш важливо зазначити про те, що однією із декларацій цього Собору була декларація прохристиянське виховання, де сказано про важливість цього виховання у сучасному світі, в якому панує матеріалізм та лібералізм у державних структурах, а у сімейному і особистому житті людей – пермісивізм (заборонено забороняти), що зв'язаний з консумізмом (споживацтвом) і гедонізмом (насолодою).

Також дуже важливою заслугою митрополита Йосипа Сліпого є організація духовних навчальних закладів. З його іменем пов'язана діяльність духовної семінарії та Богословської академії у Львові, створення Українського католицького університету імені святого Климентія папи в Римі. Діяльність цих навчальних закладів стояла на рівні вимог часу і тих завдань, які розв'язувались нашим народом. Помер кардинал Йосип Сліпий 7 вересня 1984 року в Римі, а 27-29 серпня 1992 року його порох був перевезений в Україну та урочисто похований в усипальниці Собору Святого Юра у Львові. За життя радянське керівництво категорично відмовлялося випустити Йосипа Сліпого на Батьківщину.

Отже, діяльність такої багатогранної особистості як кардинал Йосип Сліпий є дуже корисною для вивчення у наш час. Даний діяч за роки свого життя зробив дуже вагомий внесок у розвиток УГКЦ, духовного розвитку українського народу як в той час, так і на сьогоднішній день. Не менш важливою є його наукова спадщина, яку він залишив після себе нащадкам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кендус О. З. Українська національна свідомість у творчій спадщині представників кліриу греко-католицької церкви – Андрея Шептицького та Йосипа Сліпого. *Вісник*. 2019. С. 83-89.
2. Коляда І., Бацвін Б. Роль Патріарха Йосипа Сліпого у становленні особистості Любомира Гузара як майбутнього очільника УГКЦ. *Теорія та методика навчання суспільних дисциплін*. 2018. №1 (6). С. 116-122.
3. Огірко О. Патріарх Йосиф Сліпий та його роль в розбудові духовної освіти українського народу. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Історія*. 2017. Вип. 1, ч. 3. С. 118–122.
4. Пастух М. Я. Патріарх Йосип Сліпий – служитель правди. *Проблеми національно-патріотичного виховання: історичний та психолого-педагогічний аспекти*: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Тернопіль, Україна, 23 лютого 2017 року). Тернопіль: ТОКШПО, 2017. С. 44-46.
5. Петровський О. М. Йосип Сліпий – приклад національного патріотизму та служіння українському народу. *Проблеми національно-патріотичного виховання: історичний та психолого-педагогічний аспекти*: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Тернопіль, Україна, 23 лютого 2017 року). Тернопіль: ТОКШПО, 2017. С. 46-47.
6. Черенков М. Йосип Сліпий у споминах про нього. *Українське Релігієзнавство*. 2017. № 83. С. 124-126.
7. Sahan H. Українська наука та освіта у міжвоєнний період на землях, що входили до Польщі. *Komisji Polsko-Ukraińskich Związków Kulturowych*. 2019. № 5(14). С. 235-244.

*Боднарчук Ю.Ю.,
к. істор. наук, доцент кафедри
інформаційної та соціокультурної діяльності
Західноукраїнського національного університету
Франчук Н.,
студентка юридичного факультету
Західноукраїнського національного університету*

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ЙОСИПА СЛІПОГО ЯК ЗРАЗОК НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДОГО УКРАЇНЦЯ

В історії Української греко-католицької церкви постать Блаженнішого Патріарха Йосипа Сліпого є надзвичайно промовистою, адже, досліджуючи шлях Митрополита, ми бачимо як віддзеркалює він шлях, який пройшла у минулому столітті Церква. Це був шлях поневірянь, скорботи, занепаду та врешті-решт відродження. Йосип Сліпий – це одна із надскладних постатей в сучасній українській історії. З одного боку, Митрополит став першим українським кардиналом. З іншого боку, він отримав такий високий сан, перебуваючи у сталінських таборах як політв'язень. За власні переконання та принципи він заплатив дуже високу ціну, але до кінця життя залишався відданий своїм ідеалам.

Із характером, харизматичний, різкий у висловлюваннях, часто не патичкувався зі словами, простий і відкритий у спілкуванні, але з тими, кому довіряв. Так говорили про митрополита Йосифа Сліпого. Справжнє прізвище – Йосиф Коберницький-Дичковський. За переказами, пращур Йосифа Сліпого бився на боці Івана Мазепи під Полтавою, за що й був осліплений вояками Петра І. Звідти й пішло родинне прізвище Сліпий. Народився 1892 року в селі Заздрість, Тербовельського повіту в багатодітній родині. У дитинстві мріяв, що стане професором – саме тому завжди вчився з великим завзяттям та наполегливістю. Попри його мрії, на практиці виходило по-різному.

Навчався у Тернопільській українській гімназії, яку згодом закінчив з відзнакою. У 1912 році вступає до Львівської греко-католицької духовної семінарії та університету. Вступні іспити прийматиме митрополит Андрей Шептицький, який потім висвятить Йосифа в ієреї й пошле на навчання в Інсбрукський університет, а далі – у Рим. У 1922 році «магістер агрегатус» (дослівно – унікальних наук), доктор філософії й теології Йосиф Сліпий повертається до Львова і стає професором, а згодом і ректором Львівської духовної семінарії, що переростає в академію. На той час він був фактично правою рукою Шептицького. Придивляючись до молодого й енергійного ректора, Шептицький усе більше утверджувався в рішенні зробити Сліпого своїм

наступником. Крім високої освіченості й організаторських здібностей, він побачив у ньому ще одну визначальну рису – цілісність характеру й відданість справі. «Цей не відступить, – говорив митрополит про Сліпого. – Загине, а не відступить».

Наприкінці 1939 року Митрополит Андрей висвятив Йосифа (Сліпого) на єпископа. Передбачалося, що саме він стане наступним очільником Церкви. На оголошення цієї новини, єпископ Йосиф (Сліпий) відповів, що страшно приймати таку відповідальність в такі важкі часи. Митрополит Андрей парировав тим, що буде ще страшніше, якщо він не прийме. На той час до Львова уже прийшли радянські війська. Рішення потрібно було приймати швидко і з поглядом у майбутнє. Саме завдяки подібній далекоглядності, у 1944 році, коли помер митрополит Андрей, Церква вже мала наступника. Через відмову співпрацювати, представники радянської влади усунули практично всю верхівку УГКЦ. По тому, під політичним тиском, було проведено операцію «самоліквідації» Церкви. Владику Йосифа, як і інших церковнослужителів, було ув'язнено. У зв'язку із цією подією, життя Йосипа Сліпого можна поділити на періоди до ув'язнення та після ув'язнення.

У 1945 році Йосифа Сліпого арештували вперше. Йому приписали контрреволюційну діяльність, шпигунство на користь Ватикану, паразитичне життя за рахунок народу і засудили до восьми років. Потім було ще три терміни. Кожен – за продовження пастирської праці. Навіть у тюрмі Йосиф Сліпий лишався для всіх беззаперечним авторитетом. Колишній майор Червоної Армії Шифрін писав: «Ми розуміли, що радянська влада ніколи не звільнить того, хто був для українців духовним прапором... Митрополит Сліпий виглядав велично навіть в арештантській одежі... Спокійний, висококультурний, він сидів у радянських таборах... у тому киплячому казані «злодійської каламуті» вже друге десятиріччя і був дуже хворий... але тримався непохитно і намагався не бути тягарем нікому, а допомагати іншим». Його поважали навіть урки: коли одного дня нарядчик вигнав 60-літнього митрополита на роботу за зону, в'язні застрайкували, а нарядчика попередили, що зроблять самосуд.

Пізніше, коли він пригадував той момент, то зазначав, що хоч звинувачення висували різні, враження було таким, наче засуджують саме за те, що він був «католицьким митрополитом». Не без того, що митрополиту Йосифу давали «шанси». Йому пропонували зайняти пост митрополита Київського РПЦ, зрозуміло, що за умови переходу на православ'я. Не менш очевидно, що він не погоджувався і його несправедливе ув'язнення продовжувалося. Він знаходив різні шляхи, щоб передати з таборів своє пастирське слово. Митрополит примудрявся навіть готувати й передавати на волю напередодні Великодня освячене миро. Збереглися листи, де він просить прислати йому різні масла і трави. Там, у тюрмі, Сліпий готував миро, освячував, а потім передавав як ліки, що «не підійшли, але хай будуть вам, щоб не пропали».

18 років таборів на Сибіру і в Мордовії. Він сам називав цей час втраченим. За Владику Йосифа часто просили і добивалися його звільнення різні впливові люди – це папа Іоанн XXIII. Також, очевидно, що й і президент США Джон Кеннеді, що мало найбільший вплив. Врешті, його неочікувано відпустили.

Владика Йосиф поїхав до Риму і оселився в Ватикані, до Львова його тоді не впустили. Наприкінці 1963 року Ватикан визнав за Йосифом титул Верховного архієпископа, а 25 січня 1965 року папа Павло VI іменував його кардиналом. Ієрарх також користувався титулом «патріарх», але цього Рим не визнав.

Кардинал Йосиф (Сліпий) докладав значних зусиль задля творення української самобутньої Церкви, відбув декілька візитів на різні континенти, спілкувався з вірними. У тому числі, у форматі міжнародних конгресів. За його сприяння, у Римі збудували Собор святої Софії. Також організував Український католицький університет святого Климентія. Активно займався видавничою діяльністю. У тому числі, відновив давні проекти – «Богословія», журнал «Дзвони» і ін. Попри все, не дозволяв цілувати йому руку – говорив, нехай замість цього краще працюють. Сам був працелюбним, відзначався працездатністю і не любив лінивих людей. Йосиф Сліпий зробив надзвичайно багато для примирення та єднання греко-католиків із православними. Коли він прилетів до Канади, то негайно поїхав до лікарні, де лежав хворий митрополит УПЦ Іларіон (Іван Огієнко). Він мріяв про «церковне з'єднання у здвигненні Патріархату Української Церкви». Головним постулатом цього єднання мали стати дві істини: Бог і Україна. «Найбільша наша сила – це єдність, – писав він. – Ця єдність переходить вузькі межі часу і простору. Вона сягає в тисячоліття нашого християнства, в дальші навіть століття нашого народу».

Патріарху Йосипу Сліпому не довелося жити і працювати в незалежній самостійній українській державі. Але весь свій трудовий шлях він присвятив боротьбі за неї. І в тому, що вона відбулася, немала його заслуга. За словами блаженного Папи Івана Павла II, «він простелив свободу сучасній Україні». Адже для Йосипа Сліпого «Батьківщина — це наш рідний край, наша мова, наша історія, наша віра, всі наші предки, що впродовж століть будували свою державу... Тільки в Батьківщині через законну рідну державу народ вповні заспокоює свої духовні й суспільні потреби та досягає найвищий ступінь ладу, безпеки і добробуту».

Помер Йосип Сліпий у 1984 в Римі, був похований у соборі св. Софії. Згідно із заповітом Патріарха Йосифа, його тіло у 1992 перевезено в Україну і перепоховано у соборі св. Юра у Львові.

ЛІТЕРАТУРА

1. Левантович О. «Не цілуйте рук, а краще виконуйте свою роботу». Сім історій про Йосифа Сліпого. *Твоє місто*. 2017. URL: http://tvoemisto.tv/news/ne_tsiluyte_ruk_a_krashche_vykonuyte_svoyu_robotu_sim_istoriy_pro_yosyfa_slipogo_84008.html

2. Липовецький С. Патріарх, визнаний народом, не визнаний Ватиканом. *Історична правда*. 2012. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2012/02/18/73821/>
3. Мандзюк Д. Митрополит Йосип Сліпий 18 років відбув у радянський концтаборах. *Gazeta.ua* 2012. URL: https://gazeta.ua/ru/articles/history-journal/_mitropolit-josip-slijij-18-rokiv-vidbuv-u-radyanskih-konctaborah/421895
4. Український інститут національної пам'яті Біблійний Йосиф України (до річниці від дня народження Йосипа Сліпого). URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/statti/bibliynuy-yosyf-ukrayiny-do-richnyci-vid-dnya-narodzhennya-yosypa-slipogo>
5. Терещук Г. 17 лютого минає 130 років від дня народження митрополита, кардинала Йосифа Сліпого. 2022р. URL :<https://www.radiosvoboda.org/a/vatykan-moskva-zaslannya-slipyy/31707826.html>
6. У цей день 55 років тому Патріарх Йосип Сліпий став кардиналом. 2020 р. URL: <https://ctdug.lviv.ua/%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%BB-%D0%B9%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BF-%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%BF%D0%B8%D0%B9/>

Вакуленко Б.,

*магістрант соціально-гуманітарного факультету
Західноукраїнського національного університету*

РЕФОРМА БОГОСЛОВСЬКИХ СТУДІЙ ПРОНЕСЕНА УПРОДОВЖ ЖИТТЯ

Упродовж двадцяти років у Львові Йосип Сліпий втілював в життя програму педагогічного та богословського відновлення, яку називав «реформою богословських студій» [1, 71]. На переконання новопризначеного ректора, реформа, якої потребувала Церква, «повинна починатися з освіти в семінарії» [2,119]. Адміністрування церковної системи вищої освіти здійснювалося за Енциклікою Папи Пія XI від 24 травня 1931 р. «*Deus scientiarum Dominus*» [3, 129].

Після звільнення з тюрми і концтаборів Митрополит сподівався повернутися до Львова, де він міг би знову виконувати свої церковні та освітні обов'язки, проте був змушений переїхати в м. Рим. Там «реформа богословських студій» продовжувалася у новоствореному «Українському Католицькому Університеті ім. св. Климента Папи» (УКУ).

Хронологічно УКУ став четвертою інституцією, якою Блаженніший Йосиф керував протягом своєї півстолітньої педагогічної кар'єри: першими трьома були Греко-католицька духовна семінарія у Львові, Богословське наукове товариство та Греко-католицька богословська академія. На Статутах та ідейному багатстві цих трьох інституцій, створених проф. Й. Сліпим, в українській церковній системі утворилося міцне підґрунтя вітчизняної богословської думки, духовного виховання та високого рівня духовної освіти [3, 130].

Незважаючи на мінливість зовнішніх факторів, богословська філософія освіти Й. Сліпого демонструвала логічну послідовність упродовж п'яти десяти-

літь, що чітко простежується у характері управління Митрополита кожною із вище вказаних установ.

Новопризначений ректор Греко-католицької духовної семінарії зіштовхнувся, насамперед, із проблемами духовного, дисциплінарного й академічного характеру. Йшлося, як думав Сліпий, про «український дух», який не звик до строгості і порядку [4, 67]. В процесі адміністративної реорганізації виявилось, що «порядок в Семінарії не був унятий в правила» [4, 65-66]. Тому, через певний проміжок часу були складені «Правила для питомців Греко-Католицької духовної семінарії у Львові», які стали базовим набором статутів для освіти, духовної формації та життя в спільноті Львівської семінарії [5, 68-77].

Й. Сліпий був переконаний, що «завданням Духовної Семінарії є виховувати священників, які мають дбати не лише про спасення душ, але які стануть добрими і ревними працівниками в винограді Христа»; намагався уникати двох крайностей: з одного боку – антиінтелектуальної побожності, до якої була схильна Церква, а з іншого – антирелігійного інтелектуалізму, характерного для університету [3, 133]. На усіх рівнях навчання ректор дбав про всебічність програми, яку він пізніше назвав «провід духовний, науковий і педагогічний» [6, 31]. За згодою Митрополита Шептицького, наполягав на тому, аби наукові стандарти для викладачів семінарії відповідали критеріям європейських університетів (можливо, не точно на такому самому рівні), де кандидат мав оприлюднити не лише докторську дисертацію, а й габілітаційну [3, 133].

Вагомим фактором для розвитку «наукового середовища» стало рішення Митрополита Шептицького заснувати у 1929 р. Греко-католицьку богословську Академію для потреби семінарії та Церкви у вивченні когорти своїх католицьких науковців у різних напрямках богослов'я. Саме на «її терені» мало зрости «наукове середовище» для вищих богословських студій [1, 71].

Третьою з «міцних пірамід», через які Й. Сліпий намагався здійснити реформу богословських студій, було Богословське наукове товариство (БНТ), статут якого розподіляв роботу за «секціями», які відповідали богословському факультету: 1) біблійна; 2) філософічно-догматична; 3) історично-правнична; 4) практично-богословська [1, 43].

Також в одному із параграфів статуту БНТ зазначалося, що «свої праці Товариство видає українською мовою», однак із доповненням про те, що у разі потреби публікації можуть здійснюватися й іноземними мовами [1, 41].

Тоді, 1924 р., Йосиф Сліпий не міг передбачити, що однією з таких «потреб» стане необхідність еміграції (чи, скоріше, вигнання) та спроб Генеральної духовної семінарії, Богословської академії, Богословського наукового товариства й інших установ продовжувати свої програми наукових досліджень та публікацій через українську діаспору Північної та Південної Америки, а Українському вільному університеті в Мюнхені та Українському католицькому університеті в Римі.

За задумом Блаженнішого Йосифа, УКУ мав об'єднати в собі усі три інституції, через які він, як ректор втілював у життя реформу богословських студій в українському контексті, бо, насправді, для ефективної діяльності усі три потребували повноцінного університету [3, 141]. Так, за політичними обставинами, Академія у Львові обмежувалася лише двома факультетами, а УКУ вдалося працювати на п'ятьох. Щоправда, медичний не існував «в дійсності», але «тільки на папері» [3, 142].

Започатковану у Львові практику поєднання традиційних предметів філософського та богословського факультетів було продовжено і у Римі. Як свідчать назви курсів, лекції читалися українською та латинською мовами. Так, наприклад, Й. Сліпий читав латиною три години на тиждень лекції з «*Dogmatica specialis*» як на третьому, так і на четвертому курсах [1, 420-421].

Отже, наполегливість Й. Сліпого щодо наукової діяльності (а саме публікацій) була виявом тевтонської філософії освіти, за якою навчання і дослідження невід'ємні одне від одного. Упродовж майже шести десятиліть, Йосиф Сліпий не припиняв заохочувати і підштовхувати науковців до нових, потрібних проєктів, відіграв визначну роль у публікації сотень монографій та джерельних видань [3, 145].

Таким чином, «реформа богословських студій», започаткована Блаженнішим Йосифом у Львівській семінарії, залежала від загального духовного та інтелектуального життя Церкви, з традицій якої вона започаткувалася і майбутньому якої сприяла. Митрополит Йосиф Сліпий яскраво підтвердив цей факт – в час війни і в час миру, на волі, й, особливо, в ув'язненні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сліпий Йосиф. Шляхом обнови. Львів, 1928. З друкарні Ставропігійського інституту у Львові. *Твори Кир Йосифа Верховного Архiepіскопа і Кардинала*. Т. III-IV. С. 71.
2. Сліпий Йосиф. Шляхом обнови. Львів, 1928. З друкарні Ставропігійського інституту у Львові. *Твори Кир Йосифа Верховного Архiepіскопа і Кардинала*. Т. XIII. С. 119.
3. Пелікан Ярослав. Ісповідник між Сходом і Заходом. Портрет українського Кардинала Йосифа Сліпого. Львів: АРТОС, 2015. 276 с.
4. Сліпий Й. Спогади / ред. Іван Дацько, Марія Горяча. вид. 2-ге. Львів – Рим, 2014. 608 с.
5. Марусин Мирослав. Погляд на виховання кандидатів духовного стану в Україні. *Богословія*. 1963. № 21-24. С. 40-94.
6. Сліпий Йосиф. Шляхом обнови. Львів, 1928. З друкарні Ставропігійського інституту у Львові. *Твори Кир Йосифа Верховного Архiepіскопа і Кардинала*. Т. XII, с. 31.
7. Янів В. Бібліографія праць Кардинала Йосифа Сліпого. 1966. Відредаговане вид.: *Bibliographie der Werke des Kardinals Josyf Slipy*. München: Ukrainische Freie Universität, 1983.

СПІВПРАЦЯ ЦЕРКВИ, ОСВІТИ, СУСПІЛЬСТВА: ВИТОКИ ТА СЬОГОДЕННЯ

*Гомотюк О. Є.,
доктор історичних наук, професор
кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності,
Західноукраїнський національний університет*

УКРАЇНЬСЬКА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА У ЗАХИСТІ ОСВІТНІХ ПОТРЕБ УКРАЇНСТВА

Широкомасштабна війна в Україні, яку розпочала Росія загострила питання соціально-гуманітарної сфери, підсилила роль усіх її складових у забезпеченні життєдіяльності нації та держави. В умовах війни неоцінену духовну підтримку надає Церква. Саме у єдності усіх сил ми зможемо здобути Перемогу над віковичним ворогом нашого народу. Підкреслимо, що наша Церква розвивалась через різні історичні перипетії, вона була чи не єдиною інституцією у суспільстві, яка презентувала інтереси свого народу у попередні століття. Ще у 1783 році засновано в Австрійській імперії греко-католицьку духовну семінарію, яка стала осердям культурно – національного життя українців. Три греко-католицькі священники, випускники Львівської духовної семінарії – М. Шашкевич, Я. Головацький, І. Вагилевич, заснували «Руську трійцю» (літературне угруповання), відіграли помітну роль у поширенні освіти серед українців. Коли в Австрійській імперії відбулася весна народів 1848 року, перша Руська рада складалася з галицького духовенства.

У ХХ столітті важливу роль для західноукраїнської спільноти відігравали освітні заклади. У 1929 році на основі Львівської духовної семінарії з благословення та ініціативи митрополита Андрея Шептицького засновано Богословську академію, яка проіснувала до 1939 року, її остаточно закрили більшовики у 1945 році. Завдяки старанням Блаженнішого Патріярха Йосифа Сліпого у міжвоєнний період Богословська академія запровадила серед навчальних курсів археологію, мистецтво, відкрила музей. Підкреслимо, що в історії УГКЦ і нашого народу Блаженніший Патріярх Йосиф був небуденною постаттю, надзвичайно багатогранною, долучався до різних сфер життя українства.

Варто відзначити той факт, що в Українському таємному університеті працював історик Церкви М. Чубатий, окрім цього, він був викладачем у Греко-католицькій семінарії та членом Богословського наукового товариства у Львові.

У межах Українського таємного університету М. Чубатий заманіфестував державний характер української нації через читання курсу з історії українського права як самостійного предмета. До того періоду українська молодь, навчаючись на правничих факультетах університетів Львова, Праги, Варшави, вивчала лише історію польського, чеського та австрійського прав. Результатом праці став підручник, що охоплював історію українського права Київської Русі, Галицько-Волинської та Литовсько-Руської держав. У 1921 р. оприлюднено «Огляд історії українського права. По запискам проф. д-ра М. Чубатого. Історія джерел та державного права».

Підкреслимо, що Блаженніший Патріарх Йосиф 25 листопада 1963 року заснував Український Католицький Університет, який став продовженням Богословської Академії у Львові. У грамоті про заснування Українського Католицького Університету сказано: «Метою університету є розвивати українську науку, зосереджувати наукову творчість, підготовляти молодь до наукової і народної праці та водночас творити для неї моральну основу, оголошеною Католицькою Церквою. Зокрема завданням університету є пізнавати минуле українського народу, його християнський світогляд і світогляд цілого Сходу, до якого він належить, зібрати, закріпити це знання в книгах, як у вияві наукової творчості... А вже дуже високим завданням Католицького Університету є виховувати молоде покоління, перейняти його католицькими засадами і вчинити готовими з запалом посвятитися науці і приміювати своє знання житті» [1, с. 391].

«Науковою культурною працею ми кладемо чи не найсильніші підвалини нашому національному і державному життю» [2, с. 20], – наголошував Патріарх Йосиф. Наприкінці 80-початку 90-х років українська греко-католицька Церква зуміла відновити освітні традиції та стати інституцією не лише для підтримки християнських цінностей, а й національної та державницької свідомості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ленчик В. Визначні постаті Української Церкви: Митрополит Андрей Шептицький і Патріарх Йосиф Сліпий. Львів: Свічадо, 2001. 608 с.
2. Чапуга С. Кардинал Йосиф Сліпий – духовний борець за українську державність. Івано-Франківськ, 2002. С. 20–26.

ІНСТИТУТ БОГОСЛОВСЬКИХ НАУК НЕПОРОЧНОЇ ДІВИ МАРІЇ ЯК ОСЕРЕДОК БОГОСЛОВСЬКОЇ ОСВІТИ НА ХМЕЛЬНИЧЧИНІ

Богослов'я (або теологія), як виникає з етимології терміну, це наука про Бога [2, с. 326]. Згідно з Католицькою Енциклопедією, богослов'я – це пізнання за допомогою наднатуральної віри і натурального розуму, яке веде до глибшого розуміння і прийняття Божого Об'явлення. Це наукова дисципліна про Бога та про створіння по відношенню до Нього [5, с. 654]. Церква завжди створювала навчальні заклади для вивчення богослов'я, щоб формувати в людині раціональну віру [1, с. 205]. Одним з таких вищих навчальних закладів є Інститут Богословських Наук Непорочної Діви Марії, який належить Римо-Католицькій Церкві й знаходиться в м. Городок, Хмельницької області.

Історія постання Інститут Богословських Наук сягає 90-х років, а саме того часу, коли Україна здобула незалежність і християнство на українських землях офіційно перестало бути переслідуваним. 16 січня 1991 року Папа Йоан Павло II звершив відновлення в Україні структури Римо-Католицької Церкви. На початку було відновлено діяльність трьох дієцезій: Львівської, Житомирської (пізніше Київсько-Житомирської) та Кам'янець-Подільської, які йшли до складу Львівської метрополії.

На чолі Кам'янець-Подільської дієцезії був призначений єпископ Ян Ольшанський [4, с. 4]. Він глибоко відчував нищівні наслідки комуністичної ідеології, яка понад 70 років панувала на українських землях, і добре розумів, що для відновлення віри потрібні кваліфіковані фахівці. В 1991 році він заснував Вищу Духовну Семінарію для формування майбутніх священників. Фактично це була перша семінарія Римо-Католицької Церкви на території незалежної України. Єпископ Ольшанський, усвідомлюючи всю складність і величину завдання євангелізації та духовного відновлення, чудово розумів, що самі священники не зможуть виконати цієї місії й будуть потребувати помічників серед світських осіб [6, с. 155].

Тому, в 1992 році Єпископ Ольшанський засновує катехитичні курси, метою яких було приготування катехитів, для допомоги священникам в катехизації при парафіях [4, с. 5]. Програма курсів була розрахована на три роки. Відповідальним за катехитичні курси єпископ Ольшанський призначив отця Андрія Мацьонга (пол. ks. Andrzej Maciąg), священника Люблінської архидієцезії (Польща), який приїхав в Україну для душпастирської праці. Кількість учасників катехитичних курсів постійно зростала, відповідно програ-

ма також розбудовувалася. Як наслідок такого прогресивного розвитку, 30 липня 1997 року єпископ Ян Ольшанський видає декрет, яким засновує Богословсько-Катехитичний Інститут і призначає вище згаданого о. Андрія Мацьонга спочатку відповідальним, а потім першим ректором цього навчального закладу [7, с. 6].

Впродовж функціонування кілька разів змінюється офіційна назва Інституту і остаточно затверджується: Інститут Богословських Наук Непорочної Диви Марії.

Своїми стараннями о. Андрій добивається афіліації Інституту до Папського Латеранського Університету в Римі, яку затвердила Конгрегація у справах католицького виховання у Ватикані 7 грудня 1998 року [4, 7]. Від цього часу студенти Інституту здобували науковий ступінь магістра богослов'я та отримували диплом від Латеранського Університету. Після завершення співпраці з Латеранським Університетом відкрилася перспектива співпраці з Польщею, яка в силу обставин була більш корисна для українських реалій. 22 лютого 2012 року була підписана угода про співпрацю між Інститутом Богословських Наук і Люблінським Католицьким Університетом (Польща) [7, с. 9]. Згідно угоди студенти Інституту на V курсі навчання зараховувалися до Люблінського Католицького Університету, завершували навчання магістерським екзаменом та захистом магістерської роботи та отримували диплом магістра богослов'я від Люблінського Католицького Університету. Ця співпраця продовжується й надалі.

Інститут має п'ятирічну магістерську програму: два роки філософії та три роки богослов'я. Навчання відбувається на чотирьох так званих спеціалізаціях: педагогічно-катехитичній, подружньо-сімейній, музично-літургійній та християнської журналістики. Провідною ідеєю було приготувати світських для допомоги священникам в оживленні парафіяльного життя в катехитичній сфері, у праці з сім'ями, в літургійному служінні та евангелізації.

Сьогодні перед Інститутом постають нові завдання, які стосуються трансформації українського суспільства, тож спеціалістичні програми навчання дещо змінилися, а деякі спеціалізації змінили свою назву. Спеціалізація християнської журналістики змінила назву на «суспільні комунікації». Музично-літургійна спеціалізація трансформувалася в окремий навчальний заклад при Інституті – школу сакральної музики [8].

Отже, кожна спеціалізація має своє завдання. Педагогічно-катехитична спеціалізація готує дипломованих катехитів та вчителів християнської етики. Подружньо-сімейна спеціалізація готує фахівців від приготування до подружжя та подружньо-сімейного порадництва. Спеціалізація суспільних комунікацій готує християнських працівників у засобах масової інформації [11]. У школі сакральної музики навчаються майбутні органісти, регенти та хормейстри [9]. Усі спеціалізації мають спеціалістичні предмети. Окрім того усі студенти вивчають загальний курс богослов'я [10].

Богослов'я, не зважаючи на свою вікову історію, в Україні лише недавно було визнане як самостійна наукова дисципліна. Для української освіти воно беззаперечно необхідне, особливо тепер. Богослов'я збагачує освіту, оскільки є незалежною науковою дисципліною і має свої джерела [3, с. 36], методологію [3, с. 56] та цілі [3, с. 52-55]; формує морально здорове суспільство, викриває фальшиві філософські ідеології та показує напрямки та способи соціального розвитку з пошаною до гідності людини; дає відповіді на такі екзистенціальні питання як: ким є людина, сенс життя, питання смерті, покликання та інші. Саме на ці питання особливо потребує відповіді молодь, тому дуже важливо, щоб богослов'я, як наука, увійшло в освітній процес.

ЛІТЕРАТУРА

1. Декларація *Gravissimum edukationis*. *Документи II Ватиканського Собору*. Львів: Видавництво «Свічадо», 2014. 354 с.
2. Малий теологічний словник. Івано-Франківськ, 1997. 447 с.
3. Напюрковський С. Ц. Як займатися теологією. OFMConv. Київ: Інститут Релігійних Наук Томи Аквінського, 2010. 240 с.
4. *Immaculata* Часопис. 2019/2020. №1.
5. *Encyklopedia katolicka*. Т. XIX, Lublin, 2013. 1421 s.
6. Maciąg A. Propozycja modelu katechezy w Kościele Rzymsko-katolickim na Ukrainie. *Gródek*, 2008. 238 s.
7. Bednarczyk R. Formacja katechetów na Ukrainie po roku 1990 na przykładzie diecezji kamieniecko-podolskiej. *Studia katechetyczne*. 2014. Т. 10. S. 231-249.
8. Інститут Богословських Наук Непорочної Діви Марії. Місія інституту. URL: <http://ibn-gorodok.org.ua/institut/misija-institutu/> (дата звернення: 04.11.2022)
9. Інститут Богословських Наук Непорочної Діви Марії. Дієцезальна школа Сакральної Музики. URL: <http://ibn-gorodok.org.ua/fakulteti/fakultet-sakralnoi-muziki/> (дата звернення: 04.11.2022).
10. Інститут Богословських Наук Непорочної Діви Марії. Навчальна програма. URL: <http://ibn-gorodok.org.ua/navchannja/navchalna-programa/> (дата звернення: 04.11.2022).
11. Інститут Богословських Наук Непорочної Діви Марії. Спеціалізації. URL: <http://ibn-gorodok.org.ua/navchannja/specjalizacii/>. (дата звернення: 04.11.2022).

*Передерій І.Г.,
доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри українознавства, культури
та документознавства Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

В. ЛИПІНСЬКИЙ ПРО АРІАНСТВО ЯК ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ТА НАЦІОНАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ XVII ст.

Однією з цікавих наукових праць В. Липинського дореволюційного періоду є його стаття «Аріанський соймик в Киселині на Волині в маю 1638 р. (Причинок до історії аріанства на Україні)», опублікована у Записках НТШ 1910 р. [1]. Розвідка надійшла до НТШ не пізніше початку червня 1910 р і вже 9 червня розглядалася на засіданні історико-філософської секції товариства. Представляв її І. Крип'якевич [2, арк. 101]. Праця стала подальшою сходинкою у дослідженнях В. Липинським української шляхти на Правобережжі та однією з перших у його наукових зацікавленнях історико-церковною тематикою. Присвячувалася вона одному з епізодів утвердження протестантського аріанського руху в Україні і його боротьбі проти насильницького покатоличення українського населення й, зокрема, шляхетської верстви.

В основу дослідження історик поклав значний масив документального матеріалу, як вже опублікованого, так і цілком нового, віднайденого ним в архіві бібліотеки Чарторийських у Кракові. Стаття мала історико-археографічний характер, оскільки в ній автор, між іншим, опублікував багато уривків з віднайдених документів, а один із них – лист аріан, учасників сойму в Киселині, до віленського воєводи і великого гетьмана литовського Криштофа Радзивілла, що був кальвіністом, від 28 травня 1638 р. – подав повністю.

У статті В.Липинський аналізує представництво української шляхти аріанського віросповідання й так званого соцініанства з Київщини та Волині у киселинському соймі та у його боротьбі з католицьким наступом. Дас характеристику таким її провідним діячам, як Юрій Немирич – протектор черняхівського аріанського збору та аріанської школи в Київському воєводстві, письменник-полеміст, Юрій Чаплич Шпановський – властитель Киселина, суддя каптуровий волинський, Олександр Чаплич Шпановський – син Юрія, Андрій Чаплич – властитель Береска, депутат Волинського воєводства, протектор тамтешнього аріанського збору та аріанської школи, Адам Гулевич Ваютинський – представник одного з найчисленніших волинських шляхетських родів, Степан Линевський – суддя гродський Володимирський, Товія Іваницький – шляхтич з Іваничів та інші [1, с. 47 – 50].

Аналізуючи короткий період поширення аріанської течії в Україні, й зокрема, на Волині, В. Липинський доходить висновку, що аріанство відіграло особливу роль в історії України XVII ст., яка насамперед полягала у його впливі на диференціацію українського суспільства і, перш за все, провідних верств. З одного боку, воно сприяло денационалізації української шляхти та подекуди міщанства, адже зміна релігії, що була на той час стрижнем національної самоідентифікації, тягла за собою ослаблення національної української свідомості.

Однак, як це не парадоксально може здатися на перший погляд, будучи переслідуваним у Речі Посполитій, аріанство зближувалося з таким же гнаним православ'ям, а, отже, одночасно й затримувало на деякий час процес покатоличення (а значить, й денационалізації) української шляхти. Саме на цьому особливо наголошує В. Липинський [1, с. 56]. Крім того, поширення аріанства означало, на його переконання, проникнення європейського духовного впливу на терени України, а разом із ним – розвиток освіти і науки, що виявився зокрема у заснуванні аріанських шкіл та академій. Через аріан на Україну торувала шлях «новочасна європейська культура», яка доходила і до православної більшості тодішнього українського населення та давала «сій більшості нове оруже для боротьби з католицизмом» [1, с. 55 – 56].

У представниках українського аріанства, що послідовно відстоювали свою віру, В. Липинський вбачав своєрідних «сепаратистів» [1, с. 51], які під релігійним прапором фактично відстоювали ідею окремішності (самостійності) українських земель. Урешті, ця боротьба з польським королівським урядом за вільний вибір релігії, привела багатьох українських шляхтичів-аріан – Юрія Немирича, Андрія Чаплича – до участі у боротьбі «за політичні і національні права українського народу, веденої як не в рядах, то в близькому порозумінні з тодішнім найвидатнішим оборонцем сих прав – козачиною» [1, с. 48].

Позитивний бік цієї участі колишніх аріан у національно-визвольній боротьбі українського народу В. Липинський вбачав у високому рівні їхньої політичної культури. Це, зокрема, виявилася в інспіруванні Ю. Немиричем знаменитої Гадяцької угоди 1658 р. між Річчю Посполитою та Гетьманщиною [1, с. 57], що, як відомо, передбачала входження останньої до складу Речі Посполитої під назвою «Великого Князівства Руського» як третього рівноправного члена до цього двосторонньої унії Польщі й Литви.

Отже, ця праця В. Липинського була логічним продовженням його студій над історією української шляхти і стала суттєвим доповненням у вивчення надскладного процесу денационалізації цієї верстви за литовсько-польської доби. Власне, всі наукові розвідки вченого, друковані у дореволюційний період у часописах НТШ, були присвячені єдиній наскрізній темі його досліджень і ставили за мету визначення історичної ролі шляхетства у вітчизняній історії XVI – XVII ст.

У них, на наш погляд, уже можна бачити виразні паростки його пізнішої державницької історіографічної концепції, в основу якої була покладена ідея вирішальної ролі шляхетського соціального стану в процесі українського державотворення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Липинський В. Аріяньський соймик в Киселині на Волині в маю 1638 р. (Причинок до історії аріяньства на Україні / В'ячеслав Казимирович Липинський. *Записки НТШ*. Львів, 1910. Т. 96, р. 19, кн. 4. С. 41 – 57.
2. Центральний державний історичний архів України (м. Львів), ф. 309, оп. 1, спр. 42.

Олійник М. А.,
кандидат історичних наук, доцент
Українська академія друкарства

ПЕРШІ ХРИСТІЯНИ І АРМІЯ: ПЕРЕГЛЯД ТРАДИЦІЙНОГО БАЧЕННЯ

Поширеною є думка про те, що Євангелія є прикладом принципу ненав'язливого і що християни залишалися вірними цьому ідеалу, поки християнство не перетворилося на офіційну релігію Римської імперії. Таким чином, ідея про те, що перші християни відмовлялися від військової служби через сумніння, була хибно нав'язана і деяким сучасним дослідникам [4, 169]. Насамперед, таке бачення було пов'язане з творами Отців Церкви – Оригена Александрійського, Тертуліана та Кипріяна Карфагенського, яких ще називають Отцями-пацифістами [5, 123]. Окремо слід виділити Тертуліана, який був апологетом та монтаністом, а отже відкидав насилля в будь-якому його прояві [2, 423-426]. Про що свідчать і його праці, зокрема, одна з найвідоміших – «*De corona militis*». Вже пізніше, історики античності, від Гіббона до епохи Просвітництва, знайшли в християнському пацифізмі першу й безпосередню причину падіння Римської імперії: коли світ став християнським, більшість громадян нібито відмовилися від військової служби і, відповідно, відмовилися й від захисту імперії від варварських вторгнень. Як зауважує Марі-Франсуаза Балез, Отці Церкви мало цікавилися проблемами війни та військової справи, а отже не можна досліджувати поширення християнства у римській армії лише за їхніми працями. Значна частина останніх наповнювалася полемічним змістом, інколи вигаданим, для диспутів з можливими опонентами [2, 426; 5, 123-124]. Доведено, що деякі свідчення в цих творах про мучеництва римських воєнів, чи навіть цілих підрозділів, є вигадкою, як наприклад, історія про страту легіонерів усього Фіванського легіону в одній з праць архієпископа Еухеріоса Ліонського (380-449). Стосовно добровільної смерті, то Олександр Колобов

доводить, що її шукала лише невелика частина монтаністів, але аж ніяк усі християни, які служили на сході імперії [1, 23]. Помилковою є й теза про те, вояки-християни були задіяні лише в тих підрозділах, які виконували роль сучасної «військової поліції» і не залучалися до безпосередніх військових дій [1, 22]. Насправді, на той час, таких спеціальних підрозділів не існувало, і римський солдат, навіть якщо й перебував на адміністративних посадах, не був застрахований від участі у насильстві. І це, зважаючи на той факт, що у військовій канцелярії перебував невеликий відсоток вояків [7, 66-67].

Також дослідники, які вивчають епіграфічні надписи з поховальних стел римських солдатів підтверджують той факт, що існував невеликий прошарок вояків, які не засуджували військову службу як таку, а лише позбавлення життя у ближнього [7, 66]. Микола Солов'янов, дослідник релігії римського війська стверджує, що невелика кількість епіграфічних пам'яток рубежу III-IV ст. доводить непопулярність християнства в римському війську даного періоду. Він додає й ряд суттєвих факторів (громадянство, соціальний статус, етнічна приналежність, місце проживання), які перешкоджали масовому потраплянню християн до армії [4, 169-170]. З цим погоджується і український історик-антикознавець Олег Петречко [3, 213]. Проте, цьому суперечать імена більше двадцяти мучеників, які померли за Христа у період часу від початку II ст. до едикту Костянтина, проголошеного в 313 р. та церковного собору в Арле у 314 р. [6]. Така кількість мучеників віри може свідчити про те, що військова служба не здавалася їм такою, що могла б суперечити їхньому християнському світогляду. Навпаки, вони своєю присутністю в армії значною мірою сприяли поширенню науки Христа по усій імперії і, можливо, навіть, наверненню імператора Костянтина. Навіть під час судових процесів проти цих військових, їхня лояльність до держави чи бездоганна служба навіть не піддавалися сумніву. В докір їм ставили, переважно, відмову поклоніння імператору та армійським божествам [1, 22-23; 2, 424]. Та, як доводить у своїй праці Вінфред Кумпіч, вояки-християни, усвідомлюючи проблематику віри та ідолопоклонства, мали змогу виконувати і військовий, і християнський обов'язки [7, 76]. Вже після едикту 311 р. імператора Галерія про припинення переслідувань християн, багато що змінюється у ставленні до них, зокрема воїни християнського віросповідання могли не відвідувати язичницьких обрядів і вже вільно сповідували свою релігію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колобов А. В. Римская армия и христианство (II – начало IV века н.э.). *Вестник Пермского университета*. История. 2005. Вып. 5. С. 21–24.
2. Пантелеева А. Д. Христиане и римская армия от Павла до Тертуллиана. *Мнемон*. 2004. Вып. 3. С. 413–428.
3. Петречко О. Суспільно-політичний розвиток Римської імперії в I – на початку III ст. н. е.: від «відновленої» монархії до сенатської монархії. Львів: ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2009. 396 с.

4. Соловьянов Н. И. Христианство и римская армия в II-III вв. *Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики*. Тамбов: Грамота, 2016. № 7(69): в 2-Х ч. Ч. 2. С. 168–171.
5. Basles M-F. Soldats du christ et defenseurs de l'empire: les chretiens des premiers siecles a l'epreuve de la guerre. *Guerre et religion*. 2016. P. 123–134.
6. Claude S. Les Saints militaires de l'antiquite chretienne (du 3° et du 4° SIECLE). URL: <http://www.army-chaplaincy.be/befr/2013/02/02/les-saints-militaires-de-lantiquite-chretienne-du-3-et-du-4siele/>.
7. Kumpitsch W. Christen im römischen heer. *Masterarbeit*. Graz: Karl-Franzens-Universität, 2018. 88 s.

Марків І. С.

*к. і. н., доцент, доцент кафедри
інформаційної та соціокультурної діяльності
Західноукраїнського національного університету*

РОЛЬ АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО У ДУХОВНОМУ СТАНОВЛЕННІ ЙОСИФА СЛІПОГО

Постать Йосифа Сліпого може служити надійним дороговказом, підручником життя для багатьох людей, особливо молодих, тих, хто шукає ідеал для наслідування. У часі браку духовності, зневіри і розчарувань українців важливо привернути увагу громадськості до світлої постаті кардинала Йосифа Сліпого – одного з видатних духовних проводирів нашого народу в ХХ ст., людини великої сили духу і здорових моральних засад.

Чим більше минає часу від смерті Йосифа Сліпого, тим глибше усвідомлення величчя Божого промислу та важливості духовної місії патріарха українського народу, кардинала Української греко-католицької церкви (УГКЦ), який став на чолі духовного поступу нашого народу у важкі для нього часи. Його феномен ще потребує подальшого висвітлення та осмислення. Адже роль Йосифа Сліпого як українського богослова, науковця, педагога, громадського діяча і провідника церкви неоціненна.

У своїх проповідях патріарх завжди наголошував, що наука й віра є двома крилами людського духа. «Віра і наука – це два крила, якими підноситься людський дух у безмежні простори», – казав він.

Закономірно, що Йосиф Сліпий усе своє життя присвятив служінню УГКЦ. Заслуга патріарха Йосифа в історії церкви – це оборона прав не тільки УГКЦ, а й усіх східних католицьких церков. Крім того, він створив патріархат УГКЦ, вніс значний вклад у культуру рідного народу тощо.

Але Йосиф Сліпий увійде в історію не тільки як ієрарх-ісповідник церкви, але також як один з найвизначніших українських науковців і богословів

новітніх часів. Його великою заслугою є те, що він високо підніс українську богословську науку, як ректор Львівської духовної семінарії, засновник Українського богословського товариства і головний редактор квартальника «Богословія». Недивно, що його діяльність продовжують сучасні освітні заклади в Україні та світі.

Неабияке значення для формування зрілої особистості мають ті зерна мудрості, що потрапляють на сприятливий ґрунт юнацької свідомості та згодом приносять рясні плоди. У цьому контексті варто пригадати окремі епізоди з дитинства Йосифа Сліпого, що відіграли доленосну роль у становленні його світогляду.

Коли хлопцеві було десять років (1902 р.), він жив у селі Заздрість, що на Тернопільщині. Його батько, заможний господар, мав авторитет у селі й був чільним представником церковної громади. Якимось до села приїхав предстоятель Української греко-католицької церкви, митрополит Андрей Шептицький. Спілкуючись із дітьми, він запитав малого Йосифа: «Що таке «общеніє святих?»». Хлопець дав правильну відповідь і митрополит був задоволений почутим. Водночас Андрей Шептицький справив неабияке враження на майбутнього патріарха. Це не дивно, адже на той час митрополита Андрея уже сприймали як духовного наставника усієї української нації. У ньому поєднувалися мудрість мислителя і велич державного діяча. А завдяки своїй церковній, культурній та громадській діяльності він став близьким і дорогим кожному українцеві.

Зростаючи у глибоко віруючій християнській родині, Йосиф був свідком того, як серед молоді ширились різні соціалістичні й радикальні ідеї. Однак сам він завжди хотів бути професором, тому старанно вчився і ставив перед собою високі вимоги. Не дивно, що він з відзнакою закінчив Тернопільську українську гімназію та здобув атестат зрілості (1903–1911).

Відомо, що під час візиту в Тернопільщину митрополит Андрей Шептицький відвідав гімназію, де побачив Йосифа в церковному хорі навчального закладу. Юнак запам'ятався йому високим зростом (близько 2 м) та могутнім, красивим басом. Фактично, митрополит Андрей взяв його під свою опіку.

У 1911 р. Йосиф Сліпий вирішив вступити до Львівської духовної семінарії, де знову зустрівся з Андреем Шептицьким, який голосував у приймальній комісії. «То що ж таке «общеніє святих?»», – запитав юнака митрополит, вочевидь впізнавши у ньому сільського хлопчика.

Згодом в особистій розмові з митрополитом Андреем молодий семінарист зізнався, що ще не вирішив, ким хоче бути – професором чи священником. Тоді Андрей Шептицький відповів, що зробить усе можливе, аби Йосиф став і священником, і професором.

Старанно навчаючись, Йосиф Сліпий бачив, що більшість семінаристів не цікавиться наукою, а лише прагне відбути чотири роки навчання, одружитись і отримати добру парафію. У стінах семінарії йому якраз бракувало наукової

атмосфери. Саме тому митрополит Шептицький, побачивши у непересічному юнакові велику потугу духа, у 1912 р. відіслав його на навчання в австрійський Інсбрук, де знаходився один з найкращих богословських факультетів під керівництвом езуїтів.

Вже у 1917 р. Йосиф Сліпий повернувся до Львова, й митрополит Шептицький висвятив його на священника в Уневі.

Однак після чергової розмови з духовним наставником молодий парох вирішив повернутися до науки: 1918 р. в Інсбруку здобув докторат, а ще за рік габілітацію – другий науковий ступінь, з яким можна було стати професором університету.

Та й на цьому Йосиф Сліпий не зупинився: 1920 р. поїхав до Риму, де продовжив студії з догматичного богослов'я у Папському Григоріянському університеті. Мешкаючи у папській французькій колегії, він добре вивчив французьку мову. До слова, саме Андрей Шептицький відправив Йосифа Сліпого навчатись у Рим.

Після повернення до Львова, освіченого і цілеспрямованого священника-поліглота призначили професором догматики у Львівській духовній семінарії. 1923 р. він заснував Богословське наукове товариство й почав видавати науковий журнал. У 1925 р. Андрей Шептицький номінував Йосифа Сліпого ректором Духовної семінарії у Львові (згодом стала Богословською академією) та деканом богословського факультету. Але, вочевидь, митрополит Андрей готував свого підопічного до ще вищих завдань, адже бачив у Сліпому людину з великою вірою, здібну до науки, яка любить церкву та рідний народ.

У період між двома світовими війнами Йосип Сліпий мав сумніви, чи зможе очолити Українську греко-католицьку церкву. Тому, коли митрополит Андрей сказав отцеві-ректору про те, кого бачить своїм наступником, той відповів, що прийняти такий високий церковний титул у грізні часи – величезна відповідальність. «А ще страшніша буде відповідальність, якщо ви не приймете цього призначення», – відповів Андрей Шептицький. Ці слова стали дороговказом для майбутнього патріарха українського народу. Відомо, що митрополит Андрей мав кількох єпископів-помічників, але чомусь у 1939 р. подав кандидатуру саме Йосифа Сліпого і таємно висвятив його на єпископа.

Чому ж Андрей Шептицький з-поміж кількох єпископів обрав саме Йосифа Сліпого своїм наступником? Відповідь очевидна. Митрополит Андрей обрав отця Йосифа своїм наступником, бо вважав, що він «не зламається», бачив його позитивні риси, віру, освіченість, харизму, хоча знав і про недоліки. Андрей Шептицький обрав Йосифа Сліпого, бо знав, що прийдуть важкі часи, коли потрібна буде людина, здатна не зректись Церкви й не зломитись у своїй вірі навіть ціною власного життя. І таки не помилився. Бо Йосифа Сліпого не зламали ані арешти, ані допити, ані в'язниці, ані заслання, він не пішов на співпрацю з Кремлем, відмовився від високих пропозицій очолити Київську

православну митрополію, не зламався у Римі, коли довкола нього велись політичні ігри, інтриги, коли його намагались показати «неврівноваженою» людиною. І все витримала людина у літньому віці, виснажена неволею. Відомий факт: щодня в обідню пору і ввечері Йосиф Сліпий робив іспит сумління.

У 1944 р. відійшов у вічність митрополит Андрей Шептицький. Архiepіскоп Йосиф Сліпий стає митрополитом і главою УГКЦ. Хоча ще у 1940 р. митрополит Андрей призначив його екзархом Великої України. А вже 1945 р. митрополит Йосиф Сліпий – разом з іншими владиками і священниками УГКЦ – був арештований НКВС.

Що ж давало силу кардиналові Йосифу Сліпому вистояти у дуже складний час? Він мав приклад митрополита Андрея Шептицького. Патріарх Йосиф бачив діяльність митрополита для церкви, Бога, народу і намагався бути гідним послідовником. Це йому давало витривалість у таборах.

Патріарх Йосип Сліпий – велет духу, якого за вісімнадцять років концтаборів не змогла скорити радянська репресивна машина. Хоча йому не довелося жити і працювати у незалежній самостійній Українській державі, але весь свій шлях він присвятив боротьбі за неї. І в тому, що вона відбулася, немала його заслуга. Сьогодні вже ніби крилатою звучить фраза Йосипа Сліпого, актуальність якої очевидна: «Може, нам було б легко любити Україну, якби вона була багатою, самостійною і могутньою, але сьогодні треба й варто любити Україну, щоб вона такою стала». Феномен кардинала полягає у тому, що він глибоко відчував біль відсутності єдності та консолідації, тому і закликав до об'єднання, і не лише церковного, а й суспільного характеру. «Найбільша наша сила – це єдність», – писав Йосиф Сліпий. У цьому відношенні він став продовжувачем єднальних ідей свого попередника і духовного наставника Андрея Шептицького.

ЛІТЕРАТУРА

1. Терещук Г. 17 лютого минає 130 років від дня народження митрополита, кардинала Йосифа Сліпого. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/vatykan-moskva-zaslannya-slipyy/31707826.html>
2. Лицар нескороної церкви (до 120-ліття від дня народження Патріарха Йосифа Сліпого): статті і матеріали / редкол.: Я. Дашкевич (відп. ред.) та ін. Львів: Вид-во Львівського музею історії релігії «Логос», 2012. 108 с.
3. Левантович О. «Не цілуйте рук, а краще виконуйте свою роботу». Сім історій про Йосифа Сліпого. URL: https://twoemisto.tv/news/ne_tsiluyte_ruk_a_krashche_vykonuyte_svoyu_robotu_sim_istoriy_pro_yosyfa_slipogo_84008.html

*Лазарович М.,
доктор політичних наук, професор
кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності
Західноукраїнського національного університету
Лазарович Н.,
викладач вищої кваліфікаційної категорії
Тернопільського кооперативного фахового коледжу*

МИКОЛА ХМІЛЬОВСЬКИЙ – СВЯЩЕННИК, ПЕДАГОГ, ВІЙСЬКОВИК, ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ, ПОСЛІДОВНИК ЙОСИФА СЛІПОГО

Хмільовський Микола Іванович (псевд.: Микола Лаврівський, Акісіс) народився 18 травня 1880 р. у хліборобській родині с. Покропивна [2, 71; 6, 86; 9, 177], нині Козлівської селищної громади Тернопільського р-ну Тернопільської обл. У рідному селі закінчив початкову школу, а згодом продовжив навчання у гімназії. У 1901 р. склав іспити на свідоцтво зрілості у Львівській академічній гімназії [2, 71].

Прагнучи посвятити своє життя служінню Богові, студіював богослов'я на теологічних факультетах Львівського (1901–1905 рр.) та Віденського (1905–1907 рр.; Австрія) університетів. 1907 р. рукопокладений у сан священника Української греко-католицької церкви (УГКЦ) [2, 71; 9, 177]. Був одружений із Софією Підсонською [2, 72; 9, 177].

Упродовж 1907–1931 рр. отець Микола Хмільовський служив у м. Золочів, нині Львівської обл., священником та катехитом школи. Від 1908 р. також викладав у гімназії та учительській семінарії [2, 72; 9, 177]. У 1913–1917 рр. очолював Золочівську школу імені Маркіяна Шашкевича [9, 177].

Був активним учасником громадсько-політичного життя Золочівщини. Активно виявив себе як член товариства «Просвіта» та Українського педагогічного товариства [9, 177]. Належав до міської управи та комітету спорудження пам'ятника о. Маркіяну Шашкевичу (1911 р.), співзасновник товариства його імені [2, 72].

У роки Першої світової війни Микола Іванович прагнув вступити до легіону/полку Українських січових стрільців. Однак через швидке просування російської армії та короткочасний арешт за «мазепинство» російською окупаційною владою не зумів цього досягнути [2, 72; 9, 177–178].

Під час польсько-української війни 1918–1919 рр. отець Микола Хмільовський служив польовим духівником IV Золочівської бригади Української галицької армії (УГА) [2, 74; 4, 81; 10, 92]. Після поразки Західно-Української Народної Республіки разом з основними силами УГА перебрався у Наддніпрянщину [6, 86; 9, 178]. Провадив переговори з головою Директорії

Української Народної Республіки Симоном Петлюрою щодо поширення там УГКЦ [2, 74].

Після Визвольних змагань Микола Іванович зазнав переслідувань та репресій від польської окупаційної влади. У 1919 р. його ув'язнили в концентраційному таборі для військовополонених у с. Пикуличі поблизу м. Перемишль (нині Польща) [2, 75; 4, 416; 9, 178]. У 1920 р. був звільнений за наполяганням папського нунція у Польщі [2, 75].

Короткий час отець Хмільовський служив адміністратором Преображенської церкви у м. Львів [9, 178]. Повернувшись до Золочева, у власному будинку організував однорічні курси для гімназистів, які через війну не склали іспиту на атестат зрілості [2, 75–76; 4, 613–614]. У 1921 р. (за ін. даними – 1922) був співзасновником і організатором у цьому місті української приватної гімназії т-ва «Рідна школа», її директором і викладачем релігії [2, 76; 4, 614; 9, 178].

Микола Іванович також опікувався пластунами ХХІІІ куреня імені Івана Богуна, що діяв при Золочівській гімназії. Значну увагу приділяв боротьбі з прорадянським об'єднанням «Сельроб», котре намагалося поширити свій вплив у Галичині. Ймовірно, належав до Української військової організації, згодом – Організації українських націоналістів. На вимогу польської влади змушений був залишити посаду директора гімназії [9, 178–179].

Від кінця 1931 р. отець Хмільовський служив парохом у с. Мшана, нині Городоцької міської об'єднаної територіальної громади Львівського р-ну Львівської обл. Також від 1931 р. (за ін. даними – 1932) працював викладачем, а в 1932 (за ін. даними – 1934) – 1939 рр. директором гімназії, створеної при Малій духовній семінарії у Львові [4, 614; 9, 179]. Був дійсним радником Митрополичої консисторії та членом Митрополичого суду (1933 р.), Ординатором шкільної ради (1935 р.). На парафії сприяв роботі товариств «Просвіта», «Сільський господар», «Сокіл», «Союз українок», «Рідна школа» та ін. Заснував дитячий будинок, струнний і духовий оркестри, шаховий гурток, курси для неписьменних, дитячий садок на 50 дітей. Фінансово допомагав гімназистам і студентам із незаможних сімей [2, 77–78; 9, 179].

У 1933 р. був співорганізатором велелюдного з'їзду Українська молодь Христові. Наступного року його покарали судом за те, що всупереч застерезенню поліції організував посвячення стрілецької могили у с. Суховоля [9, 179], нині Зимноводівської сільської об'єднаної територіальної громади Львівського р-ну Львівської обл.

Після насадження у вересні 1939 р. на західноукраїнських землях радянської влади отець Микола Хмільовський виїхав у Мшану. На початку 1940-х років він був іменованим каноніком. Не визнав рішення Львівського собору 1946 р. про ліквідацію УГКЦ і відкинув пропозицію перейти у православ'я [4, 614; 9, 179–180]. Після арешту у 1945 р. провідника Галицької митрополії Йосифа Сліпого до 1948 р. очолював катакомбну (підпільну)

УГКЦ. Знаходив можливості допомагати єпископам і священникам, репресованим радянською владою[9, 180]. Співпрацював із Проводом ОУН [1, 105–107; 8, 196; 9, 181]; від 1948 р. – належав до УГВР; листувався з Р. Шухевичем, таємно зустрічався з ним та іншими провідниками УПА в Мшаній. Неодноразово відправляв у Ватикан інформацію про становище катакомбної УГКЦ [8, 196; 9, 181].

1 квітня [8, 196](за ін. даними – 3 квітня [1, 106; 9, 181] або 31 березня) 1950 р. Миколу Івановича Хмільовського заарештовано слідчим відділом Управління Міністерства державної безпеки (МДБ) у Львівській обл. [8, 196; 9, 181] Йому було інкриміновано ст. 54-1«а» (зрада Батьківщини), 54-10 (антирадянська пропаганда й агітація), 54-11 (участь у контрреволюційній організації) КК УРСР. Згідно з постановою Особливої наради при МДБ СРСР від 21 листопада 1950 р., позбавлений волі на 10 р. із конфіскацією майна [8, 196; 9, 181].

Покарання відбував у в'язницях міст Верхньоуральськ Челябінської обл., та Владимир-над-Клязьмою (нині обидва – РФ). В ув'язненні відкинув пропозицію зрадити УГКЦ в обмін на сан архієпископа Російської православної церкви [9, 181].

Звільнений з неволі 27 жовтня [9, 182] (за ін. даними – 29 жовтня [8, 196] або 27 лютого) 1954 р.[9, 182] Після повернення у Мшану таємно здійснював релігійні обряди УГКЦ[8, 196; 9, 182]. Помер 30 квітня[1, 113] (за ін. даними – 2 травня [9, 182]) 1963 р. у с. Мшана [1, 113; 9, 182].

Автор публіцистичних праць [2, 78; 9, 179]. Реабілітований 10 лютого 1995 р. [8, 196]. У 2012 р. о. М. Хмільовському в Покропивній встановлено погруддя [7].

ЛІТЕРАТУРА

1. Гаранджа В. Отець Микола Хмільовський – душпастир «катакомбної» Церкви: на основі матеріалів кримінальної справи. *Acta studiosa: Богословський науковий збірник*. 2017. Ч. 9. С. 89–114.
2. Головин Б. П. Визвольна ідея – кредо подвижницького життя о. Миколи Хмільовського. До 125-річчя від дня народження. *Збірник праць ТО НТШ*. Т. 2: Національно-визвольні змагання українського народу у XX столітті. Тернопіль: Меркьюрі-Тернопіль, 2006. С. 71–87.
3. Головин Б., Мельничук Б., Слюзар В. Хмільовський Микола Іванович. *Тернопільський енциклопедичний словник*: у 4 т. Т. 3: П – Я. Тернопіль: ВАТ ТВПК «Збруч», 2008. С. 552.
4. Золочівщина: її минуле і сучасне / Канадське наукове товариство ім. Шевченка; укл. і ред. Володимир Болюбаш. Нью-Йорк; Торонто; Канберра: Гомін України, 1982. 661 с.
5. Лазарович М., Лазарович Н. Хмільовський Микола Іванович. *Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Енциклопедія: До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки*. Т. 4: Т–Я. Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2021. С. 322–324.
6. Лебедович І. Полеві духовники УГА: у 45-річчя участі у Визвольних Змаганнях. Вінніпег: Видав о. Іван Лебедович, 1963. 327 с.
7. Осадчук Л. На Тернопільщині постав пам'ятник сподвижнику УГКЦ – о. Миколі Хмільовському. *День*. 2012. 2 жовт.

8. Реабілітовані історією. Тернопільська область. Кн. 3 / упоряд.: О. Г. Бажан, П. З. Гуцал, Л. М. Кіт. Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2013. 640 с.
9. Сліпак М. Микола Хмільовський – видатний діяч УГКЦ і Воюючої України. *Український визвольний рух*. 2005. № 5. С. 177–182.
10. Українська Галицька Армія. У 40-річчя її участі у Визвольних змаганнях : матеріали до історії. Т. 1 / видав хор. УСС Д. Микитюк. Вінніпег: Вид-во «Канадійського Фермера», 1958. 674 с.

*Шмена К.,
науковий співробітник Полтавського краєзнавчого музею
імені Василя Кричевського*

ВІДРОДЖЕННЯ ТРАДИЦІЙ, ПОВ'ЯЗАНИХ З РЕЛІГІЙНИМИ СВЯТАМИ УКРАЇНЦІВ, ЗАСОБАМИ ЕТНОГРАФІЧНИХ МАЙСТЕР-КЛАСІВ ДЛЯ ДІТЕЙ З ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

Найбільш правильним і достойним джерелом формування уявлень про світобудову, успіх, самореалізацію та власне місце у соціумі для дітей та молоді були й будуть християнські віровчення. Адже заповіді, викладені у Святому Письмі, є найпершою моральною основою для виховання порядних людей та відповідальних громадян нашої держави, здатних утворити щасливі й міцні родини та виплекати нові покоління українців.

У різні часи Біблію трактували досить різноманітно, але в ній завжди знаходили відповіді на питання, що поставали перед суспільством. І якщо колись у Слові Божому шукали, окрім, звісно, духовного розвитку, ще і порятунку від голоду та інших бід, то на разі, у ньому хочуть побачити дороговкази для самореалізації та загального розвитку людства.

Так, у Новому Заповіті, який, на наш погляд, є більш змістовним для пошуку орієнтирів у сьогоденних реаліях, одним зізнакових у сьогоденні є текст від Матвія 22:37-39: «Полюби ближнього свого як самого себе». Тобто, після того, як людина відкриє серце Богові (про це йдеться у попередній заповіді), вона має полюбити себе. А вже потім донести світло власної душі іншим. Скоріше за все, фраза «полюби себе» закликає не просто прийняти власну недосконалість і виробити повагу до свого тіла, думок і потреб. Вона також говорить про необхідність розвитку, як шляху до вдосконалення.

Інший фрагмент Святого Письма, що не менш точно висловлює бажання Всевишнього бачити у людині саме об'єкт, а не суб'єкт творчості й прогресу, наведений у «Притчі про закопані в землю таланти». Вона дуже недвозначно натякає на розвиток і застосування власних здібностей, результатом чого обов'язково має бути допомога ближньому.

Звернувшись до висновків психологічних досліджень, помічаємо, що вони часто співпадають з релігійними принципами буття. Так, за твердженнями відомого науковця А. Маслоу, вершиною успіху і щастя людини є самовираження [2, с. 16]. Отже, можна ствердно вважати, що і в релігійному, і в науковому пошукові сенсом існування особистості є духовний розвиток, кінцева мета якого – подарувати суспільству власні досягнення.

З цієї позиції осмислюємо сьогодні сенс існування музеїв – скарбниць не лише матеріальних, а насамперед духовних набутків. У розділі 2 Кодексу музейної етики ІСОМ зазначено, що музеї утримують колекції задля розвитку людства [1]. Саме на цьому положенні ґрунтується виховна функція музеїв, яка практично реалізується у застосуванні засобів і методів музейної педагогіки.

У період протистояння нашої держави агресорові перед музеями постали нові орієнтири. Одні з них – завдання організації дозвілля внутрішньо переміщених осіб, яке дало б їм змогу адаптуватися до нових обставин. Особливо потребують підтримки та психологічної реабілітації діти, що перебували у зоні бойових дій. З цією метою Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського створив власну систему заходів. Відділ етнографії, співробітницею якого є авторка публікації, розробив серію тематичних майстер-класів, оскільки це доволі продуктивна форма комунікації, яку можуть застосовувати музеї задля організації роботи з аудиторією [2, с. 29].

Таким проектом, зокрема, став захід «Від верби до пасочки», присвячений етнографічним традиціям відзначення на Полтавщині релігійних свят Входу Господнього в Єрусалим та Великодня. Саме ці світлі свята, які здавна навіюють людям особливу атмосферу одухотворення і радості, здатні вселити у серця дітей віру у відродження мирного життя.

Однією з найцікавіших традицій, що здавна побутувала на Полтавщині і по всій Україні, був звичай легенько бити вітами освяченої верби людей, які з певних причин не змогли прийти на богослужіння на честь першого з указаних свят. Більшість учасників заходу знали про цей обряд, які пробільш поширену назву свята – Вербна неділя. Проте пояснити їхнє походження та згадати справжню, релігійну назву празника не зміг майже ніхто з дітей. Саме роз'ясненню цих моментів, розповіді про в'їзд Христа-Спасителя до Святого міста, про його перебування у Храмі Господньому, Таємну вечерю, розп'яттю і Воскресінню була присвячена теоретична частина заходу.

Іншою складовою дійства був майстер-клас із виготовлення зелених гілочок верби. Діти із зацікавленням дізналися, що саме віти цього дерева, зазвичай, розпускають листя до свята. Тому їх освячують, як аналог пальмового листя, що ним устеляли дорогу Ісусу, коли він уперше ввійшов до Єрусалима.

Після гри, у ході якої два учасники заходу відтворювали давній обряд – легко цвяхали одне одного пучками ще не розпущених вербових галузок, – дітям роздали по гілочці, на яку кожен прикріпив по 10-12 зелених листочків,

зроблених ними власноруч зі смужок паперу, виконаних у техніці «квілінгу». У результаті готові вироби дійсно трішки стали нагадувати пальмове листя.

Наприкінці заходу, як його підсумок, дітям пояснили, що процес творення – це прояв волі Божої. Адже вони не лише отримали задоволення від творчого процесу, але й здобули нові навички, завдяки яким зможуть порадувати своїх близьких цікавими витворами або ж навчити інших отримувати позитивні емоції не лише від споглядання, але й від створення. Що ж до педагогічного сенсу дійства, то найважливішим його результатом бачимо зростання інтересу малих переселенців до духовної історії свого народу, поваги до традицій рідної землі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс музейної етики ICOM. URL: <http://www.icom.in.ua/kodeks-muzejinoyi-etiki/>.
2. Удовиченко І.В. Музейна педагогіка: теорія і практика: науково-методичний посібник. К.: Логос; Національний музей історії України. 2017. 72 с.

*Танавська У.,
магістрантка соціально-гуманітарного факультету
Західноукраїнського національного університету*

ПАТРИАРХ ЙОСИФ СЛІПИЙ – ДУХОВНИЙ БОРЕЦЬ ЗА УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВНІСТЬ

Митрополит Української греко-католицької церкви, Верховний архієпископ УГКЦ, кардинал, захисник переслідуваних християн, послідовник митрополита Андрія Шептицького Йосиф Сліпий доклав багато зусиль до подолання хибних стереотипів щодо історії України та церкви.

Народився 1892 року в с. Заздрість на Тернопільщині в шляхетній галицькій родині. Майбутній кардинал формувався під впливом родинного, шкільного та церковного виховання.

Юнак закінчив Тернопільську гімназію та Львівську духовну семінарію, навчався в богословській колегії в м. Інсбруку (Австрія), пізніше – у Римі (Італія). Він легко опанував іноземні мови – польську, німецьку, італійську, згодом класичні – латинську, грецьку, давньоєврейську.

30 вересня 1917 року в Унівській Лаврі митрополит Андрей Шептицький, щойно повернувшись із російського полону, рукоположив Йосифа Сліпого у священничий сан. Після висвячення священник Йосиф повернувся до Інсбрука, де у 1920 році захистив габілітаційну працю «Тринітарне богослов'я візантійського Патріарха Фотія». Після навчання в Австрії Йосиф Сліпий продовжив вивчати богослов'я в Римі у Східному Папському Інституті, в Університеті св. Томи (Анжелікум) та в Папському Грегоріанському Університеті. Після двох років

навчання, у 1922 році, він здобув ступінь «Magister Aggregatus» за працю «Про принцип спірації у Пресвятій Трійці».

З 1922 року о. Сліпий розпочав викладацьку діяльність у Львівській семінарії Святого Духа як професор догматики. Заснував і став головним редактором часопису «Богословія». У 1925 році став ректором семінарії, а у 1929 році очолив новостворену Львівську Богословську Академію. Заснував Богословське Наукове Товариство, яке згуртувало науковців Греко-Католицької Церкви. Очолював видання багатьох наукових збірників: «Праці Богословського наукового товариства», «Праці Греко-католицької богословської академії», «Аскетична бібліотека Греко-католицької духовної семінарії», газет: «Дзвони», «Нива», «Мета». Був членом кураторії Української національної галереї у Львові, з 1930 року – дійсним членом Наукового товариства імені Тараса Шевченка.

О. Йосиф брав участь у наукових конференціях у різних країнах Західної Європи. Брав участь в екуменічних конгресах у Велеграді, Празі, Пінську, а також організував конгрес у Львові у 1936 році. З 1935 року був крилошанином собору Святого Юра.

Після окупації Галичини радянськими військами у 1939 році, митрополит Андрей, вбачаючи в цьому можливість поширення УГКЦ на всю територію України, а також на всю територію Радянського Союзу, призначив кількох екзархів, які повинні були піклуватись вірними на цих територіях. О. Йосиф отримав призначення екзарха Великої України. Пізніше митрополит Андрей Шептицький, бажаючи забезпечити провід Церкви після своєї смерті, отримав згоду від Папи Пія XII на висвячення о. Йосифа Сліпого єпископом-помічником із правом наступництва Львівського митрополичого престолу. Таємна хіротонія відбулась 23 грудня 1939, у свято Непорочного зачаття Діви Марії. Отець-митрат Йосиф Сліпий отримав титул архієпископа Серрейського.

Після смерті митрополита Андрея Шептицького 1 листопада 1944 року, єпископ Йосиф Сліпий став митрополитом Галицьким, Главою УГКЦ. А 11 квітня 1945 року був заарештований радянською владою. 12 квітня його переправлено до Києва. Одночасно з арештом митрополита було ув'язнено також інших єпископів Греко-Католицької Церкви. Таким чином, Церква залишилась без єпископів.

Після довгого слідства Митрополита Йосифа Сліпого було звинувачено в антирадянській діяльності і співпраці з фашистськими окупантами. Суд призначив йому покарання – 8 років ув'язнення. У процесі підготовки приєднання УГКЦ до Російської Православної Церкви радянські спецслужби неодноразово пропонували митрополиту Сліпому зректися єдності з єпископом Рима та перейти в Православну Церкву, але він відмовився.

Після суду Митрополита Йосифа переправили спершу до Новосибірська, звідти – у табір Маріїнськ, а у 1947 році його перевели до табору у Кемеровській області, селище Маріїнськ. Унаслідок численних переводів Йосиф

Сліпий перебував у багатьох таборах: у Печорах (120 кілометрів від Північного Льодовитого океану), в Інті, знову в Боїмах, у Потьмі в Мордовії.

У 1953 році закінчилось восьмирічне ув'язнення, і митрополита було переведено до Будинку інвалідів. Перед тим його було перевезено до Москви, де він мав зустрічі з офіцерами КГБ, які намагались через нього налагодити зв'язки з Ватиканом.

Згодом його було знову перевезено на заслання в Сибір в село Маклаково, де Йосиф Сліпий перебував в більш гуманних умовах до 1957 року, коли його знову засуджено до сімох років ув'язнення.

Перебуваючи у в'язниці, Митрополит продовжував піклуватись про свою переслідувану паству, час від час таємно переправляючи свої послання, а також листуючись з поодинокими особами в Україні. Римський апостольський престіл також слідкував за подіями в Радянському Союзі та намагався підбадьорити ув'язненого Митрополита. Так, у 1957 році, з нагоди 40-річчя священничих свячень, Папа пій XII надіслав Митрополиту Йосифу привітання, в якому висловив вдячність митрополитові за те, що той став гідним «терпіти образи заради Христа».

На початку 60-х років активне зацікавлення долею ув'язненого глави УГКЦ виявив Папа Іван XXIII, який розпочав підготовку до II Ватиканського собору. Задіявши всі можливі дипломатичні зв'язки, Римська апостольська столиця таки домоглася звільнення Митрополита (до цієї акції долучився президент Америки Дж.Ф. Кеннеді). 12 січня 1963 року рішенням Верховної Ради СРСР митрополита Йосифа Сліпого було звільнено. З умовою, що він покине Радянський Союз.

Йосиф Сліпий спершу не бажав покидати СРСР і залишати свою паству, а також шукав можливості поїхати до Львова. Після категоричної відмови Митрополиту в можливості поїхати в Україну, він таємно в готельному номері висвятив на єпископа УГКЦ о. Василя Величковського і доручив йому провід УГКЦ. 4 лютого 1963 року Митрополит разом із представниками Ватикану відбув до Рима. Увечері 9 лютого Митрополит Сліпий прибув на станцію Орте, біля Рима. На наступний день відбулась зустріч Митрополита і Папи Івана XXIII.

У жовтні 1963 року Йосип Сліпий вперше виступив на II Ватиканському Соборі з промовою, в якій він закликав піднести Києво-Галицьку митрополію УГКЦ до гідності Патріархату. А 23 грудня 1963 року Апостольська столиця, на запит митрополита Йосипа, чи митрополит Галицький має гідність Архiepіскопа, відповіла ствердно і таким чином визнала, що УГКЦ є не митрополією а Верховним Архiepіскопством, згідно з новою термінологією. На той час Йосип Сліпий був єдиним Верховним Архiepіскопом у цілій Католицькій Церкві.

Свою діяльність у Римі архiepіскоп Йосип Сліпий зосередив над всебічним розвитком життя УГКЦ у світі. Головну діяльність він скерував на

створення освітніх осередків, зокрема, Католицького Університету ім. Климента Папи Римського у 1963 році (філії якого згодом утворилися у Вашингтоні, Лондоні, Чикаго, Філадельфії). УКУ видав понад 200 наукових праць, 14 томів Monumenta Ucraine Historica, та 22 томи часопису «Богословія», 15 томів творів Йосифа Сліпого та 53 томи творів з історії України, Церкви, культури, мистецтва, літератури. 25 січня 1965 року Папа Павло VI надав Йосипу Сліпому титул кардинала.

У Римі Йосиф Сліпий також організував будівництво собору Святої Софії, який був освячений Папою Павлом VI 28 вересня 1969 року. Сліпий відновив видавництво журналу «Богословія» (з 1963), журналів «Дзвони» (з 1976) та «Нива». У 1964 започаткував видання «Благовісника Верховного Архiepіскопа візантійсько-українського обряду». Він також заснував монастир о. Студитів у Кастель-Гондольфо біля Рима. Підтримував діяльність Українського Вільного Університету у Мюнхені (Німеччина). Викупив у Римі храм св. Сергія і Вахка та розвинув там українську парафію.

Водночас Йосиф Сліпий не покидав думки про піднесення УГКЦ до гідності Патріархату Наполегливі спроби досягнути патріархального устрою розпочалися близько 1969 року, коли вже почали офіційно в документах говорити про потребу цього статусу з одного боку, а з іншого – Синод єпископів УГКЦ і Йосиф Сліпий написали кілька звернень до Папи Павла VI з проханням надати УГКЦ статус Патріархату.

Головною метою Йосифа Сліпого в діаспорі було об'єднання всіх українських греко-католицьких структур під керівництвом Синоду і Глави Церкви. На підтримку Сліпого постає мирянський патріархальний рух, який своєю метою ставить цілеспрямоване сприяння і допомогу в утвердженні патріаршого устрою в УГКЦ. До патріархального руху долучались і священники, з 1967 року рух почав видавати журнал «Патріярхат». Багато для патріаршого устрою УГКЦ зробили окремі єпископи, але не всі підтримували Йосифа Сліпого в його діяльності, оскільки мали інше бачення розвитку УГКЦ в діаспорі.

Діяльність Йосифа Сліпого, його візити до українських осередків у світі викликали невдоволення у римській Курії, оскільки це перешкоджало діалогу Римо-Католицької Церкви з Московським Патріархатом, а також Рим боявся неконтрольованості рухів в УГКЦ, які могли розколоти Церкву. Через це Главі УГКЦ заважали проводити Синоди УГКЦ, а згодом відвідувати вірних поза межами Італії. Це викликало серйозні хвилі невдоволення в середовищі українців греко-католиків, передовсім у середовищі світового патріархального руху.

У 1975 році отець Іван Гриньох на Літургії вперше назвав тоді вже Верховного Архiepіскопа Йосифа Сліпого Патріархом УГКЦ. І з цього року сам Йосиф Сліпий почав підписувати документи як Патріарх. Він вважав, що необхідно жити патріархальною гідністю, щоб вона була визнана Римом та іншими Церквами, застосовуючи не церковно-правовий, а історичний аргумент:

Церква спочатку мусить дозріти як структура до патріархальної гідності, почати вважати себе патріархальною Церквою, відтак інші визнають її Патріархат.

Папа Павло VI аргументував відмову в наданні патріаршого статусу тим, що цей Патріархат перебуватиме поза територією України.

Розуміючи загрозу для Церкви в Радянському Союзі, у 1977 році Патріарх Йосиф висвятив на єпископів у монастирі студитів Кастель Гандольфо Любомира Гузара, Івана Хому та Степана Чміля. Вони повинні були в разі потреби потрапити в УРСР і висвятити нових єпископів, якщо в підпіллі перерветься єпископська лінія рукоположень. Папа Павло VI не визнав хіротоній, які були здійснені таємно та без папської згоди.

Останні роки життя Патріарх Йосиф провів у середовищі Католицького Університету і храму Святої Софії в Римі. 7 вересня 1984 року Патріарх Йосиф помер у Римі. Папа Іван Павло II, прощаючись із його тілом в соборі Святої Софії, сказав: «Це був великий чоловік. Він змагався за справедливу справу».

Наступником Йосифа Сліпого став його коад'ютор, призначений ще в 1980 році, – владика Мирослав-Іван Любачівський.

27 серпня 1992 року тіло Патріарха Йосифа (Сліпого) було перенесене з Рима до Львова та перепоховане у крипті собору Святого Юра.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бендик М. Помісність УГКЦ та її бачення Патріархом Йосифом Сліпим. Льві : Свічачо, 1996. 55 с.
2. Гринів О. Йосиф Сліпий як історик, філософ, педагог. Львів, 1994. 160 с.
3. Йосиф Сліпий. 1892—1984. Кардинал, патріарх УГКЦ, церковний та громадський діяч. *Визначні постаті Тернопілля: біографічний збірник / уклад.: О. Бенч, В. Троян. Київ: Дніпро, 2003. С. 182-183.*
4. Опалко Н. Хресний шлях Йосифа Сліпого. Тернопіль: Підручники і посібники, 2002. 48 с.
5. Парацій В. Світоглядні концепції Патріарха Йосифа Сліпого. *Національно-визвольні змагання українського народу у ХХ столітті: збірник праць Тернопільського міського осередку Наукового товариства імені Шевченка / відп. ред. М. Андрейчин. Тернопіль, 2006. Т. 2. С. 260-266.*
6. Патріарх Йосиф Сліпий як визначний український ієрарх, науковець та патріот: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (20 вересня 2002 року, м. Київ). Київ: Українська Видавнича Спілка, 2003. 176 с.
7. Чубата Д. Багатостраждальний пастор і його хресна дорога. *Три дороги. Тернопіль: Терно-граф, 2003. С. 40-45.*

МЕНЕДЖМЕНТ ОСВІТИ ЙОСИФА СЛІПОГО (Галичина міжвоєнного періоду)

Кардинал Йосиф Сліпий є одним із найвидатніших духовних провідників нашого народу в ХХ столітті. Саме він дав зразок незламності духу українців. Народжений у лютому 1892 року в селі Заздрість Тербовлянського повіту в Галичині, з дитячих років виявляв хист до навчання, успішно закінчив Тернопільську гімназію (1911), був студентом Львівської духовної семінарії, а з 1912 року продовжував навчання в Інзбруці, де одержав ступінь доктора богослов'я (1916). Нагадаймо, що це був непростий для українців час, точилася Перша світова війна, напередодні державницьких змагань нашого народу. Природна здібність до науки спонукала до продовження освіти в Інсбруку та Римі, він стає габілітованим професором догматики. Від 1922 року є професором догматики в Греко-католицькій духовній семінарії у Львові, а від 1925 року – її ректором, яку розвиває так, що вона трансформується на Богословську Академію (1929).

Цікавими і повчальними є роздуми та реальні практичні кроки щодо розбудови освітньої установи, в даному випадку Богословської Академії. Насамперед, Йосиф Сліпий, за словами Я. Пелікана, «намагався уникати у житті семінарійної спільноти двох крайностей: з одного боку – антиінтелектуальної поборності, до якої була схильна Церква, а з іншого антирелігійного інтелектуалізму, характерного для університету» [1, с. 133]. Було затверджено високі вимоги щодо розвитку богословської науки, зокрема до професійних вимог викладачів семінарії, які мали ставати професійними науковцями. Йосиф Сліпий наполягав на імplementації європейських стандартів у наукову діяльність викладача семінарії, йшлося про обов'язковість оприлюднення докторської та габілітаційної праці [1, с. 133].

Напевне, це була нелегка справа, бо поставленим вимогам відповідало лише троє викладачів. «Та вже 1934 року ректор Йосиф Сліпий із задоволенням оголосив, що за поточний рік було «переведено нові габілітації» та зросла наукова продукція [1, с. 133].

У 1932 році відкрито філософський факультет (існував богословський), що дозволяло поступово наблизитися до університетського рівня (тогочасні університети мали ще юридичний та медичний факультети). Завдяки старанням Й. Сліпого Богословська академія запровадила серед навчальних курсів археологію, мистецтво, відкрила музей. Розуміємо, що це були потужні кроки на шляху утвердження української богословської наукової традиції. Для концент-

рації наукових сил, як духовних, так і світських, у царині української науки мало Богословське наукове товариство, серед засновників якого були і члени Наукового товариства імені Шевченка.

Варто наголосити, що міжвоєнний період був дуже нелегким для розвитку української освіти та науки, бовходження Галичини до Польської держави зумовило новий статус. Так, 14 серпня 1919 р. ректор Львівського університету оголосив правила прийому, що передбачали вступ у вищий навчальний заклад лише громадян польської національності, які відбули службу в польському війську, та громадян союзних з Польщею держав [2, с. 23]. З огляду на це, НТШ у Львові організувало університетські курси, які могли б частково замінити українській молоді університет. Проте через відсутність відповідної статті у статуті товариства окупаційна влада заборонила проведення курсів. НТШ делегувало цю справу Товариству українських наукових закладів ім. П. Могили, на що знову було отримано заборону влади без законних на те підстав. Так, наприкінці 1920 р. без дозволу польської влади виникли університетські курси із філософським, правничим і медичним відділами [2, с. 46]. Важливо щодо викладів в Богословській академії були запрошені відомі українські вчені, зокрема І. Крип'якевич (1886–1967) упродовж 1924–1939 рр. очолював історико-філософську секцію НТШ, будучи постійним членом Археографічної комісії. В колі його наукових інтересів – дослідження проблем українського буття від найдавнішого періоду до початку ХХ ст., а особливо питання державницької історії України. Наприкінці 20-х рр. ХХ ст. І. Крип'якевич здобув найбільший авторитет у написанні загальнодоступних курсів з історії України. Це мало велике значення для випускників Академії, для утвердження греко-католицької Церкви як української за своїм змістом та назвою. Співпраця науковців у межах БНТ та НТШ мала велике значення, бо в період утвердження сталінського тоталітарного режиму в радянській Україні складно було розвивати українознавчі студії, а у Галичині зроблено впевнені кроки у розвитку української богословської традиції як спадкоємиці наукових студій середньовічної Київської Русі; у дослідженні етногенезу українців, розвитку державності; було збережено джерельну інформацію про самобутність української історії, мови, права, Церкви, котра поширювалася серед світової спільноти шляхом постійних наукових контактів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пелікан Я. Ісповідник між Сходом і Заходом. Портрет українського Кардинала Йосифа Сліпого. Ви. 2-ге. Львів: АРТОМ, 2017. 276 с.
2. Мудрий В. Змагання за українські університети в Галичині. Українознавча 6-ка НТШ. Львів Нью-Йорк, 1999. 190 с.

ДОДАТКИ

ПРОГРАМА КОНФЕРЕНЦІЇ (1 день)

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

ПАТРІАРХ ЙОСИФ СЛІПІЙ ЯК АПОЛОГЕТ ПЕРЕСЛІДУВАНОЇ ЦЕРКВИ

о. Віталій Козак,

доктор богослов'я, синкел Тернопільсько-Зборівської архієпархії УГКЦ, викладач Тернопільської вищої духовної семінарії імені патріарха Йосифа Сліпого (Україна)

PATRIARCH JOSYF SLIPYJ AS AN APOLOGIST OF THE PERSECUTED CHURCH

fr. Vitaly Kozak,

Doctor of Theology, Syncler of the Ternopil-Zboriv Archdiocese of the UGCC, Teacher of the Ternopil Higher Theological Seminary named after Patriarch Josif Slipyj (Ukraine)

БОГОСЛОВСЬКИЙ ВИМІР СОЦІАЛЬНОГО ЖИТТЯ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ДОГМИ ПРО ПРЕСВЯТУ ТРІЙЦЮ В НАВЧАННІ ПАТРІАРХА ЙОСИФА СЛІПОГО

о. Володимир Ковалковський,

доктор богослов'я, віце-ректор Тернопільської вищої духовної семінарії імені патріарха Йосифа Сліпого (Україна)

THE THEOLOGICAL DIMENSION OF SOCIAL LIFE AS A REFLECTION OF THE DOGMA ABOUT THE HOLY TRINITY IN THE TEACHINGS OF PATRIARCH JOSYF SLIPYJ

Fr. Volodymyr Kowalkovskiy,

Doctor of Theology, Vice-Rector of the Ternopil Higher Theological Seminary named after Patriarch Josyf Slipyj (Ukraine)

ЙОСИФ СЛІПІЙ НА ДРУГОМУ ВАТИКАНСЬКОМУ СОБОРІ

Ігор Пилипів,

доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України і методики викладання історії Прикарпатського національного університету імені В. Стефаніка (Україна)

JOSYF SLIPYJ AT THE SECOND VATICAN COUNCIL

Ihor Pylypiv,

Doctor of Historical Sciences, Professor, Professor of the Department of History of Ukraine and Methods of Teaching History of V. Stefanyk Prykarpattia National University (Ukraine)

POSTAĆ PATR. JOSYFA W OCZACH GREKOKATOLIKA Z POLSKI

Robert Rosa,

Magister teologii, Doktorant GTF PU w Preszowie, Ksiądz grekokatolicki, kapelan wojskowy, Parafia grekokatolicka w Szczecinie, GTF PU w Preszowie (Slovakia)

ПОСТАТЬ ПАТРІАРХА ЙОСИФА ОЧИМА ГРЕКО-КАТОЛИКА З ПОЛЬЩІ

Роберт Роса,

Магістр теології, аспірант греко-католицького теологічного факультету Прешівського університету (Словаччина), греко-католицький священник, військовий капелан, греко-католицька парафія у Щеціні, греко-католицький теологічний факультет Перешівського університету (Словаччина)

THE FIGURE OF PATRIARCH JOSYF FROM THE VIEWPOINT OF GREEK CATHOLIC FROM POLAND

Robert Rosa,

Master of Theology, postgraduate student of the Greek-Catholic Theological Faculty of the University of Prešov (Slovakia), Greek-Catholic priest, military chaplain, Greek-Catholic parish in Szczecin, Greek-Catholic Theological Faculty of the University of Prešov (Slovakia)

РОЛЬ ВІРИ І ЗНАННЯ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Ганна Зварич

доктор філософії, заступник директора-начальник управління департаменту освіти і науки Тернопільської обласної військової адміністрації, керівник громадської спілки «Освітньо-науковий центр Патріарха Йосифа» (Україна)

THE ROLE OF FAITH AND KNOWLEDGE IN THE PROCESS OF PERSONALITY FORMATION

Hanna Zvarych,

Doctor of Philosophy, Deputy Director-Head of the Department of Education and Science of the Ternopil Regional Military Administration, Head of the Public Union «Educational and Scientific Center of Patriarch Josyf» (Ukraine)

РОЛЬ О. ЙОСИФА СЛІПОГО У РЕФОРМІ ДУШПАСТИРСЬКОЇ ФОРМАЦІЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОГО ДУХОВЕНСТВА В ГАЛИЧИНІ В 20-30 РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ

о. Євгеній Кобильник,

доктор богослов'я, викладач Тернопільської вищої духовної семінарії імені патріарха Йосифа Сліпого (Україна)

THE ROLE OF FR. JOSYF SLIPYJ IN THE REFORM OF THE PASTORAL FORMATION OF THE GREEK-CATHOLIC CLERGY IN HALICHINA IN THE 20-30S OF THE 20TH CENTURY

fr. Evgeny Kobylynyk,

Doctor of Theology, Teacher of the Ternopil Higher Theological Seminary Named after Patriarch Josyf Slipuj (Ukraine)

WSCHODNIE I ZACHODNIE PŁUCO CHRZEŚCIJAŃSTWA W OKOWACH TOTALITARYZMÓW. ODDECH WOLNOŚCI: KARDYNAŁ JOSYF SLIPYJ, JAN PAWEŁ II I ŚWIĘTA ZOFIA...

Marek Rembierz,

prof. Dr hab., Uniwersytet Śląski w Katowicach (Polska)

СХІДНА І ЗАХІДНА ЛЕГЕНІ ХРИСТІЯНСТВА В ОКОВАХ ТОТАЛІТАРИЗМІВ. ПОДИХ СВОБОДИ: КАРДИНАЛ ЙОСИФ СЛІПІЙ, ІВАН-ПАВЛО II І СВЯТА СОФІЯ...

Марек Рембєж,

Професор, доктор габілітований, Сілезький університет в Катовіцах (Польща)

EASTERN AND WESTERN LUNGS OF CHRISTIANITY IN THE CHAIN OF TOTALITARISMS. BREATH OF FREEDOM: CARDINAL JOSYF SLIPYJ, JOHN PAUL II AND SAINT SOPHIA...

Marek Rembierz,

prof. Dr hab., University of Silesia in Katowice (Poland)

ST. JOHN PAUL II AND THE SERVANT OF GOD PATRIARCH JOSYF SLIPYJ: MODERN APOSTLES OF THE SLAVIC PEOPLES

ST. JOHN PAUL II AND THE SERVANT OF GOD PATRIARCH JOSYF SLIPYJ: MODERN APOSTLES OF THE SLAVIC PEOPLES

Iryna Ivankovych,

Head of Religious Society of Ukrainian Catholics «Saint Sophia» (Philadelphia, USA)

ПАТРІАРХ ЙОСИП СЛІПІЙ – ІДЕЙНИК ТА СПОВІДНИК СОФІЙНОЇ КОНЦЕПЦІЇ КИЇВСЬКОЇ ЦЕРКВИ ЯК ПРИНЦИПУ СОБОРНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ТА ХРИСТІЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

о. Микола Муж,

аспірант Українського католицького університету, префект Тернопільської вищої духовної семінарії імені патріарха Йосифа Сліпого (Україна)

PATRIARCH JOSYF SLIPYJ – IDEALOGIST AND CONFESSOR OF THE SOFIA CONCEPT OF THE KYIV CHURCH AS THE PRINCIPLE OF THE CONGREGATION OF THE UKRAINIAN PEOPLE AND CHRISTIAN IDENTITY

fr. Mykola Muzh,

Graduate Student of the Ukrainian Catholic University, Prefect of the Ternopil Patriarch Higher Theological Seminary named after Josyf Slipyj (Ukraine)

ПАТРІАРХ ЙОСИФ СЛІПІЙ – ІСПОВІДНИК ВІРИ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІДЕР

о. Іван Лобур,

ліцензіат богослов'я, викладач Тернопільської вищої духовної семінарії імені патріарха Йосифа Сліпого (Україна)

PATRIARCH JOSYF SLIPYJ – CONFESSOR OF THE FAITH AND THE NATIONAL LEADER

fr. Ivan Lobur,

Licentiate of Theology, Teacher of the Ternopil Higher Theological Seminary named after Patriarch Josyf Slipyj (Ukraine)

РИМСЬКИЙ ПЕРІОД ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ КАРДИНАЛА ЙОСИФА СЛІПОГО (1963–1984 РР.)

Світлана Турків,

кандидат історичних наук (доктор філософії), викладач Василіянського Інституту філософсько-богословських студій ім. Йосифа Веляміна Рутського (ВІФБС) (Україна)

THE ROMAN PERIOD OF THE LIFE AND ACTIVITIES OF CARDINAL JOSYF SLIPYJ (1963–1984)

Svitlana Turkiv,

Candidate of Historical Sciences (Doctor of Philosophy), Lecturer of the Basilian Institute of Philosophical and Theological Studies named after Josyf Veliamyn Rutsky (Ukraine)

ОТЕЦЬ ЙОСИФ СЛІПІЙ І ГЕНЕЗА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ У ЛЬВОВІ

Василь Гаранджа,

ліцензіат церковної історії (Папський Григоріанський Університет, Рим), молодший науковий співробітник, Інститут Історії Церкви УКУ / Філософсько-Богословський Факультет УКУ (Україна)

FR. JOSYF SLIPYJ AND THE GENESIS OF THE GREEK-CATHOLIC THEOLOGICAL ACADEMY IN LVIV

Vasyl Garandja,

Licentiate of Church History (Pontifical Gregorian University, Rome), Junior Researcher, Institute of Church History of UCU / Philosophical and Theological Faculty of UCU (Ukraine)

ДУХОВНА СПАДЩИНА ЙОСИФА СЛІПОГО У КОНТЕКСТІ ХРИСТІЯНСЬКОГО ТА НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

Василь Ухач,

кандидат історичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права Західноукраїнського національного університету (Україна)

THE SPIRITUAL HERITAGE OF JOSYF SLIPYJ IN THE CONTEXT OF CHRISTIAN AND NATIONAL PATRIOTIC EDUCATION OF THE YOUTH

Vasyl Uhach,

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the Department of Theory and History of the State and Law of the West Ukrainian National University (Ukraine)

ІСТОРИОГРАФІЯ ІСТОРИКО-ЦЕРКОВНОЇ СПАДЩИНИ ХХ СТ.

Оксана Гомотюк,

*доктор історичних наук, професор, декан соціально-гуманітарного факультету
Західноукраїнського національного університету (Україна)*

HISTORIOGRAPHY OF THE HISTORICAL AND ECCLESIASTICAL HERITAGE OF THE
XX CENTURY

Oksana Homotiuk,

*Doctor of Historical Sciences, Professor, Dean of the Social and Humanitarian Faculty of the
West Ukrainian National University (Ukraine)*

ІДЕЯ ПАТРІАРХАТУ УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В
БОГОСЛОВСЬКІЙ КОНЦЕПЦІЇ Й. СЛІПОГО: ВИТОКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Юрій Щербяк,

*доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри інформаційної та
соціокультурної діяльності, заступник декана соціально-гуманітарного факультету,
Західноукраїнського національного університету (Україна)*

THE IDEA OF THE PATRIARCHY OF THE UKRAINIAN GREEK-CATHOLIC CHURCH IN
THE THEOLOGICAL CONCEPT OF J.SLIPYJ: ORIGINS AND PERSPECTIVES

Yuri Shcherbyak,

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Information and
Socio-Cultural Activities, Deputy Dean of the Faculty of Social and Humanities, West Ukrainian
National University (Ukraine)*

ЕКУМЕНІЧНІ ПОГЛЯДИ ПАТРІАРХА ЙОСИФА СЛІПОГО

Леся Біловус,

*доктор історичних наук, професор, професор кафедри інформаційної та соціокультурної
діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)*

ECUMENICAL VIEWS OF PATRIARCH JOSYF SLIPYJ

Lesya Bilovus,

*Doctor of Historical Sciences, Professor, Professor of the Department of Information and Socio-
Cultural Activities of the West Ukrainian National University (Ukraine)*

**НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ПЛАТФОРМА 1
ПАТРІАРХ ЙОСИФ СЛІПІЙ – УКРАЇНСЬКИЙ БОГОСЛОВ У СВІТОВОМУ
КОНТЕКСТІ**

**SCIENTIFIC AND PRACTICAL PLATFORM 1
PATRIARCH JOSYF SLIPIYI – UKRAINIAN THEOLOGIAN IN A GLOBAL
CONTEXT**

Модератори платформи / Moderators of the platform

Ганна Зварич – доктор філософії, заступник директора-начальник управління департаменту освіти і науки Тернопільської обласної військової адміністрації, керівник громадської спілки «Освітньо-науковий центр Патріарха Йосифа» (Україна)

о. Євгеній Кобильник – доктор богослов'я, викладач Тернопільської вищої духовної семінарії імені патріарха Йосифа Сліпого (Україна)

Hanna Zvarych – Doctor of Philosophy, Deputy Director-Head of the Department of Education and Science of the Ternopil Regional Military Administration, Head of the Public Union «Educational and Scientific Center of Patriarch Josyf» (Ukraine)

fr. Yevhenii Kobylnyk – Doctor of Theology, Teacher of the Ternopil Higher Theological Seminary named after Patriarch Josyf Slipyj (Ukraine)

1. **ПАТРІАРХ ЙОСИФ СЛІПІЙ ЯК АПОЛОГЕТ ПЕРЕСЛІДУВАНОЇ ЦЕРКВИ**

о. Віталій Козак,

доктор богослов'я, синкел Тернопільсько-Зборівської архієпархії УГКЦ, викладач Тернопільської вищої духовної семінарії імені патріарха Йосифа Сліпого (Україна)

PATRIARCH JOSYF SLIPIYJ AS AN APOLOGIST OF THE PERSECUTED CHURCH

fr. Vitaly Kozak,

Doctor of Theology, Syncler of the Ternopil-Zboriv Archdiocese of the UGCC, Teacher of the Ternopil Higher Theological Seminary named after Patriarch Josyf Slipyj (Ukraine)

2. **БОГОСЛОВСЬКИЙ ВИМІР СОЦІАЛЬНОГО ЖИТТЯ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ДОГМИ ПРО ПРЕСВЯТУ ТРИЦІЮ В НАВЧАННІ ПАТРІАРХА ЙОСИФА СЛІПОГО**

о. Володимир Ковалковський,

доктор богослов'я, віце-ректор Тернопільської вищої духовної семінарії імені патріарха Йосифа Сліпого (Україна)

THE THEOLOGICAL DIMENSION OF SOCIAL LIFE AS A REFLECTION OF THE DOGMA ABOUT THE HOLY TRINITY IN THE TEACHINGS OF PATRIARCH JOSYF SLIPIYJ

Fr. Volodymyr Kowalkovskiy,

Doctor of Theology, Vice-Rector of the Ternopil Higher Theological Seminary named after Patriarch Josyf Slipyj (Ukraine)

3. РОЛЬ О. ЙОСИФА СЛІПОГО У РЕФОРМІ ДУШПАСТИРСЬКОЇ ФОРМАЦІЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОГО ДУХОВЕНСТВА В ГАЛИЧИНІ В 20-30 РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ
о. Євгеній Кобильник,
доктор богослов'я, викладач Тернопільської вищої духовної семінарії імені патріарха Йосифа Сліпого (Україна)
 THE ROLE OF FR. JOSYF SLIPYJ IN THE REFORM OF THE PASTORAL ORIENTATION OF THE GREEK-CATHOLIC CLERGY IN HALICHINA IN THE 20-30S OF THE 20TH CENTURY
fr. Evgeny Kobylynyk,
Doctor of Theology, Teacher of the Ternopil Higher Theological Seminary Named after Patriarch Josyf Slipyj (Ukraine)

4. ПАТРІАРХ ЙОСИФ СЛІПІЙ – ІСПОВІДНИК ВІРИ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІДЕР
о. Іван Лобур,
ліцензіат богослов'я, викладач Тернопільської вищої духовної семінарії імені патріарха Йосифа Сліпого (Україна)
 PATRIARCH JOSYF SLIPYJ – CONFESSOR OF THE FAITH AND THE NATIONAL LEADER
fr. Ivan Lobur,
Licentiate of Theology, Teacher of the Ternopil Higher Theological Seminary named after Patriarch Josyf Slipyj (Ukraine)

5. СТУДІЇ ПАТРІАРХА ЙОСИФА СЛІПОГО В ІНСБРУЦЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ
Сабіна Вікторія Бахер,
старший викладач (Post-Doc) Інституту підготовки вчителів та шкільних досліджень Університету Леопольда-Франценца в Інсбруку (Австрія)
Крістіан Кралер,
доктор філософії, професор, професор Інституту підготовки вчителів та шкільних досліджень Університету Леопольда-Франценца в Інсбруку (Австрія)
 STUDIES OF PATRIARCH JOSEPH BLIND AT THE UNIVERSITY OF INNSBRUCK
Sabrina Viktoria Bacher,
Senior Lecturer (Post-Doc) Institute for teacher training and school research Innsbruck, Leopold-Franzens University Innsbruck (Austria)
Christian Kraller,
Doctor of Philology, Professor, University-Professor Institute for Teacher Education and School Research, Leopold-Franzens University Innsbruck (Austria)

6. ІДЕЯ ПАТРІАРХАТУ УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В БОГОСЛОВСЬКІЙ КОНЦЕПЦІЇ Й.СЛІПОГО: ВИТОКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
Юрій Шчербяк,
доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності, заступник декана соціально-гуманітарного факультету, Західноукраїнського національного університету (Україна)
 THE IDEA OF THE PATRIARCHY OF THE UKRAINIAN GREEK-CATHOLIC CHURCH IN THE THEOLOGICAL CONCEPT OF J.SLIPYJ: ORIGINS AND PERSPECTIVES
Yuri Shcherbyak,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Information and Socio-Cultural Activities, Deputy Dean of the Faculty of Social and Humanities, West Ukrainian National University (Ukraine)

7. ЗВ'ЯЗКИ ІВАНА ПАВЛА II ТА КАРДИНАЛА ЙОСИФА СЛІПОГО ЯК ПРИКЛАД ПОБУДОВИ ВІДНОСИН ТА МИРУ
Кс. др. габ. Славомір Біліна,
Кс. др габ., ад'юнкт Люблінського католицького університету Івана Павла II (Польща)
 RELACJA JANA PAWŁA II I JÓZEFA KARDYNAŁA SLIPYJA PRZYKŁADEM BUDOWANIA WIĘZI I POKOJU
Ks. dr hab. Sławomir Bylina,
ks. Dr. hab, adiunkt, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II (Polska)
 THE RELATIONSHIPS OF JOHN PAUL II AND CARDINAL JOSEF SLIPYI AS AN EXAMPLE OF BUILDING OF RELATIONS AND PEACE
Ks. dr hab. Sławomir Bylina,
ks. Dr. hab, adiunkt, Jan Paweł II Catholic University in Lublin (Poland)
8. ІНСТИТУТ БОГОСЛОВСЬКИХ НАУК ЯК ОСЕРЕДОК БОГОСЛОВСЬКОЇ ОСВІТИ НА ХМЕЛЬНИЧЧИНІ
о. Сергій Хитрий,
проректор Інституту Богословських Наук Непорочної Діви Марії, м. Городок (Україна)
 INSTITUTE OF THEOLOGICAL SCIENCES AS A CENTER OF THEOLOGICAL EDUCATION IN THE KHMELNYCH REGION
fr. Serhyi Khytryi,
Vice-Rector of the Institute of Theological Sciences of the Immaculate Virgin Mary, Horodok (Ukraine)
9. POSTAĆ PATR. JOSYFA W OCZACH GREKOKATOLIKA Z POLSKI
Robert Rosa,
Magister teologii, Doktorant GTF PU w Preszowie, Ksiądz grekokatolicki, kapelan wojskowy, Parafia grekokatolicka w Szczecinie, GTF PU w Preszowie (Slovakia)
 ПОСТАТЬ ПАТРІАРХА ЙОСИФА ОЧИМА ГРЕКОКАТОЛИКА З ПОЛЬЩІ
Роберт Роса,
Магістр теології, аспірант греко-католицького теологічного факультету Перешівського університету (Словаччина), греко-католицький священник, військовий капелан, греко-католицька парафія у Щеціні, греко-католицький теологічний факультет Перешівського університету (Словаччина)
 THE FIGURE OF PATRIARCH JOSYF FROM THE VIEWPOINT OF GREEK CATHOLIC FROM POLAND
Robert Rosa,
Master of Theology, postgraduate student of the Greek-Catholic Theological Faculty of the University of Prešov (Slovakia), Greek-Catholic priest, military chaplain, Greek-Catholic parish in Szczecin, Greek-Catholic Theological Faculty of the University of Prešov (Slovakia)
10. JÁN VOJTAŠŠÁK AND HIS RELATION TO CATHOLIC CHARITY
 PhDr. Mgr. **Zuzana Budayová,**
PhD., h.doc. Catholic University in Ružomberok, Faculty of Theology, Theological institute in Spišské Podhradie (Slovakia)
 ЯН ВОЙТАШАК ТА ЙОГО ЗВ'ЯЗОК ІЗ КАТОЛИЦЬКОЮ БЛАГОДІЙНІСТЮ
Зузана Будайова,
доктор філософії, магістр, почесний доктор Католицького університету в Ружомберку, теологічний факультет, Теологічний інститут у Спішському Подграді (Словаччина)

11. AUTODEKLARACJE WYZNANIOWE I EKUMENIZM W ŚWIADOMOŚCI POLAKÓW
Ks. Edward Jarmoch,
prof. dr hab. Katolicka univerzita v Ružomberku Teologický inštitút TF Spišská Kapitula – Spišské Podhradie (Slovakia)
 RELIGIOUS SELF-DECLARATIONS AND ECUMENISM IN THE CONSCIOUSNESS OF POLES
fr. Edward Jarmoch,
prof. dr hab. Catholic University in Ružomberku Faculty of Theology, Theological Institute in Spišská Kapitula – Spišské Podhradie (Slovakia)
 РЕЛІГІЙНЕ САМОСТВЕРДЖЕННЯ ТА ЕКУМЕНІЗМ У СВІДОМОСТІ ПОЛЯКІВ
о. Едвард Ярмох,
професор, доктор габілітований Католицького університету в Ружомберку теологічного факультету Теологічного інституту у Спіській Капітулі – Спіському Подграді (Словаччина)
12. WSCHODNIE I ZACHODNIE PŁUCO CHRZEŚCIJAŃSTWA W OKOWACH TOTALITARYZMÓW. ODDECH WOLNOŚCI: KARDYNAŁ JOSYF SLIPYJ, JAN PAWEŁ II I ŚWIĘTA ZOFIA...
Marek Rembierz,
prof. Dr hab., Uniwersytet Śląski w Katowicach (Polska)
 СХІДНА І ЗАХІДНА ЛЕГЕНІ ХРИСТІЯНСТВА В ОКОВАХ ТОТАЛІТАРИЗМІВ. ПОДИХ СВОБОДИ: КАРДИНАЛ ЙОСИФ СЛПІЙ, ІВАН-ПАВЛО II І СВЯТА СОФІЯ...
Марек Рембєж,
Професор, доктор габілітований, Сілезький університет в Катовіцах (Польща)
 EASTERN AND WESTERN LUNGS OF CHRISTIANITY IN THE CHAIN OF TOTALITARISMS. BREATH OF FREEDOM: CARDINAL JOSYF SLIPYJ, JOHN PAUL II AND SAINT SOPHIA...
Marek Rembierz,
prof. Dr hab., University of Silesia in Katowice (Poland)
13. НАУКОВО-БОГОСЛОВСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПАТРІАРХА ЙОСИФА СЛІПОГО
Галина Дурдас,
кандидат історичних наук, старший викладач кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності, Західноукраїнського національного університету (Україна)
 SCIENTIFIC AND THEOLOGICAL ACTIVITIES OF PATRIARCH JOSYF SLIPYJ
Galina Durdas,
Candidate of Historical Sciences, Senior Lecturer of the Department of Information and Socio-Cultural Activities, West Ukrainian National University (Ukraine)
14. ПАТРІАРХ ЙОСИП СЛПІЙ – ІДЕЙНИК ТА СПОВІДНИК СОФІЙНОЇ КОНЦЕПЦІЇ КИЇВСЬКОЇ ЦЕРКВИ ЯК ПРИНЦИПУ СОБОРНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ТА ХРИСТІЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ
о. Микола Муж,
аспірант Українського католицького університету, префект Тернопільської вищої духовної семінарії імені патріарха Йосифа Сліпого (Україна)
 PATRIARCH JOSYF SLIPYJ – IDEALOGIST AND CONFESSOR OF THE SOFIA CONCEPT OF THE KYIV CHURCH AS THE PRINCIPLE OF THE CONGREGATION OF THE UKRAINIAN PEOPLE AND CHRISTIAN IDENTITY
fr. Mykola Muzh,
Graduate Student of the Ukrainian Catholic University, Prefect of the Ternopil Patriarch Higher Theological Seminary named after Josyf Slipyj (Ukraine)

15. РОЗВИТОК РЕЛІГІЄЗНАВСТВА В УКРАЇНІ

Олександр Присакар,

аспірант кафедри богослов'я, релігієзнавства та культурології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Україна)

DEVELOPMENT OF RELIGION STUDY IN UKRAINE

Oleksandr Prysakar,

Graduate Student of the Department of Theology, Religious Studies and Cultural Studies of the National M.P. Drahomanov Pedagogical University (Ukraine)

16. СЛУЖІННЯ БОГУ І УКРАЇНІ – ФІЛОСОФІЯ ЖИТТЯ ЙОСИФА СЛІПОГО

Інна Середіна,

здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії Інституту професійної освіти НАПН України (Україна)

SERVING TO GOD AND TO UKRAINE – THE PHILOSOPHY OF THE LIFE OF JOSEPH SLIPHY

Inna Seredina,

Doctor of Philosophy Student at the Institute of Professional Education of the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine)

17. ЙОСИФ СЛІПІЙ ТА ДИСКУСІЇ ЩОДО ЕКЛЕЗИАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УГКЦ

Анастасія Плавайко,

магістрантка соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)

JOSYF SLIPYJ AND THE DISCUSSION REGARDING THE ECCLESIASTICAL IDENTITY OF THE UGCC

Anastasia Plavaiko,

Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences of the West Ukrainian National University (Ukraine)

18. КИР ЙОСИФ СЛІПІЙ ТА О. ЙОСИФ КЛАДОЧНИЙ – ДО ІСТОРІЇ ВЗАЄМОВІДНОСИН

Вадим Трач,

магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)

KIR JOSYP SLIPYJ AND FR. JOSIF KLADOCHNYJ – TO THE HISTORY OF THE RELATIONSHIP

Vadim Trach,

Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences of the West Ukrainian National University (Ukraine)

19. СИНОДАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ БЛАЖЕННІШОГО ЙОСИФА СЛІПОГО У РИМІ: КАНОНІЧНО-ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ

Назарій Шпоняк,

магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)

THE SYNODAL ACTIVITY OF BLESSED JOSYF SLIPYJ IN ROME: CANONICAL AND HISTORICAL ANALYSIS

Nazariy Shponyak,

Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences of the West Ukrainian National University (Ukraine)

20. РОЛЬ КИР ЙОСИФА СЛППОГО НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ У ПРОЦЕСІ РУХУ ЗА ПАТРІАРХАТ УГКЦ
Олександр Гужвінський,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
THE ROLE OF JOSYF SLIPYJ IN THE INTERNATIONAL ARENA IN THE MOVEMENT FOR THE PATRIARCHY OF THE UGCC
Oleksandr Guzhvinsky,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences of the West Ukrainian National University (Ukraine)
21. ПОЧАТКИ УКРАЇНСЬКОЇ БОГОСЛОВСЬКОЇ НАУКИ В ДВАДЦЯТОМУ СТОЛІТТІ І БЛАЖЕННИШИЙ ПАТРІАРХ ЙОСИФ
Олександр Шкодзінський,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
THE BEGINNINGS OF UKRAINIAN THEOLOGICAL SCIENCE IN THE TWENTIETH CENTURY AND THE BLESSED PATRIARCH JOSYF
Oleksandr Shkodzinsky,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences of the West Ukrainian National University (Ukraine)
22. ЙОСИФ СЛППІЙ – БУДІВНИЧИЙ УКРАЇНСЬКОГО ПАТРІАРХАТУ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ
Павло Яремко,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
JOSYF SLIPYJ – THE BUILDER OF THE UKRAINIAN PATRIARCHATE OF THE GREEK-CATHOLIC CHURCH
Pavlo Yaremko,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences of the West Ukrainian National University (Ukraine)

НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ПЛАТФОРМА 2
НАУКОВА СПАДЩИНА ТА ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ЙОСИФА СЛІПОГО

SCIENTIFIC AND PRACTICAL PLATFORM 2
SCIENTIFIC HERITAGE AND PEDAGOGICAL IDEAS OF JOSYP SLIPYI

Модератори платформи / Moderators of the platform

Юрій Щербяк – доктор педагогічних наук, професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності, заступник декана соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)

Олександра Патряк – кандидат економічних наук, ст. викладач кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)

Yurii Shcherbyak – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Information and Socio-Cultural Activities, Deputy Dean of the Faculty of Humanities and Social Sciences of the West Ukrainian National University (Ukraine)

Oleksandra Patryak – Candidate of Economic Sciences, Senior Teacher of the Department of Information and Socio-Cultural Activities of the West Ukrainian National University (Ukraine)

1. RENEWAL OF LITURGY AND LITURGICAL SINGING IN SLOVAKIA DURING THE PASTORAL WORK OF PATRIARCH JOSYP SIPPYI
ks. Amantius Akimjak,
prof. PhDr. ThDr., PhD., OFS, professor, Catholic University in Ružomberok, Institute of Theology in Spišská Kapitula, Faculty of Theology in Košice (Slovakia)
ВІДНОВЛЕННЯ ЛІТУРГІЇ ТА ЛІТУРГІЙНОГО СПІВУ У СЛОВАЧЧИНІ ПІД ЧАС ДУШПАСТИРСЬКОЇ ПРАЦІ ПАТРІАРХА ЙОСИФА СЛІПОГО
Амантіус Акім'як,
професор, доктор філософії, доктор теології, професор Католицького університету в Ружомберку теологічного факультету в Кошицах Теологічного інституту у Спіській Капітулі (Словаччина)
2. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДУХОВНОЇ ОСВІТИ НА ПОДІЛЛІ
о. Віктор Білоус,
доктор філософії, ректор Вищої духовної семінарії Кам'янець-Подільської дієцезії (Україна)
TRENDS OF THE DEVELOPMENT OF SPIRITUAL EDUCATION IN PODILLAH
fr. Viktor Bilous,
Doctor of Philosophy, Rector of the Higher Theological Seminary of Kamianets-Podilskyi Diocese (Ukraine)
3. НАПРЯМИ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГЛАВИ ПАТРІАРХА ЙОСИПА СЛІПОГО
Катерина Біницька,
доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (Україна)
DIRECTIONS OF THE EDUCATIONAL ACTIVITIES OF THE HEAD PATRIARCH JOSYP SLIPYI
Kateryna Binytska,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Pedagogy of the Khmelnytskyi Humanitarian and Pedagogical Academy (Ukraine)

4. ПАТРИАРХ ЙОСИФ СЛПІЙ ТА ЙОГО ДІЯЛЬНІСТЬ У РОЗБУДОВІ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ
Григорій Терещук,
доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, перший проректор Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (Україна)
PATRIARCH JOSYF SLIPYJ AND HIS ACTIVITIES IN THE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN EDUCATION
Hryhoriy Tereshchuk,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Corresponding Member of National Academy of Sciences of Ukraine, First Vice-Rector of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University (Ukraine)
5. ІДЕЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У СПАДЩИНІ ЙОСИФА СЛІПОГО
Віталій Кульчицький,
доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки вищої школи та суспільних дисциплін, Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України (Україна)
IDEAS OF NATIONAL PATRIOTIC EDUCATION IN THE HERITAGE OF JOSYF SLIPYJ
Vitaly Kulchytskyi,
Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Higher School Pedagogy and Social Disciplines, Ternopil I. Y. Gorbachevskyi National Medical University, Ministry of Health of Ukraine (Ukraine)
6. ДІЯЛЬНІСТЬ НАУКОВО-ОСВІТНІХ ТОВАРИСТВ ПІД ПАТРОНАТОМ ЙОСИФА СЛІПОГО
Ольга Біляковська,
доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Львівського національного університету імені Івана Франка (Україна)
ACTIVITIES OF SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL SOCIETIES UNDER THE PATRONAGE OF JOSYF SLIPYJ
Olga Bilyakovska,
Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of General Pedagogy and Pedagogy of the Higher School of Ivan Franko Lviv National University (Ukraine)
7. ОТЕЦЬ ЙОСИФ СЛПІЙ І ГЕНЕЗА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ У ЛЬВОВІ
Василь Гаранджа,
ліценціат церковної історії (Папський Григоріанський Університет, Рим), молодший науковий співробітник, Інститут Історії Церкви УКУ / Філософсько-Богословський Факультет УКУ (Україна)
FR. JOSYF SLIPYJ AND THE GENESIS OF THE GREEK-CATHOLIC THEOLOGICAL ACADEMY IN LVIV
Vasyl Garandja,
Licentiate of Church History (Pontifical Gregorian University, Rome), Junior Researcher, Institute of Church History of UCU / Philosophical and Theological Faculty of UCU (Ukraine)

8. НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНІ АСПЕКТИ В НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТРІАРХА ЙОСИФА СЛІПОГО
Олена Біницька,
кандидат економічних наук, доцент, проректор з економічних питань Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (Україна)
 NATIONAL AND PATRIOTIC ASPECTS IN THE SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL ACTIVITIES OF PATRIARCH JOSYF SLIPYJ
Olena Binytska,
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Vice-Rector for Economic Issues of the Khmelnytskyi Humanitarian and Pedagogical Academy (Ukraine)
9. ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ЙОСИПА СЛІПОГО
Світлана Шевченко,
кандидат педагогічних наук, ст. науковий співробітник, ст. науковий співробітник відділу історії та філософії освіти, Інститут педагогіки НАПН України (Україна)
 PEDAGOGICAL IDEAS OF JOSEPH SLIPHY
Svitlana Shevchenko,
Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher, Senior Researcher of the Department of History and Philosophy of Education, Institute of Pedagogy of the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine)
10. JÁN VOJTAŠŠÁK AND HIS SOCIAL PENETRATION INTO SOCIETY
 doc. PhDr. Mgr. **Janka Bursová,**
PhD., MBA, Catholic University in Ružomberok, Faculty of Theology, Theological institute in Spišské Podhradie (Slovakia)
 ЯН ВОЙТАШАК ТА ЙОГО СОЦІАЛЬНЕ ПРОНИКНЕННЯ В СУСПІЛЬСТВО
Янка Бурсова,
доктор філософії, магістр Католицького університету в Ружомберку теологічного факультету Теологічного інституту у Спішському Подєрадї (Словаччина)
11. ДУХОВНА СПАДЩИНА ЙОСИФА СЛІПОГО У КОНТЕКСТІ ХРИСТІЯНСЬКОГО ТА НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ
Василь Ухач,
кандидат історичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права Західноукраїнського національного університету (Україна)
 THE SPIRITUAL HERITAGE OF JOSYF SLIPYJ IN THE CONTEXT OF CHRISTIAN AND NATIONAL PATRIOTIC EDUCATION OF THE YOUTH
Vasyl Uhach,
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the Department of Theory and History of the State and Law of the West Ukrainian National University (Ukraine)
12. СВІТОГЛЯДНІ КОНЦЕПЦІЇ ПАТРІАРХА ЙОСИФА СЛІПОГО ТА ЇХ ВПЛИВ НА СЬОГОДЕННЯ
Наталія Лубкович,
кандидат історичних наук, старший викладач кафедри політології та філософії Західноукраїнського національного університету (Україна)
 THE WORLD-VIEWING CONCEPTS OF PATRIARCH JOSYF SLYPYI AND THEIR INFLUENCE ON THE PRESENT DAY
Natalia Lubkovich,
Candidate of Historical Sciences, Senior Lecturer of the Department of Political Science and Philosophy of the West Ukrainian National University (Ukraine)

13. ЕКУМЕНІЧНІ ІДЕЇ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ ПАТРІАРХА ЙОСИПА СЛІПОГО
Михайло Ситник,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
ECUMENICAL IDEAS OF THE CREATIVE HERITAGE OF PATRIARCH JOSYF SLIPYJ
Mykhailo Sytnyk,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences of the West Ukrainian National University (Ukraine)
14. «ЗАПОВІТ» ПАТРІАРХА ЯК ФУНДАМЕНТ РОЗВИТКУ НАУКИ
Олег Ситник,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
THE "TESTAMENT" OF THE PATRIARCH AS A FOUNDATION FOR THE DEVELOPMENT OF SCIENCE
Oleg Sytnyk,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences of the West Ukrainian National University (Ukraine)
15. ПАТРІАРХ ЙОСИП СЛІПІЙ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНІХ ІНСТИТУЦІЙ В ЕМІГРАЦІЇ
Олександр Корчинський,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
PATRIARCH JOSYF SLIPYJ AND THE ORGANIZATION OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN THE EMIGRATION
Oleksandr Korchynskiy,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences of the West Ukrainian National University (Ukraine)
16. МОРАЛЬНО-РЕЛІГІЙНІ АСПЕКТИ В ПЕДАГОГІЧНИХ ПОГЛЯДАХ ЙОСИФА СЛІПОГО
Володимир Заторський,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
MORAL AND RELIGIOUS ASPECTS IN THE PEDAGOGICAL VIEWS OF JOSYF SLIPYJ
Volodymyr Zatorsky,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences of the West Ukrainian National University (Ukraine)
17. НАУКОВО-ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ БОГОСЛОВСЬКОГО НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА (1923-1939 РР.)
Володимир Гомівка,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
SCIENTIFIC PUBLISHING ACTIVITIES OF THE THEOLOGICAL SCIENTIFIC SOCIETY (1923-1939)
Volodymyr Homivka,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences of the West Ukrainian National University (Ukraine)

18. ЙОСИФ СЛІПІЙ ЯК ФУНДАТОР УКРАЇНСЬКОЇ БОГОСЛОВСЬКОЇ ОСВІТИ В 20-30 РР. ХХ СТ.
Григорій Головань,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
JOSYF SLIPYJ AS THE FOUNDER OF UKRAINIAN THEOLOGICAL EDUCATION IN THE 20-30s. XX CENTURY
Hryhoriy Golovan,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences of the West Ukrainian National University (Ukraine)
19. НАУКОВО-БОГОСЛОВСЬКА ТВОРЧІСТЬ МИТРОПОЛИТА ЙОСИФА СЛІПОГО
Володимир Стефанишин,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
SCIENTIFIC AND THEOLOGICAL CREATIVITY OF METROPOLITAN JOSEPH SLIPHY
Volodymyr Stefanyshyn,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences of the West Ukrainian National University (Ukraine)
20. ЙОСИФ СЛІПІЙ – ДОСЛІДНИК ФІЛОСОФСЬКОГО ВЧЕННЯ СВ. ТОМИ АКВІНСЬКОГО
Володимир Сачик,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
JOSYF SLIPYJ – RESEARCHER OF THE PHILOSOPHICAL TEACHINGS OF ST. THOMAS AQUINAS
Volodymyr Sachik,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences of the West Ukrainian National University (Ukraine)
21. МОРАЛЬНИЙ ІМПЕРАТИВ ПАТРІАРХА ЙОСИФА СЛІПОГО ЯК АЛЬТЕРНАТИВА РАДЯНСЬКІЙ МЕНТАЛЬНОСТІ
Артур Ландяк,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
THE MORAL IMPERATIVE OF PATRIARCH JOSYF SLIPYJ AS AN ALTERNATIVE TO THE SOVIET MENTALITY
Artur Landyak,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences of the West Ukrainian National University (Ukraine)
22. ДУХОВНІ КОНЦЕПТИ ЙОСИФА СЛІПОГО ТА ВИХОВАННЯ МОЛОДІ
Назар Остапів,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
SPIRITUAL CONCEPTS OF JOSYF SLIPYJ AND YOUTH EDUCATION
Nazar Ostapiv,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences of the West Ukrainian National University (Ukraine)

23. ДУХОВНО-МОРАЛЬНІ Й НАЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ У ПЕДАГОГІЦІ ЙОСИФА СЛІПОГО
Василь Шмігель,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
SPIRITUAL-MORAL AND NATIONAL ASPECTS IN THE PEDAGOGICS OF JOSYF SLIPYJ
Vasyl Shmigel,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences of the West Ukrainian National University (Ukraine)
24. КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЙОСИФА СЛІПОГО
Роман Бобко,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
CULTURAL AND EDUCATIONAL ACTIVITIES OF JOSYF SLIPYJ
Roman Bobko,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences of the West Ukrainian National University (Ukraine)
25. НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ПАТРІАРХА ЙОСИФА СЛІПОГО В ЗАСЛАННІ
Арсен Федчишин,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
SCIENTIFIC ACTIVITIES OF PATRIARCH JOSYF SLIPYJ IN EXILE
Arsen Fedchyshyn,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences of the West Ukrainian National University (Ukraine)
26. ДІЯЛЬНІСТЬ ПАТРІАРХА ЙОСИФА СЛІПОГО В РИМІ
Микола Ткач,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
ACTIVITIES OF PATRIARCH JOSYF SLIPYJ IN ROME
Mykola Tkach,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences of the West Ukrainian National University (Ukraine)
27. РОЛЬ ПАТРІАРХА ЙОСИФА СЛІПОГО У РОЗВИТКУ ДУХОВНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ
Дмитро Тимчук,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
THE ROLE OF PATRIARCH JOSYF SLIPYJ IN THE DEVELOPMENT OF THE SPIRITUAL EDUCATION OF THE UKRAINIAN PEOPLE
Dmytro Tymchuk,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences of the West Ukrainian National University (Ukraine)

28. **НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА ПАТРІАРХА ЙОСИФА СЛІПОГО**
Олена Біняшевська,
студентка 1 курсу юридичного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
Юлія Боднарчук,
кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)
SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL HERITAGE OF PATRIARCH JOSYF SLIPYJ
Olena Binyashevska,
1st year student of the Faculty of Law of the West Ukrainian National University (Ukraine)
Yulia Bodnarchuk,
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Information and Socio-Cultural Activities of the West Ukrainian National University (Ukraine)
29. **ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ ПОГЛЯДИ ЙОСИФА СЛІПОГО**
Аліна Басистюк,
студентка 1 курсу юридичного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
Юлія Боднарчук,
кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)
PHILOSOPHICAL AND LEGAL VIEWS OF JOSYF SLIPYJ
Alina Basistyuk,
1st year student of the Faculty of Law of the West Ukrainian National University (Ukraine)
Yulia Bodnarchuk,
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Information and Socio-Cultural Activities of the West Ukrainian National University (Ukraine)

**НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ПЛАТФОРМА 3.
ПАТРІАРХ ЙОСИФ СЛІПІЙ ЯК ДУХОВНИЙ ПРОВІДНИК УКРАЇНСЬКОГО
НАРОДУ: ІСТОРИКО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ**

**SCIENTIFIC AND PRACTICAL PLATFORM 3.
PATRIARCH JOSYF SLIPIY AS THE SPIRITUAL LEADER OF UKRAINIAN
PEOPLE: HISTORICAL AND CULTURAL ASPECTS**

Модератори платформи / Moderators of the platform

Оксана Гомотюк – доктор історичних наук, професор, декан соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)

Інна Марків – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)

Oksana Homotyuk – Doctor of Historical Sciences, Professor, Dean of the Faculty of Humanities and Social Sciences West Ukrainian National University (Ukraine)

Inna Markiv – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Information and Socio-Cultural Activities of the West Ukrainian National University (Ukraine)

1. ІСТОРІОГРАФІЯ ІСТОРИКО-ЦЕРКОВНОЇ СПАДЩИНИ ХХ СТ.

Оксана Гомотюк,
доктор історичних наук, професор, декан соціально-гуманітарного факультету
Західноукраїнського національного університету (Україна)

**HISTORIOGRAPHY OF THE HISTORICAL AND ECCLESIASTICAL HERITAGE
OF THE XX CENTURY**

Oksana Homotiuk,
Doctor of Historical Sciences, Professor, Dean of the Social and Humanitarian Faculty of
the West Ukrainian National University (Ukraine)

2. ЕКУМЕНІЧНІ ПОГЛЯДИ ПАТРІАРХА ЙОСИФА СЛІПОГО

Леся Біловус,
доктор історичних наук, професор, професор кафедри інформаційної та
соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету
(Україна)

Наталія Яблонська,
кандидат філологічних наук, ст. викладач кафедри інформаційної та
соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету
(Україна)

ECUMENICAL VIEWS OF PATRIARCH JOSYF SLIPIY

Lesya Bilovus,
Doctor of Historical Sciences, Professor, Professor of the Department of Information and
Socio-Cultural Activities of the West Ukrainian National University (Ukraine)

Natalia Yablonska,
Candidate of Philological Sciences, Senior Teacher of the Department of Information and
Socio-Cultural Activities of the West Ukrainian National University (Ukraine)

3. **ЙОСИФ СЛІПІЙ НА ДРУГОМУ ВАТИКАНСЬКОМУ СОБОРІ**
Ігор Пилипів,
доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України і методики викладання історії Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника (Україна)
JOSYF SLIPYJ AT THE SECOND VATICAN COUNCIL
Ihor Pylypiv,
Doctor of Historical Sciences, Professor, Professor of the Department of History of Ukraine and Methods of Teaching History of V. Stefanyk Prykarpattia National University (Ukraine)

4. **КУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЙОСИФА СЛІПОГО**
Світлана Шабалтіна,
заслужений діяч мистецтв України, професор кафедри старовинної музики Національної музичної академії ім. П.І. Чайковського (Україна)
CULTURAL ACTIVITIES OF JOSYF SLIPYJ
Svitlana Shabaltina,
Honored Artist of Ukraine, Professor of the Department of Ancient Music of the P.I. Tchaikovsky National Academy of Music (Ukraine)

5. **ЙОСИП СЛІПІЙ – СИМВОЛІЧНА ПОСТАТЬ ДУХОВНОГО І НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ ХХ СТ.**
Алла Загородня,
доктор педагогічних наук, головний науковий співробітник відділу історії та філософії освіти Інституту педагогіки НАПН України (Україна)
JOSYF SLIPYJ IS A SYMBOLIC FIGURE OF THE SPIRITUAL AND NATIONAL REVIVAL OF THE 20TH CENTURY.
Alla Zagorodnya,
Doctor of Pedagogical Sciences, Chief Researcher of the History and Philosophy of Education Department of the Institute of Pedagogy of the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine)

6. **МИКОЛА ХМИЛІОВСЬКИЙ – СВЯЩЕННИК, ПЕДАГОГ, ВІЙСЬКОВИК, ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ, ПОСЛІДОВНИК ЙОСИФА СЛІПОГО**
Микола Лазарович,
доктор політичних наук, професор, професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)
Наталія Лазарович,
викладач вищої кваліфікаційної категорії Тернопільського кооперативного фахового коледжу (Україна)
MYKOLA KHMYLOVSKY – PRIEST, TEACHER, MILITARY, PUBLIC ACTIVIST, FOLLOWER OF JOSYF SLIPYJ
Mykola Lazarovych,
Doctor of Political Sciences, Professor, Professor of the Department of Information and Socio-Cultural Activities of the West Ukrainian National University (Ukraine)
Natalia Lazarovych,
Teacher of the Higher Qualification Category of the Ternopil Cooperative Vocational College (Ukraine)

7. РОЛЬ ОСОБИСТОСТІ Й. СЛІПОГО В ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ
Людмила Калініна,
доктор педагогічних наук, професор, вчений секретар Інституту педагогіки НАПН України (Україна)
 THE ROLE OF THE PERSONALITY OF JOSYF SLIPYJ IN THE FORMATION OF THE NATIONAL IDENTITY OF THE UKRAINIAN PEOPLE
Lyudmila Kalinina,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Scientific Secretary of the Institute of Pedagogy of the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine)
8. РИМСЬКИЙ ПЕРІОД ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ КАРДИНАЛА ЙОСИФА СЛІПОГО (1963–1984 РР.)
Світлана Турків,
кандидат історичних наук (доктор філософії), викладач Василянського Інституту філософсько-богословських студій ім. Йосифа Веляміна Рутського (ВІФБС) (Україна)
 THE ROMAN PERIOD OF THE LIFE AND ACTIVITIES OF CARDINAL JOSYF SLIPYJ (1963–1984)
Svitlana Turkiv,
Candidate of Historical Sciences (Doctor of Philosophy), Lecturer of the Basilian Institute of Philosophical and Theological Studies named after Josyf Veliamyn Rutsky (Ukraine)
9. ПАТРИАРХ ЙОСИФ СЛІПНИЙ – ДУХОВНИЙ БОРЕЦЬ ЗА УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВНІСТЬ НА ЕМІГРАЦІЇ
Ірина Недошитко,
кандидат історичних наук, доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)
Олександра Патряк,
кандидат економічних наук, ст. викладач кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)
 PATRIARCH JOSYF SLIPYJ – A SPIRITUAL FIGHTER FOR THE UKRAINIAN STATE IN EMIGRATION
Iryna Nedoshitko,
Candidate of Historical Sciences, Ssassociate Professor of the Department of Information and Socio-Cultural Activities of the West Ukrainian National University (Ukraine)
Oleksandra Patryak,
Candidate of Economic Sciences, Senior Teacher of the Department of Information and Socio-Cultural Activities of the West Ukrainian National University (Ukraine)
10. РОЛЬ АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО У ДУХОВНОМУ СТАНОВЛЕННІ ЙОСИПА СЛІПОГО
Інна Марків,
кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)
 THE ROLE OF ANDREY SHEPTYTSKYJ IN THE SPIRITUAL FORMATION OF JOSYF SLIPYJ
Inna Markiv,
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Information and Socio-Cultural Activities of the West Ukrainian National University (Ukraine)

11. МИТРОПОЛИТ ЙОСИФ СЛІПІЙ В ЕПІЦЕНТРІ БОРОТЬБИ ВАТИКАНУ ТА СРСР
Юлія Боднарчук,
кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)
METROPOLITAN JOSYF SLIPYJ IN THE EPICENTER OF THE STRUGGLE BETWEEN THE VATICAN AND THE USSR
Yulia Bodnarchuk,
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Information and Socio-Cultural Activities of the West Ukrainian National University (Ukraine)

12. ПОСТАТЬ ПАТРИАРХА ЙОСИПА СЛІПОГО В СУЧАСНИХ МИСТЕЦЬКИХ ПРОЄКТАХ
Наталія Ліщинська,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)
THE FIGURE OF THE PATRIARCH JOSYF SLIPYJ IN CONTEMPORARY ART PROJECTS
Natalia Lishchynska,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Department of Information and Socio-Cultural Activities of the West Ukrainian National University (Ukraine)

13. ПАТРИАРХ ЙОСИП СЛІПІЙ У ДОКУМЕНТАХ РАДЯНСЬКИХ СПЕЦСЛУЖБ
Володимир Ярич,
викладач кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)
PATRIARCH JOSYF SLIPYJ IN THE DOCUMENTS OF THE SOVIET SPECIAL SERVICES
Volodymyr Yarych,
Teacher of the Department of Information and Socio-Cultural Activities of the West Ukrainian National University (Ukraine)

14. ПРОПОВІДІ Й. СЛІПОГО ЯК СПОСІБ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ Й МОРАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ
Ольга Середюк,
вчитель української мови і літератури, методист Заліщицької державної гімназії (Україна)
THE SERMONS OF J. SLIPYJ AS A WAY OF FORMING PATRIOTISM AND MORAL CONSCIENCE OF UKRAINIANS
Olga Seredyuk,
Teacher of Ukrainian Language and Literature, Methodologist of Zalishchytsk State Gymnasium (Ukraine)

15. «ШЛЯХЕТНА ПРОСТОТА Й ТИХА ВЕЛИЧ...» ОБРАЗ МИТРОПОЛИТА ЙОСИФА СЛІПОГО В МИСТЕЦТВІ
Тарас Середюк,
вчитель зарубіжної літератури і мистецтва, старший вчитель Заліщицької державної гімназії (Україна)
 «NOBLE SIMPLICITY AND QUIET GREATNESS...» IMAGE OF METROPOLITAN JOSYF SLIPYJ IN ART
Taras Seredyuk,
Teacher of Foreign Literature and Art, Senior Teacher of the Zalishchytsky State Gymnasium (Ukraine)
16. КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЙОСИФА СЛІПОГО В ПЕРІОД ЕМІГРАЦІЇ (1963-1984 РР.)
Вадим Баневич,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
 CULTURAL AND EDUCATIONAL ACTIVITIES OF JOSYF SLYPYI DURING THE PERIOD OF EMIGRATION (1963-1984)
Vadim Banevich,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences, West Ukrainian National University (Ukraine)
17. ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА ТА УКРАЇНЬСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (1919-1939 РР.)
Віталій Корнійко,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
 GREEK CATHOLIC CHURCH AND UKRAINIAN NATIONAL IDENTITY IN EASTERN HALYCHINA IN THE INTERWAR PERIOD (1919-1939)
Vitaly Korniyko,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences, West Ukrainian National University (Ukraine)
18. РОЛЬ ЙОСИФА СЛІПОГО У ЗБЕРЕЖЕННІ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ТА ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЬСЬКОГО НАРОДУ
Василь Журавель,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
 THE ROLE OF JOSYF SLIPYJ IN PRESERVING THE CULTURAL HERITAGE AND FORMING THE NATIONAL IDENTITY OF THE UKRAINIAN PEOPLE
Vasyl Zhuravel,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences, West Ukrainian National University (Ukraine)

19. РОДИННЕ ВИХОВАННЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ЙОСИФА СЛІПОГО
Володимир Жеребецький,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
 FAMILY EDUCATION AND DEVELOPMENT OF THE PERSONALITY OF JOSYF SLIPYJ
Volodymyr Zhrebetsky,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences, West Ukrainian National University (Ukraine)
20. МИТРОПОЛИТ ЙОСИФ СЛІПІЙ: УЧЕНИЙ-БОГОСЛОВ, ЩО СИНТЕЗУВАВ ВІРУ, БОРОТЬБУ, ЗНАННЯ
Костянтин Іваненко,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
 METROPOLITAN JOSYF SLIPYJ: A SCIENTIST THEOLOGY WHO SYNTHESIZED FAITH, STRUGGLE, KNOWLEDGE
Konstantin Ivanenko,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences, West Ukrainian National University (Ukraine)
21. ЕТНАРХ ПОНЕВОЛЕНОГО НАРОДУ І РЕЧНИК ВІЛЬНОЇ УКРАЇНИ
Тарас Богданець,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
 ETHNARCH OF THE ENSLAVED PEOPLE AND SPOKESMAN OF FREE UKRAINE
Taras Bohdanets,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences, West Ukrainian National University (Ukraine)
22. ТЕРНИ НА ШЛЯХУ ДО ЗІРОК: КРЕДО І ДОЛЯ ЙОСИФА СЛІПОГО
Назарій Славський,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
 THORNS ON THE WAY TO THE STARS: THE CREED AND FATE OF JOSYF SLIPYJ
Nazarii Slavsky,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences, West Ukrainian National University (Ukraine)
23. ЙОСИФ СЛІПІЙ ТА ВИКЛИКИ ТОТАЛІТАРИЗМІВ У ПЕРІОД ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1939-1945)
Богдан Вакулєнко,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
 JOSYF SLIPYJ AND THE CHALLENGES OF TOTALITARISMS IN THE PERIOD OF WORLD WAR II (1939-1945)
Bohdan Vakulenko,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences, West Ukrainian National University (Ukraine)

24. ВІД ПАПСЬКОЇ БУЛЛИ ДО ОСОБИСТИХ ЛИСТІВ – НЕВІДОМА ДОКУМЕНТАЛЬНА СПАДЩИНА ЙОСИФА СЛІПОГО У МАТЕРІАЛАХ КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ
Андрій Вовк,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
FROM PAPAL BULL TO PERSONAL LETTERS – THE UNKNOWN DOCUMENTARY LEGACY OF JOSYF SLIPYJ IN CRIMINAL CASE MATERIALS
Andriy Vovk,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences, West Ukrainian National University (Ukraine)
25. КАРДИНАЛ ЙОСИФ СЛІПІЙ – ДУХОВНИЙ ПРОВІДНИК УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ
Наталія Огінська,
магістрантка соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
CARDINAL JOSYF SLIPYJ – THE SPIRITUAL LEADER OF THE UKRAINIAN PEOPLE
Natalia Oginska,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences, West Ukrainian National University (Ukraine)
26. ЖИТТЯ РЕЛІГІЙНИХ ГРОМАД В СИСТЕМІ ГУЛАГУ: ПРИКЛАД ПАТРІАРХА ЙОСИФА СЛІПОГО
Дмитро Гарбузов,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
THE LIFE OF RELIGIOUS COMMUNITIES IN THE GULAG SYSTEM: THE EXAMPLE OF PATRIARCH JOSYF SLIPHYJ
Dmytro Garbuzov,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences, West Ukrainian National University (Ukraine)
27. ПАТРІАРХ ЙОСИФ СЛІПІЙ І ПОЧАТКИ ПАТРІАРХАЛЬНОГО РУХУ В США
Іван Федорук,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
PATRIARCH JOSYF SLIPYJ AND THE BEGINNINGS OF THE PATRIARCHAL MOVEMENT IN THE USA
Ivan Fedoruk,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences, West Ukrainian National University (Ukraine)
28. СПІВПРАЦЯ МИТРОПОЛИТА ЙОСИФА СЛІПОГО З ЧЕРНЕЧИМИ СПІЛЬНОТАМИ УГКЦ (1945-1963 РР.)
Олексій Єремєєв,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
COOPERATION OF METROPOLITAN JOSYF SLIPYJ WITH THE MONASTIC COMMUNITIES OF THE UGCC (1945-1963)
Oleksiy Yermeev,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences, West Ukrainian National University (Ukraine)

29. РОЛЬ СЕСТЕР ЧИНУ СВ. ВАСИЛІЯ ВЕЛИКОГО У ЖИТТІ ТА ДІЯЛЬНОСТІ БЛАЖЕННІШОГО ЙОСИФА СЛІПОГО (1963-1984)
Володимир Марків,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
 THE ROLE OF THE SISTERS OF THE ORDER OF ST. BASIL THE GREAT IN THE LIFE AND ACTIVITIES OF BLESSED JOSYF SLIPYJ (1963-1984)
Volodymyr Markiv,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences, West Ukrainian National University (Ukraine)
30. ВІДНОСИНИ ПАТРІАРХА ЙОСИФА СЛІПОГО З ПАПОЮ ІВАНОМ ПАВЛОМ II
Андрій Сенюк,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
 RELATIONS OF PATRIARCH JOSYF SLIPYJ WITH POPE IVAN PAUL II
Andriy Senyk,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences, West Ukrainian National University (Ukraine)
31. ПАТРІАРХ ЙОСИФ СЛІПІЙ І ПРОБЛЕМА ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ГРЕКО-КАТОЛІКІВ В УКРАЇНІ (1960-80-ТІ РОКИ)
Андрій Ільчишин,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
 PATRIARCH JOSYF SLIPYJ AND THE PROBLEM OF LEGALIZATION OF GREEK CATHOLICS IN UKRAINE (1960-80S)
Andriy Ilychshyn,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences, West Ukrainian National University (Ukraine)
32. ЙОСИФ СЛІПІЙ І ЛЕОНІД РУДНИЦЬКИЙ: ТВОРЧІ КОНТАКТИ
Назар Горішний,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
 JOSYF SLIPYJ AND LEONID RUDNYTSKY: CREATIVE CONTACTS
Nazar Horishny,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences, West Ukrainian National University (Ukraine)
33. МИТРОПОЛИТ ЙОСИФ СЛІПІЙ ЯК СИМВОЛ НЕЗЛАМНОСТІ ДУХУ
Аліна Капіган,
студентка 1 курсу юридичного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
Юлія Боднарчук,
кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)

METROPOLITAN JOSYF SLIPYJ AS A SYMBOL OF THE INDIVIDUAL SPIRIT

Alina Kapitan,

1st year Student of the Faculty of Law of the West Ukrainian National University (Ukraine)

Yulia Bodnarchuk,

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Information and Socio-Cultural Activities of the West Ukrainian National University (Ukraine)

34. ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ЙОСИПА СЛІПОГО ЯК ЗРАЗОК НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДОГО УКРАЇНЦЯ

Наталія Франчко,

студентка 1 курсу юридичного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)

Юлія Боднарчук,

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)

THE LIFE WAY OF JOSYF SLIPYJ AS AN EXAMPLE OF THE NATIONAL AND PATRIOTIC EDUCATION OF A YOUNG UKRAINIAN

Natalia Franchko,

1st year Student of the Faculty of Law of the West Ukrainian National University (Ukraine)

Yulia Bodnarchuk,

candidate of historical sciences, associate professor, associate professor of the department of information and socio-cultural activities of the West Ukrainian National University (Ukraine)

35. ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ТА СУСПІЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ МИТРОПОЛИТА ЙОСИФА СЛІПОГО

Ірина Летняк,

студентка 1 курсу юридичного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)

Юлія Боднарчук,

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)

LIFE PATH AND SOCIAL ACTIVITIES OF METROPOLITAN JOSEPH SLIPHY

Iryna Letnyak,

1st year student of the Faculty of Law of the West Ukrainian National University (Ukraine)

Yulia Bodnarchuk,

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Information and Socio-Cultural Activities of the West Ukrainian National University (Ukraine)

36. ПРОМОВИ ПАТРІАРХА ЙОСИФА СЛІПОГО ЯК ІСТОРИЧНИЙ ДОКУМЕНТ

Назарій Дребот,

магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)

SPEECHES OF THE PATRIARCH JOSYF AS A HISTORICAL DOCUMENT

Nazarii Drebot,

Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences, West Ukrainian National University (Ukraine)

37. ПОСТАТЬ ЙОСИФА СЛІПОГО В ДОСЛІДЖЕННЯХ ХХ СТОЛІТТЯ
Олег Білик,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
THE FIGURE OF JOSYF SLIPYJ IN 20TH CENTURY STUDIES
Oleg Bilyk,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences, West Ukrainian National University (Ukraine)
38. УВІКОВІЧЕННЯ ПАТРІАРХФ ЙОСИФА В ФІЛАТЕЛІЇ
Сергій Козловський,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
IMMORTALIZATION OF THE PATRIARCH JOSYF IN PHILATELY
Sergey Kozlovskyi,
Master's Student of the Faculty of Humanities and Social Sciences, West Ukrainian National University (Ukraine)

**НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ПЛАТФОРМА 4
СПІВПРАЦЯ ЦЕРКВИ, ОСВІТИ, СУСПІЛЬСТВА: ВИТОКИ ТА СЬОГОДЕННЯ**

**SCIENTIFIC AND PRACTICAL PLATFORM 4
COOPERATION OF THE CHURCH, EDUCATION AND SOCIETY:
ORIGINS AND THE PRESENT**

Модератори платформи / Moderators of the platform

Леся Біловус – доктор історичних наук, професор, заступник декана соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)

Ірина Недошитко – кандидат історичних наук, доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)

Lesya Bilovus – Doctor of Historical Sciences, Professor, Deputy Dean of the Faculty of Humanities and Social Sciences West Ukrainian National University (Ukraine)

Iryna Nedoshytko – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the Department of Information and Socio-Cultural Activities of the West Ukrainian National University (Ukraine)

1. ЦЕРКВА І ОСВІТА: ЗАХИСТ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ У ВИХОВАННІ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ

Віталія Примакова,

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії й методики виховання, психології та інклюзивної освіти Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради (Україна)

CHURCH AND EDUCATION: PROTECTION OF FAMILY VALUES IN THE EDUCATION OF YOUNG GENERATION

Vitaly Primakova,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Theory and Methodology of Education, Psychology and Inclusive Education of the Communal Higher Educational Institution "Kherson Academy of Continuing Education" of the Kherson Regional Council (Ukraine)

2. RODZINA MIEJSCEM WIELOPLASZCZYZNOWEGO ROZWOJU DZIECKA

dr. Stanisław Białek,

Państwowa Akademia Nauk Stosowanych w Chełmie (Polska)

THE FAMILY AS A PLACE OF THE MULTI-FRAME DEVELOPMENT OF A CHILD

dr. Stanisław Białek,

State Academy of Applied Sciences in Chełm (Poland)

СІМ'Я ЯК МІСЦЕ БАГАТОГРАННОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Др. Станіслав Бялек,

Державна академія прикладних наук у Хелмі (Польща)

3. В. ЛИПИНСЬКИЙ ПРО АРІАНСТВО ЯК ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ТА НАЦІОНАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ XVII СТ.
Ірина Передерій,
доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри українознавства, культури та документознавства Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)
V. LYPINSKY ON ARIANITY AS A FACTOR OF THE NATIONAL-CULTURAL AND NATIONAL-POLITICAL DEVELOPMENT OF UKRAINE IN THE 17TH CENTURY.
Iryna Perederij,
Doctor of Historical Sciences, Professor, Head of the Department of Ukrainian Studies, Culture and Document Studies of the National University "Poltava Polytechnic named after Yuri Kondratyuk" (Ukraine)

4. ДУХОВНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА
Ольга Нагорна,
доктор педагогічних наук, доцент, завідувачка кафедри мовознавства Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова (Україна)
SPIRITUALITY AS A COMPONENT OF THE TRAINING OF THE FUTURE SOCIAL WORKER
Olga Nagorna,
Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Linguistics, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law (Ukraine)

5. РЕЛІГІЙНА ОСВІТА В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
Ірина Богачевська,
доктор філософських наук, професор, завідувачка кафедри філософії та педагогіки Національного транспортного університету (Україна)
RELIGIOUS EDUCATION IN INDEPENDENT UKRAINE: CHALLENGES AND PROSPECTS
Iryna Bogachevska,
Doctor of Philosophy, Professor, Head of the Department of Philosophy and Pedagogy of the National Transport University (Ukraine)

6. ВІДРОДЖЕННЯ ТРАДИЦІЙ, ПОВ'ЯЗАНИХ З РЕЛІГІЙНИМИ СВЯТАМИ УКРАЇНЦІВ, ЗАСОБАМИ ЕТНОГРАФІЧНИХ МАЙСТЕР-КЛАСІВ ДЛЯ ДІТЕЙ З ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ
Олена Жданова-Неділько,
доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І.А. Зязюна Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (Україна)
Катерина Штепа,
науковий співробітник відділу етнографії Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського (Україна)
REVIVAL OF TRADITIONS ASSOCIATED WITH RELIGIOUS HOLIDAYS OF UKRAINIANS BY MEANS OF ETHNOGRAPHIC MASTER CLASSES FOR CHILDREN FROM TEMPORARY OCCUPIED TERRITORIES
Olena Zhdanova-Nedilko,
Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Pedagogical Mastery and Management named after I.A. Zyzun of Poltava National Pedagogical University named after V.G. Korolenko (Ukraine)
Kateryna Shtepa,
researcher of the department of ethnography of the Poltava Museum of Local History named after Vasyl Krychevsky (Ukraine)

7. РОЛЬ ЦЕРКВИ У РОЗВИТКУ ШКІЛЬНИЦТВА В УКРАЇНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVII – XVIII СТОЛІТТЯ
Тетяна Кочубей,
доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (Україна)
 THE ROLE OF THE CHURCH IN THE DEVELOPMENT OF SCHOOLING IN UKRAINE IN THE SECOND HALF OF THE 17TH – 18TH CENTURIES
Tatyana Kochubey,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Uman State Pedagogical University named after Pavel Tychyna (Ukraine)
8. ДУХОВНЕ У МИСТЕЦТВІ
Галина Бучківська,
доктор педагогічних наук, професор, заслужений діяч мистецтв, декан гуманітарного факультету Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (Україна)
 THE SPIRITUAL IN ART
Halyna Buchkivska,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Honored Worker of Arts, Dean of the Humanities Faculty of the Khmelnytskyi Humanitarian and Pedagogical Academy (Ukraine)
9. ОСМИСЛЕННЯ ПИСЬМЕННИКАМИ ОНТОЛОГІЧНИХ Й ЦІННІСНИХ ПРОБЛЕМ КРИЗЬ ПРИЗМУ БІБЛІЙНОГО СЮЖЕТНО-ОБРАЗНОГО МАТЕРІАЛУ (НА ПРИКЛАДІ ДРАМАТИЧНИХ ТВОРІВ О. ОЛЕСЯ ТА В. Б. ЄЙТЕСА)
Ольга Блашків,
кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності, Західноукраїнський національний університет (Україна)
 WRITERS' REFLECTION OF ONTOLOGICAL AND VALUE PROBLEMS THROUGH THE PRISM OF BIBLICAL PLOT-PICTURE MATERIAL (ON THE EXAMPLE OF THE DRAMATIC WORKS OF O. OLESI AND V. B. YETES)
Olga Blashkiv,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Information and Sociocultural Activities, West Ukrainian National University (Ukraine)
10. ПЕРШІ ХРИСТІЯНИ І АРМІЯ: ПЕРЕГЛЯД ТРАДИЦІЙНОГО БАЧЕННЯ
Микола Олійник,
кандидат історичних наук, доцент, Українська академія друкарства (Україна)
 THE FIRST CHRISTIANS AND THE ARMY: A REVIEW OF THE TRADITIONAL VIEW
Mykola Oliynyk,
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Ukrainian Academy of Printing (Ukraine)
11. «КАНИКУЛИ З БОГОМ» ЯК ДІЄВИЙ ЧИННИК У ВИХОВАННІ МОЛОДІ
Олена Коноплицька,
кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності, Західноукраїнський національний університет (Україна)
 «HOLIDAYS WITH GOD» AS AN EFFECTIVE FACTOR IN YOUTH EDUCATION
Olena Konoplycka,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Department of Information and Socio-Cultural Activities of the West Ukrainian National University (Ukraine)

12. ВІШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ ВИДАТНИХ УКРАЇНСЬКИХ ПОСТАТЕЙ ЯК ВАЖЛИВИЙ ПРІОРИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ
Олена Стефанишин,
кандидат історичних наук, доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)
HONORING THE MEMORY OF OUTSTANDING UKRAINIAN FIGURES AS AN IMPORTANT PRIORITY OF STATE CULTURAL POLICY
Olena Stefanyshyn,
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the Department of Information and Socio-Cultural Activities of the West Ukrainian National University (Ukraine)
13. МОРАЛЬНО-ЕТИЧНА КОМПОНЕНТА ВПЛИВУ ІНТЕРНЕТ-СЛЕНГУ НА РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ СТУДЕНТІВ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ
Катерина Бровко,
доктор філософії, старший викладач кафедри іноземних мов і методик їх навчання Київського університету імені Бориса Грінченка (Україна)
THE MORAL AND ETHICAL COMPONENT OF THE INFLUENCE OF INTERNET SLANG ON THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' COGNITIVE INTEREST IN LEARNING A FOREIGN LANGUAGE
Kateryna Brovko,
Doctor of Philosophy, Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages and Methods of Their Teaching at Borys Grinchenko Kyiv University (Ukraine)
14. ЦЕРКВА Й ОСВІТА: АКСІОЛОГІЧНО-КУЛЬТУРНІ ВІДНОСИНИ СЬОГОДЕННЯ
Володимир Сушко,
доктор філософії, учитель української мови та літератури Херсонської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 4 Херсонської міської ради (Україна)
CHURCH AND EDUCATION: AXIOLOGICAL AND CULTURAL RELATIONS TODAY
Volodymyr Sushko,
doctor of philosophy, teacher of Ukrainian language and literature of the Kherson comprehensive school of grades I-III No. 4 of the Kherson city council (Ukraine)
15. СТАНОВЛЕННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ ТА ЇХ РОЛЬ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ
Ярослав Нагорний,
кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри мовознавства Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова (Україна)
APPRECIATION OF SPIRITUAL VALUES AND THEIR ROLE IN THE PROCESS OF TRAINING FUTURE LAWYERS
Yaroslav Nagorny,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Linguistics, Khmelnytskyi University of Management and Law named after Leonid Yuzkov (Ukraine)
16. РОЛЬ ДУХОВНОЇ МУЗИКИ У НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ СУЧАСНОЇ МОЛОДОЇ ЛЮДИНИ
Лариса Беземчук,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музичного мистецтва Харківського національного педагогічного університету імені Г.Сковороди (Україна)
THE ROLE OF SACRED MUSIC IN NATIONAL PATRIOTIC EDUCATION OF MODERN YOUNG PEOPLE
Larisa Bezemchuk,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Musical Art, Kharkiv National Pedagogical University named after H.Skovoroda (Ukraine)

17. УКРАЇНСЬКА ВИШИВКА – ДУХОВНИЙ КОД НАЦІЇ
Валентина Греськова,
кандидат педагогічних наук, професор, заслужений діяч мистецтв України, завідувач кафедри образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва та технологій Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (Україна)
UKRAINIAN EMBROIDERY IS THE SPIRITUAL CODE OF THE NATION
Valentina Greskova,
Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, Honored Artist of Ukraine, Head of the Department of Fine, Decorative and Applied Arts and Technologies of the Khmelnytskyi Humanitarian and Pedagogical Academy (Ukraine)
18. ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ЕТИКИ
Наталія Казакова,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (Україна)
FORMATION OF SPIRITUAL VALUES OF YOUNGER SCHOOL STUDENTS IN ETHICS LESSONS
Natalia Kazakova,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy of the Khmelnytskyi Humanitarian and Pedagogical Academy (Ukraine)
19. УМОВИ ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ
Леоніда Пісоцька,
кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету дошкільної освіти та психології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (Україна)
CONDITIONS OF THE SPIRITUAL PERSONALITY DEVELOPMENT OF STUDENTS IN AN INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION
Leonida Pisotska,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Dean of the Faculty of Preschool Education and Psychology of the Khmelnytskyi Humanitarian and Pedagogical Academy (Ukraine)
20. ДОТРИМАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ
Дана Сопова,
доктор філософії, викладач Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка (Україна)
OBSERVANCE OF THE MORAL AND ETHICAL PRINCIPLES OF THE PROFESSIONAL TRAINING OF SOCIAL EDUCATORS DURING EDUCATION IN AN INSTITUTION OF PROFESSIONAL HIGHER EDUCATION
Dana Sopova,
Doctor of Philosophy, Teacher of the "Universum" College of the Kyiv Borys Grinchenko University (Ukraine)
21. ОРГАНІЗАЦІЯ ДУХОВНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ
Мargarita Данілішина,
старший викладач кафедри музикознавства, інструментальної підготовки та методики музичної освіти Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (Україна)
ORGANIZATION OF THE SPIRITUAL EDUCATION OF THE PERSONALITY OF THE FUTURE MUSIC TEACHER IN MODERN EDUCATIONAL INSTITUTIONS
Margarita Danilishyna,
Senior Teacher of the Department of Musicology, Instrumental Training and Methods of Music Education of the Khmelnytskyi Humanitarian and Pedagogical Academy (Ukraine)

22. ЯКОСТІ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГА
Ольга Фурман,
викладач кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (Україна)
 QUALITIES OF A TEACHER'S MORAL CULTURE
Olga Furman,
Teacher of the Department of Preschool Pedagogy, Psychology and Professional Methods of the Khmelnytskyi Humanitarian and Pedagogical Academy (Ukraine)
23. СПРАВЕДЛИВІСТЬ ЯК ЦІННІСТЬ ХАРАКТЕРУ ДИТИНИ
Вікторія Казакова,
заступник директора Хмельницької спеціалізованої школи №1, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 073 Менеджмент Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (Україна)
 JUSTICE AS A VALUE OF THE CHILD'S CHARACTER
Victoria Kazakova,
Deputy Director of the Khmelnytskyi Specialized School No. 1, Graduate of the Second (Master's) Level of Higher Education, Specialty 073 Management of the Khmelnytskyi Humanitarian and Pedagogical Academy (Ukraine)
24. ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В КАНАДІ
Антоніна Штурба,
здобувачка наукового ступеня доктора філософії спеціальності 011 Освітні/Педагогічні науки Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (Україна)
 REQUIREMENTS FOR THE DEVELOPMENT OF PRIMARY EDUCATION IN CANADA
Antonina Shturba,
Doctor of Philosophy degree, specialty 011 Educational/Pedagogical Sciences, Uman State Pedagogical University named after Pavel Tychna (Ukraine)
25. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК У МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ
Юлія Ткачук,
здобувачка наукового ступеня доктора філософії спеціальності 231 Соціальна робота Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (Україна)
 FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF SOCIAL SKILLS IN FUTURE SOCIAL WORKERS IN THE CONDITIONS OF AN INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION
Julia Tkachuk,
Doctor of Philosophy degree, specialty 231 Social work, Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychna (Ukraine)
26. АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНІ МЕТОДИКИ ЯК ЗАСІБ ДУХОВНОГО ВПЛИВУ НА ОСОБИСТІТЬ
Юлія Панасенко,
аспірантка Харківського національного педагогічного університету імені Г.Сковороди (Україна)
Лариса Беземчук,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музичного мистецтва Харківського національного педагогічного університету імені Г.Сковороди (Україна)
 ART THERAPEUTIC METHODS AS A MEANS OF SPIRITUAL INFLUENCE ON PERSONALITY
Yulia Panasenko,
Graduate Student of Kharkiv National Pedagogical University named after H.Skovoroda (Ukraine)
Larisa Bezemchuk,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Musical Art, Kharkiv National Pedagogical University named after H.Skovoroda (Ukraine)

27. ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
Олена Гула,
аспірант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Львівського національного університету імені Івана Франка (Україна)
 FORMATION OF SPIRITUAL AND MORAL VALUES IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS
Olena Gula,
Graduate Student of the Department of General Pedagogy and Pedagogy of the Higher School of Ivan Franko Lviv National University (Ukraine)
28. ЦЕРКВА І ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ
Марія Моторна,
здобувачка наукового ступеня доктора філософії спеціальності 231 Соціальна робота Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (Україна)
 THE CHURCH AND THE VOLUNTEER MOVEMENT IN UKRAINE DURING THE WAR
Maria Motorna,
Doctor of Philosophy Degree, Specialty 231 Social Work, Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychna (Ukraine)
29. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ МАНІПУЛЯТИВНОГО ВПЛИВУ НА ОСОБИСТІСТЬ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
Марина Рябініна,
здобувачка наукового ступеня доктора філософії спеціальності 231 Соціальна робота Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (Україна)
 SOCIAL AND PEDAGOGICAL ASPECT OF MANIPULATIVE INFLUENCE ON PERSONALITY IN THE CONDITIONS OF THE EDUCATIONAL PROCESS
Maryna Ryabinina,
Doctor of Philosophy degree, specialty 231 Social work, Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychna (Ukraine)
30. ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ЗАСОБАМИ ІНКЛЮЗИВНОГО РЕАБІЛІТАЦІЙНО-СОЦІАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В ГРОМАДІ
Сергій Каштан,
здобувач наукового ступеня доктора філософії спеціальності 231 Соціальна робота Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (Україна)
 FEATURES OF THE PROVISION OF SOCIAL SERVICES BY MEANS OF INCLUSIVE REHABILITATION AND SOCIAL TOURISM IN THE COMMUNITY
Sergey Kashtan,
Doctoral Degree Student, Specialty 231 Social Work, Uman State Pedagogical University named after Pavel Tychna (Ukraine)
31. ДУХОВНИЙ ЗМІСТ ТВОРІВ УКРАЇНСЬКИХ МИТЦІВ (НА ПРИКЛАДІ СПАДЩИНИ Г.СКОВОРОДИ)
Ірина Гавриш,
магістрантка Харківського національного педагогічного університету імені Г.Сковороди (Україна)
Лариса Беземчук,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музичного мистецтва Харківського національного педагогічного університету імені Г.Сковороди (Україна)
 THE SPIRITUAL CONTENT OF THE WORKS OF UKRAINIAN ARTISTS (ON THE EXAMPLE OF H. SKOVORODA'S HERITAGE)
Iryna Havrysh,
Master's Student of H.Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (Ukraine)
Larisa Bezemchuk,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Musical Art, H.Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (Ukraine)

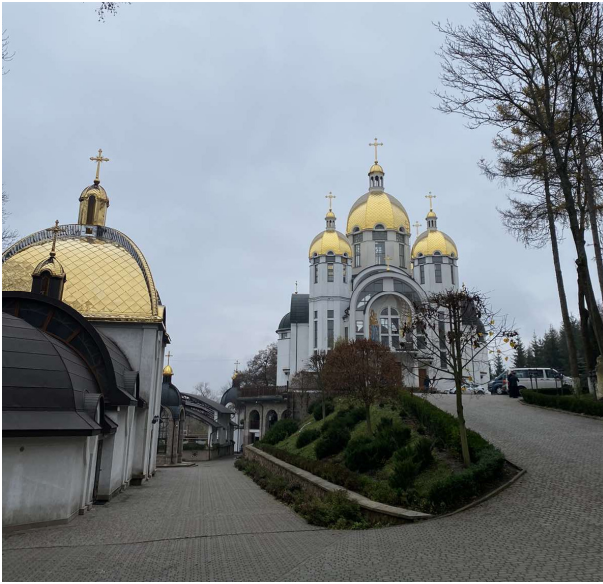
32. ОБРАЗ ПАТРИАРХА ЙОСИФА ТА ЙОГО ВІЗУАЛІЗАЦІЯ У ТЕЛЕДОКУМЕНТАЛІСТИЦІ
Тарас Будько,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
THE IMAGE OF THE PATRIARCH JOSYF AND ITS VISUALIZATION IN THE TV DOCUMENTARY
Taras Budko,
Master's Student of Faculty of Humanities and Social Sciences West Ukrainian National University (Ukraine)
33. ХРИСТІЯНСЬКА ПЕДАГОГІКА У ВИХОВАННІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ
Володимир Бойчук,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
CHRISTIAN PEDAGOGY IN THE EDUCATION OF YOUTH STUDENTS
Volodymyr Boychuk,
Master's student of Faculty of Humanities and Social Sciences West Ukrainian National University (Ukraine)
34. «ХРИСТІЯНСЬКА ЕТИКА» В ОСНОВІ СИСТЕМИ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ
Юрій Коженевський,
магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
«CHRISTIAN ETHICS» AS THE BASIS OF THE EDUCATION SYSTEM OF SCHOOL STUDENTS
Yuriy Kozenievskiy,
Master's Student of Faculty of Humanities and Social Sciences West Ukrainian National University (Ukraine)
35. ДІЯЛЬНІСТЬ ЦЕНТРУ ПАТРИАРХА ЙОСИФА СЛІПОГО У С. ЗАДРІСТЬ НА ТЕРЕБОВЛЯНШИНІ
Уляна Танавська,
магістрантка соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
ACTIVITIES OF THE CENTER OF PATRIARCH JOSEPH SLIPYJ IN THE VILLAGE OF ZADRIST IN TEREBOVLYA AREA
Ulyana Tanavska,
Master's Student of Faculty of Humanities and Social Sciences West Ukrainian National University (Ukraine)
36. ЙОСИФ СЛІПІЙ І РОМАН СМІК: ДО ІСТОРІЇ ВЗАЄМИН
Христина Борух,
магістрантка соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
JOSEPH SLIPY AND ROMAN SMYK: TO THE HISTORY OF MUTUALITY
Khrystyna Borukh,
Master's Student of Faculty of Humanities and Social Sciences West Ukrainian National University (Ukraine)

37. МУЗЕЙ ЙОСИФА СЛІПОГО ЯК ПОШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ
Юрій Каліновський,
*магістрант соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського
національного університету (Україна)*

MUSEUM OF JOSYF SLIPYJ AS A TRIBUTE TO THE MEMORY

Yuriy Kalinovskyi,

Master's Student of Faculty of Humanities and Social Sciences West Ukrainian National
University (Ukraine)



Собор Зарваницької Матері Божої Марійського духовного центру



Другий день конференції, с. Зарванця



Ікона Божої Матері Зарваницької,
Церква Пресвятої Трійці у с. Зарваниця



Музей-садиба Патріарха Йосифа Сліпого у с. Заздрість

Наукове видання

**МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«УКРАЇНА І СВІТ
У КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАДАХ
ПАТРІАРХА ЙОСИФА СЛІПОГО»**

11-12 листопада, 2022

Тернопіль, Україна

Підписано до друку 02.01.2023 р.
Формат 60х90/8. Гарнітура Times.
Папір офсетний. Друк на дублюванні.
Ум.-друк. арк. 11,16. Обл.-вид. арк. 13,06.

Видавець
Західноукраїнський національний університет
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль 46004

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців ДК № 7284 від 18.03.2021 р.*